

652
1992/2

ISSN 0134 3459

የጥፋጥፋ

1992 2-3

აკაკი—150

* * *

საუკუნეთა არმორიდების,
მგოსანი ღირსი არის დიდების,
მიემსახურა კაცობრიობას,
მან მთები დადგა მარგალიტების;

ხალხი არჩია წმიდათა წმიდათ,
მასში წრფელ გრძნობებს აგზნებდა დიდათ,
მან უმაღლესი მისწრაფებანი
გასდო მომავლის გზადა და ზიდათ.

...ხალხის რჩეულის ხმა, პოეზია!
დასაბამიდან მკვიდრი ფესვია —
ის უყვართ, ხალხის სიყვარული კი
ყოველ ჯილდოზე უმაღლესია!

...ასეთი იყო ჩვენთვის აკაკი,
არ ეკარება მის მღერას ჟანგი,
იგი იტაცებს ადამიანთ გულს:
ავწიოთ მაღლა პოეტის ჩანგი.

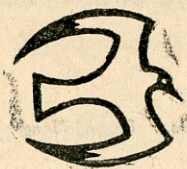
ბალატიონი

გონოსი

მარტი —
ივნისი
1992
გამოცემის
#4-ე წელი

რა მშვენიერი ზღვა გვაქვს, აჭარა,
რა მომავალი, ძვირფასი ბედით...
ქალაქი — ჩვენი ქვეყნის ფანჯარა
აღმოსავლეთით და დასავლეთით.

გ. ბატუნი

გ ა ტ უ ნ ი

მთავარი რედაქტორი

სოსო აბაშიძე

სარედაქციო კოლეგია:

აზიზ ახვლედიანი,
გიორგი ბაჩქალიძე,
ჟურაბ გორგილაძე,
მამია ვარშანიძე
(პასუხისმგებელი მდივანი),

ზორბეგ ზორიძე,
დავით თაღორაძე,
ალექსანდრე სამსონია,
ჯემალ ქათამაძე,
ალექსანდრე ჩხაიძე,
ფრიდონ ხალვაში,
დავით ხახუტაიშვილი,
ჯემალ ჯაყელი.

ნომერი გააფორმა ბ. ლომაძემ.

რედაქციის მისამართი: ბათუმი, მელიქიშვილის ქ. № 21. ტელ. 3-33-71

გადაეცა წარმოებას 23.04.92, ხელმოწერილია დასაბეჭდად 30.06.92,
საბეჭდი თაბახი 9, საგამომცემლო თაბახი 8,75, შეკვეთის № 236, ქაღ-
ალის ზომა 60×90¹/₁₆, ტირაჟი 1.500.

საქართველოს რესპუბლიკის ბეჭდვითი სიტყვის დეპარტამენტის
აჭარის პოლიგრაფიული საწარმოო გაერთიანების სტამბა, ბათუმი,
იბერიის, 91.

ნუთუ ეგაა, რასაც ჰქვია ღვთაებრიობა —
ნათელი სული უხილავი ჭერაც არვისგან.

ეს აღარ იყო არც მაქცია და არც მაცილი —
თითქოს ვიბოვე დაკარგული სულის ნაწილი.

სიშორის სონეტი

როცა შორსა ხარ, მაშინ უფრო მგონიხარ ჩემი...
თავს ვინუგეშებ ამ სიშორით, უხმოდ ვჩურჩულებ
და მესმის შენი გულის ფეთქვა უსაზღვროდ
ჩემი —
ამ ხსენებაში ინსტინქტია შენარჩუნების.

თუ ვერ გხედავ და კვლავ ოცნების იმედით
ვრჩები —
შენ ხომ ჩემში ხარ იმ კუთვნილი ჩემი არჩევით,
რომლითაც ასე უშენობას უკეთ ვეჩვევი
და ამ სიშორით უფრო მეტად შეგინარჩუნე.

რაც უფრო შორს ხარ, მნიშვნელობას კარგავს
მანძილი,
შენს წიაღში ვარ წარმოსახვის მსუბუქი ძილით
და ნუ ეცდები ამ სიზმრიდან გამომავსიზლო.

აქ ხომ ერთმანეთს უფრო ვავსებთ და არ მაშინებ
მწარე სიცხადე — შენგან ასე უღვთოდ
გახიზნულს —
შენ ხომ სიშორის სიახლოვით გადამარჩინე.

ჩემი ტკივილით ნაძერწო ტანო, ასხმულო ძვალზე.
ტოტებგაშლილი ისევ ჩემკენ მოილტვი ვნებით —
შეერთო ნეკნებს.

უცოდველობა აბა, რა ღვთის საცოდნელია,
ჩვენ მოვიგონეთ ისევ ჩვენთვის — ცოდვა და
მადლი,
ზედ რომ ფეხები წამოგვეკრა ადგომის მიზნით, —
სოველ მიწაზე ფხა დაგვეკრა დაცემის შემდეგ.

როგორ მერყეობს სხეული, ვით ლერწამი ქარში...

პირველად იყო სიტყვა, მაგრამ უთქმელი სიტყვა;
ნუ გადააქცევ ემაგ სიტყვას ჩვენდამი წყევლად.
თუ მოგარიდეთ შიშველი ტანი,
ლელვის ფოთოლით სარცხვენელი დავფარეთ
ჩვენი —
ეს გაგვცა ისევ სიმორცხვის გრძნობამ.

სივრცეში ოტებით
შორეულ ფანჯრიდან
ახლოს
მოტანილი
ქალის პროფილი
დილის აქეთაა
უქმად დამჯდარა
გალიბრულ ცისკენ თვალაპყრობილი.
ვხედავ ყრმით ხელში
ერთი წლის სიმორით
ფანჯრის ჩარჩოში ჩასმულ ღვთისმშობელს.

ცოდვა დავიდე —
ერთხელ დავენდე
ისიც ლალატით გადამიხადე
და
გავიხადე მიტკლის პერანგი,
სიკვდილში ცერად გადავიხედე.

აქაც მაგემეს უღვთო ლალატი
განა შევცოდე,
განა ვუგანე...
წამომანურეს გიყის ხალათი —
გამომისტუმრეს ისევ უკანვე.

სუსხიანი დეკემბერი... 42

ბედნიერებაა, მუსიკის გამორთვა რომ შეგიძლია,
რომელსაც სადღაც — მეშვიდე ცაზე მიჰყავხარ.
არადა — შეშაა დასაპოზი... ნავთი მოსატანი.
გაკვალულ თოვლში მიხრივინებს ვეება ბიღონი.

ბედნიერებაა მუსიკის გამორთვა...
მეშვიდე ცაზე კი ახედვისაც ეშინიათ.

2.

კარგი სანახავია ომი (კინოში)
ტანკი ტანკს ეხეტყება...
სკდებიან ჭურვები...
იძირება გემები...
ბოლოს — ფინალი:
(თითქოს არაფერიც არ მომხდარა)
თეთრად ქათქათებს სუფთა ეკრანი.

პირდაპირი გადმოცემა ტელევიზიით:
ბათუმში ვზივარ და დავდივარ რუსთაველზე
(დანაცრებული „რუსთაველი“ თბილისის ვიზაა)
დღისით და მზისით
დიოგენის ფარნით
ქართველები ქართველებში ქართულ გენს
დაეძებენ...

მიდი და გამორთე —
თეთრად აქათქათდება სუფთა ეკრანი
...რა გული გიზამს!

ფეიქრობ ამ ღამით ყველას საფიქრალს,
აღბათ ჩემს საზრუნავს სხვები კისრულობენ.
ფიქრის სანთელი ისე ჩამიქრა,
ვერ მოვიგონე სისულელე.

ვზი სიბნელეში გაკვირვებული —
თავთან კავშირი ყოველთვის გვმართებს —
ხელებით ვსინჯავ სხეულის სიმკვრივეს.
აი სისულე, თუ გსურთ სიმართლე.

დრო სინათლეში მიცურავს ლაღად...
დრო წყვედიადშიდაც თავის გზას აგნებს.
ყველას,
ყველაფერს,
დაბლა თუ მაღლა,
დრო თავის ადგილს მოუჩენს საგნებს.

მაგრამ ვაითუ —
დრომ უდროოდროს ჩამოგსვა საღმე.

გაზაფხულის წვიმით ტანს იბანს
დავით გარეჯი —
თითქოს გარეთ გდია ღვთის ანაბარა
ძველ ავეჯი.

ახლა მოდაშია ძველი ავეჯი:
ამბობს დარეჯანი.
— მაინც რომელი?
— დავით გარეჯანი!

მორჩილების მორალი

ვის ებრძვი,
ვის ეჩხუბები
არარსებული თოფით
არარსებული ქვეყნიდან
არარსებულში მყოფი.

კმარა ამდენი მუქარა,
ფეხზე დგომა სჯობს წოლას;
ნუთუ მართლდება
ჰაიდეგერის „ძრწოლა“.

თავი ნუ მოგაქვს იმით,
ვისაც არ ქონდა თავი...
ყველა იდეის მითი
დადის უთავო ტანით.

საკანში ისევ ცივა,
აქვეა:
ბოთლი, ოყნა...
თუკი შემოგვრეს სილა,
კვლავ მიუშვირე ლოყა.

ნიჰილიზტის კრეალო

საგანთან მისი მიმართება
ისეთია,
ვით უთოს — ზეწართან:
მიდის
და ენით ყველაფერს აუთავებს...
გაუთავებლად.

შეგონება ზირაქისა

ნურც უბანთა ქალაქისას
ნუ შეჰბედავ
და მის შინა უდაბნოთა
ნუ შესცთები!

მშვენიერი ასულისგან
მიიქცეე თვალი შენი
და მის უცხო სიკეთესა
ნუ.
ნუ განმსტვრი.
რამეთუ მის სიკეთესა
მრავალნი სცთეს და იმისგან,
ვითარც ცეცხლი აღეტყინეს.

ქმრიანისა დედაკაცსა
თანა ნურათურთ დაჯდები
და ნუ ჰყოვნი ღვინის სმითა,
რათა არა ოდეს მიდრკეს
სული შენი მას ზედა და
შეიბორკო მუნ სულითა
წარსაწყმედელისა შინა.

ღევს უხმარად სიბრძნის ქისა
რსო ძისა ზირაქისა.

მრავალსახეზა წვიმისა

თქორი თუ
უმურტი,
ჟუჟუნა,
თქეში,
ფრეტი,
ფოშფოში,
ღელგმა,
შხაპუნა...

მაისის თვეში ყველამ ერთბაშად
ღვთიური ცრემლით
ჩამოგვაპკურა.

ბათუმის წვიმა—ფიქრის გამხელა
საკუთარ თავთან უმეტესწილად,
რომელიც მოდის სხვა-სხვა
სახელით
და ყველას ერთად ვეძახით
წვიმას.

გახსენების სიმღერა

უხმოდ, უჩინრად შემოდის რაღაც
და უხილავი გრძნობის მაგვარი
მთელი არსებით უჭირავს მაღლა
ღლეებს სხვა სივრცით და სულ
სხვა გამით.

არ ვიცი, რა ვთქვა, ან რა
დავარქვა —
ვისი მონა ვარ, ვისი მხევალი.
ჩემს ამჟამინდელ კაცურ არაქათს
სულ სხვა ჰყოლია დამაწყევარი.

სიბრძნის ყელივით გათლილი
ღერო
თუ სასრული ხარ დაღლილი
გედის...
უკანასკნელად უნდა იმღერო
სიმღერა ყმაწვილ ქალის და
ღედის.

სად არის ბოლო ამ მელოდიის?
სად არის შველა არგადარჩენის?!
თუ ერთ სიმღერად დაილეოდი
დე, ამ დასასრულს რქმეოდა
ჩემი.

უხმოდ, უჩინრად შემოდის რაღაც
და უხილავი გრძნობის მაგვარი
მთელი არსებით უჭირავს მაღლა
ღლეებს სხვა სივრცით და სულ
სხვა გამით.

თეთრი ქვების ღარაჯი

სიცოცხლეა გაზაფხული. სიცოცხლის სიკვდილზე გამარჯვების დღე-სასწაულია. სასაფლაოზე მოსული გაზაფხული სიკვდილის დაჯახნა და მასხრად აგდება, სხვა არაფერი. თემომ დამტვერილი მარმარილო გაწმინდა, გამოანათა დედის სურათმა, გაკრიალდა, შვილი ქვაზე ჩამოჯდა. იქაურობა მოათვალისწინებდა. სიმღერასავით ყვოდნენ იასამნები, ვარდები, ზამბახები, მოუვლელ საფლავებზე ბალახს ემძლავრა, სანთლებივით მოჩანდნენ წითლად ასვეტილი ყაყაჩოები. არავის ივიწყებს სიცოცხლეს, ყველას თავის წილს მიუზღავს, ალბათ ამიტომ არის ასეთი ყოვლისშემძლე. თემომ რამდენიმე ზამბახი შეარჩია და ფრთხილად მოწყვტა. ხელოვნურს ჰგავდა მელნისფერი, ჰაერზე მჩატე ფოთოლი, ბზარებად აჩნდნენ მკრთალი ძარღვები. „ახლა გივლი, და მაშინ დრო არ მქონდა“, დამნაშავედ გაუდიმა სურათს. სიგარეტის მოწევა მოუწია ძალიან. მოკიდება ვერ გაბედა, იცოდა დედამისის არ უყვარდა და მოერიდა. გაზეთში შეახვია ყვავილები, „წავედიო“ დაიბარა, ერთხანს იდგას ისევ. უჭირდა წამოსვლა. ლიზიკოსთან აპირებდა მისვლას. ძველი რვეული იზოვა, ლექსებით სავსე, ისიც წამოიღო, მისი მამამთილისათვის უნდოდა ეთხოვა, — გამოქვეყნებაში მომეხმარეო. რა ექნა, აბა, უმიზეზოდ ხომ ვერ მიდგებოდა დიდი ხნის უნახავს. ზამბახებიც მისთვის ჭირდებოდა. ის მიხვდებოდა აუცილებლად, საიდან იყო მოტანილი.

ინგამაც იცოდა შვილი სად მიდიოდა. არ დაუშლია, მოუშუშებელია მონატრების ტკივილი.

გულლიად მიიღო ოჯახის უფროსმა შვილის ბავშვობის მეგობარი, რამდენიმე მეტად საჭირო რჩევა-დარიგება მისცა, „ნუ იფიქრებთ პატივზე, სახელსა და დიდებაზე, უნაგაროდ ემსახურე ქვეყანასო“. მერე თემოს დედა მოიგონა სინანულით და სიტყვა ყელზე გაეჩხირა.

მოსული მის რძალს უღიმოდა და თუმცა არც ერთი ხმას არ იღებდა, ბევრა რამე ითქვა სიჩუმეში. ლიზიკოს ყვავილები (რომლის დანახვაც წელან ძალიან გაუკვირდა ბატონ ბაკურს, რადგან ეს არ იყო ტრადიციული ნიჟაკები, რომლებიც მის სახლში მოჰქონდათ), სახესთან ახლოს მიეტანა და თითქოს ლოცულობდა, ისე ამოძრავებდა ტუჩებს,

თვალეbs, თვალეbsი გარშემო სილურჯე დაჰკრავდა, ზამბახისფერი.
„აბა დროებით, გადავხედავ შენს ლექსებს და მოვიფიქრებ რისი
გაკეთება შეიძლება“, — ბაკური წამოდგა, თემოს რვეული ჩამოართვა
და კაბინეტს მიაშურა.

რამდენიმე წუთის შემდეგ მძიმედ დაიხურა რკინის კარი, აფორია-
ქებული მამამთილი თითქოს შვილიშვილის სანახავად ბავშვის ოთახში
შევიდა. დედა-შვილი იატაკზე ისხდნენ და სათამაშო მატარებლის ვაგონ-
ებში დავგიანებულ მგზავრებს სვამდნენ. ბიჭი იცინოდა და პატარა
თოჯინებს უკანვე ყრიდა. ლიზიკოს სახეს ისეთი ნათელი ადგა, რომ
კაცს შვილი გაახსენდა და უნებლიეთ გულზე მიიღო ხელი. ეჭვი არ იყო,
რძალს ეს თავხედი, ახალგამომცხვარი მგოსანი უყვარდა და იმიტომ
ჩამოსტიროდა ცხვირ-პირი მის კანონიერ მეუღლეს.

ბაკური კაბინეტში დაბრუნდა, რამდენიმე ლექსი წაიკითხა, „დაუ-
ბეჭდეთ, გამოუქვეყნეთ! როგორ არა, მამა გიცხონდათ! ცხოვრების ქა-
რიშხალზე წერენ, რომელი გრიგალები აქვთ ნეტავი გამოვლილი, დამე
საბანი თუ გადასძვრათ, ეგ იყო და ეგ, ლაწირაკები!“ — კაცმა საერთო
რვეული მაგიდაზე დააგდო. წითელი ხის ჩარჩოში მოთავსებული სურა-
თი იატაკზე დაეცა. წამოდგა, ასაღებად დაიხარა. სურათზე „მერანის“
ავტორი იყო გამოსახული. მხატვარს ისე დაეხატა, როგორც წარმოე-
დგინა. ქალივით დიდი, ნუშისებრი თვალებითა და გაფრენილი წარბე-
ბით. ახალგაზრდა, ღმერთო, როგორი ახალგაზრდა!

ბატონ ბაკურს რახანია მანქანა ემსახურებოდა და ალბათ ამიტომაც
ვერ გრძნობდა როგორი უსწორმასწორო, ხორკლიანი იყო მიწის ზედა-
პირი, მოულოდნელად რამდენ პირდაბჩენილ ორმოში შეიძლებოდა ჩა-
ვარდნა. დახურულ ფანჯრებში ქარიც ვერ აღწევდა, თორემ ფეხით
რომ ევლო, ეგებ მიმხვდარიყო, ბურთივით ათამაშებდა გრიგალი დედა-
ძიწას. ჩაწყნარდებოდა ერთი წამით და მერე ისევ ანჯღრევდა, შიგ-
ნეულს უღღვებდა გაუღმებით. და ახლა სწორედ ახალგაზრდებს შეჰ-
ყურებდა ქვეყანა, ეგებ მათ მაინც ოღროხოლორო მიწა ხელახლა გადაეზ-
რუნებინათ, სწორი, მართალი კვალისათვის მიეცათ გზა და ისეთი მარტ-
ვალი ჩაეგდოთ ხნულში, ხორბლის მძიმე თავთავად რომ მოვიდოდა და
არა ღვარძლიან სარეველად.

მალეძარას ხმამ მაკრატელივით გაჰრა სიჩუმე. გოგა წამოხტა, საა-
თის ღილაკს თითი დააჭირა და ძმის საწოლს გახედა. „რამდენჯერ
გითხარი საათი აქედან მომავლორე, ან ყურთან დაიდგი-მეთქი?“

არავინ უპასუხა.

„თუ არ აპირებდი ადგომას, ამის მომართვას ვინ გეხვეწებოდა?“ გო-

გა გადმოიხარა, საწოლის ქვემოდან ფეხსაცმელი გამოათრია და ამას
ესროლა.

„რომ მომხვედროდა, მოგკლავდი!“ — თქვა ზაზამ და გვერდზე
გადაბრუნდა.

„წადი სკოლაში, ნერვებს ნუ ამიშლი“.

„სკოლოში თუ გაქვს, იმკურნალე, სკოლა ხომ დავამთავრე ორი
დღის უკან, ბოტასები რომ მაჩუქე დაგავიწყდა? თანაც შაბათობით რო-
დის მივდიოდი პირველ გაკვეთილზე, ფიზკულტურიდან განთავისუფ-
ლებული ვიყავი“, — გაბრაზდა უმცროსი ძმა.

„დამავიწყდა შენი წამება რომ დამთავრდა, უკაცრავად. რატომ იყა-
ვი განთავისუფლებული?“

„სუსტი ჯანმრთელობის გამო“ — ზაზამ მაგიდასთან მიიბრინა და
მაგნიტოფონი ჩართო.

„შენა გაქვს სუსტი ჯანმრთელობა, სამი კაცის ხელფასს ჰკმ. თვა-
ლები არ ჰქონდა ფიზკულტურის მასწავლებელს, ვერ ხედავდა რამდენ
კატლეტს ყლაპავდი სკოლის ბუფეტში?! ისევ ათი კაპიკი ღირს თუ
გაძვირდა?“

„კატლეთი რა საჭმელია, ქუჩის კუთხეში კაფე როა, იქ ვსაუზმო-
ბდი“.

„ჩემს დროს კატლეთი იყო მოდაში“, — გული დაწყდა უფროს
ძმას. — მოკიდე მაგნიტოფონს ხელი და დამაძინე, ვმორიგეობ დღეს“.

„მოიცა, ჯერ მითხარი, სადილად რა გვექნება?“

„ერბოკვერცხი“.

„მეორეზე“?

„იკივი!“

„მესამეზე“?

„არ ამაყენო!“ — თვალები დააჭყიტა გოგამ.

დერეფანში ზარის ხმა გაისმა.

„მემაწვნეა“, — გაუხარდა ზაზას — „ვიყიდოთ მაწონი და მრავალფე-
როვანი მენიუ გვექნება“.

„აიღე შარვლის ჯიბიდან ფული და ამ ოთახში შემოსული არ და-
გინახო!“ — აყვირდა გოგა.

„შენი ჯანმრთელობისათვის ვზრუნავ, თორემ საერთოდ არ მიყვარს
მაწონი“ — ზაზამ შარვლის ჯიბეები ამოაბრუნა და ოთახიდან გავიდა.
სწრაფად დაბრუნდა. „გოგა ვილაც გოგოა, ადექი რა“.

„თავს არ დამანებებ? ვინ გოგო?“ — წამოყო თავი.

„რა ვიცი, ვილაც გოგოა, ნახე შენ თვითონ“.

გოგამ სკამზე დასჯილი ტანსაცმელი აიღო და სწრაფად დაიწყო

ჩაემა წამით თითქოს დაეჭვდა, ზაზას გამოხედა „არავინ რომ არ იყო, ჯომ იცი რას გიზამ“?

კარებზე ფრთხილად დააკაკუნეს და ოთახში უცნობი ქალიშვილი შემოვიდა.

„მგონი გადაგავიწყდით, შეიძლება?“ — იკითხა ბოხი ხმით.

„შემოხვედით და ნებართვას ახლა იღებთ?“ — შეუბღვირა ზაზამ.

ქალიშვილს თავზე შავი თავსაფარი ჰქონდა შემოხვეული ჩაღმასავით და მარჯვენა მხარეს ყურთან წითელი ბამბით შეკრული. ტანზე ხაკისფერი კოსტიუმი მოერგო, ფეხზე შავი ტილოს ჩუსტები ეცვა. დიდი გემოვნებით შერჩეულ ტანსაცმელს ადგილობრივი მსუბუქი მრეწველობის ბიჟუტერია ამშვენებდა.

გოგამ ინტერესით დაათვალიერა მოსული, „იცით, რას გეტყვით თქვენ ორივეს, შენ რა გქვია?“ — შენობით მიმართა რატომღაც მოსულს.

„მადონა“.

„მშვენიერი სახელია. მეორე ოთახში გაბრძანდით, ისაუბრეთ, მე კი დავიძინებ“.

„ავადა ხარო?“ — შეწუხდა სტუმარი.

„კი, ბავშვობიდანვე ვერ არის“, — შუბლზე თითი მიიკაკუნა ზაზამ.

„რატომ უნდა ვიყო ავად?“

„აბა, ახლა რა დროს ძილია“, — ლამაზი კბილები გამოაჩინა მადონამ.

„აბა, მეც მაგას არ ვეუბნები! დილიდან ვეხვეწები ადექი, ერთად ვივარჯიშოთ, ვისაუზმოთ, სახლი დავალაგოთ-მეთქი, მაგრამ ვინ გიჯერებს?“ ხელები გაშალა ზაზამ.

„სახლი მართლა დასალაგებელი გაქვთ, რა ამბავია ამდენი ბოთლი?“

„ჩემი ძმა აგროვებს, პერბარიუმიისათვის უნდა. გააუთოვებს, ჩარჩოში ჩასვამს და კედელზე მიაჭედებს“, — აუხსნა გოგამ.

სამივეს გაეცინა.

„ეგ რა მაგის პასუხია და თქვენ ვინ ბრძანდებით ინსპექტორივით რომ შენიშვნებს იძლევით?“

„წიგწივაძეებთან ჩამოვედი. კარს არ მიღებენ, არ არიან ეტყობა სახლში“.

„ძინავს ალბათ ნატოს და ვერ გააღვიძე“.

„გათხოვილ ქალს როგორ ძინავს ამ დროს?“ — გამხიარულდა სტუმარი.

„შენ ეტყობა ყოჩალი გოგო ხარ, ჯობნი ნათესავს, აბა დატრიალდი ერთი, გვიჩვენე როგორი დალაგება იცი, მანამდე ნატოც გაიღვიძებს და გაგიჟდება სიხარულით რო დაგინახავს“.

„კი, ნამდვილად გაგიჟდება!“ — შუბლზე მიიღო ხელისგულად გოგამი.
მადონამ, ეტყობა სერიოზულად მიიღო ზაზას სიტყვები, მაღლა აწია
ხსნა და ოთახის დაღაგება დაიწყო. თანაც „რა ამბავია ასეთი არეულო-
ბა, პატრონი არ გყავთო“ — ბუზღუნებდა.

„მე მყავს, ეს — აყვანილია“, — უფროს ძმაზე მიუთითა ზაზამ.

მადონამ სინანულით დაქნია თავი ობლის დანახვაზე და ლოგინის
სლაგებას შეუდგა. რამდენიმე წუთში მოაწესრიგა ყველაფერი. სააბა-
ზანოდან ცოცხი გამოიტანა და მტვრის კორიანტელში გაახვია ძმები.

„მე რომ ჩანთები ჩამოვიტანე, შემოიტანეთ სახლში, თორემ ვინმე
გააყლოებს ხელს“.

ზაზა მალე დაბრუნდა. წელში მოხრილი ძლივს მივიდა თავის სა-
წოლთან და დაწვა. „აღარც საჭმელი მინდა და აღარც სიცოცხლე, აგუ-
რები იდო შიგ, მიშველე ექიმი თუ ხარ, ვკვდები!“

„რატომ გაქვთ კარი ღია?“ — ოთახში ირაკლი და გურამი შემო-
ვიდნენ. ზაზას მაშინვე დაავიწყდა წელის ტკივილი, ბიჭები გადაკოცნა.
„რა ქენით, გამოიყვანეთ მანქანა?“

„გამოიყვანეთ და მყიდველიც ვიშოვეთ იქვე, კარგ ფასს მაძლე-
ვენ“.

„კარგი ფასი რამდენია?“ — დაინტერესდა მადონა.

„სახელმწიფოზე რამდენიმე ათასით მეტი“, — აუხსნა ზაზამ.

„გადამყიდველები ხართ?“

„გაზეთებს არ კითხულობთ? სულ ამათზე წერენ. აბა რა ეგონათო,
დააკვირდი კარგად სახეებს, იცანი ხომ?“ — იჭაჭებოდა ზაზა.

მადონამ ეჭვით შეათვალიერა მოღიმარი ბიჭები, „სასაცილოა ახლა
ესო“ — ჩაიბურტყუნა და მხრები აიჩეხა.

„ყველაფერი კი არ უნდა დაიჯერო, გეხუმრებით, გურამი უმცროსი
ნეცნიერ თანამშრომელია, ერთ ღმერთისაგან დაავიწყებულ ინსტიტუტში
მუშაობს. მანქანა ნასესხები ფულით გამოიყვანა, იმიტომ ყიდის, რაც
მეტი ღირება, იმით ძველ ჯაგლავს იყიდის და თავის ჭიას გაახარებს“,
— მეგობარი დაიცვა გოგამი.

„ჩვენთან ვისაც საშუალება არა აქვს, მანქანაზე უარს ამბობს. თუ
რიგით მოუწევს, სხვებს დაუთმობს“.

„ეს ქალი მარსიდან არის?“ — მადონას ვინაობით დაინტერესდნენ
მოსულები.

„სოფლიდან. წიგწვიანებთან ჩამოვიდა და სახლში არ დახვდნენ“.

„აა, უმაღლესში გამოცდების ჩასაბარებლად“, — მიხვდა ირაკლი.

მადონამ თანხმობის ნიშნად თავი დაუქნია.

„მეც ვაპირებ ჩაბარებას, ოღონდ კარგად არ ვიცი სად“ —
წოფელად აღიარა ზაზამ.

„სანამ მტკიცედ არ გადაწყვიტავ, ნუ ჩააბარებ, მერე არ ინანო“, —
ურჩია სტუმარმა.

„აბა რა ვქნა, ჯარში წავიდე?“

„შენზე ნაკლები ბიჭები მიჰყავთ გგონია?“

„ეს ვინ ყოფილა, რეებს ლაპარაკობს. ორი წელი ტყუილად დავ-
კარგო?“ — შეიცხადა ზაზამ.

„რატომ ტყუილა. მანამდე მოიფიქრებ, რა პროფესიას აირჩევ“.

„ესე იგი ჯარში ხალხი მაგის — მოსაფიქრებლად მიყავთ?“

„მე იქ არ ვყოფილვარ, ასე რომ, არ ვიცი რაზე ფიქრობენ ჯარის-
კაცები“.

კარის დაკეტვა ეტყობა ბიჭებსაც დაზავწყდათ და თემური და ლიზი-
კო ჩუმად შემოვიდნენ ოთახში.

„თქვენლა აკლდით აქაურობას“, — აღტაცება ვერ დამალა ზაზამ.

„მე და თემო გაჩერებაზე შეგვხდით ერთმანეთს. რა იყო, ზაზა, ჩე-
მი მოსვლა გეწყინა? ხელი შეგიშალეთ რამეში?“ — ბიჭებს გადახედა
ლიზიკომ.

„არა საყვარელო, ამას უყურობ? ერთხელაც იქნება ენას ამოვად-
რობ“, — ძმას თვალები გადაუბრიალა გოგამ. „სტუმარი ჩამოგვივიდა
სოფლიდან და დილიდან ცოტა ნერვები აუშალა. მადონა, ასეთი ღმერ-
თივით ქალები, თუ ბინადრობენ თქვენში?“

მადონას ეტყობა საწინააღმდეგო სქესის წარმომადგენლები უფრო
აინტერესებდა, თვალს არ აშორებდა თემოს.

„თუმურ ნიჟარაძე — პოეტი, ჟურნალისტი, ჩვენი უახლოესი მეგო-
ბარი“ — ლიზიკოს თავი დაანება და თემო წარადგინა გოგამ.

რამდენიმე წამი ხმა არავის ამოუღია. ყველა პირდაფიქნილ გოგოს
უყურობდა და იღიმებოდა. „ამას ჰქვია ერთის ნახვით შეყვარება“ —
გაეცინა გურამს.

მადონა თემოს მიუახლოვდა და უხერხულად ჩამოჯდა მის გვერ-
დით. „თქვენ ნამდვილი პოეტი ხართ?“

„ნამდვილი პოეტი გალაკტიონია“.

„ერთი ჩვენებური კაცი ცხოვრობს აქ, კარგი პოეტია. ძალიან ლამა-
ზი სახლი ავუშენეთ სოფელში. გვიხაროდა სუყველას, ვფიქრობდით
ხშირად გვესტუმრება, მეგობრებს ჩამოიყვანს, ათას საინტერესო რა-
მეს მოგვიყვება, მოგვხედავს ახალგაზრდებს-მეთქი. ის კიდეც წელიწად-
ში ერთხელ თუ ჩამოვა. ორ-სამ კაცთან ერთად იქეიფებს და გამორბის
უკან. ჩვენთვის სად სცალია, დედამისის ამბავს ძლივს კითხულობს“.

„დაკავებულია, ალბათ“.

„ნუ იცავთ, ძალიან გთხოვთ, დედა შვილის ამბავს გაუხუთებლად იგებს. ზის მთელი დღეების განმავლობაში იმ უზარმაზარი სახლის წინ და ცარიელ ოთახებში შესვლა ემინია“.

„მე მგონი თქვენ აზვიადებთ. მოხუცები საერთოდ ძალზე ჭირვეულები არიან. ის ქალი ყველაზე მეტად სწორედ შვილითა და ლამაზი სახლით ამაყობს, ალბათ, ქალაქშიც არ გადმოდის საცხოვრებლად, ვერ ელევა იქაურობას. ეგებ საყვედურობს ვინმეს?“

„არა, პირიქით, მაგრამ ისეთი გაბრაზებული ხმით მიგიბატყებეს ეზოში, უარს ვერ ეტყვი, გამომლაპარაკებელი ენატრება და მე მგონი ქარისაგან გადაბრეცილ ძველ ოდაზე დარდობს, რომელშიც მართლა დისასხლისი იყო და არა თეთრი ქვების დარაჯი“.

„გადასარევი სიუჟეტია, მელოდრამატული სცენარისათვის გამოიყენე თემო აუცილებლად. თქვენ აქ იმ პოეტის მოსაძიხნად და უკანდასაბრუნებლად ხომ არ ჩამოსულხართ?“

„ლიზიკო, დაანებე გოგოს თავი, ნუ გაქვს მწარე ენა. გამოცდების ჩასაბარებლად ჩამოვიდა, თან პურ-მარილი ჩამოუტანია და მგონი გვიმსპინძლებს, ყოველ შემთხვევაში წელან აპირებდა“, — მოსულებს აუხსნა გოგამ.

„დილაადრიან სტუმრად სიარული და ქეიფი არ იციან ჩვენში“, — მხრები აიჩეჩა მადონამ.

„სამაგიეროდ ქალაქში იციან. აქ ვისაც ხედავ, აუყვავლას ერთი სკოლა გვაქვს დამთავრებული. ახლა მშობლები სახლში არ არიან და ახალგაზრდობას ვიხსენებთ, ყოველდღე ვიკრიბებით. ვჭორობთ, ვცეკვავთ, ვმღერივართ, თუ ფული გვაქვს სასმელს ვყიდულობთ, თუ არა ქაღალდს ვთამაშობთ, ვილანძღვებით და ასე. ვატარებთ დროს. ძალიანაც რომ მოვინდომოთ, ერთმანეთს ვერ ვუღალატებთ, ამიტომაც გვიხარია ერთად ყოფნა. გასაგებია საყვარელო? თუ შენ სახლიდან გამოვდებული უპატრონო ხალხი გგონია ესენი? ოცკაპიკიან ხაჭაპურზეც და გამხმარ თევზზეც გემრიელად გვიქეიფია. იმიტომ, რომ აქამდე სიყვარულმა მოგვიყვანა“, — გოგას ბევრი ლაპარაკი არ უყვარდა და ბიჭები დიმილით შეჰყურებდნენ ქადაგადღავარდნილ მეგობარს.

„როგორ გეტყობათ მოსაპარი არაფერი გაქვთ, კარი ღია, ფანჯრები ღია“, — ოთახში გოჩა შემოვიდა და პირდაპირ ლიზიკოს მიაშურა. „წავიქეცი, რაღაც ჭკუიდან შესაშლელი სუნი მცემს. დამენახვე, რა გადასარევი კაბა გაცვია. მოიცა, უკან რატომ არის ჩაჭრილი, უკუღმა ჩაიცვი?“

„მოდლა ასეთი, უტვინო!“ — მიესიყვარულა ლიზი.

„გახსნილი წინ ჯობია, კუდუსუნის ძვალი რა საყურებზეა?“ —
გულმოდგინედ დაათვალიერა ქალის ზურგი გოჩამ.

მადონა აკისკისდა. სხეები ლიზიკოს განწყენებას მოერიდნენ.

„ეს ვინ არის?“ — გაუკვირდა გოჩას.

„აბიტურიენტი. რა, არ ეტყობა?“ — გაეცინა გოგას.

„არა, კარგად გამოიყურება“.

„შენ ჩაღმაში უნდა გენახა“, — ამოიოხრა ზაზამ.

„შარშან ნათესავები ჩამოგვივიდნენ მთიდან. ჩემოდნით ჩამოიტანეს ფული, მამაჩემს ეხვეწებოდნენ, ვინმე მოგვიძებნე შვილი უმაღლესში მოგვიწყოსო. ერთი თვე ირბინეს იქით-აქეთ და წავიდნენ პირში ჩალაგამოვლებულები უკან“, — აბიტურიენტის დანახვაზე მოაგონდა გოჩას.

„ჩემოდანი?“ — დაინტერესდა ზაზა.

„თან წაიღეს, მე ხომ არ მაჩუქებდნენ“.

„დამიტოვეთ გაისამდე, ტყუილად ნუ ათრევთ წინ და უკან-თქო, ვერ უთხარი? ეხ, მაგდენი ფული მქონდეს, სულ არ ვისწავლიდი“, — გამოტყდა ზაზა.

„შენ ერთი კაბიკი არ გაქვს, მაგრამ მაინც არ სწავლობ, უქნარა!“ — ფულის მოყვარული ძმა შეარცხვინა გოგამ.

„მე დრო არ მქონდა მომეფიქრებინა რომელი სპეციალობა ამერჩია, სკოლა, სახლი, რეპეტიტორები, სკოლა, სახლი, რეპეტიტორები“...

„ერთი ამ წამებულს შეხედეთ! სკოლა ცალკე ეძებდა, ოჯახი ცალკე, რეპეტიტორებმა ხომ აგვიკლეს რეკვით. მთელი დღე იზოდრომზე ეგდო, შუალამზე შემოდრიოდა სახლში“.

„ლამე რას აკეთებდა იზოდრომზე?“ — იკითხა ლიზიკომ.

„ელოდებოდა ცხენები როდის დაიძინებდნენ“, — აუხსნა გოჩამ.

„ისე, მართლა თუ იძინებენ ცხენები ღამით?“

„აბა რა, ძილისპირულის შემდეგ, როგორც წესია“, — თქვა თემომ.

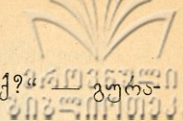
„ნერვებს ნუ მიშლი“, — გაბრაზდა ლიზიკო.

„ლიზი, გენაცვალე, შენ თუ იძინებ ღამით, ცხენმა რა დააშავა? ყველა ნორმალურ ცხენს, ისევე როგორც ადამიანს, სძინავს“, — დაუყვავა გოგამ.

„გამანებე თავი“.

„შენ თვითონ როდის დაგვანებებ თავს. ოჯახი გაქვს, ქმარ-შვილი გყავს, მოვლა არ უნდა იმათ? დილით სამსახურში ხარ, საღამომობით სტუმრად, შენი შვილი თუ გცნობს ნეტა?“ — შეეკითხა ირაკლი.

„კი ცნობს, როგორ არა, სურათი გაუკრეს საწოლის თავთან, დედა რომ არ დაავიწყდეს. რომელ საათზეც არ უნდა დარეკო, გპასუხობს „დედიკო სამსახურშიაო“, — დასცინა გურამმა.

„შენ ორი შვილი გელოდება სახლში, რატომ ზიხარ აქ?“ — გურო-
მის ეცა ლიზიკო.

„ჯერ ერთი, ბავშვები ჩემს მეუღლესთან არიან და არა ბებიასთან, მეორეც, მე მამაკაცი ვარ და ცოტა მეტი უფლებები მაქვს. მიყვარს ქუჩა-ში გახეტიალება, თვალს წყალს ვასმევ, ერთ-ორ ჭიქას გადავკრავ ძმაცეცებში, და საერთოდ მამაკაცი ვარ, ხვდები სხვაობას?“

„არავითარი სხვაობა არ არსებობს. დალევა შენზე მეტი შემიძლია და ქუჩაში ხეტიალზე ვგვიყვები“.

„მიდი ლიზი, მიდი, არ ჩამორჩე არაფერში!“ — წააქეზა გოჩამ.

„რა მოგივიდათ, საჩხუბრად მოხვედით აქ? ლიზი, შენა ხარ ჩემი ბავშვობის ცისფერი ზღაპარი. შენი დანახვა მიხარია, თორემ ამათ სიფათებს ჩემმა მტერმა უყუროს. მოდი, ერთად დავსხდეთ, ვიჭუჭკუოთ, შემეკითხე ნარნარი ხმით, — „როგორა ხარ გოგა? ცოლს რატომ არ ირთავ?“.

„მართლა გოგა, რატომ არ ირთავ ცოლს?“ — მაშინვე შეაშრა ცრე-მლები ქალს. „იმასთან როგორ არის საქმე, დევნი რომ გაგაცნო“.

„ცუდი გოგო არ უნდა იყოს, მაგრამ ძალიან შავია“.

„ზედმეტი ზიზილალას ჭამამ იცის ეგ“, — ჩაერია უმცროსი ძმა.

„ეგ რა მიზეზია, რამე სერიოზული თქვი“, — ჩააცივდა ლიზიკო.

„გაცნობისთანავე იცი რა მითხარა? ლომი მინდა მყავდესო“, — გაცეცინა გოგას.

„ვეფხვთან ერთად თუ მარტო?“ — დაზუსტება მოინდომა ზაზამ.

„ალარ შევხვედრივარ, ლომი მინდა ახლა მე?“ — გაბრაზდა გოგა.

„სამაგიეროდ ბინა ჰქონია გადასარევი“, — გაახსენდა ლიზიკოს.

„ოო, ეგ ცვლის საქმის ვითარებას“, — თქვა ირაკლიმ.

„გოგა, შენი ჭირიმე, ითხოვე რა, გეხვეწები. შენ იქ გადახვალ, მე აქ სამეცადინო კუთხე გამინთავისუფლდება, საწოლის ნაცვლად აკვარიუმს დავდგამ, ჩიტების გალიას ჩამოვკიდებ“.

„გოგა, შეირთე ბინიანი ქალი, შეუქმენი უმცროს ძმას ნორმალური ცხოვრების პირობები“, — გამხიარულდა ლიზიკო.

„ნეტავი ლომი რად უნდა?“ — დაინტერესდა მადონა.

„ძალე რომ დაქვრივდეს“, — გამოიცნო ზაზამ.

„ბიჭო, უფროსების ლაპარაკში ნუ ერევი, რა თქვენი საქმეა, ოცნებობს ქალი, რა, არ შეიძლება?“ — ყვირილზე გადავიდა გოგა.

„კი გენაცვალე, როგორ არ შეიძლება! ლიზიკო, მოშორდი უბინარ კაცს! ამოვიბრუნოთ ჯიბეები, ზაზუნა ღვინოს ამოიტანს და მივხედოთ აქმეს!“ — ხელები მოიფშვნიტა გოჩამ.

„მე ვერ წავალ, რადიკულიტი მაქვს!“ — უარი თქვა ზაზამ.

„არ გვინდა რა ღვინო, ჯობია ვიცეკვოთ. ვგიჟდები ისე, მენატრება ცეკვა“, — წინადადება შემოიტანა ლიზიკომ.

„ოფიცერთა სახლში უნდა იარო, იქ არიან მაგის სპეციალისტები“, — ასწავლა გოჩამ.

„რა მოხდება, ერთი საღამო ცეკვას რომ დავუთმოთ?“

„საღამოა გოგო ახლა? თუ მართლა უსაქმურები გგონივართ?“ — შეიცხადა ირაკლიმ.

„ცეკვა მინდა დღეს, მორჩა და გათავდა, თუნდაც შენთან, რა, არ შეიძლება?“ — ჭირვეულობდა ლიზიკო.

„მე ან გათიშული მთვრალი ვცეკვავ, ან ქალს ვეფერები, ყურში ვეჩურჩულები რაღაცას. შენთან ჩახუტებას რა აზრი აქვს, პირველი კლასიდან გიცნობ, თანაც ბავშვობიდან მეშინია დევების, შემთხვევით კისერში რომ გაკოცო, ხომ მომხვდება შენი ქმრისაგან ყურის ძირში?“

„თანაც რა მწარედ, რომ იცოდე!“ — კარი როგორც ეტყობა ისევ ღია იყო.

„ღევის გაუძარჯოს!“ — გაუხარდათ ბიჭებს, — გიშველოს ღმერთმა, შენს ცოლს ცეკვა უნდა და შეგეჭამა ხალხი. ა, ბატონო, შენი ქმარი და ეხახუნე დილაშდემ!“

„რა დებილიც იყავი სკოლაში, იგივე დარჩი“, — არ დაიშურა მხატვრული შედარება ლიზიკომ.

„ახია ჩემზე, წელან რომ გიცავდი“.

„რა იყო, გიტაცებდნენ?“

„მორალს მიკითხავდნენ, ბავშვი შენ გაზარდეო“.

„ამის გაზრდილს ცეკვის მეტი არაფერი ეცოდინება, ისევ ჯობია დე-დაჩემთან იყოს, ლექსებს მაინც ისწავლის“, — გაეცინა ღევის.

„ტყუილად ვეჩხუბებოდით საწყალ ქალს, როგორც ქმარს უნდა ისე იტყევა თურმე, ბოდიშს ვიხდით“, — თავი ჩაღუნა ირაკლიმ. „გადავიდეთ მეორე საკითხზე, სადილად რა გაქვთ ზაზუნა?“

„ერბოკვერცხი“, — უხალისოდ თქვა ბიჭმა.

„კვერცხი სადილი კი არა, საუზმეა“, — გაუსწორა გოჩამ.

„კიდევ?“

„იგივე, იგივე, და იგივე!“

„ფუი, მოკალი არა ბავშვი კვერცხის ჭამით. მაჩვენე თვალები, ასპროცენტური სიყვითლე აქვს“, — დაასკვნა ირაკლიმ, „ახლავე მიეცი ქათმის საყიდლად ფული, ეგებ უშველოს“.

„ვერ ვიტან მაღაზიის ქათმებს, ჟირაფებივით გრძელი კისრით, ნეტავი ჯიშია ასეთი თუ რა უბედურებაა“, — დაიჯღანა ლიზიკო.

„თორემ ბაზრისაა უკეთესი. კვირას დიდის ამბით ვიყიდე, ოთხ-

შაბათამდე ხარშავდა ჩემი ცოლი, დამეხოცა ბავშვები შიმშილით,“
ცოლ-შვილი გაახსენდა გურამს.

„მეტრიკა უნდა გენახა“ — დაარიგა ოჯახის უფროსი ზაზამ.

„ნუ წახვალთ, რაც ჩამოვიტანე ყველას გეყოფათ, თქვენ მხოლოდ
მაგიდის გაშლაში მომეხმარეთ“, — თქვა მადონამ.

ლიზიკომ ქმარი კარამდე მიაცილა, ორი დღით მივლინებაში მიდი-
ოდა დევი და უკან დაბრუნდა. სუფრა გაწყობილი დახვდა. მადონა და
თემო ფანჯარასთან იდგნენ და საუბრობდნენ. „ბუნების ტრფიალს
ეტყობა მუხა მოუვიდა მეჩაიე გოგოს დანახვაზე“.

„მეჩაიე დედაჩემია, მე ექთანი ვარ“.

„ო, ო, თქვენ გვეტყვიტ სიმართლეს, რამდენ კილოგრამ უმაღლესი
ხარისხის ჩაის კრეფს დედათქვენი დღეში?“

„დანა აქვს სპეციალური, წამოუშვამს ხელს და რაც მოყვება ჩაყ-
რის კალათაში, მეორე ხარისხში უთვლიან, თუ მთლად ქვერო არ არის,
პირველსაც არქმევენ“.

„წარმოგიდგენიათ რას გვასმევენ?“ — შეიცხადა ზაზამ.

„პირველად მესმის ეგ სიტყვა, ქვერო რას ნიშნავს?“

„რა ვიცი, ნაყარ-ნუყარს, რაღაცა უფარგის...“

„სწორედ მაგდაგვარ სიტყვას ვეძებდი, დიდი მადლობა, აბა, აქ
შეკრებილ ქვეროებს გაგვიმარჯოს!“ — ჭიქა ასწია ლიზიკომ.

„უღრმესი მადლობა“, — ფეხზე წამოდგა თემო.

„სიმღერით, სამადლობელი სიმღერით“, — საიდანაც გიტარა ამო-
აძვრინა ზაზამ.

თემომ უხალისოდ ჩამოართვა, რამდენიმე წამი სიმებს აწვალებდა,
როგორც იქნა ააწყო აკორდები და თითქოს ინსტრუმენტს რაღაცას კა-
რნახობდა, დაბალი ხმით ლექსის კითხვა დაიწყო. ყოველი სიტყვა თა-
ვისთავად მღეროდა, გეგონებოდათ კაცი კი არა, ხასიათზე მოსული გი-
ტარა ღლინებდა სიყვარულზე.

„ჯერ არ მიმიღია ჩემი დოზა, ფორმაში შევალ და მერე ვიმღეროთ,
დილამდე!“ — აღტაცებულმა ოვაციები არაფრად ჩააგდო უცნობი სიმ-
ღერის ავტორმა.

„და ამისთანა ტალანტი ცოლმა მიატოვა, წარმოგიდგენიათ?“ —
ამოიოხრა ზაზამ.

„იმიტომ, რომ ცოლს მამაკაცი ჭირდებოდა და არა მომღერალი. ნა-
მდვილი კაცის პოვნა ძნელი, თორემ სიმღერა ფირფიტებზე, კასეტებ-
ზე, რადიოში, ტელევიზორში, მაღაზიაში. შეხვალ და იყიდი 2 მანეთად,
ხუთ მანეთად, ხელზე ცოტა მეტი დაგიჯდება, მაგრამ...“

„კარგი, ლიზიკო რა მოგივიდა“, — შეაწყვეტინა გოგამ.

„კარი მთელი ღამე ღია გქონდათ?“ — ოთახში თმაგაწეწილი, ხალათში გახვეული ახალგაზრდა ქალი შემოვიდა, „რა დროს ქეიფობდით არ გათენებულაო“, — უსაყვედურა სუფრის წევრებს და უცებ ადამაისვის ხედავს ჩემი თვალები“ — ო — გადაეხვია მადონას.

„ძლივს ვნახე კაცი, რომელმაც არ იკითხა ეს ვინ არისო“, — ტაში შემოჰკრა ზაზამ.

„თქვენებმა დარეკეს სოფლიდან და ჯერ არ ჩამოსულა-მეთქი, ვუპასუხე, გაუხუთქე გული. როგორ დამეძინა ასე სასწაულად, რომ ზარი ვერ გავიგე, სად არის შენი ჩემოდანი, დაიღალე ალბათ, იმხელა გზა გამოიარე, ბიჭებო, სიგარეტისთვის შემოვედი“, — გაახსენდა ნატოს.

„ა, გენაცვალე“, — გაუხსნელი კოლოფი მიაწოდა ირაკლიმ.

„ერთი წუთით“, მადონამ ქალის მკლავებისაგან თავი გაინთავისუფლა და თემოს მიუახლოვდა, — „დამათვალისწინებთ თბილისს?“

„მე? მე რაში გჭირდება?“

„თქვენი თვალებით მინდა დავინახო ქალაქი“.

„შენლა აკლდი ამ უბედურს“, — ამოიოხრა ლიზიკომ.

„ნატომ იცის ჩემი ტელეფონი, დამირეკე და მოვიფიქრებ რამეს“, — უცებ გამხიარულდა თემო.

„ზვალ დაგირეკავ“, დაპირდა მადონა „ნახვამდის!“ — დაემშვიდობა დანარჩენებს.

„ისე სოფლიდან ჩამოსული ტურფა ჩემის ღრმა რწმენით, უფრო თავდაჭერილი უნდა იყოს“, — მხრები აიჩეჩა გოგამ.

„კარგი რა, არ იცი რომელი საუკუნეა“, — არ დაეთანხმა გურამი.

„მე მივდივარ, საქმე მაქვს, მშვიდობით“, — ჩანთბ აიღო ლიზიკომ. კ.

„გაგიყვან“, — წამოდგა ირაკლი.

ლიზიკო არ შეჩერებულა, ისე მიატოვა ოთახი.

„გაანებე თავი. ხომ იცი, მაგას თუ რამე არ უნდა“, — შეაჩერა თემომ.

ორიოდე წუთი ჩუმად იყვნენ, უხალისოდ ამოძრავებდნენ ყბებს. ს.

გოგამ ჭიკები შეავსო. მეგობრებს გადახედა, „აბა, ვინ გაიხსენებდა რამდენი ხანია ასე ერთად არ შევეკრებილვართ, ა?“

„რვა მარტის შემდეგ“, — უპასუხა ზაზამ.

„წადი ძმად სასეირნოდ“, — სთხოვა გოგამ.

„რას ერჩი, მართალი თქვა“, — გაეცინა თემოს.

ზაზამ გამხიარულებული ბიჭები შეათვალისწინა და ბუზღუნით მიაღებოდა მადონას. ხანდახან ჯოხით ვერ იშორებდა უფროსი ძმა უმცროსს თანად, მაგრამ ახლა ზედმეტად იგრძნო თავი ბიჭმა. მიხვდა, მეგობრებს მარტო ყოფნა ერჩიათ და გაეცალა.

ჩიხახედაცარიელებული, გულგასიებული ოცლიტრიანი ბოცა, სუფრის წევრებს ღიბით ზომავდა, ცდილობდა გამოეცნო, ვინ რამდენის დამლევი იყო...

მადონამ მეორე დღესვე დაურეკა. სამსახურიდან გვიანდაბრუნებულ თემოს თავის ტკივილი კლავდა. წამალმაც ვერაფერი უშველა ნამთვრალეს. უცნობმა ხმამ კიდევ უფრო გააღიზიანა „მართლა მოცლილი ვგონივარ ამ შტერსო“, — გასკდა გულზე.

„თქვენ ხომ დამპირდით“, — არ ეშვებოდა ქალი.

„მე არსად წამსვლელი არა ვარ. თუ ძალიან გინდა ექსკურსია ჩემი სახლიდან დავიწყეთ, ერთ-ორ ბორჯომის ბოთლსაც თუ გამოაყოლებ ხელს, კარგს იზამ, გიკარნახო მისამართი?“

„მიკარნახე“, — ოდნავ დაიგვიანა პასუხმა.

უეცრად ამოვარდნილი ქარი ცოცხივით დატრიალდა ოთახებში. ფარდამაც იდროვა, გარეთ გავარდა, ცას გამოუყო ენა. თემომ ფანჯრები დახურა. ეზოში გადაიხედა. აფორიაქებულ ჩიტებს გავდნენ ეზოში მოთამაშე ბავშვები. „ჩემი რომ იყოს რომელიმე მკაცრი ხმით დავუძახებდი და ამოვიყვანდი, ნეტავი დამიჯერებდა თუ ფეხებზე დამიკიდებდა“...

კარზე მაგრად დააკაკუნეს.

მადონა იყო. ხელში ბოთლებით სავსე ბადურა ეჭირა.

„სამედიცინოზე აბარებ ხომ? აუცილებლად მოეწყობი!“ — სამზარეულოში შეუძღვა მასპინძელი.

„აი ეს, ამბობენ პანმელიაზე შველისო“, — არყის ბოთლი ამოიღო მოსულმა. „ისე მამაჩემის გაკეთებული ღვინო არ გაწყენდა“.

„სხვათა შორის გაღვიძებისთანავე მომაგონდა დღეს შენი მშობელი“, — გულწრფელად თქვა თემომ.

მადონამ არ უპასუხა. მაცივარში ბორჯომის ბოთლები შედგა.

„წამობრძანდით, სახლს დაგათვალიერებინებთ. მისაღები ოთახი, საძინებელი, კაბინეტი, ხედი ზღვაზე არა მაქვს, მაგრამ აკვარიუმს ვიყიდი და ხელოვნურ მინი ზღვას მოვაწყობ. ასე რომ, გაისად ზღვის აბაზანებს, მზის აბაზანებსა და ტალახისასაც, თუ საჭირო იქნება, სახლში მივიღებ. კიდევ რა... ჰო, თუ სახურავზე ახვალთ, ფუნუკულორს დაინახავთ, იქიდან გადმოვარდნის შემთხვევაში ჩაუწერლად მიიღებთ სამუდამო ბინას მუხათგვერდის სასაფლაოზე. ასეთი ბინის უპირატესობა იმაში მდგომარეობს, რომ იგი გარემონტებას არ მოითხოვს, და დხზოგილი თანხა მანქანის შეძენის საშუალებას მოგცემთ...“

„ავიდეთ რა სახურავზე“, — სთხოვა მადონამ.

„შენ აქ სამეცადინოდ გამოგაგზავნეს თუ სახურავებზე
ლოდ“, — დატუქსა თემომ.

როიალზე ინგას გადიდებული სურათი იდგა, ძველებურ
ჩასმული. მის გვერდით, ლარნაკში, დამჭენარი ვარდები ხმებოდა. მა-
დონა ახლოს მივიდა, ქალის სახეს დააკვირდა. „ყვავილები შენ მო-
გაქვს?“

„არა, ფოსტალიონს“, — თემო სამზარეულოში შევიდა.

„ერთ დღეს მიღებული ძლიერი შთაბეჭდილებანი უარყოფითად
მოქმედებენ ადამიანის ორგანიზმზე, დანარჩენი ხვალ დავათვალიერო-
თ“, — ჭიქები შეავსო ექსკურსიამძღოლმა.

„მე არ ვსვამ“.

თემომ მხრები აიჩეჩა, ორივე ჭიქა თვითონ გამოცალა.

„სადილს ვინ გიმზადებს, ვინ გირეცხავს?“

„არავინ. ჩემმა საუკეთესო პერანგებმა პროტესტის ნიშნად თავი
დაიხრჩეს, წამოდი, გაჩვენებ“ — თემომ კარები გააღო და თეთრეუ-
ლით სავსე აბაზანა დაანახა მადონას. „მონტანა“ ბიჭო მოკვდი?“ —
ჩასძახა ვილაცას. პერანგის სველი სახელო ამოათრია წყლიდან. მაჯა გა-
უსინჯა, და ხელი გაუშვა. სახელომ წყლის ზედაპირზე მოადინა
ზღართან. „გარდაიცვალა“ — ამოიხრა ექიმმა.

„გამატარე“, — მადონამ ცხელი წყალი მოუშვა, საპონს დასწვდა
და რეცხვა დაიწყო.

„ორი დღის სამუშაოა“ — გააფრთხილა თემომ, თუმცა გაუხარდა,
დამხმარე რომ გამოუჩნდა. ჭუჭყიანი აეთრეულის ზვინი ნერვებს
უშლიდა.

ერთხანს უსაქმოდ იბორიალა ოთახში. არაყმა ეტყობა უშველა,
თავის ტკივილს ველარ გრძნობდა. წვიმამ ნაცნობივით დაუჟაქუნა რა-
ფაზე. ფანჯარა გამოაღო. სარეცხივით აეკრიფათ მშობლებს ეზოდან ბავ-
შეები. წვიმა თამაშობდა მათ მაგივრად ახლა, ბეჯითად ასუფთავებდა
ცარცით დახატულ მზეს, ყვავილებს, უთვალავ ვავონებიან მატარებელს.
თემო ტახტზე წამოწოლილი ისმენდა წვეთების სიმღერას. სოფელი მოე-
ნატრა, სველ ბალახებში წვივების დასუსხვა.

სახეზე ხელის შეხებამ გამოაფხიზლა. მადონას თითებს საპნისა და
წყლის სუნი ასდიოდა. წამოიწია. ჩრდილისფერ ქალს დააკვირდა. წელზე
მოხვია ხელი. „გინდა ჩემთან?“ — შეეკითხა. მწიფე ნაყოფივით ადვი-
ლად დაყვა უცნობი სხეული, უხერხულად, მძიმედ დაწვა გულზე...

დილით უსიამოდ გაახსენდა გატეხილი ღამე. სანამ სააბაზანოში
შევიდოდა, სამზარეულოში შეიხედა. მადონა საუზმეს ამზადებდა.

„ნუ წუხდებით, სამსახურში მაგვიანდება“.

„ეგებ მარტო ჩაი დალიო“, — სთხოვა ქალმა, ასეთი თვალებით ერ-
თგული ძაღლები ელაქუებიან პატრონებს, ისინიც გრძნობენ პირველი
ვის სიყვარულს და ეფერებიან. ყურებს აუწევენ, ზურგზე ბეწვს აუ-
ჩეჩვენ, ხორცის ნაჭერს გადაუგდებენ, უფრო გულჩვილები შუბლზე კო-
ცნიან. ეს ძაღლებს, მაგრამ ქალს? თემომ არ იცოდა ასეთ სიტუაციაში
როგორ იქცეოდნენ კაცები და ყოველი შემთხვევისათვის მადონას ზურ-
გზე ჩამოუსვა ხელი. სწრაფად ჩაიცვა. ცხოვრებაში პირველად გაუჩნდა
სურვილი, დროზე მისულიყო სამსახურში, ხელფასამდე დარჩენილი
უკანასკნელი სამშენეთიანიც სიამოვნებით გადაადგო, მადონა ტაქსში
ჩასვა და „დაგირეკავო“ დაპირდა, როგოც კი მანქანა თვალს მიეფარა,
თემომ საქმიანი კაცის იერი „კოსმოსთან“ ერთად შეინახა შარვლის ჯი-
ბეში და სახლში დაბრუნდა. ეძინებოდა.

მადონას შინმოუსვლელობით გულგახეთქილმა ნატომ მთელი უბა-
ნი ააფორიაქა და ტაქსიდან გადმოსულ ქალს მათ სადარბაზოში მცხოვ-
რები ყველა მეზობელი შეეგება:

„არც გვეგონე ცოცხლებში“...

„სად იყავი გოგო“...

„ჩამოვლენ ასე ქალაქში და“...

„აბა, აბა, გამოუშვებენ უპატრონოდ“...

„ჩემი შვილი რომ იყოს“...

„შენი ასეთ რამეს ვერ გაბედავდა“...

მხოლოდ ნატოს არ ამოუღია ხმა, მადონას სახის შემხედვარემ გუ-
ლზე დაიკრიფა ხელები. იმანაც, თითქოს ახლა მიხვდა, რომ რაღაცა სა-
შინელი რამ შეემთხვა, ნათესავს დაადო მხარზე თაღი და ატირდა. „და-
ვიღალე დედა, დავიღალე“ — ეჩურჩულებოდა ხალათიდან ამოჩრილ
ლავიწის ძვალს.

ჩქარა დაიშალნენ სეირის მოყვარული მეზობლები, სამსახურში აგვი-
ანდებოდათ. ყველას თავისი მოსაზრება ჰქონდა მადონას ლამინდელი
თავგადასავლის თაობაზე და ცდილობდნენ დღემდე უცნობი გოგოს ამბა-
ვი მიეწოდებინათ დეტექტივის მოყვარული თანამშრომლებისათვის.
მხოლოდ ნატოს არ უკითხავს არაფერი. ტყუილის მოსმენას ექვემდებარე-
ყოფნა ერჩია. თავის დროზე თვითონ იტყოდა მადონა თავის სათქ-
მელს, თუკი საერთოდ რამე ეთქმოდა...

მოკვდა ის დრო, გოგა დაბადების დღეს უმცროსი ძმის გარეშე რომ
იხდიდა, მეორე წელია ზაზა სუფრის სრულუფლებიანი წევრი იყო.
მხოლოდ დაღუპვის უფლებას არ აძლევდნენ უფროსები. ადრე კი, და
მამასთან ერთად ტოვებდა პატარა ბინას, რომელშიც გაჭირვებით ა
სეზნდნენ სტუმრებს და ზორავით დატვირთული ჩანთით დეიდასთან მიდი-

ოდა ღამის გასათევად. მშობლებს ხეალ დახედებოდნენ ავტობოტში, დღეს კი გოგა ოცდაათი წლის სრულდებოდა, და ზაზა ორი წლისაა. ჯუჯისაგან შეწუხებული, ჭკუიდან შეშლილი სახლის აზრზე მოყვანას ცდილობდა. დილიდან რეკავდა ტელეფონი, იუბილარს ეძებდნენ ბიჭები. გოგა მორიგე იყო და ამიტომ ზაზა იღებდა მის ნაცვლად მილოცვებს.

ქუთათურების ნახელავი მაგიდა არ იხსნებოდა, დიდხანს ეჭიდავა ზაზა, ვერაფერს გახდა, მეზობელი დაიხმარა, როგორც იქნა იკადრა ვაშლივით ორად გახლეჩა მაგიდამ, რომლის ნახევარი იატაკზე გაშლართულ გაიოხს დაეცა გულზე. ხელებში ძალაგამოლეული ზაზა ამოდ ურბენდა გარშემო, თანაც სიცილით კვდებოდა, რა ექნა, კეცის ქვეშ მოყოლილ ნაცარქექიას გავდა ნატოს მეუღლე, გაიოზი როგორც იქნა წამოდგა და ხელოსნების ლოცვა-კურთხევით მიატოვა კვიცივით აჭიხვიებული მეზობელი.

ზაზამ სკამები მოიშველია, ვაი-ვაგლახით ააწყო ფეხებგაბარჯლული მაგიდა. ზედ თეთრი სუფრა გადააფარა, კარადიდან დიდი ხნის უხმარი, დამტვერილი თევშები ამოიღო, დანა-ჩანგალი რომელ მხარეს უნდა დაეწყო დააეწყდა და განაწყენებულმა სუფრის გაშლა შეწყვიტა. ყველაზე ადრე ლიზიკო მოვიდა და იმან დაამთავრა მისი დაწყებული საქმე.

„რათ უნდა კაცს ყვავილები, მომღერალია თუ რა?“ — დაუწუნა ლიზიკოს საჩუქარი.

„შენ რა გესმის“, — თმები აუჩეჩა ქალმა. სამლიტრიან ქილაში წყალი ჩაასხა, სამზარეულოდან კალათი გამოიტანა და ქილა ვარდებთანად ჩადგა შიგნით, „ზუსტად ოცდაათი ცალია, როგორია ა?“

წითლად ანთებული კალათი ბუხარით ღვიადა. ვარდის კოკრები კედლებზე აცოცდნენ და ყველაფრისადმი გულგრილი რუხი ფერი გამოაფხიზლეს. გამოცოცხლდა სიცხისაგან გამოლენჩებული ოთახი, წყალივით შეისრუტა ყვავილთა სურნელი.

„მაგარია“ — აღიარა ბიჭმა.

„საჭმლის საქმე როგორ არის?“

„გუშინ მოიტანა ყველაფერი გოგამ, ნატომ და მადონამ გამაზადეს, გოჭი ახლა იწეება“.

„მადონა კიდევ ცოცხალია?“ — დაიჯღანა ლიზიკო.

„ახალგაზრდაა ჯერ, რა მოკლავს“.

გამხიარულდნენ. ზარიც მათთან ერთად აკისკისდა. ზაზა კარის გასაღებად წავიდა. ტალღასავით დაეჯახა ბიჭების სიყვარული გულზე.

„დაანებეთ ბავშვს თავი, ცოტა გოგასთვის შეინახეთ“, — ყვროდა ლიზიკო.

ოთახი სიხარულით აივსო. გადატეხილი ხმელი ფიჩხივით ტყავს ნობდნენ სტუმრები. წითლად დადნენ ვაყების დანახვაზე ყვავილები. ყელი მოიღერეს, ეკლები შეაყარეს თვალებში. ამაოდ დაშვრნენ. მათთვის არავის ეცალა, არც შეუშინევიათ.

ობლის ჩივილივით დაკარგული ზარის ხმა ზაზამ გაიგო.

„თემო თუ მოვიდა, ერთი წუთით გამოიხედოს“, — სთხოვა მადონამ.

უხალისოდ მიატოვა თემომ ოთახი. ლიზიკოც უკან გაჰყვა რატომღაც.

„თქვენ ვატყობ ჯერაც ვერ დაამთავრეთ ქალაქის დათვალიერება“ — უხეშად მიახალა კართან ატუშულ ქალს.

„ჭრელი აბანოები დაგვრჩა“, — ძაღლივით შეუღრინა იმანაც.

„ყოჩად, კარგი ტემპით გივლიათ!“ — ლიზიკო ოთახში დაბრუნდა, თემო უკან გაჰყვა.

„თემო! თემო!“ — იყვირა მადონამ.

„რაშია საქმე, რა გაყვირებს?“

„შენთან სალაპარაკო მაქვს...“

„სხვა დროს ვილაპარაკოთ, ეხლა არ მცალია“.

„იმისთვის ხომ გცალია“, — თვალებით ოთახში მყოფზე მიუთითა. თემო უცებ შეტრიალდა, კარი მიხურა, „ზედმეტ უფლებებს ხომ არ აძლევ თავს, გენაცვალე?“ — გამოსცრა კბილებში. „რა გინდა ჩემგან, რამდენადაც მახსოვს მე არაფერს დაგპირებივარ, ცოტა მოგეფერე, ეს იყო და ეს“.

„ცოტა მოფერება ჰქვია მაგას?“ — ცრემლი ვერ შეიკავა ქალმა.

„შენ რაც გინდა ის დაბრკავი, ოღონდ იცოდე, მე შენი ისტერიკებისათვის არ მცალია. პატარა აღარა ხარ და მიხედე თავს. რაც უფრო ჩქარა დაივიწყებ ჩემს სახელს, უმჯობესი იქნება ორივესათვის, გასაგებია?“ — სისინებდა კაცი.

„შემოდოი სახლში, აქ რას გაჩერებულხარ“, — შამპანურის ბოთლებით დატვირთულმა გოგამ თითქმის სირბილით ჩაუარა გვერდზე, რამდენიმე წამით შედგა, ქალის ცრემლისაგან დამწვარმა სახემ ატყინა თვალები და მერე ოთახის კარი შეაღო, უხერხულად ეჭირა ბოთლები, ეშინოდა ხელიდან არ გასხლტომოდა რომელიმე.

„ვაშაა, სასმელი მოსულა!“ — იღრიალა ზაზამ.

„სასმელი კი არა, იუბილარი, შე შტერო“, — შეუტწორა ირაკლიმ.

„შენ მართლა შტერო, იუბილარი ეგ თქვენთვის არის, თორემ ჩემთვის უფროსი ძმია“.

„რკინისებური ლოგიკა. თავის დროზე ამის აღზრდაში შეცდომები გვაქვს დაშვებული“, — სინანულით თქვა გურამმა.

„დააქციე ოჯახი?“ — ბოთლების დათვლის შემდეგ იკითხა გოჩამ.

„ავადმყოფმა მომართვა“, — გაეცინა გოგას.

„ვაა, ის ტიპი, შენ რომ გუშინწინ ოპერაცია გაუქეთე, უკვე დადის დასაჩუქრებზე ჩალიჩობს?“ — არ დაიჯერა ზაზამ.

„ის ჯერ კიდევ რენანიზაციაში წევს, პატივი მისმა ნათესავებმა მცეს“.

„ე, რომ მოკვდეს, შამპანური უკან უნდა დავაბრუნოთ?“ — ვერ ისვენებდა ზაზა.

„ერთი დღე მაინც გამატარებინე ისე, რომ ნერვები არ ამიშალო“, — დაღლილი ხმით ითხოვა იუბილარმა.

„კი ბატონო, ხმას არ ამოვიღებ“, — ტუჩებზე ხელები აიფარა ზაზამ.

„ალბომი დამათვალეერებინე ჯობია, ახალი სურათები თუ გვაქვს მაჩვენე“, — მოსთხოვა ლიზიკომ.

„ეს კალათი რასაკვირველია უცნობმა ფერიამ მომართვა, რომ იცოდეს როგორი მადლობელი ვარ მისი“...

„ოცდაათი მანეთი დაუხარჯავს, ხუთ ბოთლ შამპანურს ვიყიდლით“, — დაიანგარიშა გურამმა, „რა არაპრაქტიკული ფერია ხარ ლიზი“.

„ველურებო! ვინც საჭირო იყო ის მიხვდა, თქვენ კიდევ ვერც შეამჩნიეთ. შენ კი ამ ბრიყვთა სურათებს აგროვებ, ნეტავი ვიცოდე რაში გჭირდება, ფეხბურთელები, მსახიობები და საერთოდ ნორმალური ხალხი არ გირჩევნია?“ — ლიზიკოს უზარმაზარი ალბომი ედო მუხლებზე, ღიმილით ათვალეერებდა ნაცნობ სახეებს.

თმადაუფარცხნელი ნატო გრიგალივით შემოიჭრა ოთახში. „თქვენ რასაკვირველია საქმის კურსში ხართ“ — ზიზლით მოავლო თვალი იქ მყოფთ, „მაგრამ ეგებ მე ამიხსნას დახვეწილი გემოვნების მქონე უზრნალისტმა — რით მოხიბლა სოფელმა გომბიომ, მეორე დღესვე რომ ლოგინში ჩაიწვინა. რამდენადაც ვიცი, ასეთი საქმეებისათვის „იმნარი“ ქალები არსებობენ, თუ ცოლად გინდოდა შეგერთო? პირველიც, თუ არ ვცდები, რაიონიდან იყო?! ახლა, ჩემო ბატონო, მამამისი ჩამობრძანდა და იმას ელაპარაკეთ!“ — ნატომ ხელების ქნევა და პირიდან დორბლის ნთხევა დაამთავრა, „შე პირუტყვო“, — დაგესლა თემო და გაქრა.

„ზაზა, წადი დეიდასთან“, — სიჩუმე დაარღვია გოგამ.

„რატომ? იყოს, ამდაგვარი ამბების მოსასმენად ხალხი სპეციალურად დადის სასამართლოში“, — მკლავში ჩააფრინდა გაკვირვებულ ბიჭს ლიზიკო.

„მთვრალი იყო ალბათ, ან რაღაც შემთხვევით“, — მხრები აჩვენებდა გურამმა.

„რამდენი დღე გავიდა? ეგენი ხომ იცი ყველაფერზე წავლენ, შეიძლება გიჩივლონ კიდეც“ — აღელდა გოჩა.

„ესეც არ არის საქმე. იჩივლებენ და ჩვენც აქა ვართ, ვიტყვით, თვითონ იხვეწებოდა, სუყველას თავზე გვახტებოდა-თქო და ათას რაღაცას კიდეც“ — თქვა ირაკლიმ.

„გამოსავალს კი ვნახავთ, მაგრამ მე მაინც ვერ მივხვდი, რათ გინდოდა?“ — ხელები გაშალა გოგამ.

თემო ხმას არ იღებდა. ყვავილების ფონზე მისი გაფითრებული სახე ბენეფისში მონაწილე დრამატული მსახიობის ნიღაბს გავდა.

„გადაეკიდე ახლა, არ იცი როგორ ხდება ხოლმე“... ზარის ხმამ ირაკლის პირში უკანვე ჩაუბრუნა სათქმელი. გოგა უცნობ მამაკაცს შემოუძღვა ოთახში.

„დღეობას იხდიანო და რამე ცუდი ხომ არ შეგემთხვათ?“

„წავლაპარაკდით ცოტა, უკვე შევრიგდით, დაბრძანდით“, — სკამი მიაწოდა გურამმა.

პატარა კაცი უხერხულად ჩამოჯდა. სკამზე, ბიჭები შეათვალისწინებდა. ლიზიკოზე დიდხანს შეაჩერა მზერა და ჩადგმული კბილები გამოაჩინა. „ღვინო ჩამოვიტანე, ჩემი დაწურული, ნამუსიანი, თუ წამომყვებით, გამოვატანთ“.

„ნუ წუხდებით, დასალევი გვაქვს, დიდი მადლობა“, — ჩუმად თქვა გოგამ.

„თქვენ მსახიობი ხართ?“ — ლიზიკოს მიუბრუნდა სტუმარი.

„არა“.

ზაზა ხედავდა, როგორ უცახცახებდა მუხლები ქალს, ხელით ამარებდა ალბომს, ძირს რომ არ დავარდნოდა. ღვედივით უჭერდა ბიჭს მკლავში ჩაფრენილ თითებს.

გოგა მაგიდასთან მივიდა. კიჩები შეავსო. ბიჭებმა ადგილები დაიკავეს. ზაზას მკლავში ჩაზრდილი ლიზიკო არ განძრეულა მხოლოდ.

„რას აკვლევინებთ თავს ამ ლიმონათს, შხამია ნამდვილი, მე პირადად მკლავს“. — გამოტყდა სტუმარი. „შენი ძმა რომელია?“ — კითხა გოგას.

„მე ვარ“ — უხერხულად აიწოწა ზაზა. უკან დააბრუნეს ლიზიკოს თვალებმა.

რამდენჯერაც დავრეკეთ სულ თქვენზე გველაპარაკებოდა მადონა, მომწონხართ ძალიან, მეც მომეწონეთ, კარგი ბიჭები ჩანხართ. ჩამოვედი მწლა და „არ მინდა აქ ყოფნა, უკან წამიყვანე, მომენატრეთო“, დამხვდა ცხვირპირდასიებული. გამიხარდა მართალი გითხრათ. დედამისმა დაუჩე-

მა, ისწავლე, ექიმი გახდიო, თორემ მე არც მინდოდა, ექთანო, მუშაობს რაიონში, სულში იძვრენენ მეზობლები. კაი ბედი გამოუჩნდება და იცნოვრებს ბედნიერად ჩვენს გვერდით. ისე თბილისი კი მიყვარს, მატარებლიდან რომ ჩამოვდივარ, ფეხშიშველამ მინდა ვიარო, გულზე რომ არ დააჩნდეს ჩემი ნაფეხურები. ტაქსის მძღოლი ვარ მე, ზოგჯერ მთელი დღის ნამუშევარი, მოვახრიგინებ ცარიელ მანქანას გზაზე, გადავხედავ მწვანით ამოვსებულ ხრამის ხახას და ვფიქრობ, გავუშვებ საჭეს ხელს და გადავიჩეხები-თქო, ისეთი სილამაზეა გარშემო“.

„ასეთი უბრალო რამისათვის არ ღირს თავის მოკვლა“, — შეაჩერა ირაკლი.

„უბრალო უძახეთ თქვენ და ბავშვი კი დამხვდა დაზაფრული, მონატრებამ იცის“, — ფეხზე წამოდგა კაცი. „მადლობის სათქმელად შემოვედი, კარგად რომ მიგიღიათ ჩემი შვილი. ღვინოც თქვენთვის ჩამოვიტანე, უარს ნუ მეტყვი, შემოგიტანთ ახლავ“.

„ნუ შეწუხდებით, თუ მაინც და მაინც, ზაზა შემოიტანს“, — სტუმარს თვალს ვერ უსწორებდა გოგა.

მადონას მამა დიდხანს ემშვიდობებოდა ბიჭებს, სათითაოდ ჩამოართვა ხელი ყველას, სოფელში დაბატიყა, ლიზიკოსათვის ხელის გაწოდება ვერ გაბედა, მხოლოდ, ცხვირსახოცით შეიმშრალა გაოფლიანებული შუბლი და თავი დაუქნია. ირაკლიმ მიაცილა კარებამდე.

„ხელი მაინც არ ჩამოგერთმია“, — თემოს უსაყვედურა ზაზამ.

ზმა არავის ამოუღია. სიჩუმემ დააყრუა ოთახი.

„ვერ გაამტყუნებ, ზაზუნა, ერთი ქალიშვილი კი ეკუთვნის მზეჭაბუკივით კაცს, თორემ ცოლი სხვისი ნახმარი, საყვარელი...“

„ლიზიკო, სიტყვები შეარჩიე, დაუგვირდი რას ლაპარაკობ“, — გააფრთხილა გოგამ.

„არაფერს ისეთს, რაც თქვენ არ იცით. ბიჭმა რა დააშავა, ხომ უნდა ავუხსნა რა ხალხის სურათებს აგროვებს. მეგობრებს უკეთესს ვერ ინატრებ, თუ ვინმე გააუბატიურე, მოწმედ წამოგყვებიან სასამართლოში, პირზე დაადგებიან გოგოს, ჩვენთანაც ცხოვრობდით. ისე, სიმდიდრისათვის ნათხოვი ქალისათვის, ეს ერთი ცოდვა კი უნდა ებატიებინა ქმარს, მაგრამ ვაჟკაცი კაცია თემო და ვერ მოინელა შეურაცხყოფა. ძვირად დაუჯდა ბატონ ბაძუს ბეჭედი „ქალიშვილის“ პასპორტში, სამაგიეროდ მისი უმწიკვლო სახელი გადაარჩინა. აბა რა, სულელი კი არ არის, იცის კაცმა რისთვის დახარჯოს ფული. მაჭანკალიც არ დატოვა უბატიცემულოდ. შეხედე ირაკლის მაჯაზე საათს, თუმცა ეს წვრილმანი რა სახსენებელია. ახალ ვოლგებსაც ტყუილად არავის აძლევენ, საჭირო კაცია როგორც ჩანს, თუმცა მეგობარი რომ უკვდებოდეს თუმანს არ ასესხებს. რაიონში მუშაობს, ისეთ ავადმყოფებს ყვლიფავს, დედამისი რომ იყო ათი წლის

წინათ. შენი ექიმი ძმაც ხელში უყურებს პაციენტებს, ერთი სული აქვს როდის გავა პენსიაზე პროფესორი, წინასწარ დააგრა ხალათს დიდი ჯიბეები, ქალივით დღედაღამ მოხუცზე ჭორაობს, ყასაბს ეძახის, დაავიწყდა სამსახური რომ უშოვა. გურამმა მანქანა გამოიყვანა და თუმცა იცის გოჩას მოსწავლეების წყალობით სიმწრით მოგროვილი ფული აქვს, არ აძლევს, ზედმეტად უნდა გაყიდოს, სამი-ოთხი ათასი ღირს, ოცი წლის მეგობრობა. დაიმახსოვრე, არც ბეტი, არც ნაკლები! გოჩა ენაგადმოგდებული დარბის დედისერთა, ბინიან ქალს ეძებს, რა ქნას, მაგასაც უნდა კაი ცხოვრება. სუყველას ერთად კი დევი ეზიზღებათ, ცოდვილია, მაგათზე უკეთესი ოჯახი აქვს, არწივივით მამა ადგას თავზე. თუმცა ცოლი ღალატობს, სიყვარულში არ გაუმართლა. ეს უთბობს ამათ სუყველას გულს. არადა, როგორი კეთილია, ერთი თვეა გოგას საჩუქრისათვის დარბის, უშოვა როგორც იქნა ფრანგული კოსტიუმი. აუგი რომ ვთქვა რომელიმეზე, ენას ამომაძრობს, ისე უყვარს მეგობრები, ღალატს როგორ წარმოიდგენს რომელიმესგან. ჩემი მამამთილი, ბებერი მელა, თითქოს ხვდება რალაცას, მაგრამ ხმას არ იღებს, ეშინია ვაჟიშვილი რაიმე უბედურებაში არ გაეხვიოს, თანაც შვილიშვილზე გიჟდება და დადის პირში წყალდაგუბებული, თუმცა შეიძლება ბოლომდე ვერ იჯერებს რძლის უნამუსობას. მე კი მეძავი ქალივით სუყველას ვატყუებ, გაყრიताც ვერ ვეყრები, მეშინია, ბავშვს ბებერი რამ მოაკლდება და ბოლოს ისეთი ნაძირალა გაიზრდება, როგორებიც ჩვენა ვართ, ფულის გულისათვის ყველაფერზე ხელს მოაწერს, ყველაფერზე!“ ლიზიკოს მუხლებზე მოხტუნავე ალბომიდან სურათები ცვიოდნენ, ოთხკუთხა, თეთრი საყვედურებით იფარებოდა იატაკი. ილიმებოდნენ სკოლის ფორმაში გამოწყობილი მეგობრები.

„ქურდები ჩვენ არა ვართ, ბანდიტები, მორფინისტები და კაცის მკვლელები, რა დაგიშავეთ მიწასთან რომ გავგასწორე“, — ნაძლადევალ გაიცინა გოჩამ. „უჭირს ინტელიგენციას, დაგვეხმაროს ვაჭრები, არაფერი მოუვათ“.

„გადაყარე ეს სურათები და შეეცადე ისე იცხოვრო, როგორც გული გიკარნახებს, მეტს ნურავის დაუჯერებ, ტყუილით ნუ დაიძიმებ წლებს, რომლებსაც უკან არავინ დაგიბრუნებს“ — ზაზას თუ საკუთარ თავს ელაპარაკებოდა ლიზიკო.

„დღეობაა თუ მინტინგი, ვერ გავიგე, გოგა, გვიმასპინძლე ან გვითამაღე, ვკვდები შიმშილით!“ — სუფრას მიუჯდა ირაკლი. სხვებმაც მას მიბაძეს.

ზაზამ სურათები აკრიფა, უწესრიგოდ ჩაყარა ფურცლებშუა და ალბომი კარადის უჯრამი შეინახა. ყულაბა, თიხის მამალი მოხვდა თვალში. ამოიღო, დაუფიქრებლად დაახეთქა იატაკზე, ფული არ დაუთვლია, სამოცდაათი მანეთი იყო იცოდა, თხილამურებისათვის აგროვებდა. ნამსხვრე-

გები მოაგროვა. ბიჭებს უყურა ერთხანს. ლიზიკოს თხოვნენ სვლამდე ნუ დაღევო.

პირველად თავის ცხოვრებაში არ დაწყვეტია ზაზას გული მის გარეშე. რომ იქეიფებდნენ ძმის მეგობრები. თიხის მამალივით დაიფშვნენ ბავშვობის კერპები. უცნაურმა დარდმა მოხვია მხრებზე ხელი, კბელებზე ჩააცილა.

ღამე სადგურში გაათია. არ უძინია, მილიციელის ეშინოდა, თანაც მგზავრებს ათვალიერებდა.

დილაუთენია ახმაურდა ქალაქი, ბაზრისკენ დაიძრა სადგური, ერთი მუჭისოდენა დედაბერი ორ უზარმაზარ კალათს მოათრევდა. ჭიანჭველა მოაგონდა ბიჭს. გაელიმა. ტვირთი ჯაბნიდა ქალს, მაინც უარს ეუბნებოდა მზიდავებს, ჯიუტად მიიწევდა წინ, „მოგეხმარები ბებო“, — გვერდში ამოუდგა ზაზა. წელამდე წვდებოდა, მაინც მოახერხა ბიჭის თვალებში ჩანედვა. „აჰა“ — ანდო კალათი. გაუჭირდა სიარული ზაზას, იხტიბარს არ იტეხდა მაინც, მარლაგადაფარებულ ბალს ხომ ვერ დააჩაგვრინებდა თავს. ბაზრის შესასვლელთან შეჩერდნენ.

„ურიკა რომ დავიჭირავე, ისე ცუნტულით მატარა, ერთი კვირა ქალად აღარ ვარგოდი. შენა კიდეც ალბათ ვინმე წუწურაქი გეგონე“, — ნიშნი მოუგო დედაბერმა. ეშმაკურად უტიმციმებდნენ წირპლიანი თვალები.

„შვტლები გყავთ?“ — ყრუ არ იყოსო და ხმამაღლა შეეკითხა ზაზა.

„მაშ როგორ, ხუთნი მყვანან“, — პლასტმასის კბილები გამოაჩინა ქალმა. „როგორ გეტყობა ქალაქელი ხარ, უშნო, გაივსე ჯიბე ბალით და წადი შენს გზაზე“.

„მერე? ეგ არის ცხოვრება?“

დედაბერი წელში გაიმართა. ყურადღებით დააკვირდა აფორიაქებულ ბიჭს.

„ეგ არის შვილო, მა რა არის, ეგენი რომ არ მყვანდნენ, აქ რა ჯანდაბა მომიყვანდა?“.

ისევ იგრძნო მხრებზე დარდის მძიმე ხელი ზაზამ. ქალს ზურგი შეაქცია და სადგურისაკენ წავიდა. ზგავივით მომსკდარი ხორაგი მოედინებოდა მის გასათელად. ათასი ურიკა ექადნებოდა გასრესას. ავად გუგუნებდა მანქანების ტალღა. დასცინოდა ციგნის ბოხჩასავით ჭრელი ქუჩა, ჯიუტად მიიკვლევდა გზას ბიჭი უცნობ სახეთა ტყეში.

„ბალი ბიჭო. ბალი“, — ეძახდა ვიღაცა. უკან არ იყურებოდა, არ ეცალა, ბილეთი უნდა აეღო და ზღვაზე წასულიყო. რახანია ნავსადგურში მდგომი თეთრი გემი ელოდა...

პირველი საათი სრულდებოდა. ზაზა არ ჩანდა. „წარმოგიდგენიათ

დილით დედაჩემს რომ არ დახვდეს, ჩვენებს რა მოუვათ“, — ნერვულ-ლობდა გოგა.

ნათესაებთან დარეკეს, თანაკლასელებთანაც, ვერსად იპოვეს.

„უულაბა გაუტეხია“, — საფერფლეში ჩაყრილი ნამსხვრევებით მიხვდა გოგა.

„რამდენი ქონდა?“

„რალაც ოთხმოც მანეთამდე“.

„მართლა ბავშვია. ოთხმოცი მანეთით იწყებს ხელახლა ცხოვრებას“, — გაეცინა ირაკლის.

„რა გაცინებს, დილამდე უნდა ვიპოვო, თორემ დამეხოცება მშობლები“, — შეუბღვირა გოგამ.

„ისიც, მშვიდობის მაძიებელი, გაატლიკინა ენა, წევს ეხლა ლუდო-ვიკოში დევიკოსთან ერთად და ბიჭს ვინ იცის სად ძინავს“, — ბრაზობდა გოჩა.

რამდენიმე საათი კიდევ ელოდნენ. ეტყობა, სუყველას შეეშინდა. საავადმყოფოშიც მოიკითხეს, მილიციაშიც.

„უნდა წავიდე, ეგებ სადმე ქუჩაში დაბორიალებს“, — ვერ მოითმინა გოგამ. კისრისტეხით ჩაათავეს კიბეები. ერთხანს ისე სირბილით იარეს, თითქოს იცოდნენ სადაც იყო და ჩქარობდნენ, ერთი საათის შემდეგ ძლივს მიათრევდნენ ფეხებს. უზომოდ მიღებული სასმელი აწვებოდა გულს, საფეთქელს. რომელიღაც ქუჩაზე დილა წამოებარათ, ვეღარ მოიშორეს.

უნივერსიტეტის პირდაპირ ზურგჩანთიანი სტუდენტებით გარშემორტყმული პატარა ავტობუსი იდგა. ერთმა გოგონამ ვილაც მოაგონა გოჩას, შეჩერდა. მძღოლს გამოელაპარაკა. კახეთში მიდიოდნენ ისტორიკოსები ექსკურსიაზე. ხმაურით იკავებდნენ ადგილებს. ისე გემრიელად იცინოდნენ, აიყოლიეს „მეც რომ წამიყვანოთ რა მოხდება?“

„კი ბატონო, წამობრძანდით“ — ხმა დაითაფლეს გოგოებმა..

გოჩა მძღოლის გვერდით მოთავსდა. ხალისით სავსე ავტობუსმა მოუხვია, ერთმანეთს მიატყევა მგზავრები. ატყდა ერთი წივილ-კივილი, გაბნეული ზურგჩანთების მოგროვება.

ფანჯრიდან დაინახა გოჩამ ვარაზის ხევში, დაღმართზე ძუნძულით ეშვებოდნენ ბიჭები დაღლილი. პირქუში სახეებით. უხეში გაზრდილი ჩიტის ამოკორტნილი, ნისკარტისოდენა ტკივილი მოჰქონდათ. „შემიჩერეო“ სთხოვა მძღოლს და ძირს ჩავიდა. უკმაყოფილო შეძახილებმა გამოაცილეს.

პატარა ავტობუსი ჩაიდანივით ათუხთუხდა, აქსუტუნდა და გზა განაგრძო. გულდაწყვეტილმა გააყოლა თვალი.

ვილაცისათვის პირველად გათენდებოდა ალავერდი...

წუთისოფელი

რა არ ხდება ნეტავ,
ზეცაში და მიწაზე,
მეტნაკლები შორი
და თან ახლო მიზანზე;

მტრობა,
შური,
ლაღატი,
შუბლში ტყვიის დახლა,
ასე იყო მაშინაც,
ასე არის ახლაც.

უკვდებიან თავისთავს
და ქვეყანას შეილები,
საქართველოს აკვნიდან
ხელება მოშლილები.

ძმათა კვალში ყოველდღე
მოგვიმრავლდა თალხი,
ცრემლიანი ღიმილით
მიდი-მოდის ხალხი.

ბედის ჩარხი ტრიალებს,
ჭირს ტაძრის გზის გაგნება,
ზოგს ჭერს უქცევს,
ზოგს ფუძეს,
წამდაუწუმ განგება...

ღუშმანი ჯდას, იცინის
ვითარც ბედის მყოფელი?!
დარდითა და ტკივილით
მიდის წუთისოფელი.

ჯუნა

თავის ბინაში შეასვენეს ავტო-
მატის ჯვრით დაცხრილული,
შვიდი წლის პატარა ბანტიანი
გოგონი ჯუნა კუბრაძე.

გაზეთებიდან.

მზე ამოდის და მაინც ბნელა,
შუადღეა და არ თენდება,
გულიდან სისხლი ჟონავს ნელა,
ჯუნას ჭრილობა არ მრთელდება.

ანგელოზს ცეცხლი უკიდი,
ირგვლივ მოსრილია სასახლენი,
ჯუნას თვალს კურცხალი უკიდი,
არავინაა გამომხსნელი.

იგი აწი ველარ გაიცინებს,
ქვეყნის ზღაპარი და არაკია,
საკუთარ ძმებს შორის დაიძინებს,
რადგან მათსავით ზვარაკია.

სიცოცხლე დაეყვედრებოდა
ამას, გულში როგორ

გავივლებდი,
სულ თურმე ყვავილებზე
ყვებოდა,
ვაჩუქოთ, ძმებო, ყვავილები.

ვაჩუქოთ სიყვარული, ვაჩუქოთ,
ჩიტივით გაფრენილს სანათელს
თავები დაგხაროთ და
დავუჩოქოთ

შვილს, რომ მოუკლეს
საქართველოს.

1992 წელი, იანვარი.

ღმერთმა იცის

ერთი კაცი უღელს წევდა,
მწერას ატარებდა მკაცრად,
იმ ერთს ათი მიეტმასნა, —
ბევრი გაგვიერისკაცდა.

ბევრი გაგვიმოღვაწევდა,
ერთზე ერთგულების ფიცით,
ვინ რამხელა ჭაპანს წევდა,
მხოლოდ დიდმა ღმერთმა იცის.

1991.

* * *

შოთა ზოიძეს

თოგს.

მიიღია დღე კიდევ ერთი
და გაეხვიენენ ბინდში ქედები,

შენ

ამ თოვლივით შორი და თეთრი,
ყოველ ნაბიჯზე მეიმედები.

* *

ადამის და ევას ნებით
ანუ ჟინით ამოძრავდი,
სულისა და ხორცის ვნებით —
სურვილებით ამორძალის.

სხვათა, სხვათა, სხვათა შორის,
ერთად განუზრჩევლად გრალის,
ქმარის მოღალატე ცოლის,
ცოლის მოღალატე ქმარის.

ცოდვით, ჩადენილი ცოდვით,
ცრემლს აპკურებს დედა მიწას,
ცოდნით, სულ ყველაფრის
ცოდნით,
აკანკალებს დედამიწას.

1989 წლის 9 აპრილი

მწეს ნისლებში სძინავს, დილაა და ქარია,
დანა პირს არ მიხსნის, რამე არ მიხარია,
სიტყვა ყელში მიწყდება (ხმა ჩაუკვდათ გუგულებს),
საქართველო მოთქვამს, საქართველო გუგუნებს,
ისეც გასაგებია, რა მოხდა, ან რაც არის, —
ცხრაას ოთხმოცდაცხრა წლის აპრილის ცხრა არის.

ოცი წლის შემდეგ

წინ შემეფეთა სახე ნაცნობი,
შუა ქუჩაში მთვრალივით შევდექე;
სიჭაბუკეში ერთუროს დავშორდი,
ერთმანეთს შევხვდით ოცი წლის შემდეგ.

და გავიფიქრე — გუშინ ბალები
ნეტავ დღეს როგორ გავხდით კაცები?
გაკვირდებოდი გაკვირვებული
თმებს გათეთრებულს, სახეს გაცრეცილს.

თუმც ვისწრაფოდით სხვადასხვა მხარეს,
ჩვენ სუფრის გაშლა მაინც შევძელით.
ვზივარ და ვფიქრობ — ბიჭს ულამაზესს
რამ დაუკარგა ნეტავ ელფერი?

მივშეტერებოდა სიყრმის მეგობარს
და თითქოს ჩემს თავს სარკეში ვუმზერ:
დარდი, წედან რომ მისი მეგონა,
მე დამეჩახა ანაზდად გულზე.

სინანული

მომხიბვლელ სახეს გიჩრდილავს სევდა,
თვალეში აღარ გიკრთის ხალისი;
ორმოცს გადაცდი, არა ხარ დედა
და არც ოჯახის დიასახლისი.

მე შენი ხილვა მახვევდა თავბრუს,
რად არ დაწყვილდნენ ჩვენი გულები?
მახსოვს შენს თვალში მიწაზე გართხმულს
ციდან მზესავით რომ დამყურებდი.

თუმცა შენი ეშხით ბევრი იწვოდა,
ვერ შეარჩიე სწორფერი ერთი;
ულამაზესი ბიჭი გინდოდა,
ახლა იძახი — არ მწყალობს ბედი!

ბავშვის ტიტინზე რატომა კრთები?
ხშირად ტაბიძის მერის რად მღერი?
როცა ქუჩაში ერთმანეთს ვხვდებით,
რად გეცრიცება ღაწვების ფერი?

ეჰ, სიყვარულო, მოგბეზრდა ბჭობა —
ქალი ეტრფოდი კაცს თუ სიმდიდრეს.
მე ვენაცვალე იმ ალაღ გრძნობას,
შენს სახეზე რომ ამოვიკითხე.

ქუჩაში

თვალით დავეძებ ნისლში ცის კიდეს,
ეგებ დავლანდო ზეცა ნათელი,
ვხედავ ქუჩაში როგორ ხითხითებს
კაცი უსაქმო და უღარდელი.

ეჰ, ჩემო თავო, ფიქრში ჩაფლულო,
სანთლით როდემდე ეძებდე სინდისს;
კაცი, ყანას რომ აღარ კადრულობს,
მოხარშულ ტაროს ქუჩაში ყიდის.

* * *

მე დავამთავრე,
თოჯინებო,
თქვენთან თამაში..
და როცა ისევ
გაღამძალა
ჩემი ბავშვობის
მზისფერმა სევდამ,
ავდექი და
მონანავე ქარის
უბეში
წვიმის წვეთებად
აკინძული მონატრების
ფარდა გავფინე..

(სიტყვებო.. სიტყვებო...)

რა უცებ მეცლებით ხელიდან,
რა უცებ გაკლდებათ სითამამე..
როგორ დავიჯერო,
ისე დამამწვიდებთ,
ალარ დამიტოვებთ წუხილს
სანუგეშოდ.
როგორ მათქმევინებთ:
არაა ეშველება,
მაგას ველარავინ გაუგებსო..

* * *

როცა იმედი
ნაცემ ძალღივით

ილოკავს თათს და
ტკივილს იურვებს..
როცა პირში ჩალავავლებულს
ყოველივეს მიუხედავად
მაინც გჯერა,
რომ ტკივილიც მოშუშდება
ბოლოს და ბოლოს.
რომ ყოველივეს ეშველება
(სიკვდილის გარდა)
და ყოველივე მაინც ასე
უსაშველოდ, უღვთოდ ყოვნდება,
როცა იმედიც
უიმედობის საფუძველს იტევს..
როგორმე უნდა გააღწიო,
როგორმე უნდა გაინაპირო,
საგულდაგულოდ მოიძიო
ძალი დათმენის,
სიმშვიდის და უნაპირობის.
რომ საკუთარი
სულის წიად
გამრთელდე ისევ..
და ყოველივე,
რაც ქარტენილებს გამოატარე,
რაც შენს ძარღვებში
ისევ ხმინებს,
ბოხოქრობს და
ესოდენ ურჩობს,
ხვალინდელ დღეს გადაურჩინო.
რათა იაეფ აღსდგე ფერფლიდან,
რათა ისევ ტკივილად იშვა
და სული შენი მიუბოძო
რასაც ეგების,
რომ არ შეყოვნდეს,
არ შეიბაღლოს
ერის ძარღვებში

მფეთქავი გენი,
უნდა გაფრთხილდე,
უნდა დაზოგო,
უნდა მოზომო
გულისტქმა შენი.

რამდენი ჭირი
და სატივარი
სენი და ავალი
შეუქმნიათ
ღმერთებს მიწაზე
საპარპაშოდ...
რამდენი რამეა
გამწირავი,
კაცის მომსპობი და
საგანგაშო.
ხან რა სუსტი ხარ
და დაუცველი,
თან რა ძლიერი და
ხანმედევნი,
სიცოცხლე.
ვინ რას მიგიხვდება

რამდენ განსაცდელს
გაუძელი,
რამდენის დათმენაც
მოგიხდება:
აღადმოყოფობა და
სწეულება,
საფრთხე და
უთვალავი განსაცდელი
სულის და ხორცის
მომწყვლელია,
ქვეყნად ერთია
ჯანმრთელობა,
ღმერთიც ერთია და
მოწყალეა...
სატივარს არ უნდა
გაუჩუმდე
„სიკვდილისა დამორგუნველო“
სიცოცხლეს
შენს თბილ
უბეშია.
დრო უებარი
წამალია,
რწმენა ერთადერთი
ნუგეშია!

მონოლოგი

ერთ მშვენიერ დღეს აღმოვაჩენ, რომ...
მაგრამ სულაც არ იქნება ის დღე მშვენიერი!
არც ერთი და არც მრავალი იმათგანი,
მსგავს აღმოჩენით რომ გამაოცებს.
მანამ კი ასე დათქმულივით
მოხვალ ხოლმე
ჩემი სულის მზიან ნაპირზე.
შენი ბრალია,
მაშინაც შენი გამოისობით,

წყალობით იყო,
აზღაც შენი გამოისობით,
და იქნებ, ისიც,
გაურკვეველი წინათგრძნობა
რასაც გულისხმობს
შენ უნდა ახსნა მხოლოდ და მხოლოდ...
„ვინ ხარ შენ? —
ასეთი ბუნდოვანი და უცხო“...
ერთ მშვენიერ დღეს
მეც შემაშფოთებს
ყოველივე ამაზე ფიქრი.
ერთ მშვენიერ დღეს...
ბოლოს და ბოლოს
სახელს გიწოდებ
და უკვე დასმულ კითხვასავით
გაგიმეორებ
წარსულის და მომავლის ფიქრებს,
მაგრამ იქნება კი
ის დღე მშვენიერი?!

* * *

ჩვენ გადავლახეთ უკუნეთის მღვრიე მორევი,
მე ახლაც ისევ მეციხოვნის აბჯარს-ვატარებ...
შენ მენატრები აღმშენებლის წარმტაც შორეთით,
ღვთისმშობლის წილხვედრს ქვეყნად აბა რას
შეგადარებ.

განიხვნა კარნი... მუხლმოყრილი შენზედ
ვლოცულობ,
სწორედ ასეთი განბრძმედილი მინდა გიხილო,
არ დამიმალო სატკივარი, შვებად მოვსულვარ;
ყველაზე წმინდა ოცნებანიც არ გამიმხილო...

ახლა, როდესაც ჩემს მამულში სტუმრად კი არა,
თავისუფლებად, მეკუთნედ და შვებად მოვედი,
მომეცი ნება სიშარტლით და რწმენით ვიარო,
აბა, მითხარი, სხვანაირად როგორ გბოვებდი.

მე მენატრები ისე მშვიდი, ისე მაღალი,
როგორც თამარის ლურჯი ზეცა, ვით შოთას
სიბრძნე.

შენს საკუთხეველს, შენს ციხე-გოჯს ისე დავხარი.
რამეთუ მჯერა, მესმის შენი, რამეთუ გიგრძენ..

არც მინატრია არასოდეს სხვა რამ მშვენება,
თავისუფლება საქართველოს დროშის ფერია,
შენი კუთხევა უზენაეს ღმერთებს ენებათ,
ჯვარი გწერია, ოთხივ კუთხით ჯვარი გწერია.

* * *

შემომეჩვია გაუცინარ დღეთა საღმობა,
იმედებს ვკემსავ ყუნწმაგარი ბრტყელი მახათით,
ყოველგვარ ტკივილს შესატყვისი უნდა წამლობა,
მე კი ტკივილთა საუფლოში უღვთოთ დავხანდი.

ვინ იცის იქნებ მილიონი სინათლის წელი,
ცითგან დაღვრილი ნათლის სვეტი ჩემად მოსული,
არის მარტოდენ ანარეკლი რაღაც ღვთიური
იდუმალეზით საუკუნოდ გარემოცული.

ის ვარსკვლავი კი (რას გაიგებ) ვაი თუ ჩაქრა,
ვაითუ მოსწყდა ცის კიდეს და მწუხრში შთაინთქა,
იქნებ აუხდა საწადელი პატარა გოგოს
ვარსკვლავთცვენის ჟამს იდუმალ, რომ გულში
ჩაითქვა.

აუჰ, დაღვრილა მილიონი სინათლის წელი,
ნათლის ჩქერალი ალბათ ისევ ისე გზაშია.
ნატვრისფერ ტკივილს ვარსკვლავთცვენა ისევე
შვენის,

ახლა ის გოგო გულუბრყვილო დიდი ბავშვია..

ნატვრაც ჟამივით გამოხდება, ალბათ, ახდება
ვარსკვლავთცვენის და იდუმალი სულის მისნობა,
თა სამყაროსაც ნუგეშით ჩაუსახლდება
ღლილ თვალეზში გამომკრთალი მარადისობა!..

ლევონი ლევინი

შავკონიონიანი მოხუცი

შავკონიონიანი მოხუცი კაცი გაჰყურებდა კავისიმის უბის მონაცრის-ფრო-ტყვიისფერი წყლის ზედაპირს. მას თითქოს არ აღეღებდა არც კუნძულ კიუსიუს სამხრეთ სანაპიროს მკაცრი სილამაზე და არც ვულკან საკურადიმის კრატერიდან ამოსული ბოლის ხრჩოლვა.

დიდი ხნის წინათ, ჰაბუკობისას აქ იდგა ხოლმე და აღტაცებით უთვალთვალებდა თვითმფრინავებს, რომლებსაც ფრთებზე წითელი წრეები ჰქონდათ. იმპერატორის სამხედრო-საზღვაო ფლოტის მთავარი დამკვერელი ძალა — ნაღმოსანი ესკადრილია ძალზე დაბლა მიფრინავდა, ისე რომ ლამის წყლის ზედაპირს ეხებოდა, ვულკანის ძირში ყრიდა სასწავლო ნაღმებს და უმაღლეს მალს აიჭრებოდა.

ეს იყო 1941 წლის შემოდგომაზე. საზღვაო ავიაციის წვრთნა რამდენიმე დღეს გრძელდებოდა. სანაპიროზე შეკრებილი ხალხი ტკებოდა იშვიათი სანახაობით.

როცა იმავე წლის 7 დეკემბერს იმპერატორის სამხედრო-საზღვაო ფლოტმა ამერიკის სამხედრო ზომალდებს პერლ-ჰარბორის ბაზაში დაარტყა, კავისიმის მცხოვრებლებმა გაიგეს, რომ კუნძულ კიუსიუს ყურის რელიეფი ძალზე ჰგავს პერლ-ჰარბორის უბის რელიეფს. კიუსიუს ნაპირებზე წვრთნავალილი მფრინავები ამერიკის ბაზის დაბომბვისას თავს ძალზე დაჯერებულად გრძნობდნენ.

შავკონიონიანი მოხუცი, რომელიც ახლა სანაპიროზე იდგა, ფიქრობდა, რომ ადმირალ იამამოტოს შტაბში კავისიმის უბე მფრინავთა საწვრთნელად მარტო პერლ-ჰარბორთან მსგავსების გამო არ აურჩევიათ: იყო უფრო მნიშვნელოვანი მიზეზი. კავისიმა მრავალსაუკუნოვანი ციტადელი გახლდათ მაცუმას უძლიერესი კლანისა, რომელმაც გასული საუკუნის 60-იან წლებში ტიოსიოს თავადებთან კავშირში დაამხო იაპონიის მმართველი სიოგუნები და ხელისუფლება იმპერატორს დაუბრუნა.

ფეოდალურ იაპონიას დიდ საფრთხეს უქმნიდნენ დასავლეთელი ბარბაროსები — ასე უწოდებდნენ იაპონელები ევროპელებს და ამერიკელებს, — რომლებიც ასეული წლით უსწრებდნენ ამომავალი მზის ქვე-

ყანას ეკონომიკის განვითარების მხრივ. ამას სხვებზე უკეთ გრძნობდნენ საცუმელი დიდებულები და ცდილობდნენ აუცილებელი რეფორმების გატარებას, მრეწველობის განვითარებას, არმიის შეიარაღებას, ფლოტის აგებას, რათა იაპონიას არ გაეზიარებინა კოლონიად ქცეული ინდოეთის ბედი, ან ბედი ჩინეთისა, რომელიც ბარბაროსებმა ნაწილ-ნაწილ დაიყვეს.

შავკიმონოიანი მოხუცი საცუმას ძირძველი გვარის შთამომავლად ითვლებოდა. მისი წინაპრები — პირველი იაპონელი ზღვაოსნები — მეკობრეები და კონტრაბანდისტები იყვნენ. მათ კლანის ძალაუფლება კუნძულ რიუკიუზე და უფრო შორს — ტაივანამდე განავრცეს. იმპერატორის ზეღისუფლების რესტავრაციის შემდეგ საცუმის კლანი სამხედრო-საზღვაო ფლოტს ჩაუდგა სათავეში. ეს იყო სამართლიანი გადაწყვეტილება. სწორედ საცუმელმა დიდებულმა ნორიაკირა სიმამუმ ჩაუშვა წყალში პირველი სამხედრო ხომალდი 1854 წელს.

აქ, კიუსიუს სამხრეთში, ვერ იტანდნენ დასავლეთელ ბარბაროსებს, მაგრამ მათზე რომ გაემარჯვათ, საჭირო იყო მათგან ესწავლათ, პირველ რიგში შეექმნათ ძლიერი არმია და ფლოტი. საცუმელ დიდებულებს მოსწონდათ, რომ მათ უშურველად ასწავლიდნენ ბარბაროსები და ამითვე ითხრიდნენ სამარეს. უცხოელთა დახმარებით საცუმელებმა შექმნეს არტილერია და ააგეს სამხედრო ხომალდები.

შავკიმონოიანი მოხუცი ფრთხილად დაეშვა საფეხურებზე. ის იქვე, პატარა სახლში ცხოვრობდა, რომლის ირგვლივ ყვავილები ყვაოდა. იგი ყოველ დილით ლოცულობდა. ოღონდაც ღმერთს თავისთვის არაფერს სთხოვდა. ფიქრობდა მხოლოდ საცუმის კეთილდღეობაზე. პროვინცია ასეთი სახელით უკვე აღარ აღინიშნებოდა გეოგრაფიულ რუკაზე. მეიძის რესტავრაციის შემდეგ საცუმას კაგოსიმას პრეფექტურა დაერქვა. მაგრამ საცუმის სული მაინც ცოცხლობდა.

მოხუცმა იცოდა, რომ წყნარი ოკეანის მეორე მხარეს, კალიფორნიის შტატში, არის სილიკატის დაბლობი, რომელიც ამერიკის ელექტრონულ გულად იწოდება.

იაპონიისა და ამერიკის შეერთებული შტატების მეტოქეობა ახლა ბრძოლის ველზე კი არ წყდება, არამედ სამეცნიერო ლაბორატორიებსა და ქარხნებში. ამერიკა საშიში მეტოქეა. დასავლელმა ბარბაროსებმა მოიგეს წყნარი ოკეანის ომი, მაგრამ მათ არ იციან, რა ელით. დარტყმა მოვა სწორედ საცუმის მიწიდან.

იაპონიის ელექტრონული ტვინი საცუმი.
საცუმი გაიმარჯვებს სილიკატის დაბლობზე.

სენსოდის ტაძარში საახალწლო დღესასწაულისათვის ახლომახლო იყიდება სათამაშოები, რომელთაგან ზოგი ტრადიციულია და აუცილებელ საახალწლო საჩუქრად ითვლება იმ ახალგაზრდა მშობლები-სათვის, ვისაც გოგონა შეეძინა. ტაძართან ჩავლილ ლუიჯი ლადეტოს ეჩვენება, რომ სათამაშო რაკეტებზე გამოხატული ტელე და კინოვარსკლავების ფიზიონომია არაფრით განსხვავდება ერთმანეთისაგან.

ლადეტომ გუნებაში ჩამოთვალა თავისი უამრავი ნაცნობი. ჩანს, არც ერთი მათგანის ოჯახში ბავშვი არ დაბადებულა. „მადლობა ღმერთო“, — გაიფიქრა მან და შვებით ამოისუნთქა. საკმარისია, მთელი დღე საწერ მაგიდასთან რომ გაატარა, წელში გაუმართავად შეავსო ასობით მისალოცი ბარათი. თანაც იცოდა, რომ ამით ფონს ვერ გავიდოდა. საჭირო იყო ყველა მეგობრისა და საქმიანი პარტნიორისათვის საჩუქრის გაგზავნა, ასეა მიღებული იაპონიაში.

დილით საფოსტო ყუთიდან ლადეტომ უკვე ამოიღო მისალოცების პირველი-პარტია და ორი საჩუქარი — კედლის კალენდარი. ერთი გამოგზავნა ტოკიოს საექსპორტო ფირმას, რომელთანაც სამი წლის წინათ წარუმატებელი მოლაპარაკება ჰქონდა, მეორე კი ოსაკიდან მიიღო. ლადეტო იმედოვნებდა, რომ მეუღლისაგან მიიღებდა ცხვირსახოცებს, რომელიც ამ შემთხვევისათვის გახვეული იქნებოდა ლამაზ იეროგლიფებიან ქაღალდში. იეროგლიფები კი საახალწლო მილოცვის გამომხატველი იქნებოდა.

ლადეტოს მეუღლე თავიდან მაინცადამაინც განსაკუთრებული ენთუზიაზმით არ მოჰკიდებია იაპონიაში გამომგზავრებას. ოღონდ წლიდან წლამდე სულ უფრო მოსწონდა იაპონური ცხოვრების წესი. მან, მართალია, იაპონურად კითხვა ვერ ისწავლა, მაგრამ, სხვა ამერიკელი ქალები-საგან განსხვავებით, ვისი ქმრებიც იაპონიაში მუშაობდნენ, სავსებით გამართულად საუბრობდა და არ ტოვებდა დიასახლისებისათვის განკუთვნილ არც ერთ ტელეგადაცემას. საშობაო ნაძვის ხის ნაცვლად იგი ტრადიციულ იაპონურ ბამბუკის სათამაშოებს ყიდულობდა.

სენსოდის ტაძრიდან ლადეტო ტოკიოს მთავარ ქუჩაზე გავიდა. ქუჩა გაჭედილი იყო ავტომანქანებით, ხოლო ტროტუარი — ქვეითად მოსიარულეებით. ლადეტო ფიქრით თანაუგრძნობდა ყველას, ვისაც ახლა ძალზე სურდა ცენტრიდან ავტომანქანებით გარეუბანში გავარდნა. ეს, რა თქმა უნდა, შეუძლებელი იყო. გაუთავებელი სიგრიდის „გველი“ კუს სიჩქარით მოძრაობდა.

ტოკიო ცისკენ მიისწრაფოდა. ეს თუ შველოდა ქუჩას სრული დამბლისაგან. მიუხედავად მძღოლობის სოლიდური სტაჟისა, ლადეტოს, ტო-

კიოს გარდა, არსად ენახა ასეთი გულისგამაწვრილებელი საცობები. მაღაზიები, რესტორნები და ბარები იზიდავდა გინძაზე მრავალრიცხოვან ტურისტებს. აქ ათეულობით ენას გაიგონებდა კაცი. მიუხედავად მრავალგვარი ბრწყინვალეობისა, გინძა არ იწვევდა ლადეტოს აღტაცებას. ინტერესი იაპონიის მიმართ ორი წლის წინათ გაუქარწყლდა. მაშინ ის შტატებში დაბრუნებას იმედოვნებდა, მაგრამ ვაშინგტონი წინ აღუდგა ამ სურვილს.

უნივერსალ „უციკოსის“ პირდაპირ საშობაო ვაჭრობა გაეჩაღებინათ. მაღაზიის შესასვლელთან ადამიანები ჩამოფასებული საქონლით გაძევილ კონტეინერებში იქექებოდნენ. აქედან ლადეტო ხიზიას პარკისაკენ გაემართა. კორპორაციების „სონისა“ და „ტოსიბას“ შენობები უკაცრიელი იყო. სამუშაო დღე კარგა ხანია დასრულდა. მოსამსახურეები აპლა გაჭედილი საგარეუბნო მატარებლებით შინ მიემგზავრებოდნენ. გინძაზე საცხოვრებელი სახლები არაა. აქ ან მუშაობენ, ან ერთობიან.

ლადეტოს შეეძლო ემგზავრა მეტროთი, მაგრამ მას არ სურდა ხალხმრავლობაში მოხვედრა. არ უყვარდა და ვერ იტანდა იაპონელებს, ბოლო ორი წელია კი საერთოდ შეიძულა ისინი.

საათს დახედა. სონობე ნახევარ საათში მოვიდოდა. სასტუმრო „იმპერიალთან“ ძვლების გამყინავი ქარი წამოეწია, და თოვაც დაიწყო. ნაბიჯს მოუჩქარა, რათა სასტუმროს სიბბოს შეჰვარებოდა, უნიფორმიანმა შვეიცარმა შეიპატიჟა, ტოკიოს ზამთრის კაპრიზები აღიზიანებდა.

ინგლისურ ენაზე გამოცემული გაზეთი აიღო, ჰოლში ხალხი მიდი-მოდიოდა და ეს ხელს აძლევდა. მოძებნა თავისუფალი სავარძელი და ისე დაჯდა, რომ კარებზე თვალი სჭეროდა. ლადეტომ ლხმონიანი ჩაი და მარწყვიანი ნამცხვარი შეუკვთა. სასტუმროსთან ყოველ წუთს ჩერდებოდა ტაქსი. უცებ მან ფართო კარებში შემოსული სონობე დაინახა.

ტოკიოში ამერიკის საელჩოს უფროსი მშვიფრავი დაიტონი უკმაყოფილო იყო თავისი ბინით. იგი დააბინავეს საელჩოს სახლში და როცა რომელიმე მრჩეველს სახელმწიფო დეპარტამენტში საჩქარო ინფორმაციის გადაცემა სჭირდებოდა, მას აღვიძებდნენ. ყველა მრჩეველი მასთან მუშაობას არჩევდა. უფროს მშვიფრავს უკვე შეუხსრულდა ორმოცდათხუთმეტი წელი. ასეთი ყურადღება მას არ ახარებდა. პირიქით, სულ იმას ამტკიცებდა, უმცროსი კოლეგა ტომ ენდიკოტი შესანიშნავი სპეციალისტი იყო.

ენდიკოტის მოძებნა არ გახლდათ ადვილი. იგი ტოკიოში მაშინ ჩამოვიდა, როცა საელჩოს ყველა ბინა დაკავებული იყო, ეშმაკობა იხმარა და ბინა ორმოცი წუთის სავალზე აირჩია, მიუხედავად იმისა, რომ მრჩეველი უშიშროების დარგში არ ამართლებდა მის ნაბიჯს.

გაუთავებელი გამოძახებების გარდა, დაიტონს უკმაყოფილების

სხვა საბაბიც ჰქონდა — მეზობლებმა უკვე შეისწავლეს მისი ფიქრი და ალბათ მოსწყინდათ კიდევ მისი ფიზიონომია.

ქუჩაში უკვე ბნელოდა და თოვდა. შალის ქილეტში გამოწყობილი დაიტონი ფანჯარასთან მივიდა, ფარდები ჩამოუშვა, იგი მესამე სართულზე ცხოვრობდა და ღიზიანდებოდა, როცა უთვალთვალებდნენ. ამჟამად კმაყოფილებით დარწმუნდა, რომ ქუჩაში არავინ იყო.

სონობე, რომელსაც ხელში რამდენიმე საკეტზე ჩაკეტილი დიდი ჩანთა ეჭირა, თვალებით დიდხანს ეძებდა ლადეტოს. ამერიკელი ყლუბებით სვამდა ჩაის და ელოდა, სანამ დაინახავდნენ.

როგორც იქნა, სონობემ დაინახა ლადეტო და შვებით ამოისუნთქა. გაიღიმა კიდევ. ცოტაც და ალბათ ხელს დამიქნევსო, შეშფოთებით გაიფიქრა ლადეტომ. მაგრამ მოსული დროზე გამოერკვა, სავაჭრო სექციისაკენ გასწია, სადაც ყველაფერი ძვირი იყო, მაგრამ ნავაჭრის გარეშე ვერ გამოვიდოდა. იძულებული გახდა სათამაშო შეეძინა.

სავაჭრო სექციიდან ტუალეტში შევიდა. ლადეტო უკვე აქ ელოდა და აუჩქარებლად იბანდა ხელს. სონობე გვერდით დაუდგა. დაუცადა მომენტს, გადასცა მსხვილი პაკეტი და სანაცვლოდ დაბეჭდილი კონვერტი მიიღო. სონობე შეუმჩნევლად გაიძურწა. ლადეტო ჩაფიქრდა — გადაცემის ფაქტს არავინ შესწრებია, არავის არაფერი მოუსმენია. ე. ი. ყველაფერი რიგზეა.

საკუმასა ამერიკის საელჩოს მოპირდაპირე მხარეს მდგარ სახლთან გაჩერებულიყო და ქუჩის მესამე სართულის კუთხის ბოლო ფანჯარას უთვალთვალებდა. ასაკოვანმა კაცმა შტორები ჩამოუშვა. ეს იყო დაიტონი. საკუმას მას რამდენიმე დღეა ზვერავდა და ეგონა, მოწინააღმდეგე კარგად შევისწავლეო. მართალიც იყო, იგი ვერ შენიშნეს.

საკუმასა სახლის კუთხისაკენ გადავიდა. მას კაპიშონიანი ლაბადა ეცვა, რომლის ქვეშაც მალავდა კაუჭებიან თოკს.

ჯერ კედელს შეახო ხელი, კმაყოფილი დარჩა, შემდეგ ზუსტი მოძრაობით გასტყორცნა თოკი. კაუჭი მეოთხე სართულის აივანზე რკინას მოედო, მოკლე გარბენის შემდეგ, ისე რომ კედელზე არბენისას წონასწორობა არ დაუკარგავს, მესამე სართულის სიმაღლეზე აღმოჩნდა. ფანჯარა, რომელიც აინტერესებდა, კუთხის მეორე მხარეს იყო, მას ექვსი მეტრი აბსოლუტურად სწორი კედელი უნდა გადაელახა.

სასტუმროდან გამოსული ლუიჯი ლადეტო იაპონიის ერთ-ერთი მსხვილი ბანკის „დაიტი კანგის“ შენობისაკენ გაემართა. აქ უნდა მდგა-

რიყო საელქოს მანქანა ცისფერი დიბლომატიური ნომრით. ბანკში
ქვეითად გასაქმებული სიფრთხილის ელემენტარული ნორმების დასაცავად
ყო საჭირო. ახალგაზრდა თანამშრომლები უგულვებელყოფდნენ მსგავს
ზომებს და მოუტყულობას უჩიოდნენ. თხუთმეტწლიანი სტაჟის შემდეგ
ლადეტო ჩვევას ვერ ღალატობდა, იგი ისე იქცეოდა, როგორც ოდესღაც
ინსტრუქტორები ასწავლიდნენ.

აღრე იყო, ამბიციები რომ აძლევდა სტიმულს. მაშინ ბევრს ვერა-
ფერს მიაღწია და არც ძალიან სჯეროდა, რომ მომავალში სამსახურებრივ
კიბეზე წინ წაწევა მოუტანდა სიხარულს. უკვე მოწიფულ ორ შვილს სა-
კუთარი პრობლემები აწუხებდათ. მათ ვერ შეადგულობდა ოჯახი. მოხდა
პირიქით — დაინგრა კიდევ ერთი ილუზია. ცოლქმრული კონფლიქტე-
ბის ღროს გოგონებს იმის მხარე ეჭირათ, ვინც უფრო გულუხვი იყო.
უფრო ხშირად დედას ემხრობოდნენ. ბოლოს მამამ ხელი ჩაიქნია, დაას-
კენა, რომ მისი შვილები, უგრძნობელი არსებები იყვნენ, იგი იმისთვისაც
ემადლიერებოდა ღმერთსა, რომ გოგონებმა ჯერჯერობით დაორსულება
ვერ მოასწრეს.

ცოლი შვილების ცუდად აღზრდისათვის ადანაშაულებდა. თუ ქმარი
ჭკუას გამოიჩენდა და იყუჩებდა, მაშინ ქალი ცოტას წამოიტირებდა და
იძინებდა...

ფიქრის გაგრძელება ლადეტომ ვერ შეძლო, აღმოაჩინა, რომ მწვანე-
ლაბადიანი ჭაბუკი მისდევდა. ეს პირდაპირ საშიშროებაზე არ მიუთი-
თებდა, მაგრამ სიფრთხილეს თავი არ სტკიოდა.

საკუმასამ დაბლა ჩაიხედა. მისთვის უცხო იყო სიმაღლის შიში. ბავ-
შვობიდანვე შეეჩვია მაღალ უტოტო ხეებზე ცოცვას. შემდეგ მთებში
სიარულის ჯარი დადგა. იგი სპეციალური აღჭურვილობის გარეშე სძლევ-
და პიტალო კლდეებს.

თოკზე ჩამოკიდებულმა საკუმასამ ჩაიცვა ხელთათმანები, რომლებ-
საც ლითონის ეშვები ჰქონდა. იგი ნელ-ნელა, ყოველგვარი მაშველი სა-
შუალების გარეშე მიჰყვებოდა კედელს. ეს არ იყო სუსტნერვებიანთა
სანახაობა. საკუმასა პირველი შეხედვისთანავე პოულობდა გათლილ კე-
დელზე პაწია ნაპრაღს და მას ებლაუჭებოდა. ასეთივე საყრდენს პოულო-
ბდა ფეხებითაც. ასე კედელზე „მიწებებული“ გადადიოდა კუთხის ერთი
ფერდიდან მეორეზე.

იპონელის შავი ფიგურა რომც დაენახა ვინმეს, ვერც დაიჯერებდა,
რომ კედელზე კაცი მოძრაობდა, რადგანაც ეს წარმოუდგენელი იყო ადა-
მიანის გონებისათვის.

თვალთვალის ხელოვნებაში იაპონელები, ვისაც გნებავთ, ასე უწოდებდნენ მისცემდნენ წინდაწინ. უცხოელი ტოკიოში იგივეა, რაც შიშველი ადამიანი ქუჩაში. იაპონელი ისეთ სახეს იღებს, თითქმის ყურადღებას არ გაქცევს, მაგრამ შენ კი გაარჩევ ათეულობით ერთნაირ სახეში ვინ გითვალთვალავს?

ხუთი წლის მუშაობის შემდეგ ლადეტო, რა თქმა უნდა, არ თვლიდა, რომ ყველა იაპონელი ერთნაირია. მას ყოველი მათგანი მსტოვრად ეჩვენებოდა. მწვანელაბადიანი ახალგაზრდა კაცი, უეჭველად მას უთვალთვალავს. იაპონიის სპეცსამსახურის შტატები არცთუ მრავალრიცხოვანია და ლადეტოს ეჩვენება, რომ ეს აკურატული, თავდაჯერებული ბიჭი სადღაც უნახავს. როგორც ჩანს, იგი ტოკიოს პოლიციის სამმართველოს უცხოელთა განყოფილებაშია.

ლადეტოს ავტომანქანა იქ იდგა, სადაც უნდა დაეყენებინა საელჩოს მექანიკოსს. ტრანსპორტი დაინახა მწვანელაბადიანმა იაპონელმა, რომელმაც იფიქრა, ლადეტო ავტომანქანაში ჩაჯდებაო, და ბანკის მინებში დაიწყო თვალთვალი.

ლადეტო უცებ გადავიდა ქუჩის მეორე მხარეს და ჩიხში გაუჩინარდა. იაპონელმა იგი თვალთახედვიდან დაკარგა.

პოლიციის აგენტი ასე აშკარად თვალთვალს არ დაიწყებდა, ნუთუ ეს ყველაფერი სონობეს უკავშირდება? თუკი სონობეს უთვალთვალებდნენ, ეს იმას ნიშნავს, რომ მას მნიშვნელოვანი ინფორმაცია აქვს, ოღონდ საჭიროა საელჩოში პაკეტის საჩქაროდ მიტანა.

ლადეტო კასუმიგასეის კვარტალში მიდიოდა, სადაც განლაგებულია იაპონიის სამინისტროთა უმრავლესობა. გამვლელები აქ ნაკლებია და ამერიკელი თავს მყუდროდ გრძნობდა. თუმცა დროდადრო ჩვეულებისამებრ უკან იხედებოდა, რადგანაც იცოდა, რომ თუ ერთბაშად რამდენიმე კაცი გითვალთვალავს, მათი გამოჭერა შეუძლებელია. ლადეტო მეტროში შევიდა.

საკუმასა ლავგარდანზე აძვრა, მას მშვენივრად ესმის ოთახში ჩართული ტელევიზორის ხმა. მოხერხებულად აღებს ფანჯარასა და რაფაზე სუნთქვაშეკრული დგება.

მჭიდრო მუქიყავისფერი შტორები საიმედოდ იცავს, მაგრამ ოთახის დათვალიერებაში ხელს უშლის. თუმცა ეს ნაკლებად ანალეებს. ბავშვობაში დღენიადგ თვალბახვეული ვარჯიშობდა. მან ისწავლა სუნთქვის, სუნის, ერთი შეხედვით შეუმჩნეველი ჩქამის „წაკითხვა“. საკუმასამ ზუსტად იცის, რომ ოთახში სწორედ მისთვის საჭირო პიროვნება იმყოფება. შეუმჩნეველის შემჩნევის, სხვა გრძნობების გამძაფრებით მხედვე-

ლობის შეცვლის ხელოვნებას ხარაგეი ეწოდება. საკუთმასა ამ ხელოვნებას ეუფლებოდა სპეციალურ სკოლაში, რომლის არსებობაც მხოლოდ რჩეულთათვის იყო ცნობილი, მან სკოლაში ხუთი წელი გაატარა.

დაიტონს უნდოდა დაესვენა. ცოლი ნახევარი საათის წინ გავიდა საძინებელში, თვითონ კი ტელევიზორთან იჯდა. იცოდა, მეორე დღეს გამოუძინებელი იქნებოდა, მაგრამ მაინც ვერ სცილდებოდა „ეშმაკის ყუთს“. როცა ღამის მორიგეობა არ უწყევდა, გვიანობამდე უყურებდა საკაბელო ტელევიზიას.

უცებ შტორები შეიბრა და შავი ფიგურა, რომელიც ალფრედ პიჩკოვის ფილმის ფრინველს ჰგავდა, ოთახში შემოიჭრა. დაიტონი სავარძლიდან ნელა წამოდგა, მან ვერ გაიგო, საიდან უნდა გაჩენილიყო ოთახში უცხო ადამიანი. დაყვირება უნდოდა, მაგრამ უცნობმა ხმა დაუხშო.

საკუთმასას ერთ-ერთ მასწავლებელს შეეძლო თითის მსუბუქი შეხებით ადამიანისათვის მიეყენებინა ცნობისწამგვრელი ტკივილი და დამბლა დაეცა, მოსწავლე სრულყოფილად ფლობდა ამ ხელოვნებასაც.

დაიტონმა მაინც ვერ მოახერხა ვერაფრის გაგება, ის ხელეზჩამოშვებული იდგა, კუნთები უკვე აღარ ემორჩილებოდა.

საკუთმასამ ხელთათმანი წაიძრო და ისე მუშაობდა. ძლიერი მოძრაობით გაუწია დაიტონს ყბები და პირში ნარინჯისფერი კაფსულა ჩაუდო. ცოტა ხნის შემდეგ ტელევიზორს ხმა დაუწია, არ უნდოდა ქალს ქმრის სიკვდილამდე გაღვიძებოდა.

დაიტონს ათეროსკლეროზი ტანჯავდა. მის ასაკში ინფარქტი არაა საკვირველი, ნარინჯისფერი კაფსული ისეთი საწამლავი გახლდათ, მიოკარდის ინფარქტს რომ იწვევს, უფრო სწორად, ადამიანის დაღუპვა ინფარქტს ბრალდებოდა.

ფანჯარასთან მისულმა საკუთმასამ კიდევ ერთხელ მოიხედა უკან. დაიტონის ცრემლით სავსე ზიზღიანი თვალები მისკენ იყო მიმართული. მშიფრავს არაფრით შეეძლო ხელ-ფეხის მოძრაობა, მას რამდენიმე წუთი სიცოცხლე დარჩენოდა.

მეტროში ლადეტოს არავინ უთვალთვალებდა. ქუჩაში გამოსულმა ტაქსი დაიჭირა და საელჩოსაკენ გასწია.

ტოკიოში ამერიკის შეერთებული შტატების ცსს-ის¹ რეზიდენტურის მთელი შენობის ორ თუ სამ ფანჯარაში ენთო ნათურა, საზღვაო ქვეითი, ვინც მიუხედავად იმისა, რომ შესანიშნავად იცნობს აპარატის ყველა-თანამშრომელს, მაინც ყურადღებით ამოწმებს ლადეტოს პირადობის დამა-

¹ ცსს — ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველო.

დასტურებელ საბუთებს. მხოლოდ ამის შემდეგ გაიღო ამერიკის რეისის აპარტამენტის საგულდაგულოდ დაკეტილ შენობაში კარები.

ლადეტო თავის უშუალო შეფის ფინიგანის კაბინეტისაკენ გაემართა. ფინიგანი იმ ღამეს მორიგეობდა. მან მოსულს სათვალის ზემოდან შეხედა და გააგრძელა დეპეშების კითხვა. დეპეშები ახალმოსული იყო — ჯერ კიდევ არ შეეკრათ.

— მე მოვიტანე... — დაიწყო ლადეტომ.

— მაცაღე, — შეაწყვეტინა ფინიგანმა. იგი გამწარებული კითხულობდა ცსს-დან გამოგზავნილ ელვა-დეპეშას, თან სავარძელში ტრიალებდა. მაგიდაზე თითებს ათამშებდა და უწყმაწური სიტყვებით ამკობდა დეპეშის გამოგზავნას — სადაზვერვო სამსახურის ტექნიკური დირექტორატის ხელმძღვანელობას.

— უსიამოვნება შეგემთხვათ? — დაინტერესდა ლადეტო. მის კითხვაში თანაგრძნობა არ იგრძნობოდა. მან კარგად იცოდა, რომ ნებისმიერი ცნობა, რომელიც რეზიდენტურას არ მოსწონს, მასზეც ცუდად მოქმედებს. ფინიგანი ის ხელმძღვანელთაგანი იყო, ვინც ბოლმას ხელქვეითებზე ანთხევდა.

— დირექტორატი მოითხოვს მივიღოთ ზომები, რათა იაპონელები ვაიძულოთ დაიწყონ პენტაგონისათვის ტექნოლოგიის მიწოდება, ეს შენი ხაზითაა, — პაუზის შემდეგ თქვა ფინიგანმა.

— მე თამაშვარე მდგომარეობაში ვარ, შეფ.

— ჰო? — გაიკვირვა ფინიგანმა. სხვისი უსიამოვნება მას ხომ სიამოვნებას ჰგვრიდა. ამჯერადაც გაღიმებულმა სთხვა: — მოიცა, დეპეშებს გავიტან და მოვალ.

ფინიგანი რამდენიმე წუთში დაბრუნდა. ყავადანი ჩართო და ორი ფინჯანი მოიტანა. ლადეტომ სონობეს გადაცემული პაკეტი გახსნა, ამოიღო და მაგიდაზე ფრთხილად დაალაგა რთული ტექნიკური დოკუმენტები, რომლებსაც შემდეგ დიდხანს განიხილავდნენ.

— ვფიქრობ, სონობემ გადმოგვცა ინფორმაციის გაცვლის სისტემა, — თქვა ლადეტომ, — სისტემა უზრუნველყოფს ბომბდამშენ-გამანადგურებლების ბორტის კომპიუტერების სინქრონულ მუშაობას. თვითმფრინავში ხომ ორმოცდაათამდე სხვადასხვა ეგმ-ია.¹ ცხადია, ეს აინტერესებთ პენტაგონსა და ჩვენს ფირმას სილიკატურ დაბლობში.

— რამდენადაც სონობეს ჩვენ ვამუშავებთ ლენგლის უშუალო მითითებით, დაე, დასკვნები ცენტრში გამოიტანონ, ამჯერად საჭიროა პაკეტი სასწრაფოდ გაიგზავნოს ვაშინგტონში.

¹ ეგმ — ელექტრონული გამომთვლელი მანქანა.

— ხელნაწერი დიპლომატიური ფოსტით? — იკითხა ლადეტომ. მაგრამ ფინიგანს სურდა საჩქაროდ მოეცილებინა დოკუმენტები. ტოკიო-კური სამსახურის დირექტორი მის ჯგუფს დავალებას დავალებაზე აძლევდა. ზოგი დავალება მას ლამის აცოფებდა. ჩვენ პოლიტიკური დაზვერვა ვართ, მათ კი რა ჩაიფიქრეს, ეშმაკმა იცისო, ჩიოდა რეზიდენტთან.

— აიღე ასლები და შეფუთე დოკუმენტები, — უბრძანა ფინიგანმა ლადეტოს, — ბიჭებიდან რომელიმეს ნარიტაში გავგზავნი, ბიჭი პაკეტს გადასცემს „პან ამერიკის“ პილოტს, რომელსაც ნიუ-იორკში ფირმის წარმომადგენელი დახვდება. ორიგინალს კი დიპლომატიური ფოსტით გავგზავნით.

ნახევარი საათის შემდეგ რეზიდენტურის ერთ-ერთი ახალგაზრდა თანამშრომელი საელჩოდან გავიდა. მას საათნახევარი სჭირდებოდა ტოკიოს საერთაშორისო აეროპორტ ნარიტამდე მგზავრობისათვის. ლადეტო გამოეთხოვა ფინიგანს. უკვე ლამის პირველი საათი იყო. ლადეტო სახლში ტაქსით დაბრუნდა.

სონობეს გაცნობას ლადეტო ლუდისადმი იაპონელთა განსაკუთრებულ მიდრეკილებას უმაღლიდა. ამ გრძნობამ ომის შემდეგ გაიღვიძა. მაგიდაზე ლუდს დგამდნენ თვით ყველაზე საქმიანი მოლაპარაკების დროსაც. სარდაფები, საღაც კასრის ლუდს ყიდდნენ, მდიდრდებოდნენ.

იაპონიაში ჩასვლამდე ჩიკაგოს იტალიელთა სათვისტომოდან გამოსული ლადეტო წითელ ღვინოს აძლევდა უპირატესობას. ტოკიოში მას ჩვეულების შეცვლა მოუხდა, დაიწყო სარდაფებში სიარული, რადგანაც სურდა იაპონელები დაენახა არა როგორც „ეკონომიკური ცხოველები“, როგორც მათ დასავლეთში ზიზღით ეძახოდნენ, არამედ ისეთები, როგორიც ისინი ნამდვილად იყვნენ.

მაგიდასთან მჯდარი ლადეტო ყურადღებით აკვირდებოდა მეზობლებს, ისმენდა მათ საუბარს. ყველაფერი ეს ძალზე სასარგებლო აღმოჩნდა. იგი სრულყოფილად ფლობდა სასაუბრო ლექსიკას, რამაც საელჩოში უცებ აუწია რეიტინგი... მრჩევლებიც კი არ თაკილობდნენ ეკითხათ მისთვის, თუ რას ნიშნავდა ესა თუ ის გამოთქმა. რაც შეეხება იაპონელთა ეროვნულ ხასიათს, იგი უცხოელთათვის იდუმალი და მიუღწეველი იყო.

გასულ ახალწელს ლადეტო იმპერატორის სასახლისაკენ გაემგზავრა. გინძაზე კაციშვილი არ ჰყავნებდა. მსუბუქი ქარი დასერილობდა სხვა დროს ხალხმრავალ ქუჩაში. სადღესასწაულოდ უნივერსალი და სხვა დაწესებულებები დაიკეტა.

ბუდისტურ ტაძართან ჩავლილი ცნობისმოყვარედ აკვირდებოდა საზოგადოებრივ შეკრებულ კიმონოიან კაცებს და ქალებს. ისინი ორჯერ შემოჰკრავდნენ ხელისგულებს, ამ დროს ასწრებდნენ იდუმალი სიტყვე-

ბის წაჩურჩულებას და ტაძარს მონეტებს სწირავდნენ. მონეტების რაოდენობით გაიგებდა კაცი მლოცველის მატერიალურ მდგომარეობას. მაგრამ ლადეტო ფიქრობდა, რომ არცთუ ისე უზრუნველყოფილი კლდები მდიდრებზე გულუხვნი იყვნენ. მათ მართლაც სჯეროდათ ზენაარის წყალობა.

ახალი წლის ღამეს თოვდა.

წელიწადში ორჯერ — ორ იანვარს და იმპერატორის დაბადების დღეს — სასახლის კარები ფართოდ იღებოდა. პოლიციის სპეციალური რაზმი ლამის ფეხზე ჩამომწყდარიყო. ისინი ამოწმებდნენ მომსვლელთა პორტფელებსა და ჩანთებს. ორ იანვარს იმპერატორი და იმპერატრიცა, რომელთაც ტყვიაგაუმტარ ფარებს უდგამდნენ, ექვსჯერ გამოდიოდნენ შეკრებილთა წინაშე ახალი წლის მისალოცად.

ადრე ლადეტო ფიქრობდა, რომ იმპერატორი — „სიმბოლო სახელმწიფოსა და ხალხის ერთიანობისა“ — ფაქტობრივად არავითარ რაოდენ არ ასრულებდა ქვეყნის ცხოვრებაში, მაგრამ ახლა დარწმუნდა, რომ ეს ძველმოდურსათვალისწინ, ჭაღარა მოკლევადიანი კაცი ბევრს ნიშნავდა სასახლეში მოსული ხალხისათვის.

ზეიმიდან გამოსული ხალხი, რომელსაც გეზი მეზობლად მდებარე პარკისაკენ ეჭირა, გზად მუყაოს ყუთებით მზა საუზმეს ყიდულობდნენ. ლადეტომაც მიჰბაძა მათ მაგალითს. ბაღში ძელსკამზე ჩამოისვენა, ყუთი გახსნა, ხის ჩხირები ამოიღო და ჭამას შეუდგა. ძელსკამზე გვერდით მჯდომმა ცისფერკურტაკიანმა იაპონელმა, რომელიც ერთხანს უცნაური, თითქმის თანაგრძნობის ღიმილით ათვალიერებდა, ბოთლით ვისკი გაუწოდა.

— ასეთ ამინდში ყლუპი ვისკი არავის აწყენს, — დაეთანხმა ლადეტო.

— თქვენ მშვენივრად ლაპარაკობთ იაპონურად. სად სწავლობდით, — იკითხა უცნობმა და უცხოელს სავიზიტო ბარათი გაუწოდა: გონძო სონობე, კომპანია „იმატო დენკი“, ინჟინერ-ელექტრიკოსი. ამის შემდეგ იაპონელმა გაცნობის აღსანიშნავად ამერიკელი სარდაფში დაპატიუა.

დარბაზი მეტისმეტი ხმაურიანი იყო, ლუდი კი შესანიშნავი.

— მე კიუსიუში, კავოსიმას პრეფექტურაში ვმუშაობ — ჰყვებოდა სონობე, — ტოკიოში ჩამოვედი, რათა ხუთი წლის განმავლობაში პირველად, ისიც სულ რაღაც 4 დღით, დავისვენო.

ლადეტომ იცოდა, რომ იაპონელები ერიდებიან კუთვნილი შვებულებით სარგებლობას, რათა ფირმის ხელმძღვანელობას მათ მიმართ ცუდი წარმოდგენა არ შეექმნას.

— რა შესანიშნავია თავისუფლების განცდა, — განაგრძობდა სიმთვრამით ლამაზ სიტყვათმძალებული სონობე, — შეიძლება გააყეთო ყველა-

ფერი, რაც სულს მოესურვება, სამწუხაროა, რომ ასეთი დღეები იშვიათია.

სონობემ ამოიხრა და გააბოლა. სარდაფში, ლადეტოს გარდა, ყველა ეწეოდა. კონდიციონერი ველარ ერეოდა თამბაქოს ბოლს. იაპონიის ზოგიერთ ქალაქში, მათ შორის ტოკიოშიც, უნივერსიტეტებსა და თეატრებში, პიკის საათებში მეტროპოლიტენის პლატფორმებზე აკრძალეს თამბაქოს მოწევა, მაგრამ აკრძალვას არავინ დაგიდევდა.

— თქვენ, ამერიკელებს გიჭირთ ჩვენი გაგება, — თქვა უცებ სონობემ, — თქვენი მენეჯერები ჩვენთან სწავლობენ. მთელი მსოფლიო ეცნობა ეკონომიკის მართვისა და წარმოების ორგანიზაციის იაპონურ მეთოდებს. ყველა მზადაა ჩვენ მოგვბაძოს. ძალიან მინდა ერთი ამერიკელი მაინც ვნახო, რომელიც დამეთანხმება რომ...

ლადეტომ არ დაასრულებინა და მთვრალი სუფთა ჰაერზე გამოიყვანა, სონობე მზად იყო პირველივე შემხვედრისათვის გადაეხსნა გული, უცხოელს დაავიწყდა დღესასწაულიც და ისიც, რომ მეუღლეს შეჰპირდა, ამ დღესასწაულს ოჯახში გავატარებო. იგი იაპონელს მთელი გულისყურით უსმენდა.

ის სამუშაოზე იყო.

მოულოდნელად ჩაუვარდა ხელში გადაბირების იდეალური ობიექტი — იაპონიის რადიოელექტრონიკის გიგანტის „იამატო დენკის“ მოსამსახურე.

სონობე წამყვან ლაბორატორიაში მუშაობდა, მისი განყოფილებიდან გადიოდა პროექტები, რომლებიც ნახევარგამტარებისა და კომპიუტერული ტექნიკის თვალსაზრისით ამერიკელი სპეციალისტების დიდ ინტერესს იწვევდა.

ქალები და ფული — ასეთია გადაბირების ორი მნიშვნელოვანი იარაღი — ასწავლიდნენ ლადეტოს. სონობეს საუბრიდან ირკვეოდა, რომ საქმე ბრწყინვალედ ვერ უნდა ჰქონოდა. ცოლს არცთუ ბედნიერი შვიდწლიანი ცხოვრების შემდეგ გასცილებოდა, ფული კიდევ ქრონიკულად არ ჰყოფნიდა.

ლადეტომ სონობე სასტუმროში წაიყვანა, თვალცრემლიანი იაპონელი ინჟინერი მადლობას უხდოდა გულუხვ ამერიკელს.

ერთი კვირა დასჭირდა იმის გამომოწმებას, რაზეც სონობემ ისაუბრა. ლადეტომ ფინიგანს შესთავაზა, სონობე იაპონიის მრეწველობის საიდუმლოთა გამოსავლენად გამოვიყენოთო. ფინიგანი დათანხმდა და ლენგლში რეზიდენტის შიფოკრაზიამაც გაგზავნა.

გონძო სონობეს მიეცა აგენტურული ნომერი, მისი მონაცემები შეიტანეს კომპიუტერის მეხსიერებასა და სპეციალურ კართოტეკაში. რეზიდენტურამ გამოყო სახსრები ახალი აგენტის დასაფინანსებლად.

ამერიკის დაზვერვის ტოკიოს კონსპირაციულ ბინაში ოთხი მდიდარი ცი მოვიდა, მეორით სონობე იტყობინებოდა, რომ იგი ოთხი მგზავრებოდა ოსაკაში და მოხარული იქნებოდა ლადეტოსთან შეხვედრისა.

დაზვერვის დირექტორატის ნებართვის მიღებისთანავე ლადეტო ოსაკაში გაფრინდა. ისინი ერთმანეთს შეხვედნენ ბარში, რომელიც იმ სასტუმროს ახლოს მდებარეობდა, სადაც ამერიკელი გაჩერდა. ინჟინერი უცებ დათვრა. ამჯერად იგი წყნარად, ოღონდ მეტად გაღიზიანებული იყო.

— რას აკეთებთ ოსაკაში? — თავაზიანობის გამო ჰკითხა ლადეტომ.

— რას და ვბანაობ მდინარე ისუძუში, — იყო პასუხი.

— თქვენ აღბათ ხუმრობთ? წყალი ხომ ყინულივითაა, — გაიოცა ამერიკელმა.

— ვხუმრობ? როგორ გეკადრებათ, — გაბრაზდა ინჟინერი, — ჩემი რიგი მოვიდა და კომპანიამ ოთხი დღით გადასამზადებელ კურსებზე გამგზავნა. იცით, ეს რას ნიშნავს? ჩვენთან მუშაობთ, აღტაცებული ხართ ჩვენი მენეჯმენტის სისტემით და არ იცით, როგორ ამზადებენ „ოცდამეერთე საუკუნის ადამიანებს? კეთილი, აგისნით. დილაუთენია გვალვიძებს დაფდაფების ხმა. თითოეულ ოთახში რვა ადამიანს სძინავს, მსმენელები მუშაობენ ისეთ უდიდეს კომპანიებში, როგორებიცაა „მიცუბისი“, „ტოიოტა“, „მარუბენი“, „ხიტატი“, ოთახების დალაგების შემდეგ ეზოში იწყება დროშის აღმართვის ცერემონიალი. სანამ დროშა ნელ-ნელა მაღლა მიიწევს, ჩვენ ვმღერით იმპერატორის სადიდებელ ჰიმნს. მსუბუქი საუზნის შემდეგ ოთხსაათიანი მეცადინეობა გვაქვს. ესაა ლექციები ადამიანის მოვალეობაზე მშობლებისა და სამშობლოს წინაშე, იაპონელი ერისა და იმპერატორის უპირატესობაზე. ლექციების შემდეგ იწყება მძიმე ფიზიკური მუშაობა. ყველაფერი მთავრდება ისუძუს ყინულოვან წყალში ბანაობით, შემდეგ შეხურებამდე დავგრძელებ.

— რისთვისაა ეს საჭირო?

— ცენტრის ხელმძღვანელი ამტკიცებს, რომ მისი მიზანია გვასწავლოს ის, რასაც სკოლაში არ გვასწავლიდნენ. ასეთ განწყობას ნერგავენ კომპანიებიც. ჩვენი კომპანიის „იამატო დენკის“ გაზეთის აზრით, ყოველი მოსამსახურე უნდა ფლობდეს სამურაის სიმტკიცეს და ერთგულებას. მე კი არ მსურს სამურაი ვიყო. ჩემი წინაპრები სრფელში ცხოვრობდნენ და დასანახავად ვერ იტანდნენ მუქთახორა სამურაიებს. აბა, მე რად უნდა ვიტანდე? მინდა. ჩემი სიამოვნებისათვის ვცხოვრობდე და ყველაფერს კომპანიას არ ვსწირავდე. თქვენ, ამერიკელები, აღტაცებული ხართ: — ამბობთ, იაპონური ფირმა ერთი ოჯახიაო, მაგრამ არ ფიქრობთ,

რის ხარჯზე მიიღწევა ეს მოჩვენებითი ერთსულოვნება.

...ისინი ტელევიზორს უყურებდნენ. თორმეტის თხუთმეტ წუთში დაიწყო გადაცემა, სადაც წარამარა აჩვენებდნენ შიშველ ნატურას. გახდილი ტურფები სავარძელში ისხდნენ და უპასუხებდნენ კითხვებს თავიანთ სექსუალურ განსაკუთრებულობაზე, სონობე თვალს ვერ აცილებდა ეკრანს და ლადეტოს საუბრის პასუხად ავტომატურად აქნევდა თავს.

ამერიკელი მას გაეცნო ჩიკაგოს ყოველთვიური სავაჭრო ეკონომიკური გაზეთის რედაქტორად. მისი თქმით, გამოცემა სპეციალიზებული იყო ნახევარგამტარებისა და ელექტრონულ-გამომთვლელი ტექნიკის თემაზე... იგი იაპონიაში ჩამოვიდა, რათა მოამზადოს მასალა. ოფიციალურ წყაროებს უკვე გაეცნო, მაგრამ არაა საკმარისი. საჭიროა იმ ადამიანის თვალსაზრისი, ვინც უშუალოდ ამ დარგს ემსახურება, თუკი სონობე „იამატო დენკის“ მაგალითზე დაწვრილებით მოუთხრობს, მაშინ...

ეკრანზე უჩვენებდნენ, თუ როგორ იღებენ პორნოგრაფიულ ფილმებს. ამ სანახაობით ალტაცებული სონობე დაუფიქრებლად დაეთანხმა თანამშრომლობაზე.

ორი კვირის შემდეგ ისინი კვლავ შეხვდნენ ოსაკაში. ამჯერად კლუბ „აძამაში“.

ამერიკელის ყურადღებით დატყვევებული სონობე დიდხანს ჰყვებოდა კომპანიის ცხოვრებაზე. ლადეტო მოთმინებით უსმენდა და ინჟინერიც მოთმინებით მიჰყავდა მისთვის საინტერესო ახალი პროექტის თემისაკენ.

გამოთხოვებისას ამერიკელმა მსხვილი ქალაღის კონვერტი გაუწოდა და უთხრა: „ესეც ჩემთვის დაკარგული დროის კომპენსაცია“. იაპონელმა კონვერტი აიღო.

შემდეგ შეხვედრაზე სონობემ მოიტანა კომპანიის სამმართველოს საკონსტრუქტორო ბიუროს ქსეროასლი. ლენგლიდან უკვე მოვიდა ლადეტოს საქმიანობის მოწონების დასტური. მისდა გასაკვირად თვით სადაზვერვო სამმართველოს დირექტორი ანიჭებდა დიდ მნიშვნელობას სონობეს გადაბირებას. „ინჟინერმა არც კი იცის, რამდენი მაღალი ჩინის პერსონაა მისით დაინტერესებული“, — ირონიით ფიქრობდა ლადეტო.

თავდაპირველად სონობეს მართლაც ეგონა, რომ მისი ინფორმაცია მხოლოდ ჟურნალისთვის იყო საინტერესო. როცა უკვე ილუზია გაიფანტა, მიხვდა, რომ უცხოელისათვის გაწეული სამსახურის სანაცვლოდ აღებული ფულის გარეშე ვერ იცხოვრებდა.

ბოლო თვეებში ლადეტოს აღარ სჭირდებოდა ოსაკაში გადაფრენა. სონობე თვითონ მიემგზავრებოდა ტოკიოში, სადაც საკონსულტაციო

ჯგუფის სხდომების მუშაობაში მონაწილეობდა. ეს უადვილებდა საქმიანობას ლადეტოსაც, რომელიც სხვა აგენტებსაც ხვდებოდა. მათგანზე გარკვეული დრო იხარჯებოდა. პირველ რიგში, მას უნდა ეზრუნა აგენტების უსაფრთხოებაზე, ადრე თუ გვიან ყოველი მათგანი ჩავარდებოდა. ოღონდაც არა ადამიანური სიყვარულით, არამედ წმინდა საქმიანი მოსაზრებით, ჩავარდნა რაც შეიძლება გვიან უნდა მომხდარიყო. აგენტებზე დიდძალი თანხა იხარჯებოდა და საჭირო იყო დანახარჯის ამოღება.

სონობე და ლადეტო დიდხანს არ საუბრობდნენ. ყოველი შეხვედრა ისე იყო გაანგარიშებული, რომ ვერც იფიქრებდით, თუ ისინი ერთმანეთს იცნობდნენ.

ტელეფონის ზარმა ლადეტო ლოგინიდან დილის ოთხ საათზე წამოაყენა. ფინიგანი სთხოვდა დაუყოვნებლივ მისულიყო საელჩოში. ფინიგანის კაბინეტში საწყალობლად იმართლებდა თავს ჭაბუკი, რომელსაც აეროპორტ ნარიტაში სონობეს მოტანილი ფოტოაპარატი გაატანეს.

გზაზე ჭაბუკს ავარია შემთხვეოდა. შუაგულ გზაში დავამუხრუჭეო, ყვებოდა ბიჭი. პოლიცია უცებ მოვიდა, ჩვენ წაგვიყვანეს, რამდენიმე წუთით ჩამოვედი ავტომანქანიდან, ოღონდაც ტრანსპორტს თვალს არ ვაცილებდი. გამოგვიშვეს, გზა გავაგრძელე. აეროპორტში კი აღმოვაჩინე, რომ დოკუმენტებიანი ხელჩანთა დაკარგულიყო. არადა, იგი კაბინაში ჩამონტაჟებულ სეიფში იყო შენახული.

რამდენადაც ქვეყნად საოცრებები იშვიათად ხდება, იგულისხმებოდა, რომ ეს შემთხვევა კარგად გათამაშებული სცენარი იყო.

მეორე თავი

სან-ხოსეში ამერიკის შეერთებული შტატების გამოძიების სპეციალური ფედერალური ბიუროს აგენტის რობერტ ჰენრი სკოტის დიდებული კაბინეტის ფანჯრიდან მშვენივრად ჩანდა, თუ რა გამეტებით ათოვდა ყველას, ვინც ახლა ქუჩაში გასვლა გარისკავს. კაბინეტში სასიამოვნო სიტბო იდგა, მაგრამ გულის გამაწვრილებელი ამინდი უცნაურად მოქმედებდა სკოტის განწყობილებაზე. იგი მოწყენილი გახლდათ. ამიტომაც, როგორც კი თანაშემწემ კაბინეტში შეიხედა, შეება იგრძნო.

—აგს“1-იდან ხალხი მოვიდა, მათ თქვენთან საუბარი სურთ.

1 აგს — ავტომატური გამოთვლითი სისტემა.

სკოტმა თანხმობის ნიშნად თავი დაუქნია. მას უკვე დაურეკეს ვამინგტონიდან. მასიური სავარძლიდან მკვეთრი მოძრაობით წამოდგა თომე ტრიანი ფიგურა, რამდენიმე ნაბიჯი გადადგა სტუმრების შესახვედრად და კაბინეტის შუაგულში გაჩერდა. იგი თავზე დაჰყურებდა „აგს“-ის ვიცე-პრეზიდენტს როჯერ დეკეს და ამავე კორპორაციის უმისროების განყოფილების უფროსს უენდელ სენფორდს, რომელიც „გფბ-დან“² პენსიაში გასვლის შემდეგ გადაბარგდა ახალ სამსახურში.

— მოგესალმებით, ბატონო დეკე, — სკოტმა ცივად გაიღმა, მაგრამ ხელი გულწრფელად ჩამოართვა, — გამარჯობა, უენდელ.

მაღალი, ქერათმიანი სკოტი ხშირად სარგებლობდა თავისი სიმაღლის უპირატესობით.

— ბატონო სკოტ, ჩვენ იძულებული ვართ მოგმართოთ დახმარებისათვის იმასთან დაკავშირებით, რომ..

— ყავას ხომ არ მიირთმევთ? — შეაწყვეტინა საუბარი მასპინძელმა.

— არა, გმადლობთ, — დეკე ხანგრძლივი საუბრისათვის იყო მომზადებული და იოლად არ აპირებდა შეჩერებას, — ჩვენი კომპანიის საწარმოები სამრეწველო შპიონაჟის ობიექტად იქცნენ, — გააგრძელა მან, — უტყუარი მტკიცებები მივიღეთ იმისა, რომ მნიშვნელოვანი საიდუმლოებები მოგვტაცეს და გადასცეს ჩვენს იაპონელ კონკურენტებს.

ვიცე-პრეზიდენტი დეკე სულ რაღაც ოთხი წლის წინათ ეწვია კალიფორნიას, ეს დრო სრულიადაც არ იყო საემარისი სკოტის ყურადღების მისაპყრობად, იგი ვერ იტანდა შტატის ახალმოსახლეებს, და განსაკუთრებით ახალგაზრდობულ ბლენძიებს, რადგანაც სჯეროდა კალიფორნიის ძირძველ მკვიდრთა განსაკუთრებულობის მითი და ხშირად ამბობდა კიდევ: „აქ უნდა დარჩნენ ძლიერები, სუსტებმა აქამდე საერთოდ ვერ უნდა მოაღწიონ“.

დეკე კი ისევ განაგრძობდა: — კომპანია გფბ-ს სთხოვს გაარკვიოს, ვინ ვაჭრობს ჩვენი საიდუმლოებებით. საჭიროა ბოლო მოელოს ინფორმაციის გაჟონვას, რაც ზიანს აყენებს არა მხოლოდ ჩვენს კორპორაციას, არამედ ამერიკის მთელს ინდუსტრიას, მის ეროვნულ უსაფრთხოებას.

— გასაგებია. ჩვენ დაგეხმარებით, ოღონდ მხედველობაში მიიღეთ ისიც, რომ საჭირო გახდება თქვენი თანადგომა, — უპასუხა სკოტმა.

ამ შეხვედრის შემდეგ როჯერ დეკე ვამინგტონში გაემგზავრა. მას ახლდა კომპანიის ორი ვიცე-პრეზიდენტი, რომლებიც მარკეტინგისა და

² გფბ — გამოძიების ფედერალური ბიურო.

დაგეგმვის განხრით მუშაობდნენ. სამეული თავდაცვის სამინისტროს მწვია. რადგანაც კომპანია სამხედრო-საჰაერო ძალების მნიშვნელოვან ნაწილს შეადგენდა, მისი მუშაებისათვის ყოველთვის ღია იყო სამინისტროს კარები. ამჯერად სამრეწველო კომპლექსის მესვეურები მინისტრის თანაშემწემ მიიღო. საუბარი საათზე მეტ ხანს გაგრძელდა.

— იაპონელებმა, — შეშფოთებით ჰყვებოდა დეკე, — იმით დაიწყეს, რომ რამდენიმე წლის წინათ განსაზღვრეს სამრეწველო პროდუქციის ნომენკლატურა. მათ საკუთარი თითქმის არაფერი აქვთ, მათი ბიზნესის ტვინი — საგარეო ვაჭრობის სამინისტროს საექსპორტო-საიმპორტო კომიტეტები. სამხედრო ტექნოლოგიით რომ ვისარგებლოთ, სამინისტრო განსაზღვრავს დარტყმის მთავარ მიმართულებებს. დააკვირდით, როგორ მოქმედებენ. 50-იან წლებში სამინისტრომ პირველ ნომერ ამოცანად დასახა ტრანზისტორების წარმოება, 60-იან წლებში — კომპიუტერების, ხოლო 70-იან წლებში — ინტეგრალური სქემებისა, და ყველა ეს ამოცანა წარმატებით გადაჭრეს. მათ სერიოზულად შეავიწროვეს ჩვენი ანალოგიური პროდუქცია მსოფლიოს ბაზარზე. ახლა ამერიკული კორპორაციები მთავრობის მხარდაჭერით მეხუთე თაობის კომპიუტერების გამოშვებაზე მუშაობენ. თქვენ მშვენივრად ხვდებით, რას ნიშნავს ამ პროდუქციის გამოტანაში პირველობა. ჯერჯერობით იაპონელებს ვუსწრებთ, მაგრამ ისინი იპარავენ ჩვენს ტექნოლოგიებს. თუ ინფორმაციის გაჟონვა გაგრძელდა... ერთი სიტყვით, ჩვენ გვჭირდება გფბ-ს დახმარება.

აქაც მიიღეს თანადგომის დასტური და კომპანიის ვიცე-პრეზიდენტებმა დატოვეს სამინისტროს შენობა.

მარტოდ დარჩენილმა მინისტრის თანაშემწემ გფბ-ს დირექტორის მოადგილეს დაურეკა: როგორც ჩანს, თქვენს ბიჭებს ჯერ კიდევ არა აქვთ გაცნობიერებული სამხედრო კომპლექსში მეხუთე თაობის კომპიუტერების როლი, გარწმუნებთ, მათი მნიშვნელობა განუსაზღვრელია. დღეს იაპონია ჩვენი მოკავშირეა, მაგრამ ვინ იცის, რა იქნება ხვალ. მეხუთე თაობის კომპიუტერების წარმოება ჩვენი მონოპოლია უნდა იყოს.

სიმინდის ყანებით გარშემორტყმული პატარა ქალაქის სახლიდან ყოველდღე ზუსტად ერთსა და იმავე დროს გამოდის შუახნის კაცი, რომელსაც სპორტული კურტაკი და სპორტული ფეხსაცმელი აცვია. მას ხელში უკავია მათემატიკური განტოლებებით გადაჭრელებული ფურცლების დასტა. ზუსტად ოცდათხუთმეტი წუთი სჭირდება ლაბორატორიამდე შეღწევისათვის. ქუჩაში ჩავლილს ეჩვენება, რომ ტიპობრივი პატარა სახლის ფანჯრებიდან მას ბოროტი თვალით უმზერენ. მას ეშინია გულწრფელობის. შესაძლებელია ამიტომაც არ დაქორწინდა. მას მოსვენებას არ

აძლევს აზრი, რომ ქალი, რომელიც დღეს სიყვარულს გეფიცება, ქალი
შეგიძლებს.

თავის თავის რწმენა მხოლოდ ლაბორატორიაში უბრუნდება, სადაც
ის ათ საათს შეუსვენებლად მუშაობს. დიდი ხანია ერთსა და იმავე ადამიანებთან აქვს ურთიერთობა, იგი მიეჩვია მათ — ისინი მას. ლაბორატორიაში ახალი ადამიანის გამოჩენა აღიზიანებს. შიშით წარმოიდგენს, თუ რას ფექრობს ახალბედა მისი სახის დანახვისას. არაფრით შეუძლია შეეგუოს იმას, რომ მასთან დამოკიდებულებას გარეგანი იერით განსაზღვრავენ და არა ხასიათით ან უნარით. მას რცხენია საკუთარი სახის, თვალების, თმების..

არადა, მის სახეს თავისუფლად შეიძლება უწოდოთ ლამაზი, თავის ასაკთან შედარებით ახალგაზრდულად გამოიყურება, ქალები თვალს ატანენ, ოღონდ ვერ ხვდება, ქალებს იგი მოსწონთ, თუ აინტერესებთ სკიდან გაჩნდა ამ ქალაქში ბიჭუკელასტანიანი, ყვითელსახიანი და თვალებმოჭუტული არსება.

ამ კაცის გვარია ტატეიამა. დაიბადა და გაიზარდა ამერიკაში. სახელიც ამერიკული ჰქვია — ნიკი.

იყო დრო, როცა ფექრობდა, რომ იაპონელთა მიმართ რასობრივი სიძულვილი ამერიკელებს წყნარი ოკეანის ომმა გაუჩინა და ეს გრძნობა წარმავალია. მაგრამ მშობლებისა და ერთადერთი ძმის გარდაცვალების შემდეგ ხელი უიმედოდ ჩაიქნია.

ძის ცხოვრება უშფოთველი, შეიძლება ითქვას იბღლიანი გამოდგა. ბრწყინვალე წარმატებები კალიფორნიის უნივერსიტეტში, სადოქტოროს ბრწყინვალედ დაცვა, მიწვევა ბრწყინვალე კომპანიაში, სადაც დაიწყო საყვარელი საქმის კეთება — კომპიუტერების კონსტრუირება.

1969 წელს მისი კომპიუტერი წამში 36 მილიონ ოპერაციას ასრულებდა. ხოლო ახალი პირწმუნო დროის იმავე მონაკვეთში 2 მილიარდ ოპერაციას შეასრულებს. ლივერმარის რადიაციის ლაბორატორიამ, რომელიც ბირთვული ომის წარმართვის სტრატეგიულ მეთოდებს ამუშავებს, ნიკი ტატეიამას შექმნილი ოთხი კომპიუტერი შეიძინა. სხვა სამხედრო ბაზებშიც იდგა იაპონელის მანქანები, ხოლო კომპიუტერი, რომელზედაც ახლა მუშაობდა, პირველ რიგში, განკუთვნილი იყო სამხედრო დანიშნულების კოსმოსური ორბიტის ობიექტებისათვის. ახალი მანქანის შექმნაზე ათეულობით ინჟინერი იყო დასაქმებული, ტატეიამას უპირველესი როლი ჰქონდა განკუთვნილი, სწორედ ის იყო პირველი ფიგურა.

სიმართლე რომ ითქვას, უცხოური წარმოშობის ინჟინერს უნდა ეამაყა მნიშვნელოვან თანამდებობაზე მუშაობით. მისი გარეგნობით ასეთ ადგილზე მუშაობა ღვთის წყალობად მიაჩნდა. ფულიც კი, რომელსაც კო-

მპანია უხდიდა, ნაკლებად ახარებდა, მეზობლებთან შედარებით სახლს ღარიბულად მოაწყო, რომ არ შეშურებოდათ.

როცა ცსს-ის უფროსი დეტალურად გაეცნო სილიკატურ ველში იაპონიის სამრეწველო შპონაჟის ცნობას, შემფთებულმა დაურეკა პრეზიდენტის თანაშემწეს ეროვნული უშიშროების საკითხებში აღრიანო კორტს.

კორტი ლენგლის შეფს მაინც და მაინც აღტაცებული როდი უსმენდა.

— არ შემიძლია დაგეთანხმოთ, ძვირფასო კორტ, — შეეპასუხა დაზვერვის შეფი. — ეს არაა მარტო გამომთვლელი მანქანა, მსოფლიოზე ის იბატონებს, ვინც ახალი თაობის კომპიუტერს შექმნის. ყველა მოკავშირე ჩვენს ნებაზე ივლის, იქნება ეს ფედერაციული გერმანია, რომელსაც ევროპაში პირველობის სურვილი კლავს, თუ ინგლისი, რომელმაც ვერაფრით მოიშალა ძველ დიდებაზე ფიქრი. საფრანგეთი ხელს აიღებს უნიათო გამოხდომებზე, იაპონია კიდევ სამუშაის ამბიციებზე. ახალი მანქანა კოსმოსური იარაღის გასაღებია და საბჭოეთზე დარტყმის უპირატესობას მოგვცემს.

— არ ვიცი, არ ვიცი, — კორტის ხმაში დაეჭვება იგრძნობოდა, — რუსებისაგან ყველაფერს უნდა ელოდე. ვეჭვობ, რომ ბოლო მომენტში გაგვისწრებენ. როგორც ეს არაერთხელ მომხდარა.

— ძვირფასო კორტ, საქმე ღირს იმად, რომ დაზვერვა ჩაერთოს ახალი მანქანის შექმნის ყველა საიდუმლოს დაცვაში. ამიტომაც გთხოვთ სანქციას.

კორტი დაეთანხმა. იქნებ მართლაც მეხუთე თაობის კომპიუტერზე კიდია ამერიკის დიდება. თუმცა ისიც გაახსენდა, რომ დაზვერვის შეფს ელექტრონული მრეწველობის განვითარების სფეროში პირადი ინტერესებიც ამოძრავებდა. ბოლო წლებში მნიშვნელოვნად გაიზარდა სამმართველოს უფროსის შემოსავალი, ახლა იგი 15 მილიონ დოლარს „იწონიდა“, რა თქმა უნდა, ბოლოს და ბოლოს აქ არაფერია ცუდი. პირადი მატერიალური დაინტერესება აიძულებს კარგად ემსახუროს ამერიკის ინტერესებს.

თავის მხრივ, ლენგლში დაბრუნებულმა დაზვერვის უფროსმა ტოკიოში აფრინა შიფროგრამა: იგი იაპონიაში ამერიკის დაზვერვის რეზიდენტურას ავალებდა ყველა ღონე ეხმარათ „იამატო დენკის“ ახალი პროექტების მოსაპოვებლად.

დაიტონის მოულოდნელი გარდაცვალების შემდეგ (ექიმებმა ერთხმად დაუდგინეს მიოკარდის ინფარქტი) საელჩოს მშიფრავს ტომ ენდიკოტს უფრო ხშირად უწევდა მორიგეობა. თავის მოვალეობას იგი ზუსტად ასრულებდა.

დღესაც სტანდარტულ ბლანკზე დაბეჭდა რამდენიმე შიფროგრამა,

სეიფში შეალაგა და ჟურნალში სათანადო ჩანაწერებიც გააკეთა. დროს ოთახში შემოიხედდა დაცვის მუშაკმა. საერთოდ მშიფრავს საეციალური ნებართვის გარეშე ოთახში არ უნდა შეეშვა ხალხი, მაგრამ საელჩოს მუშაკებს ისე მოსწყინდათ ზოგიერთი ფორმალბა, მისი დარღვევა კიდევაც უხაროდათ.

დაცვის მუშაკმა ყუთით ორცხობილა მოიტანა. მას ყავის დაღვეა სურდა და ენდიკოტმა ყავადანი ჩართო. თან ჰკითხა, როდის მიემგზავრებიო.

— ოცში. ცოლი და ქალიშვილი უკვე შტატებში არიან. გუშინ დამირეკეს. სიდედრმა არკანზასში სახლი დაგვიტოვა. მადლობა ღმერთს, მიიბარა მოხუცის სული. ქვავია იყო, ერთ დოლარს ვერ გააგდებინებდი, სამაგიეროდ სახლი შესანიშნავია. მე და მეუღლე უკვე პენსიონერები ვართ. ჩვენი პენსია გვეყოფა, გოგონა კი უკვე დროა, გათხოვდეს.

ენდიკოტი მოწყენილი ეთანხმებოდა. ის არ ეკუთვნოდა იმ ადამიანებს, ვისაც სხვისი წარმატება ახარებს.

დაცვის მუშაკი წამოდგა, ერთი ფინჯანი ყავა თავისთვის დაისხა, ერთიც ენდიკოტისათვის, გავლისას კი სეიფთან შეჩერდა, შიფროგრამებს მოავლო მზერა.

— ეი, მეგობარო, მანდ შეჩედვა არ შეიძლება, გესმით? — დაცვის მუშაკი დამღულრულოვით მოსცილდა სეიფს, ყავა დალია და ფაციფუცით წავიდა.

საკუმასა მასწავლებელთან ერთად იჯდა ოთახში, სადაც თითქმის ისევე ციოდა, როგორც გარეთ. მასწავლებელი ასეთ ამინდშიც კი განუკრელი შავი კიმონოთი ფეხებმორთხმული იჯდა და ხელები მუხლებზე დევსო.

საკუმასას ხელ-ფეხი გაეყინა, მაგრამ თავს ძალას ატანდა, გაჭირვება არ შეემჩნია. სცადა მასწავლებლის მზერა დაეჭირა, მაგრამ ვერ შეძლო. მოხუცი ტუჩებს აცმაცუნებდა, საკუმასამ სმენა დაძაბა, რიტმული ფრაზები მოესმა, თუმცა დაძაბული უსმენდა მასწავლებლის ბუტბუტს, არაფერი გაეგებოდა ლექსისა, რომელიც მაგიურად მიაჩნდა.

მეზობელ დარბაზში ბუკოტოში ვარჯიშობდნენ. დროდადრო ხის ხმლების ჯახანი მოისმოდა. საკუმასამ მაინც ვერ დაიჭირა მასწავლებლის მზერა: მოხუცის თვალები — ორი ნემსი — თითქოს შენობის კედლებს მიღმა იხედებოდა.

— ეს ლექსი ჩინელი პოეტისაა, — დაიწყო მოხუცმა, — იაპონური თარგმანი არაა სრულყოფილი. სამწუხაროდ, შენ არ იცი ჩინური. დაიმხსოვრე ეს სტრიქონები. ფილოსოფიაში ყოველთვის ცდილობდნენ, გა-

ეგოთ რა არის ობიექტური რეალობა, უბრალოდ რომ ვთქვათ, რეალობა ის, რაც არსებობს. აი, ტატამს, მაგალითად შეგიძლია შეეხო, მაგრამ რა შეგიძლია ვთქვათ სილამაზეზე? შენ შეგიძლია შეეხო ლამაზ ნივთს, მაგრამ თავად სილამაზის არსს ვერ შეეხები. რა თქმა უნდა იგი არსებობს არა ადამიანის წარმოდგენაში, არამედ სხვაგვარად. მოგიყვან კიდევ ერთ მაგალითს — შენთვის მწვანე და წითელი ფერები რეალობაა, მაგრამ ბრმისათვის არ არსებობს. ყოველი ნივთი განიხილება სხვა ნივთებთან მიმართებაში. როცა ირეალურ სამყაროს მიეახლები და მის არსს შეიგრძნობ, არასდროს იფიქრებ სიკვდილზე, როცა მტრის პირდაპირ იდგები. ახლა კი დარბაზში გავიდეთ.

ოთხი წყვილი ებრძოდა ერთმანეთს ხის მახვილებით. საკუმასამ აიღო ბუკოტი. მოხუცის ნიშანზე მისკენ რვა კაცი დაიძრა, ბრძოლა ერთ წუთს გაგრძელდა. შემდეგ მასწავლებელმა აიღო მახვილი, — შემებრძოლე, — ბრძანა მან. სამოც წელს გადაცილებული მასწავლებელი პატარა ხელში თითქოს შეუშინებლად, ზანტად ამოძრავებდა მახვილს, მაგრამ საოცრად იოლად იგერიებდა საკუმასას თავბრუდამხვევ თავდასხმებს. მესამეჯერ გადავიდა მოსწავლე შეტევაზე, უცებ შენიშნა, რომ მასწავლებელს საოცრად გაუფართოვდა თვალები, მათში თითქოს ცეცხლი აინთო და ცეცხლის ალმა დააბრმავა იგი. როცა გაერკვა, მისი მახვილი დარბაზის კუთხეში ეგდო.

— წადი, დაისვენე, — უხალისოდ წარმოთქვა მასწავლებელმა.

მესამე თავი

სილიკატური დაბლობი, მიუხედავად იმისა, რომ საქვეყნოდ იყო განთქმული, ერთი უბრალო პროვინცია იყო, საღამოს როჯერ დეკე კლუბის შესასვლელში დენისონს შეეჩხა.

დენისონი აქ არცთუ დიდი ხანია ჩამოვიდა, მაგრამ მალე გახდა ადგილობრივი მნიშვნელობის ცნობილი პიროვნება. მან უიღბლო მფლობელისაგან შეიძინა რადიოსადგური. ლაპარაკობდნენ, რომ სან-ფრანცისკოდან მისი ჩამოსვლა სასიყვარულო ამბებთან არის დაკავშირებული. მსგავსი მომხიბვლელი მამაკაცები ათასში ერთხელ იბადებიან, ოღონდაც ახლა ქალებთან ფრთხილად იქცეოდა.

ნაცნობთა ფართო წრე დენისონს დიდად დაეხმარა. დაიწყო მეტი ორიგინალური პროგრამების გადაცემა, გამონახა სპონსორები, ადგილობრივ ფირმებს არ აფრთხობდათ რეკლამის სიძვირე.

— და მაინც, დენისონ, ნუ დაივიწყებთ, რომ ჩვენთან, დაბლობში, განსაკუთრებული პუბლიკაა, — სანამ ოფიციალტი შეკვეთას შეასრულებ-

ბლა, დაიწყო საუბარი დეკემ, — აქაა ამერიკის ელექტრონული მრეწველობის გული, მაგრამ თქვენ აგს-ის ხალხს არაფერს სთავაზობთ. მოიფიქრეთ რაიმე, თქვენ ეს შეგიძლიათ. ჩვენი კომპანია სპონსორობას გაგიწევთ.

— თუ გულწრფელად გეტყვით, მე კარგად არც კი ვიცი, რას ნიშნავს კომპიუტერი, რისთვის მუშაობს და საერთოდ, რისთვისაა საჭირო.

— ამის შესახებ არავის არაფერი უთხრათ, თორემ შერცხვენილს გაგაძვებენ დაბლობიდან, — ურჩია დეკემ, — საკმარისია გაიგოთ, რომ ეგმი-ი მომავალი კაცობრიობაა.

ოფიციატმა თევზი და თეთრი ღვინო მოიტანა.

— იფიქრე ჩვენს დაბლობზე. ჩვენი ხალხი კმაყოფილი იქნება, რომ მათი საქმიანობით დაინტერესებულია დაბლობის ყველაზე პოპულარული პიროვნება, ვისი ხმის გაგონებაზეც აკანკალებთ სან-ხოსეს ქალებს.

— ეს არც ისე ადვილია, აგს-ის ახლოს გაცნობა დამჭირდება.

— ყველაფერი, რის გაცნობაც ყურნალისტისათვის ნებადართულია, თქვენთვის ხელმისაწვდომი იქნება.

ვალენტი სამხრეთული ტიპის წარმოსადგეი ოფიცერი ცსს-თან 15 წუთს ელოდა ტაქსს, რათა რამდენიმე საათის შემდეგ სან-ფრანცისკოში გადაფრენილიყო.

ვალენტი კალიფორნიაში წარუდგა მაღალ ჭადრათმიან მამაკაცს.

— დოქტორი ლესლი ნადლერი, — გაეცნო ისიც.

ლენგლიში ვალენტიმ შეისწავლა ექიმის დოსიე. ნეიროქირურგმა რამდენიმე უნიკალური ოპერაცია გააკეთა, რითაც სახელი გაითქვა. სასამართლოს გადაწყვეტილებით გაუპატიურებისათვის რამდენიმე მსჯავრდებულ დამნაშავეს მან ამოკვეთა სექსუალური ცენტრები, ოპერაციები წარმატებული გამოდგა და ეს ადამიანები საზოგადოებისათვის აღარ იყვნენ საშიშნი, იგი ატარებდა რთულ გამოკვლევებს ადამიანების ტვინზე და მიღწევებიც ჰქონდა, კოლეგები ადანაშაულებდნენ ნადლერს, რომ ის ზოგჯერ იმდენად ადამიანის დახმარებაზე არ ფიქრობდა, რამდენსაც იმის გარკვევაზე, თუ როგორ შესცვლიდა ქირურგია ადამიანის ქცევა-განწყობილებას, ამიტომ ზოგ მის ოპერაციას „საექვო ექსპერიმენტი“ უწოდეს, სერიოზულად მისი დადანაშაულება არ მოხერხდა, მაგრამ თავის თავის პატივისცემელ არც ერთ კლინიკას არ სურდა მისი სამსახური.

ვალენტიმ მას გადასცა თეთრი პაკეტი ერთი და იმავე ავადმყოფის ფოტოებით და იქვე დასძინა, რომ აქვს ამ ადამიანის სამედიცინო რუკაც, ნადლერი ცსს-ს წინაშე ვალში იყო და ვერ გაბედა უარი ეთქვა დავალების დაუყოვნებლივ შესრულებაზე.

ლადეტო მოწყენილი იყო, ტელევიზიაში უკანასკნელ სონობეს გადმოსცემდნენ, თოვლი მოვიდა ქვეყნის ყველა კუთხეში, ჩანდა სახლისათვის უჩვეულო კადრები, თოვლით ჩახერგილი რკინიგზები, ზეგებისაგან გაჩერებული მატარებლები. სასტუმროდან გამოსვლა არ უნდოდა. სადილობისას კაშნე შემოიხვია, პალტოს საყელო აიწია და მაინც გავიდა გარეთ. სასტუმროს ახლოს ტელეფონის ჯიხურთან გრძელთმიანი ყმაწვილი დახეტიალობდა. ლადეტოს მალე შესცივდა და ნომერში დაბრუნდა.

უკვე დრო იყო აონობეს ჩამოსვლისა. ლადეტო ბოლთას სცემდა. ზუსტად 10 საათზე ის ისევ გავიდა ქუჩაში. ამჯერად ტელეფონ-ავტომატი თავისუფალი იყო და ლადეტომ სასტუმროს ნომერი აკრიფა.

— დიახ, — მორიგემ დაუდასტურა რომ ბატონი გონძო სონობე 15 წუთის წინათ მოვიდა და 431 ნომერში გაჩერდა.

ლადეტომ ცოტა ხნით ზღვის სანაპიროზე გაისეირნა და შინ დაბრუნდა. სონობეს გარკვეული დრო სჭირდებოდა, თავი რომ მოეწესრიგებინა. მაგრამ უკვე ნახევარი საათი გავიდა და ინჟინერი არ ჩანდა. ლადეტომ გადაწყვიტა თვითონ სწვეოდა იაპონელს. გამოიძახა ლიფტი და მეოთხე სართულზე დაეშვა. ორი გრძელი დერეფნის გავლა დასჭირდა, სანამ 431 ნომერს ოთახს მოძებნიდა. დააკაკუნა, სონობე არ გამოეხმაურა. ნომერში აიწყნარე იყო. აონობე ამერიკელის უნახავად დასაძინებლად ვერ დაწვებოდა. კიდევ ერთხელ დააკაკუნა. ისევ არავითარი გამოხმაურება. იქნებ სონობე გარეთ გავიდა? ლადეტომ ავტომატურად წაავლო ხელი კარის სახელურს. ოთახი ღია აღმოჩნდა.

— სონობე-სან? — დაეჭვებული ხმით იკითხა ლადეტომ და კარის ზღურბლს გადააბიჯა. შესასვლელში ბეჟისფერი ლაბადა ეკიდა, იატაკზე გახსნილი ჩანთა იდგა.

ლადეტოს ოთახში, დივანზე ეყარა კოსტიუმი, პერანგები, ყელსახვევი, ამ დროს სააბაზანოდან წყლის ხმა შემოესმა. კიდევ ერთხელ, ამჯერად უფრო ხმამაღლა, გასძახა: სონობე-სან! კვლავ არავითარი პასუხი. გამეტებით გამოსწია კარის სახელური, იგი შიგნიდან თითქოს ვილაყას ეჭირა, როგორც იქნა, იმდენად გამოაღო, რომ სააბაზანოში შეხედვა მოახერხა. იატაკზე ფართოდ თვალგახელილი სონობე იწვა, მას სასტუმროს კიშონი ეცვა, კეფა ჰქონდა გატეხილი. ბაკნის კიდე და კაფელი სისხლით იყო მოთხვრილი. ლადეტო სონობეს ხელს მისწვდა, პულსი აღარ ისინჯებოდა.

ლადეტო ნელა წამოდგა. ბუნებრივია, უბედურება შეიძლება ყველას შეემთხვას. ყველაფერი ისე გამოიყურებოდა, თითქოს სონობეს აქელ იატაკზე ფეხი დაუცურდა და კეფა ბაკნის კიდეს ჩამოჰკრა.

დერეფანში ნაბიჯების ხმა გაისმა. ლადეტოს გააჟრჟოლა. მას არც
რო ესაქმებოდა ამ ოთახში. ესლა აკლდა, თავზე დასდგომოდნენ.
საჩქაროდ გაჩხრიკა პიჯაკი, ჩანთაში ნახაზები არ აღმოჩნდა. უხმაუ-
როდ გამოიძურწა დერეფანში და ჩქარი ნაბიჯით გაემართა ლიფტისაკენ.
საჭირო იყო დაუყოვნებლივ ვასცლოდა სასტუმროს. ლიფტთან გამხდა-
რი იაპონელი იდგა და ჯიბეში ხურდებს ეძებდა. როგორც იქნა, ამოიღო
ორი ასიენიანი მონეტა, ავტომატმა სიგარეტის კოლოფი ჩამოუგდო, ლა-
დეტოს სახეზე სისხლი მოაწვა. თითქმის დასცხა. იაპონელი მას ყურად-
ღებას არ აქცევდა.

ოთახში ავიდა თუ არა, დაიწყო ნივთების შეგროვება. პორტიეს ეწ-
ყინა სტუმრის წასვლა და გაათრთხილა, ტოკიოს მატარებელი დიდხანს
არ იქნებაო.

ლოდინმა გული გაუწვრილა. სასტუმროს დატოვება ალბათ, საეჭვოდ
გამოჩნდებოდა, თვით მატარებელშიც კი ვერ მოისვენა. სონობე—ეს იყო
მისი პირველი აგენტი, რომელიც ჩავარდა. თავად ლადეტოს თითქმის არა-
ფერი ემუქრებოდა, მზევრავი ყოველთვის მზად უნდა იყოს, რომ მას აღ-
რე თუ გვიან პერსონა ნონ გრატად გამოაცხადებენ.

სონობეს მკვლელობამ ლადეტო შეაშინა, გაიგო, რომ იაპონიის კონ-
ტრდაზვერვამ გადაწყვიტა ამერიკის დაზვერვის წინააღმდეგ ბრძოლა და
შეიძლება მის სიცოცხლესაც დაემუქროს საშიშროება.

თავი მეთხუ

იჭირავა თუ არა სან-ხოლესში ბინა, ვალენტიმ იწყინერ ნიკი ტატეია-
მაზე სადღელამისო თვალთვალი დააწესა. ის ყოველ საღამოს ამოწმებდა
მოყვარულთა მიერ გადაღებულ ვიდეომასალას. დღესაც ჩართო თუ არა
მომდევნო კასეტა, ეკრანზე ორი ადამიანი გამოჩნდა. ისინი კაფეში ისტ-
ლნენ, ვალენტიმ უცებ იცნო. ტატეიამას მარჯვნივ იჯდა „იამატო დენ-
კის“ წარმომადგენელი ნარიტაკა.

მოიტანეს ყავა. ხმის ჩამწერი აპარატურა ამუშავდა. მიკროფონი და-
მონტაჟებული იყო მაგიდის ქვეშ. ტატეიამა დროდადრო მაგიდაზე თი-
თებს ათამაშებდა და მაშინ ვალენტი ხმას ვაჭირვებით არჩევდა.

— მე მაშინ ბავშვი ვიყავი. — საუბრობდა ტატეიამა, — 8 წლის.
ომის დასაწყისში ჩვენ ძლიერ შევშინდით. კალიფორნიაში იაპონელები
ბლომად იყვნენ. 70 ათასს მიღებული ჰქონდა ამერიკის მოქალაქეობა,
40 ათასი მოქალაქეობის მიღებას ელოდა. შეიძლება ეს თქვენ არ მოგე-
წონოთ, მაგრამ არავის სურდა იაპონიის გამარჯვება. ტოკიოში ჩვენ გამ-
ყიდველებად გვთვლიდნენ, ამერიკაში კი მშვიდობიან პერიოდშიც კი ვერ

გეიტანდნენ, მაგრამ როგორც კი პერლ-ჰარბორის ტრაგედია მოხდა, — მე მშვენივრად მახსოვს ეს დღე, — ნარიტაკას ხმა მტკიცედ დაუგვიძრავდა. — ზოგჯერ იყო. — ჩვენს სოფელში დროშები გამოკიდეს. ერთმანეთს ვულოცავდით. ეს იყო ზეიმი. ჩვენ დავამტკიცეთ, რომ იაპონელები ბარბაროსებზე ძლიერები არიან.

— იაპონელთა კვარტალი გეტოდ იქცა — შემოიღეს კომენდანტის საათი, ვერავინ რისკავდა ქუჩაში გასვლას, ირგვლივ გაყვიროდნენ, იაპონელები ჯაშუშები არიან. ფეხ-ს აგენტები და პოლიციელები ლამდამობით ოჯახებში შემოგვეტრებოდნენ ხოლმე. საშინელება 1942 წელს მოხდა. 19 თებერვალს, პერლ-ჰარბორის ორი თვის შემდეგ პრეზიდენტმა რუზველტმა გამოსცა ბრძანება, რომელიც სამხედრო მინისტრს უფლებას აძლევდა სტრატეგიული რაიონიდან გაესახლებინა ნებისმიერი მოქალაქე. იაპონური წარმოშობის ამერიკელებს აეკრძალათ დასავლეთ სანაპიროებზე ცხოვრება და მუშაობა. ერთხელ ჯარისკაცებმა ჩვენს გეტოსაც შემოარტყეს ალყა. მტერს არ ვუსურვებ, რაც მაშინ განვიცადეთ. ნება მოგვცეს წაგველო მხოლოდ ის, რის წაღებასაც ხელით შევძლებდით. იაპონელები განგვაწესეს საკონცენტრაციო ბანაკებში, რომლებსაც „დადასახლების ცენტრები“ ერქვა. უაიომინგის შტატში მდებარე ჩვენი ბანაკი მავთულხლართებით შემოღობეს. ხელისუფლებას ახორციელებდა სამხედრო პოლიცია. ასე იყო ომის დასასრულამდე. ომი რომ დამთავრდა, ნება დამართეს გამეგრძელებინა სკოლაში სწავლა, აღმოჩნდა, რომ მე უიმედოდ ჩამოვრჩი თანატოლებს, ცხოვრებისეული გამოცდილებით კი ყველა მათგანზე უფროსი ვიყავი.

— ცოდვა იქნებოდა თქვენს აკადემიურ მოსწრებაზე აუგის თქმა, თქვენს ამერიკელ თანატოლებს უნდა შურდეთ თქვენი.

— განსაკუთრებულს ვერაფერს მივაღწიე — ვის შეიძლება შურდეს, მქონდა სხვანაირი კანის ფერი, სახელი... მაშინ მე გიყვივით ვმეცადინებოდი... დღე-ღამეს ვასწორებდი. ცუდად ვიკვებებოდი. სამუშაო არ იყო. არც ერთი იტალიელი და გერმანელი არ ყოფილა ინტერნირებული, მხოლოდ იაპონელები, არადა, ხელისუფლებას არ ჰქონდა იმის არავითარი საბუთი, რომ ქვეყანაში იაპონელთა „მეზუთე კოლონა“ მოქმედებდა.

— ამერიკელები ვერასოდეს ვერ გეიტანდნენ, — ბრაზიანად თქვა ნარიტაკამ. — მათ მშვენივრად იციან, რომ არაფერში არ ჩამოვრჩებით. ისინი ახლაც მზად არიან ჩავვახრჩონ ოკეანეში მხოლოდ იმიტომ, რომ იაპონიის გენია უსწრებს ამერიკას.

— დიახ, აქ, კალიფორნიაში, ამერიკელები ყოველთვის მტრულად ეჭვოვდნენ იაპონელებს. 1924 წლიდან საერთოდ აიკრძალა იაპონელთა ემიგრირება. იაპონელებს უარს ეუბნებოდნენ მოქალაქეობაზე, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი თავდადებით ემსახურებოდნენ ახალ სამშობლოს.

მხოლოდ აქ დაბადებულ ბავშვებს ეძლეოდათ მოქალაქეობის უფლება. 1942-ში ესეც არაფერში წაგვადგა. იაპონელ ემიგრანტებს აეკრძალათ მიწით სარგებლობა...

— არაფერია საკვირველი. მათ უცებ იყნოსეს საშიში კონკურენტები. იაპონელები მსოფლიოში ყველაზე უკეთესი მუშაკები არიან.

— რამდენი პასკილი შეგვითხზეს! — წამოიყვირა ტატიამამ. — გაზეთებში წერდნენ და ადამიანებს სჯეროდათ, რომ კალიფორნიას ემუქრება „ყვითელი საფრთხე“. თითქოს დასავლეთის სანაპიროებზე იაპონელთა დასახლება უფრო სწრაფად იზრდება, ვიდრე ამერიკელებისა.

— ომის დასაწყისში იმპერატორის არმიამ რამდენიმე მნიშვნელოვანი გამარჯვება მოიპოვა. ამერიკელებს ღონე არ ეყოთ ბრძოლის ველზე შურისძიებისა და უიარაღო ემიგრაციაზე იყარეს ჯავრი.

— მე ვლაპარაკობ დნგლისურად, ვცხოვრობ ამერიკაში, ვმუშაობ ამ ქვეყნისათვის, მაგრამ ვფიქრობ იაპონიაზე და იაპონიისათვის.

— მომისმინეთ, ტატიამა-სან, თქვენ უბედურად იმიტომ გრძნობთ თავს, რომ მოწყვეტილი ხართ სამშობლოსთან სულიერ კავშირს. საჭიროა, რამდენიმე ხანს სამშობლოში ყოფნა, გესმით, ძნელია საბოლოო გადაწყვეტილების მიღება, მაგრამ გთხოვთ, იფიქროთ ამაზე.

— ალბათ, ოღონდ რა უნდა ვიღონო? — გაუბედავად გამოეხმაურა ტატიამა. მე დაკავებული ვარ სასწრაფო საქმით.

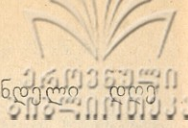
— ნუთუ არ შეგიძლიათ რამდენიმე დღით მოსწყდეთ საქმეს ისე, რომ იგი არ დაბრკოლდეს, ვთქვათ, ავადმყოფობა, ან სხვა რაღაც მოიფიქრეთ. ჩემი იმედი გქონდეთ, ტატიამა-სან.

ჩანაწერი დამთავრდა, გამოსახულება გაქრა.

ვალენტინი გამოთიშა ვიდეომაგნიტოფონი. საჭირო იყო დოქტორ ნადლერთან დარეკვა.

გამოცდილმა უფროსმა პოლიციელმა, რომელიც აეროპორტ ნარიტას სპეციალურ ზონაში მორიგეობდა, ამერიკელი რეისის მგზავრთა შორის უცემ შენიშნა პირქუში სახის ახალგაზრდა კაცი, ვისი ფიზიონომიაც მას მოაგონებდა ულტრამემარცხენე დაჯგუფების მებრძოლს, სამოცდაათიან წლებში შიმის ზარს რომ სცემდა პოლიციას. როგორც კი დეტექტორთან მივიდა, სიგნალიზაციის სისტემა ჩაირთო, გაისმა მკვეთრი ზარი. უფროსმა პოლიციელმა გულდასმით შეამოწმა საექვო მგზავრი. მას, მონეტების გარდა, არაფერი აღმოაჩნდა. ეტყობა დეტექტორი მონეტების გამო ჩაირთო.

საკუმასა დადგა თვითმავალ გზაზე, რომელმაც მრგვალ დარბაზში

გაიყვანა, აქ უკვე შეკრებილიყვნენ მგზავრები. მათი ხვალისდელი დღე ამერიკის შეერთებულ შტატებში გათენდებოდა.

საკუმსას ადგილი თვითმფრინავის ბოლოში იყო. იგი მოხერხებულად მოეწყო სავარძელში და დაიწყო ინგლისური ჟურნალის ფურცვლი. ინგლისურს ახლა უკვე თავისუფლად ფლობდა. მისი ყურადღება მიიზღო ერთმა სტატიამ, ოლონდაც იგი ზერელედ კითხულობდა და მალე მუშობლების გულის გასახეთქად დაიძინა კიდევ.

...ეს იყო პირდაპირი რეისი სან-ფრანცისკოში. შემნახველ კამერაში საკუმსამ აიღო მუყაოს ყუთი. მან მშვენივრად იცოდა, რაც ყუთში ელავა: ფული, მძლოლის მოწმობა მისი სურათით და სხვისი გვარით, აგრეთვე რამდენიმე უცნაური ლითონის დეტალი, რომლებსაც დიასახლისი ალბათ ხორცის გამოსახდელი მექანიკური მანქანის ნაწილებად ჩათვლიდა. საკუმსა პირველ რიგში დაინტერესდა ყუთზე გამოხატული იეროგლიფებით. იეროგლიფებმა „ამცნო“, რომ მისი მგზავრობა გრძელდებოდა. მას სილიკატურ დაბლობში ელოდნენ.

ტატეიამა ქუჩაში გამოვიდა. ოც წუთში ლაბორატორიაში იქნებოდა. დილის გაზეთმა ხასიათი გაუფუჭა. მიზეზი გახლდათ შენიშვნა, რომელიც დაიბეჭდა რუბრიკით „რას წერდა ჩვენი გაზეთი საუკუნის დასაწყისში“. „იპონიის ელჩი ამერიკის შეერთებულ შტატებში ბატონი ტაკახირა, იუწყებოდა, შენიშვნა, — ძლიერ აღელვდა კალიფორნიის კანონმდებელთა მიერ მიღებულმა კანონმა, რომლითაც იპონელებს ეკრძალებათ მუნიციპალურ სკოლაში დასწრება“.

შენიშვნამ ტატეიამას წონასწორობა დააქარგვინა. იგი დიდი სიამოვნებით გაბრუნდებოდა შინ, მაგრამ იცოდა, რომ კომპანიის ვიცე-პრეზიდენტი როჯერ დეკე მაინცდამაინც დღეს უნდა გასცნობოდა „ავს“-ის ახალ პროექტს.

ტატეიამას მარტოდ დარჩენა სურდა და შეგნებულად იგრძელებდა გზას. მას არ მიუქცევია ყურადღება ავტომანქანისათვის, რომელმაც გაუშწრო. მძლოლმა დაამუხრუჭა, ჩამოხტა და ტატეიამასთან მივიდა. ხელში მას ფურცელი ეჭირა. — ხომ ვერ მიმასწავლით ქუჩას, რომელსაც ვეძებ? — იკითხა გაღიმებულმა უცნობმა.

ტატეიამა ფურცლისაკენ დაიხარა. ასეთ ქუჩას არ იცნობდა. მძლოლი თავაზიანად დაემშვიდობა და ავტომანქანისაკენ წავიდა. ტატეიამამ რამდენიმე ნაბიჯი გადადგა, უცებ სული შეეხუთა და ცოტა ზანში გრძნობაც დაჰკარგა.

დეკე „ავს“-ის წამყვან ლაბორატორიაში მარტო იმისათვის არ მისუ-

ლა, რომ გაერკვია, როგორ მიდიოდა მეხუთე თაობის კომპიუტერებზე მუშაობა. მას ინჟინრებისა და კონსტრუქტორებისათვის უნდა აეჩხნა, თუ რატომ აჩქარებდა მუშაობას კომპანიის ხელმძღვანელობა.

დეკე საუბრობდა რბილად, არ ორატორობდა და არც იაფფასიან ეფექტს მიმართავდა. „აგს“-ში იგი მოაზროვნე პიროვნებად ითვლებოდა.

უცვბ კონფერენც-დარბაზში შემოიჭრა ტექნიკური მდივანი და ლაბორატორიის გამგეს დაუწყო ჩურჩული. ეს იყო სამსახურებრივი ეთიკის დარღვევა, ლაბორატორიის გამგეც ასევე სირბილით მივარდა დეკესთან: ლაბორატორიის წამყვანი სპეციალისტი ინჟინერი ტატეიამა საავადმყოფოში მოხვდა.

— რა დაემართა? — იკითხა შეწუხებულმა დეკემ. მან იცოდა, რომ ინჟინერი ტატეიამა ლაბორატორიის „გონების ტრესტში“ შედიოდა.

— ალბათ, გულის მძიმე შეტევა.

— რამდენ ხანს იქნება საავადმყოფოში?

ლაბორატორიის გამგემ გაურკვევლობის ნიშნად ხელები გაშალა. — არ ვიცი, სასწრაფო დახმარების მანქანამ კერძო კლინიკაში მიიყვანა, სადაც დაინტერესდნენ, შეძლებს თუ არა ინჟინერი მკურნალობის სახლურის გადახდას.

— სახსრებს კომპანია იკისრებს. თქვენი ვალია დაადგინოთ როდის გამოჯანმრთელდება ინჟინერი და საერთოდ რა საავადმყოფოში მიიყვანეს ის?

— კლინიკა დოქტორ ნადლერს ეკუთვნის. ეს გვარი პირველად მესმის. — ბოდიშის ტონით აუხსნა ლაბორატორიის გამგემ.

რამდენიმე საათს ტატეიამა უგრძნობლად იყო. მასთან მუშაობდა ექიმთა მთელი ბრიგადა. „აგს“-ის ლაბორატორიის ხელმძღვანელი ავადმყოფთან არ შეუშვეს: ინჟინერი ჯერ კიდევ სუსტად გრძნობდა თავს.

კითხვაზე, თუ რა დაემართა ტატეიამას, ექიმმა უთხრა:

— თვითმკვლელობის მცდელობაა, გადაყლაპა დიდძალი დასაძინებელი აბები. კარგია, რომ დროულად მოხვდა ჩვენს ხელში.

— თვითმკვლელობის მცდელობა? — გაიკვირა ლაბორატორიის ხელმძღვანელმა. ინჟინერი მართლაც უცნაურად იქცეოდა — ზოგიერთი გადახრა გამომგონებლობისა და რაციონალიზატორობისათვის ჩვეულებრივი მოვლენაა, მაგრამ თვითმკვლელობა?..

— როდის გამოჯანმრთელდება? — იკითხა ბოლოს მან.

— რამდენიმე დღეში ინჟინერი მწყობრში იქნება, მაგრამ ნურაფერს აგრძნობინებთ. ისე მოიქეცით, თითქოს არაფერი მომხდარიყოს.

ტატეიამას შემთხვევამ დეკე ააფორიაქა. თვითმკვლელობის მცდე-

ლობა ყოველთვის იწვევს კანონიერ ეჭვს. შეიძლება ენდო მას? ეჭიმები თითქოს გარანტიას იძლევიან, რომ ინჟინერს გონებრივი შესაძლებლობა შეუნარჩუნდება...

ლაბორატორიიდან დეკე კლუბში მივიდა, სადაც უენდელა სენფორდი „აგს“-ის უშიშროების განყოფილების ჩელმძღვანელი ბრიჯის პარტიას ამთავრებდა. წაგებული პარტიის შემდეგ იგი სავარძელში დეკეს გვერდით დაჯდა.

— მომისმინეთ, სენფორდ, — დაიწყო საუბარი ვიცე-პრეზიდენტმა, — ტატეიამას ტვინი კომპანიას ეკუთვნის. იგი ჩვენ ძალიან გვჭირდება. გაარკვით მისი თავდადასავლები. თუ ერთხელ სცადა თვითმკვლელობა, შეიძლება კვლავაც სცადოს. თუ გული ცუდად აქვს, საჭიროა ვიცოდეთ, რამდენ ხანს გასტანს, თუ არც ერთია და არც მეორე... მაშინ, მით უმეტეს, ეს შენი ხაზია.

ტექნიკურმა მდივანმა ზუსტად ეჭვსი ნახევარზე გამორთო შიგა სალაპარაკო მოწყობილობა, საბეჭდო ელექტრომანქანას შალითა დაახურა და ნარიტაკას დაემშვიდობა. „იამატო დენკის“ წარმომადგენელი მარტო დარჩა სახლში, რომელიც იმავდროულად კანტორაც იყო.

კარზე დარეკეს. ნარიტაკას თვითონ მოუწია კარის გაღება. კურიერმა მოტოციკლეტიდან ჩამოუსვლელად გაუწოდა აფთიაქიდან წამოღებული პაკეტი.

კაბინეტში დაბრუნებულმა ნარიტაკამ წამალი ნაგვის ყუთში ჩაუძახა და დაიწყო რეცეპტის გულისყურით შესწავლა. ეტყობა, რაღაც აწუხებდა, ჩაიცვა და გარეთ გავიდა. უახლოეს ტელეფონ-აპარატში შევიდა და ნომერი აკრიფა.

ნაცნობი ხმის გაგონებისთანავე ნარიტაკამ უკმაყოფილოდ იკითხა:

— თქვენ სხვა წამალი გამოგიგზავნეთ, რა მოხდა?

— ნუთუ ჩვენ მოგტყუვდით? ჩვენი მეგობარი საავადმყოფოშია.

— ახლა რაღა ვქნათ? მე მას გუშინ ვესაუბრე.

— ის დოქტორ ნაღლერის კლინიკაშია, ამბობენ, გულის შეტევა ჰქონდაო. სვალ მიიღებთ თქვენს წამალს. ზეგ უკეთ იგრძნობთ თავს.

ნარიტაკამ ყურმილი დაკიდა. გამოდის, ტატეიამას გატაცების ოპერაცია ზეგაა დაგეგმილი. იაპონიის პასპორტი მისთვის სვალ იქნება მზად.

ნარიტაკა ფიქრობდა სან-ფრანცისკოდან ტატეიამა მანქანით გაეყვანა, იქიდან „აგს“-ის დასაბნეველ ტორონტოში, და მხოლოდ ამის შემდეგ ტოკიოში...

ტატეიამას ეძინა, როცა მასთან პალატაში დოქტორი ნადლერი შევიდა, ექთანმა ფანჯრებზე ფარდები ჩამოუშვა და სინათლე ჩართო. ტატეიამას სახის გრძელს ტკივილს გამოხატავდა.

— რომელ წამალს აძლევთ? — ჩუმად იკითხა ნადლერმა.

— მეთილფარაფენოლს, — უპასუხა ექთანმა.

— გაუკეთეთ სამი დოზა ამითალნატრიუმში! — ბრძანა ექიმმა.

ინექციის შემდეგ რამდენიმე წუთი გავიდა. ჩუმად სწავლობდა ნადლერი ინჟინრის გაფითრებულ სახეს. ექიმის ნიშანზე ექთანმა ინჟინერს თავსქვეშ ბალიში ამოუდო.

— ტატეიამა! — ხმამაღლა თქვა ნადლერმა. ავადმყოფმა თავი ასწია, თვალები არაბუნებრივად გაუფართოვდა.

— ტატეიამა, დაიმახსოვრე ჩემი ხმა. — თქვენ უნდა მითხრათ სრული სიმართლე, რა უნდა თქვენთან ნარიტაკას?

— ის ცდილობს დამიყოლიოს იაპონიაში წასვლაზე, — უყოყმანოდ უპასუხა ტატეიამამ, — მისი ხმის ტემბრი ოდნავ შეიცვალა, უფრო მკაფიო გახდა, — ის თვლის, რომ აქ ამერიკაში ვერავინ შეაფასებს ჩემს შესაძლებლობას.

— ინჟინერო ტატეიამა, — შეაწყვეტინა საუბარი ნადლერმა, — თქვენ უნდა მიიღოთ ნარიტაკას წინადადება.

— დიახ.

ნადლერმა საათს დახედა. „სიმართლის შრატმა“ შესანიშნავად იმოქმედა. შესაძლებელი გახდა შემდეგ ეტაპზე გადასვლა.

სან-ხოსეს პოლიციის განყოფილებაში სენფორდს თავისი კაცი ჰყავდა. ჯონ კოლბი, ქალაქის სამმართველოში 20 წლის მუშაობის მიუხედავად, სერუანტის სამხრეებს ვერ გასცდა. წინსვლაში ხელს განათლების უქონლობა და უხიაგი ხასიათი უშლიდა. სახსრების უკმარისობას ის „აგს“-ის უშიშროების სამსახურის უფროსთან, ნაცნობობის წყალობით იესებდა. ეს შემოსავალი არ იბეგრებოდა და, რაც მთავარია, მის შესახებ ცოლმა არაფერი იცოდა. კოლბს დაღვეა უყვარდა და გულუბრყვილო ცოლი ფიქრობდა, რომ მეუღლეს გულუხვი მეგობრები მასპინძლობდნენ.

ლამის მორიგეობის წინ კოლბმა შუადღემდე იძინა. სენფორდს ის საბანაო ხალათში გამოწყობილი ბუტერბორდით ხელში შეხვდა.

— გაიგეთ რამე? — იკითხა სენფორდმა.

— დოქტორ ნადლერის კლინიკასთან ჩვენ ურთიერთობა არა გვაქვს, — დაიწყო კოლბმა, — არავითარი არალეგალური აბორტები, არავითარი ნარკომანები, უფრო მეტიც, კლინიკაში ადამიანები ქუჩიდან არ მიჰყავთ. ნადლერი ნეიროქირურგია, მისთვის პაციენტებს გულდასმით არჩევენ.

გაუგებარია, როგორ აღმოჩნდა ტატეიამა მასთან, სასწრაფო დახმების მანქანას იგი შეიძლება წაეყვანა ნებისმიერ სამკურნალო დაწესებულებაში, გარდა ნადღერის კლინიკისა, ეს ერთი, მეორეც, — მეზობლებმა დაინახეს, დილით როგორ გავიდა ტატეიამა სახლიდან.

— ცხადია, — დაეთანხმა სენფორდი. — ჩვენ მოგვატყუეს, როცა გვითხრეს, რომ ტატეიამა შინ თვიმკვლელობას აპირებდა.

— არ ვიცი, შეიძლება მეზობლებმა ვერ დაინახეს, როგორ დაბრუნდა ის ოჯახში.

— არა, აქ რაღაც სხვა ამბავია. ნადღერის კლინიკაში ჩვენ აშკარად მოგვატყუეს, საინტერესოა რა მიზნით. თქვენ როგორ ფიქრობთ?

კოლბმა მხრები აიჩეჩა. — რა ვიცი, შეიძლება მას რაღაც ვალდებულებაზე მოაწერინეს ხელი.

— ვინ გააკეთა ეს? ექიმებმა...

— შეიძლება ექიმებმა.

კოლბი გამოცდილი პოლიციელი იყო და მისი მოსაზრებები ყურადღებას იმსახურებდა. — ტატეიამას ხვალ გაუშვებენ. უბრალოდ საჭიროა მისი მეთვალყურეობა.

კოლბმა ფული ამჯერადაც პატიოსნად გამოიმუშავა.

როცა ტატეიამამ გაიღვიძა, საწოლთან ნაცნობი მოწყალების და შენიშვნა.

— როგორ გრძნობთ თავს? — ღიმილით იკითხა მან.

— სავსებით დამაკმაყოფილებლად.

ძილმა მოაღონიერა ტატეიამა. თავის ტკივილი გაქრა.

სიცილი და სიხალისე მოჰყარა მისთვის მოწყალების დამ. — შემდეგ შინ გაგიშვებენ.

შინ გაგიშვებენ.

— გმადლობთ, — უბასუხა ტატეიამამ, — ეს ყველაზე სასიამოვნო სიტყვებია, რაც ამ ბოლო დღეებში მოვისმინე.

მართლაც, ნადღერმა პაციენტს კმაყოფილებით უთხრა, მედიცინას თქვენს მიმართ პრეტენზიები არა აქვს. მთავარია განწყობა. რაც უფრო ნაკლებად მიმართავთ ექიმს, მით უფრო ჯანმრთელად იგრძნობთ თავსო.

— მიპასუხეთ, ექიმო, — იკითხა ტატეიამამ, — რამ დამაკარგვინა გრძნობა. ადრე არასოდეს ვუჩიოდი გულს.

— რას იზამთ, ჩემო მეგობარო, რაც დრო გადის, ჩვენ ვვებულობთ, რომ გვაქვს გული, ღვიძლი, თორმეტგოჯა ნაწლავი და სხვა შინაგანი ორგანოები. ავადმყოფობა ისე გვეწვევა ხოლმე, როგორც დაუბატონებელი სტუმარი, ამასთან ახლა, როცა გამოჯანმრთელდით, მინდა გითხრათ, რომ

ის, რაც თქვენ დაგემართათ, არ იყო გულის შეტევით გამოწვეულ ზარალი.
 — ვერ გავიგე... — იკითხა ტატეიამამ.
 — რასაც გეტყვით, მშვიდად შეხედით, მამაკაცურად. — უპასუხა ექიმმა.

ტატეიამა გაჭითრდა, გული აუჩქარდა და დივანზე დაეშვა.

— ნუ გეშინიათ, — დააწყნარა ექიმმა, — თქვენ დიდი დოზით მიიღეთ დასაძინებელი საშუალება. თქვენს სამსახურში ეს არ იცინა, ყველაფერი დარჩება ჩვენს შორის. თვითმკვლელობის მცდელობა იყო არა სულიერი დეპრესიის შედეგი, არამედ ბიოლოგიური ფაქტორით განპირობებული აქტი. ანალიზებით დადგინდა, რომ განიცდიდით სეროტონინის ნაკლებობას, ეს ქიმიური ელემენტი უზრუნველყოფს ნერვული სისტემის ფუნქციონირებას. მალე მივიღებთ ძალზე ეფექტურ პრეპარატს და ჩაგიტარებთ მკურნალობის სრულ კურსს.

— გმადლობთ, ექიმო, — თქვა ტატეიამამ. — მადლობელი ვარ, რომ თქვენთან აღმოვჩნდი.

— როგორ გეკადრებათ, — გააწყვეტინა ნადღერმა. — აუცილებელია დაიცვათ რამდენიმე წესი. ნუ ისაუბრებთ იმაზე, რაც შეგემთხვათ. ჩემს გარეშე ნუ მიიღებთ წამალს. მე ჩავაწერიანებთ ტელეფონს, დამირეკეთ ნებისმიერ დროს და მსოფლიოს ნებისმიერი ქვეყნიდან...

შუადღისას მისთვის გამოიძახეს ტაქსი. გზაში სიამოვნებით ათვალიერებდა სან-ხოსეს ქუჩებს. საფოსტო ყუთი სავსე იყო გზავნილებით. როგორც კი სახლის კარი მიიხურა და სინათლე ჩართო, მის შესახვედრად ნარიტაკა წამოდგა.

კურტაკის ჯიბეებში ხელემაწყობილი საკუმასა ლუდის ბართან იდგა. უკვე ნახევარ საათზე მეტი გავიდა. ავტომატქანა გასაქირავებელი პუნქტიდან გამოიყვანა. მის გვერდით უკვე ხუთასზე მეტმა კაცმა გაიარა. არც ერთი არ ჰგავდა მას, ვისი აღწერილობაც მიიღო.

ის შეწუხებული დაჰყურებდა საათს — დრო სულ უფრო ცოტა რჩებოდა. ბოლოს ბარიდან გამოვიდა მთვრალი ახალგაზრდა, რომელსაც აზიური სახე ჰქონდა. ახლოდან რომ შეეთვალიერებინა, საკუმასამ სიგარეტის მოკიდება სთხოვა. უცნობმა დანდობილად გაუწოდა სანთებელა. მადლიერების ნიშნად საკუმასამ მხარზე ხელი დაჰკრა. მთვრალმა ჰაბუტქმა ოცი ნაბიჯი გაიარა. იაპონელმა ხელი ასწია, მას თითებს შუა ლითონის ნივთი ედო, რომელიც ხორცისგამოსახდელი მანქანის დანას წააგავდა. უცებ საკუმასამ მკვეთრი მოძრაობა გააკეთა, გაისმა სტვენის ხმა და მთვრალი ბიჭი ასფალტზე დაენარცხა.

საკუმასამ იგი მანქანის საბარგულში ჩააგდო, საჭეს მიუჯდა და წავიდა.

ნარიტაკა ვერა და ვერ დაწყხარდა. ხელებს ვერ აჩერებდა. საათზე დახედვის ეშინოდა. — დრო უღმობლად გარბოდა.

ნარიტაკა

ნარიტაკა

— იმას, რასაც ვთავაზობთ, — ამბობდა იგი, ერთადერთი მოსწონებელი გადამწყვეტილებაა. თუ არ დამეთანხმებით, ვერ გადაგარჩენთ. ალ-
ვითარი თვითმკვლელობის მცდელობა არ ყოფილა. ისინი თქვენს მოკვ-
ლას ცდილობდნენ. დასაძინებელის ამბავი მითია. ექიმმა თქვენ მოგატ-
ყუათ. ამ ქვეყანაში სიმაღლეს ვერ ნახავთ. გაიგეთ, ტატეიამა-სან, ისი-
ნი არ შეჩერდებიან.

— რატომ, რატომ სურთ ჩემი მოკვლა?

— შეიძლება „აგს“-ში არ უნდათ, რომ იაპონიაში წახვიდეთ.

„ეს მართალია“ — გაიფიქრა ტატეიამამ და კვლავ სცადა აღედგინა,
თუ რა მოხდა იმ საბედისწერო დღეს. მესხიერება თითქოს გაითიშა, შუ-
ბლი ლაქებით დაეფარა, თავი ასტივდა, მაგრამ ვერაფერი გაიხსენა.

— ტატეიამა-სან, — ისევ ალაპარაკდა ნარიტაკა, — საჭიროა წასვ-
ლა. მოემზადეთ.

ის ადგა და ინჟინერთან ახლოს მივიდა, — იჩქარეთ, იჩქარეთ.

ტატეიამა ფეხზე წამოდგა.

— წამოიღეთ აუცილებელი ნივთები, მეზობლებმა ჩემოდნით არ
უნდა დაგინახონ, — გააფრთხილა ნარიტაკამ და პირველი გავიდა ქუჩაში.

უენდელა სენფორდმა გარაჟში დარეკა და ავტომანქანის გამოყვანა
ბრძანა. მის მძღავრმოტორიან სპორტულ „ფორდს“ „აგს“-ის ყველა
მცველი ცნობდა და კარებს დაუყოვნებლივ აღებდა. ავტომანქანას სამი
თვის წინათ კომპანიის ხაჯზე რადიოფიციერება გაუკეთეს. სენფორდი
კოლბს დაუკავშირდა.

— ინჟინერს შინ ნარიტაკა ეწვია, — მოახსენა კოლბმა. — ისინი ახ-
ლახანს გამოვიდნენ სახლიდან და მანქანაში ჩასხდნენ. როგორც ჩანს,
სან-ფრანცისკოში მიემგზავრებიან. გარეუბანში გამოდევნების უფლება
არა მაქვს.

— დააკავე ისინი, გესმის? — ყვიროდა სენფორდი მიკროფონში, —
რალაც მოიფიქრე.

— ნარიტაკას სურს ინჟინერი იაპონიაში გაიტყუოს. — მიხვდა სენ-
ფორდი.

საკუმასას მხედველობას ნებისმიერი მფრინავი ინატრებდა, მოღრუბ-
ლოლი ამინდის მიუხედავად, მაინც დაინახა ნარიტაკას ავტომანქანა, რო-
მელსაც შორიახლოს პოლიციელის ავტომანქანა მიჰყვებოდა.
ფორდ საკუმასამ „ბიუკის“ ძრავა ჩართო. თავის იმედი ჰქონდა. ხოლო რაც

შეეხება ავტო მანქანას, რაც უნდა სრულყოფილი იყოს იგი, ერთხელ მაინც გიღალატებს.

პოლიციის სირენის გაგონებაზე ნარიტაკა გაოცდა. სარკეში ხედავდა, რომ პოლიციელმა ჩართო შუქნიშანი და გასწრებაზე წავიდა. იაპონელმა სიჩქარეს მოუკლო, მას ვერაფერი გაეგო, რატომ უბრძანებდა პოლიციელი გაჩერებას, — ის დასაშვები სიჩქარით მოძრაობდა ცარიელ გზატკეცილზე და, საერთოდ, არ არღვევდა მოძრაობის წესებს.

კოლბმა მანქანა გზაზე გარდიგარდმო დააყენა და ნარიტაკას საბუთები მოსთხოვა. აუცილებელი იყო დროის გაყვანა. — სენფორდი წუთი წუთზე გამრჩნდებოდა.

— რა მოხდა? — წყნარად იკითხა ნარიტაკამ.

— ავტომანქანა თქვენ გეკუთვნით? — დაინტერესდა პოლიციელი.

— დიახ.

— საჭიროა, ამაში მეც დავრწმუნდე, ახლავე დავუკავშირდები ქალაქის სამმართველოს.

კოლბი აუჩქარებლად დაბრუნდა საპატრულო მანქანასთან, დაუჩქარა ქალაქის სამმართველოში, რამდენიმე წუთის იჭორავა, ამ დროს სენფორდიც გამოჩნდა.

იაპონელებმა იცნეს სენფორდი, ოღონდაც მისი გამოჩენა თითოეულმა თავისებურად გაიგო.

მომდევნო წუთში მოხდა ის, რასაც არავინ ელოდა.

ტატეიამა გადმოხტა ავტომანქანიდან, იგი შორს გარბოდა იმ ადამიანებისაგან, რომლებსაც ვერაფერს უგებდა და რომლებსაც ეშინოდა.

ნარიტაკა დაიბნა, ვერც კოლბი მიმხვდარიყო, რა გაეკეთებინა. სენფორდი გაეკიდა ინჟინერს, მაგრამ იაპონელი ისე სწრაფად გარბოდა, რომ უენდელი მას ვერაფრით დაეწვოდა.

ამ დროს გზატკეცილზე კიდევ ერთი ავტომანქანა გამოჩნდა, როგორც სენფორდსა და კოლბს მოეჩვენა, იგი გაუსწორდა ტატეიამას, გააღო კარები და ინჟინერი კაბინაში შეიჭრა.

სენფორდს, რომელიც რაც ძალა და ღონე ჰქონდა გარბოდა, შეჩერებისას სველ ასფალტზე ფეხი დაუცურდა და დაეცა. მან მოწყენით გააყოლა თვალი მოსახვევში გაუჩინარებულ „ბიუტს“. თუმცა შემდეგ ამერიკელი უცებ გამოერკვა, კვლავ საჭეს მიუჯდა, თავს არ ზოგავდა და უკვე ოც წუთში მიუახლოვდა იმ მანქანას, რომელსაც ტატეიამა მიჰყავდა.

ნარიტაკამ თავისი მისია შეასრულა, ახლა საკუთმასს ჯერი იყო.

ვალენტინი ყურსაცმელები მოიძრო და აპარატურა გამოთიშა. მან მო-

სასმენი მოწყობილობა არა მარტო ტატეიამას სახლში მოაწყობა, არამედ ნარიტაკას ავტომატქანაშიც. ახლა ვალენტი სენფორდის ავტომატქანას მი-
ყვებოდა. ამ საღამოს ჯირითის მონაწილეთაგან ერთადერთმა მან შეძლო
წონასწორობის შენარჩუნება. სენფორდი წარამარა არღვევდა მოძრაობის
წესებს, ბოლოს და ბოლოს იგი დაეწია იმ ავტომატქანას, რომელსაც
ტატეიამა მიჰყავდა, და მარჯვნიდან გაუსწრო. ვალენტიმ ფანჯარა ჩამოს-
წია და პისტოლეტი ამოიღო. სენფორდი მხოლოდ მძღოლის ფიგურას
ხედავდა. „სად აორთქლდა ტატეიამა“, გაიფიქრა მან. ამ დროს „ბიუკი“
სენფორდის „ფორდს“ დაეჯახა. უენდელმა მკვეთრად დამუხრუჭა, მანქა-
ნა გზაზე გახირა და კაბინიდან პისტოლეტით გადმოხტა. „ბიუკი“ გაჩე-
რდა, მისი კარები გაიღო და გამოვიდა პატარა ტანის მოქნილი იაპონელი.
სენფორდი მტკიცედ მიუახლოვდა და ბრძანა:

— ხელები მაღლა!

იაპონელმა ელვის სისწრაფით გაიქნია მარჯვენა ხელი, ჰაერში რა-
ღაცნაირი ჩრდილი გაკრთა, ლასო სენფორდის ხელებს მოეჭდო და ია-
რალი გამოგლიჯა, ისევ მკვეთრი (აოხა, კისერში მოხვედრილმა ხელმა
სენფორდი გონდაკარგული დაადგო მიწაზე.

ვალენტიმ პისტოლეტი შეინახა.

ვირტუოზული ნამუშევარია, — აღტაცებული ჩურჩულებდა იგი, რო-
ცა შორს მიმავალ „ბიუკს“ უყურებდა და გრძნობადაკარგული სენფორ-
დი მანქანაში გადაჰყავდა.

ლამის პირველ საათზე რადიოსადგურმა მუშაობა დაამთავრა. დენი-
სონმა აპარატურა გამოთიშა. ამ დროს დარეკა პოლიციელმა, რომელიც
დროდადრო სოლიდურ ფასად სენსაციურ ცნობებს აწვდიდა.

— ქალაქის სიახლოვეს მოხდა დანაშაული, უცნობმა პირებმა მო-
კლეს „აგს“-ის კორპორაციის ინჟინერი ნიკი ტატეიამა.

ყოველკვირეულად, სამშაბათობით, „აგს“-ის კომპანიის სამმართვე-
ლოში იმართებოდა ვიცე-პრეზიდენტების თათბირი, იგი ნახევარ საათს
გრძელდებოდა. აქ გონივრულად ზოგავდნენ დროს.

ახალი პროდუქციის მაკეტის განხილვის შემდეგ სიტყვა აიღო როჯერ
დეკემ.

— თქვენთვის უკვე ცნობილია, რომ ინჟინერი ტატეიამა მოკლუ-
ლია, — დაიწყო დეკემ. მისი მკვლელობა გამოცანაა. ანგარიში მხეცუ-
რად გაუსწორეს. მას მოჭრეს თავი და ხელის მტევნები, ტანი ავტო-
მანქანაში შეაგდეს და დაწვა.

გვიან სალამოს როჯერ დეკეს დაურეკა „აგს“-ის პირველმა გაცე-
პრეზიდენტმა.

— როჯერ, შეგიძლია გამიშვა ჯანდაბაში, მისურვო კისრის მოტეხა,
გეენას ცეცხლში მოხვედრა, მაგრამ თქვენ მაინც მოგიწევთ ლაბორა-
ტორიაში მოსვლა.

— რა მოხდა, — იკითხა შეშინებულმა დეკემ, ყველაზე მეტად მას
აფრთხობდა ხანძარი, რომელსაც შეეძლო წუთში გაენადგურებინა უძვი-
რფასესი ნახაზები.

— ტელეფონში არ ღირს ამ თემაზე საუბარი, ისე, ლაბორატორია-
ში ყველაფერი წესრიგშია, იჩქარეთ, გელოდებით, — იყო პასუხი..

რამდენიმე წუთში დეკე კომპანიის შენობაში შევიდა, ეზოში ავტო-
მანქანების სიმრავლე იგრძნობოდა. აღმოჩნდა, რომ ახალი კომპიუტერ-
ის გაცნობა მოისურვა თავდაცვის სამინისტროს სტრატეგიული დაგე-
გმვის სამმართველოს უფროსმა.

კაბინეტში შეკრებილი 10 კაციდან ნახევარი პენტაგონის წარმომად-
გენელი იყო. პირველმა ვიცე-პრეზიდენტმა დეკე სტუმრებს წარუდგინა.

— ჩვენ გვჭირდება პრინციპულად ახალი კომპიუტერები, — ახსნა
თავისი ვიზიტის მიზეზი სამხედრო უწყების ერთ-ერთმა ხელმძღვანელ-
მა, — იაეთი მანქანები, რომლებიც კოლოსალური ოდენობის ინფორმაციას
დაამუშავებენ, ახალი ტიპის იარაღების — უპილოტო თვითმფრინავე-
ბისა და წყალქვეშა ავტომატური ზომალდების მართვა დამოკიდებუ-
ლია ხელოვნურ ინტელექტზე. ახლა იწყება სამი გრანდიოზული პროგ-
რამის ხორცშესხმა, რაშიც თქვენი როლი განუსაზღვრელი იქნება.

მასპინძლებმა მადლობა გადაუხადეს გავლენიან შემკვეთს და ლაბო-
რატორიის დასათვალიერებლად მიიწვიეს. სამხედროები ინტერესით
უსმენდნენ მეგზური ინჟინრების საუბარს. ბოლოს სტუმრებმა მასპინძ-
ლებს არასასიამოვნო ცნობა გადასცეს. ერთ თვეში იაპონელები ბაზა-
რზე გაიტანდნენ მცირე მოცულობის ელექტროგამომფლეთი მანქანე-
ბის ახალ ელემენტს.

იმის გათვალისწინებით, რომ „გემ“-ის მექსიკელების ახალი დანად-
გარი უკვე მომდევნო თვეში გამოჩნდებოდა, იაპონიის ფირმა „იმატო
დენკის“ მესვეურებმა ხელშეკრულება გააფორმეს ამერიკულ კომპანია
„კალიფორნია სემიკონდაქტორთან“, რომელიც აქვე, სილიკატურ დაბ-
ლობაში მდებარეობდა და ცნობილ ბიზნესმენ ფიტცისიმონსს ეკუთვნო-
და, ამერიკულ ბაზარს ახალი იაპონური პროდუქტია დაიპყრობდა. სამ-
წუხაროდ, იმავე პროდუქციის გასაყიდად გატანას დეკე და ძმანი მის-
ნი სულ ცოტა 6-7 თვეზე ადრე ვერ შეძლებდნენ. იკარგებოდა უზარმა-

ზარი ფულა და პრესტიჟი.

სტუმრების გაცილების შემდეგ პირველი ვიცე-პრეზიდენტი და დეკანოზი დიხანს ჩუმად ისხდნენ. შემდეგ კი ერთხმად გადაწყვიტეს, რომ მდგომარეობის ხსენების დარჩა ერთადერთი შესაძლებლობა — ვაჭრობის ფედერალური კომისიის მეშვეობით ეცადონ იაპონური პროდუქციით ვაჭრობის ბლოკირება.

დენისონის რადიოს საღამოს უკანასკნელი ცნობების გამოშვებებს ნარიტაკა ყოველდღე უსმენდა. ახალი ამბების შემდეგ დენისონი, როგორც წესი, კითხულობდა სარეკლამო კომერციულ განცხადებებს. არ იყო არაფერი გასაკვირი იმაში, რომ ნარიტაკა დაძაბული იწერდა ყოველ სიტყვას და ციფრს.

როცა დენისონი დაუბრუნდა პოლიტიკური ცხოვრების სიახლეებს, ნარიტაკამ რადიო გამორთო და დაიწყო ბიბლიის ფურცლა. წიგნი ყოველთვის საწერ მაგიდაზე ედო და ამერიკელ სტუმრებზე სასურველ შთაბეჭდილებას ახდენდა, მით უმეტეს, რომ ნარიტაკა საჭირო მომენტში ხაზს უსვამდა თავის ქრისტიანულ რწმენას.

ბიბლიაზე მუშაობამ თხუთმეტი წუთი წაიღო. ამ დროს გადაჭრულა საწერი ქაღალდის მთელი გვერდი, რომელიც კიდევ ერთხელ გადაიკითხა. საჭირო იყო სასწრაფოდ სან-ფრანცისკოში გამგზავრება, რათა იაპონიის გენერალური კონსულის მეშვეობით ტოკიოში შიფროგრამა გაეგზავნა.

ფედერალურმა სავაჭრო კომისიამ მოახერხა სულ ცოტა ორი თვით ვადადო კენჭისყრა „იამატო დენკის“ და „კალიფორნია სემიკონდატორის“ ერთობლივი პროექტის რეალიზაციაზე. კომისიის წევრებს სურდათ მიეღოთ წერილობითი მტკიცება იმისა, რომ არ ირღვეოდა ანტი-ტრესტული კანონმდებლობა. წინასწარ პირობად კომისიამ მოითხოვა ნელ-ნელა შეეზღუდა იაპონური ელექტრონულ-პროგრამული პროდუქციის გასაღება შტატებში, ხუთი წლის შემდეგ კი სულაც გაეძევიანათ იგი სამომხმარებლო ბაზრიდან.

ეს ასამარებდა იაპონელთა იმედს. ერთადერთ ნათელ სხივს ახშობდა კანონპროექტი, რომელიც კონგრესში შეიტანა სენატორმა პლიმერმა.

სან-ფრანცისკოსაკენ მიმავალ გზაზე ნარიტაკა უკვე მერამდენეო ფიქრობდა სილიკატურ დაბლობში იაპონიის დაზვერვის რეზიდენტზე. ნარიტაკას აოცებდა მისგან მოპოვებული ინფორმაციის სიღრმე და

მრავალფეროვნება. ადამიანები, ვისაც შეიძლება ამგვარ ინფორმაციას
თან ჰქონოდა საქმე, თითებზე ჩამოითვლებოდა.

იაპონელს არ სწყინდა, რომ მას არ გაუმხილეს რეზიდენტის ვინაობა. უბრალოდ აოცებდა ამერიკელთა გულუბრყვილობა, რომელთა ცხვირწინ ეფექტურად მოქმედებდა მწვერავთა ჯგუფი. ის ქვეცნობიერად დენისონზე ექვობდა.

თავი მეექვსე

მალე, ახალი წლის შემდეგ, სილიკატურ დაბლობში გამოჩნდა ვინმე ემსლი. ეს გახლდათ 45 წლის კაცი, იგი ადამიანებს ბიზნესის სფეროს კონსულტანტად ეცნობოდა. მან სან-ხოსეში სახლი იქირავა და მოიპატიჟა ყველა, ვისაც ელექტრონიკასთან კავშირი ჰქონდა.

სტუმრებს შორის ნარიტაკაც იყო. მას ემსლი შეხვდა გრძელი იაპონური წინადადებით, რომელიც საგანგებოდ ასეთი შემთხვევისათვის ესწავლა. ერთი კვირის შემდეგ დარბაზობა „კალიფორნია სემიკონდაქტორის“ პრეზიდენტმა ფიტცსიმონსმა მოაწყო.

გავიდა ორი დღე და ნარიტაკამ ემსლი ვაზშამზე დაპატიჟა, მიწვევა დიდი სიამოვნებით მიიღეს. ვაზშამზე ემსლი აღტაცებული საუბრობდა იაპონიაზე. ამ ქვეყანაში იგი მალე უნდა ჩასულიყო.

— მე გაგაცნობთ ჩემს მეგობრებს, ისინი გაჩვენებენ იაპონიას, — აღუთქვა ნარიტაკამ.

ნელ-ნელა მათი შეხვედრები და საუბრები გადავიდა პროფესიულ თემებზე. ნარიტაკა ემსლის ამარაგებდა ინგლისურ ენაზე გამოცემული წიგნებითა და ბროშურებით, რომლებიც ეძღვნებოდა იაპონურ რადიომრეწველობას. აღმოჩნდა, რომ ემსლის ამერიკის ელექტრონულ კომპლექსში ფართო ნაცნობობა ჰქონდა.

— დავალებული მაქვს ჩვენი ერთ-ერთი სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტისათვის მოვამზადო საცნობარო ხასიათის მასალა, — თქვა თავის მორიგ შეხვედრაზე ნარიტაკამ, — აუცილებლად მჭირდება მონაცემები სილიკატური დაბლობიდან. გასაგებია, რომ ასეთი ინფორმაცია ფულის ღირს, თანაც სოლიდური ფული, მაგრამ ინსტიტუტს საკმაო სახსრები აქვს...

მაშინ საქმეზე მეტი არაფერი თქმულა, რამდენიმე დღის შემდეგ ემსლიმ თითქოს სხვათა შორის განაცხადა, რომ მისი პროფესია იფა-ლისწინებს კლიენტურისათვის რჩევის მიცემას, საქმიანი მონაცემების

გაცნობას. ამდენად მზადაა დაეხმაროს ნარიტაკას, თუ სათანადო საშუალებები ღირსეულად გამოიყენება.

დასაწყისისათვის ნარიტაკამ „უწყინარი“ ხასიათის კითხვარი შეადგინა. ემსლიმ მალე გადაწყვიტა ამოცანა და შესაბამისი პონორარიც მოითხოვა.

ნარიტაკამ თავი უშიშრად იგრძნო და გამოტყდა კიდეც, — ყველაზე მეტად ჩემს ინსტიტუტს აინტერესებს ვითარება „აგს“-ის კომპანიაში, რაც უნდა იყოს, იგი განსაზღვრავს ვითარებას ბაზარზე. ოღონდაც „აგს“-ს არა მარტო კომერციული და ტექნოლოგიური გეგმები აქვს გასაიდუმლოებული, არამედ საერთოდ ყველაფერი, არადა, ჩვენ ამერიკელებისაგან ვსწავლობთ, რამდენადაც გამეგება „აგს“-მა სამრეწველო ჯაშუშობის შიშით ყოველგვარი ინფორმაციის გაცვლის სისტემა გადაკეტა. მხოლოდ თქვენ თუ შესძლებთ დახმარებას, ძვირფასო ემსლი.

— ვნახოთ, ღირს ამაზე დაფიქრება, — უპასუხა ამერიკელმა.

სიმართლე რომ ითქვას, დაფიქრება არ სჭირდებოდა. მას ცენტრალურ სადაზვერვო სამმართველოში მნიშვნელოვანი პოსტი ეკავა. როგორც კი მიიღო დაზვერვის შეფის უშუალო დავალება, ემსლიმ გამოძიების ბიუროს წარმომადგენელთან, რობერტ სკოტთან ერთად ნარიტაკას ხაფანგი დაუგო. იგი ფაქტზე უნდა დაეჭირათ, მაშინ, როცა შესაბამის ინფორმაციას მიიღებდა.

ყოველი შეხვედრის შემდეგ ემსლი ლენგლიში გზავნიდა შიფროგრამას წარწერით — „მხოლოდ დირექტორისათვის“. ხანგრძლივი ფიქრის შემდეგ გადაწყდა, რომ სკოტს „აგს“-იდან დღე-დღეზე პენსიაში გასასვლელი სპეციალისტის როლი ეთამაშა. ნარიტაკა მას სახით არ იცნობდა.

მორიგი შეხვედრისას ემსლიმ იაპონელს უთხრა, — თქვენ გაგიმართლათ. ვნახე ადამიანი, რომელსაც შეუძლია გაგარკვიოს „აგს“-ის ყველა წვრილმანში.

— ვინ არის? — დაინტერესდა ნარიტაკა.

— ჩემი ძველი ნაცნობი ედვარდ ბენეტი. ის 20 წელიწადს მუშაობდა კომპანიაში. ახლა 55 წლისაა. აუცილებლად დაგეხმარებათ. ბოლო წლებში საკონსტრუქტორო ბიუროს კონსულტანტია. ანაზღაურება უმნიშვნელო აქვს.

— მერწმუნეთ, ეს ბედნიერი შემთხვევაა, — დაამატა ემსლიმ. — მისთვის მეხუთე თაობის კომპიუტერების გეგმაც კი ცნობილია.

ნარიტაკას თვალები გაუფართოვდა. ამერიკელი მიხვდა, მიზანში მოგარტყიო.

— არის ერთი „მაგრამ“ — თქვა ემსლიმ, — ბენეტი ჩქარობს,

მას ფული სჭირდება, დაინტერესებული პირი კი, მოგეხსენებათ, ვაიროს
ჩნდება.

— რამდენს ითხოვს? — თავი ვერ შეიკავა ნარიტაკამ.

— მილიონ დოლარს ხელზე და კონსულტანტის ადგილს თქვენს
კომპანიაში.

— დიდი თანხაა.

— თავად განსაჯეთ, — თქვა ემსლიმ, — მას შეუძლია ახლავე შე-
მოგთავაზოთ მეხუთე თაობის კომპიუტერების პროექტები, აგრეთვე დო-
კუმენტაცია ვიდეომაგნიტოფონის ახალი მოდელისა, რომელიც მალე
დაიპყრობს ბაზარს.

ნარიტაკა სავარძელში ველარ ისვენებდა, წყეული ამერიკელი მარ-
თალი იყო.

— მოდით, დოკუმენტები ტოკიოში გავაგზავნოთ, — თქვა იაპონე-
ლმა, — როცა ექსპერიმენტებით გაირკვევა მათი ნამდვილი ფასეუ-
ლობა, მაშინ, გარწმუნებთ, თქვენი სამსახური ღირსეულად ანაზღაურ-
დება.

— ეს შეუძლებელია, — უპასუხა ემსლიმ, — ბენეტი ასეთი ღირე-
ბულების დოკუმენტებს მშობელ მამასაც კი არ ანდობს.

— აბა, როგორ მოვიქცე, მე არ მაქვს ასეთი უფლებამოსილება,
— შეწუხდა ნარიტაკა.

— თუ სამ დღეში დეპუზას არ მივიღებ, მაშინ ბენეტის გაცნობებ,
რომ გარიგება არ მოხდება, — თქვა ამერიკელმა და წავიდა.

პირდაპირი სატელეფონო კავშირი „აგს“-დან გარე სამყაროსთან
მოწყობილი იყო მხოლოდ ვიცე-პრეზიდენტებისა და მსხვილი განყო-
ფილებების გამგეებისათვის. სხვები საჭირო აბონენტს ტელეფონისტე-
ბის მეშვეობით უკავშირდებოდნენ, რომლებმაც ლამის ზეპირად იცოდ-
ნენ ყველა თანამშრომლის ტელეფონის ნომერი. ამჯერადაც, როგორც კი
ვილაცის უხეშმა, ხრინწიანმა ხმამ ელუარდ ბენტენი იკითხა, იგი მაში-
ნვე დაუკავშირეს კომპანიის „კონსულტანტს“.

— გესაუბრებათ პოლიციის სერჟანტი კოლინსი. როგორც ჩანს,
თქვენი ბინა გაქურდეს...

— ახლავე მოვდივარ! — უპასუხეს „აგს“-იდან.

მალე კომპანიის კარი გაიღო. 30 წუთის შემდეგ თავის სახლთან
მისული ბენეტი გაოცდა, როცა პოლიციის ავტომანქანები ვერ შენიშნა.
ბინა სრულ წესრიგში დახვდა. დარეკა პოლიციაში და აღმოჩნდა, რომ
არავითარი კოლინსი აქ არ მუშაობდა. ყველაფერი ეს ჰვავდა ბოროტ

ხუმრობას. ბენეტი ეჭვობდა ერთ მეგობარზე, რომელსაც შეეძლო ასეთი სულელური „გამოგონებები“.

სამი დღის შემდეგ სასტუმროს პორტიემ ემსლის გადასცა ნარიტაკის თანხმობის დეპეშა. ამ დროს შორიახლოს იდგა იაპონელი, რომელსაც მასაო მაცუმოტოს ეძახდნენ. იგი ძველ ნაცნობს ნელსონ ნიუმენს ეძებდა.

სილიკატური დაბლობიდან გაქცევის ტატიამა ჯოჯოხეთს ადარებდა, როგორც კი შენიშნა მდევარი პოლიციელები, ნარიტაკა მანქანიდან გადმოხტა და გზატკეცილზე მოკურცხლა. საკუმასა დაეწია და „ბიუკი“ შეაგდო.

სან-ფრანცისკოს სიახლოვეს საკუმასამ ტრანსპორტი ხრამში გადაუშვა. ავტომანქანა აფეთქდა. მაშინ ქალაქისაკენ გზა ტაქსით გაავრცელეს. აეროპორტში ინჟინერმა პასპორტი მიიღო.

აეროპორტიდან ქალაქის ცენტრისაკენ მიმავალ გზაზე ტატიამას სიხარულისაგან თავბრუ ეხვეოდა. იგი თავისიანებს შორის იყო. მშობ-ბლიურ ჰაერს სუნთქავდა. ამიერიდან მას აღარ გააწვალებდა არასრულფასოვნების კომპლექსი.

იგი სასტუმროში შეასახლეს. ქირას „იამატო დენკი“ იხდიდა. კომპანიის თანამშრომლები მოწიწებით ექცეოდნენ. ეპატიუბოდნენ რესტორანში, მიჰყავდათ სასეირნოდ. შემდეგ მიიყვანეს კორპორაციის ერთ-ერთ ქარხანაში, აჩვენეს საამქრო, აქ მან ორმოცდაათი თანამშრომლის თვალწინ „აგს“-ის მუშაობის გამოცდილებიდან გამომდინარე რამდენიმე შენიშვნა გააკეთა. შეხვედრა სამ საათზე მეტ ხანს გრძელდებოდა.

მეორე დღეს ტატიამა საკონსტრუქტორო ბიუროში წაიყვანეს. აქაც სთხოვეს გამოსვლა. ასე ნელ-ნელა დგებოდა მისი დღის გრაფიკი. გადაწყვედათ ქარხნიდან ქარხანაში, საამქროდან-საამქროში. არკვევდნენ როგორ სრულდებოდა ესა თუ ის პროცესი ამერიკაში, ამის გარდა, პროექტების კონსულტაცია, ერთი სიტყვით სამუშაო დღე აქ უფრო გრძელი გამოდიოდა, ვიდრე „აგს“-ში და იგი ძლიერ იღლებოდა. კვარაში ორჯერ მიჰყავდათ მასაჟების სალონში, თანხებს ამ შემთხვევაშიც „იამატო დენკი“ იხდიდა.

მასაჟების შემდეგ დაღლის განცდა ეხსნებოდა. ამჯერადაც მალე ჩაეძინა. მასაჟისტმა ქალმა ზარი დარეკა, სალონში შემოვიდა მისი მფლობელი, გვარად ფუმო, რომელმაც ტატიამას ნემსი გაუტეოთ, ინჟინრის

სხეული ოდნავ შეირხა. ერთ ხანს ფუმიო საათს დასცქეროდა, შემდეგ
სი სახისაკენ დაიხარა და გამართული ინგლისურით წარმოთქვა რამდენიმე
ერთმანეთთან დაუკავშირებელი ფრაზა.

ტატეიამა ალაპარაკდა. მის ფართოდ გახედილ თვალებს აზრისა თუ
გრძნობის ნიშანწყალი არ ეტყობოდა. ძლიერი და დაბნეული ხმა თით-
ქოს მას არც ეკუთვნოდა. ფუმიო დროდადრო იძლეოდა კითხვებს,
რომლებზეც ამომწურავ პასუხებს იღებდა.

ოცი წუთის შემდეგ ტატეიამამ ბორძიკი დაიწყო. სალონის მფლო-
ბელმა შპრიცი აიღო და გარეთ გავიდა.

გამოღვიძებულ ტატეიამას, ბუნებრივია, არაფერი ახსოვდა, მასაჟის-
ტი ქალი ისევ აგრძელებდა მუშაობას.

ადეოკატი ნელსონ ნიუმენი, რომელსაც მასაჟ მაცუმოტო ეძებდა,
ცნობილი კაცი იყო საქმიან სამყაროში. ერთ დროს იგი ამერიკის შეერ-
თებული შტატების პრეზიდენტის თანაშემწე იყო. ამერიკელი ბიზნესმე-
ნები, რომლებიც იაპონელებთან საქმიან კონტაქტებს ესწრაფოდნენ,
ნიუმენს ხშირად მიმართავდნენ დახმარებისათვის. თავის მხრივ, იაპონუ-
რი ფირმების ხელმძღვანელებმა მშვენივრად იცოდნენ, რომ ამერიკა-
ში ცხოვრობს გერგილიანი თანამემამულე მასაჟ მაცუმოტო, რომელიც
აუცილებლად იპოვიდა საჭირო პარტნიორს.

ამჯერად მაცუმოტო „იამატო დენკის“ დავალებით ეწვია ნიუმენს.
ძველი მეგობრები და პარტნიორები ერთმანეთს სასტუმრო „ჯეფერსონ-
ში“ შეხვდნენ.

— მგონი, ძალზე გვიანაა, — თქვა ნიუმენმა, — როცა იაპონელის
საქმიანი წინადადება მოისმინა, — კანონპროექტი უკვე გაიტანეს, ძნელი
საოქმელია, ვინ შეძლებს კონგრესის ორივე პალატაში მის ბლოკირებას.

— ძვირფასო ნიუმენ, — მოუთმენლად შეეპასუხა მაცუმოტო, —
„იამატო დენკი“ მზადაა ყოველგვარი ხარჯი გაიღოს.

— ვნახოთ, — ცოტა ხნის ფიქრის შემდეგ თქვა ამერიკელმა, — ერ-
თადერთი კაცი, ვისაც შეუძლია დახმარება, სენატორი პლიმერია.

— კი მაგრამ, მან საწინააღმდეგო კანონპროექტი გაიტანა, — წამოი-
ყვირა მაცუმოტომ.

— საქმეც ეს არის, — იყო პასუხი.

ემსლმა სენფორდს სამუშაოზე დაურეკა.

— ნარიტაკასთან შეხვედრა დანიშნულია ხვალ, — მოკლედ უთხრა
მას.

— ყველაფერი რიგზეა, — დაუყოვნებლივ უპასუხა სენფორდმა.

„იამატო დენკის“ წარმომადგენელთან შეხვედრა დათმული იყო
ემსლის კანტორაში, სადაც ვიდეო და ხმის ჩამწერი მოწყობილობანი
დააყენეს.

კლუბი „ქვორუმი“ ვაშინგტონში სასტუმრო „კეროლ-არმსი“ იყო
გახსნილი. აქ იკრიბებოდნენ კანონმდებლები, ლობისტები, კონგრესის
აპარატის თანამშრომლები.

„ქვორუმში“ ნელსონ ნიუმენმა მოძებნა სენატორ პლიმერის თანა-
შემწე. ხანმოკლე საუბრის შემდეგ იგი მივიდა ტელეფონთან და დაუ-
რეკა სენატორს, რომ მასთან შეხვედრა სურდა ნიუმენს.

აღვოკატი კონგრესისაკენ გაემართა.

სენატორი არ მალავდა, რომ ეს შეხვედრა მაინც და მაინც დიდ სიამო-
ვნებას არ ჰგვრიდა. ნიუმენმა გადასცა მას იაპონელთა თხოვნა.

— ძვირფასო მეგობარო, — უპასუხა სენატორმა, — მე არავითარი
თანაგრძნობა არ მაქვს თვალუმოჭუტული ბანდიტების მიმართ. რატომ
უნდა იყვნენ ისინი უკეთეს მდგომარეობაში, ვიდრე ამერიკული კომპა-
ნიები?

— და მაინც... ერთი სიტყვით... ეს საქმე ნახევარი მილსონი ეღირე-
ბა.

— სენატორო, — თქვენ მართლა შეგიძლიათ ამ ეტაპზე კანონ-
პროექტის შეჩერება? — იკითხა აღელვებულმა ნიუმენმა.

— მანქანა უკვე მოძრაობდა. მე მომიხდება მძლავრ აპარატთან
ბრძოლა. იცოდეთ, ჩემს გარდა ვერავინ დაგეხმარებათ და მე შინდა
თანხა ხელზე მივიღო.

დაბრუნდა თუ არა ვაშინგტონიდან, ემსლი მაშინვე შეეხმიანა სენ-
ფორდსა და სკოტს. ამ უკანასკნელს, როგორც ვთქვით, ბენეტის როლი
უნდა ეთამაშა. ეს როლი მეტად რთული გახლდათ — გამოცდილი ნა-
რიტაკა უცებ შეიძლება მიმხვდარიყო, რომ სკოტი ვერ ერკვეოდა ელექ-
ტრონიკაში. ამიტომაც, „ბენეტი-სკოტი“ ბოლო წუთებში უნდა გამოჩე-
ნილიყო, როცა ემსლი და ნარიტაკა საბოლოოდ შეთანხმდებოდნენ თან-
ხის თაობაზე.

ბოლოს ემსლიმ „იამატო დენკის“ წარმომადგენელს დაურეკა.

შეხვედრა საღამოს 8 საათზე დაინიშნა.

— ბენეტი ახლავე მოვა, — არწმუნებდა იაპონელს ემსლი, — მან
უნდა იზრუნოს საკუთარ უსაფრთხოებაზე, ამით იგი ჩვენი საქმის
უსაფრთხოებაზეც ზრუნავს. მე მაქვს რწმუნება მისი სახელით წარება-

რთო ნებისმიერი მოლაპარაკება.

— კარგი, — თქვა ნარიტაკამ, — მაგრამ პირველ რიგში უნდა დავიწყო მუნდე, რომ მისი ინფორმაცია ჩვენთვის საინტერესოა.

ემსლიმ რამდენიმე ფურცელი ამოიღო და მაგიდაზე დადო, — ეს დოკუმენტების პირველი პარტიაა, რომელსაც დღეს გადმოგცემთ.

დოკუმენტები ყალბი იყო. იგი დეკეს დავალებით შეადგინეს სუპერკომპიუტერების ერთ-ერთ ლაბორატორიაში.

მანქანაზე დაბეჭდილ 5 გვერდს ნარიტაკა ნახევარ საათს კითხულობდა. ემსლი წრიალებდა იმის წარმოდგენაზე, თუ რა დღეში იყვნენ ახლა მეზობელ ოთახში ჩასაფრებული სენფორდი და სკოტი.

როგორც იქნა ნარიტაკამ კითხვა დაასრულა.

— ჩვენ გვჭირდება საპროექტო გაანგარიშებების მთელი კომპლექტი, — თქვა მან, — შეძლებს ბენეტი მათ მოპოვებას?

— ეს გარკვეულწილად თქვენზე იქნება დამოკიდებული, — მიანიშნა ემსლიმ. — თუ მის წინადადებას მიიღებთ...

ამ დროს კარებზე სიგნალი გაისმა. ემსლმა კარები გააღო და უცნობი ნარიტაკას წარუდგინა.

— ედუარდ ბენეტი, „აგს“-ის კომპანიიდან, — თქვა მან და დააყოლა, — სამწუხაროდ, ძალზე მცირე დრო მაქვს.

ნარიტაკამ თანხმობის ნიშნად თავი დაუქნია.

— ჩამოვაცალიბებ ჩემს პირობებს, — დაიწყო „ბენეტი-სკოტმა“. — თქვენ მიიღებთ მეხუთე თაობის კომპიუტერის მთელ დოკუმენტაციას, რაშიც 500 ათას ნაღდ ფულს გადამიხდით. ასეთია ჩვენი მოლაპარაკების საიდუმლო მხარე, რაც უფრო ცოტას ეცოდინება ეს, მით უკეთესი იქნება ჩვენთვის, ოფიციალურად კი ასე მოვიცქეთ: ერთ თვეში გავდივარ პენსიაში, თქვენ ამიყვანთ „იამატო დენკის“ კონსულტანტად. „აგს“-ის სამსახური ვერ ამიკრძალავს კომპანიის გარეთ გავიტანო ყველა ის საიდუმლო, რომელიც ჩემს გონებაშია შენახული. მე თქვენთან წავიმუშავებ ხუთ წელიწადს, შემდეგ გაგეცლებით, გაძლევთ ზელს ასეთი წინადადება? — იკითხა მან.

ნარიტაკა ჩაფიქრდა. იგი შეხვედრისწინა მოვლენებს ავლელდა თვალს. იხსენებდა ემსლისთან შეხვედრის შემდეგ განვლილი დღის ყველა მომენტს...

დილა აფთიაქში დარეკვით დაიწყო.

— გეთაყვა, — თქვა მან, — მინდა კიდევ ერთხელ შევუკვეთო წამალი, რომელიც ექიმმა გასულ კვირას გამომიწერა. მოძებნეთ რეცეპტი — 227.

— გასაგებია, მე უკვე ჩავიწერე ყველაფერი, — იყო პასუხი, — ჩვენ დაუყოვნებლივ გაგიმზადებთ კიდევ ერთ რეცეპტს და გამოგიგზავ-

ნით. მუღმივ კლიენტს ჩვენ განსაკუთრებული ყურადღებით ვეპყრებით.
ბით.

ეს იყო ნიშანი იმისა, რომ ნარიტაკა რეზიდენტის ინსტრუქციას ელოდა.

ამ დროს დარეკეს, რომ მასთან შეხვედრა სურდა „კალიფორნია სემიკონდაქტორის“ შემოფოთებულ პრეზიდენტს. ნარიტაკა ფიტცსიმონსის სანახავად წავიდა.

— როგორ დამთავრდა თქვენი შეხვედრა სენატორთან? — იკითხა პრეზიდენტმა.

— მან ნახევარი მილიონი მოითხოვა, — თქვა გაბრაზებულმა ნარიტაკამ, — ეს უკვე მეტისმეტია.

— არავითარ შემთხვევაში, — მშვიდად გამოეხატა ამერიკელი, — ასეთი ანაზღაურება ტოლია იმ სამსახურისა, რომელსაც იგი გაგვიწევს მისთვის, რა თქმა უნდა; ცნობილი იქნება ჩვენი შემოსავლის მასშტაბები.

— მაგრამ სენატორი ფულს ხელზე ითხოვს.

— ეს მართლაც არაა ადვილი, თუმცა გამოსავალი მოიძებნება, — თანხის ნახევარს თავისთავზე ვიღებ, ჩემი ბუხალტერი ასეთ ფოკუსს ადვილად მოუვლის, — თქვა ფიტცსიმონსმა და ნარიტაკა მიხვდა, რომ ამერიკელი ბიზნესმენი ბრძოლაში ჩაება...

ეს საუბარი ნახევარ საათს გაგრძელდა. სახლში დაბრუნებული ნარიტაკა ემსლისთან შეხვედრას ჩქარობდა და ვერ შენიშნა რეზიდენტისაგან მიღებული განცხადების ნიშანი, ვერც „გფბ“-ს აგენტების კუდი ამოიცნო...

რეზიდენტი, რომელმაც განმეორებითი გადამოწმებისას ბენეტის საიდუმლო ამოხსნა, ბრძნოვრეული აგინებს ხაფანგს, რომელშიც მოხერხებულად შეითრიეს ნარიტაკა...

ნარიტაკა დიდხანს დუმდა. ადრე კომპანიის პრეზიდენტისაგან მიღებული ჰქონდა პრინციპული თანხმობა. ბენეტის პიროვნებას შეისწავლა რეზიდენტმა, ასეთი სპეციალისტი ნამდვილად მუშაობდა „აგს“-ში; მეტი რა უნდა მომხდარიყო. თითქოს ყველაფერი რიგზეა. უკვე ის ხუთი გვერდი, რომელიც ახლახან მიიღო, დიდად მნიშვნელოვანი იყო.

— ჩვენ თანახმა ვართ, — თქვა ნარიტაკამ.

მაცუმოტო ფიტცსიმონსისაგან მიღებული ფულიანი ჩემოდნით დიდხანს ეძებდა ნიუმენს, რათა მისთვის სენატორ პლიმერისათვის შეპირებული თანხა გადაეცა.

ადვოკატი ის-ის იყო დაბრუნდა ექიმისაგან, მას უძილობა ტანჯავდა. ნერვოპათოლოგთან საუბარს დამშვიდების ნაცვლად გაელეწინებოდა.

— მე საკმაო თანხას ვიხდი იმისათვის, რომ ყურადღებით მომექცეს. ის კი იმაზე ფიქრობს, კიდევ რამდენ ავადმყოფს მიიღებს. მე რომ მასავით ვმუშაობდე, არც ერთი ნორმალური კლიენტი არ დაიჭერდა ჩემთან საქმეს.

იაპონელმა სცადა მეგობრის დამშვიდება, შემდეგ კი ფული გადასცა. ნიუმენმა იცოდა, სად უნდა ეძებნა პლიმერის თანაშემწე. ეს ფხიანი ახალგაზრდა კაცი, რომელსაც რაღაც გზებით ფილოსოფიის დოქტორის ხარისხი მიეღო, სენატორთან ერთად ჩამოვიდა ნევადის შტატიდან. თუ არა ყოვლისშემძლე შეფი, პოლიციას იგი სულ ცოტა რეგისტრაციაში მაინც ეყოლებოდა გატარებული.

ნიუმენი ერთ-ერთ ბარს ეწვია, სადაც სენატორის თანაშემწე მეგობართან ერთად ენას „იფხანდა“. ადვოკატმა მას 100 ათასი დოლარი გადასცა — თანხა, რომელიც პლიმერმა ავანსის სახით მოითხოვა.

კიდევ ოცდახუთათასი დოლარი ნიუმენმა სენატის კომისიის მდივანს მიართვა.

მატუმოტომ დაურეკა ფიტცსიმონსს და შეატყობინა, რომ პლიმერმა მტკიცედ აღუთქვა დახმარება. ამგვარად, ახლა აღარაფერი უშლიდა ხელს ფედერალურ სავაჭრო კომისიას, რათა გადაეხედა „იამატო დენკის“ და „კალიფორნია სემიკონდაქტორს“ შორის შეთანხმებაზე და დამტკიცებინა იგი.

ყურმილი დაკიდა თუ არა, ფიტცსიმონსმა ტელევიზორი ჩართო. უკანასკნელ ცნობებს გადასცემდნენ. საკუთარ ყურებს არ დაუჯერა, როცა დიქტორმა გამოაცხადა, „გფბ“-ს აგენტებმა სან-ხოსეში „იამატო დენკის“ წარმომადგენელი — იაპონელი ნარიტაკა დააპატიმრესო.

შუალამისას სატელევიზიო კომპანია „ენ ბი სი“ კიდევ ერთხელ იუწყებოდა იაპონელი ჯაშუშის დაჭერის ამბავს: ნარიტაკამ ბენეტის აჩვენა ქვეთარი, რომლითაც მტკიცდებოდა, რომ დილით ბანკში ამერიკელის ანგარიშზე უკვე ჩაირიცხა ოთხასი ათასი დოლარი, დანარჩენ თანხას ბენეტის მაშინვე ჩაურიცხავდნენ, როცა ნარიტაკა მიიღებდა მონაცემებს მეხუთე თაობის კომპიუტერებზე.

ნარიტაკამ ძლივს მოასწრო ჯიბეში ჩაედო ბენეტის „აგს“-ში მუშაობის დამადასტურებელი დოკუმენტები, რომ ბენეტიმ იქვე ამოიღო გამოძიების ფედერალური ბიუროს სპეციალური აგენტის რობერტ სკოტის პირადობის მოწმობა. იმავე წუთში ოთახში შემოვიდა სენფორდი

გვბ-ს შეიარაღებულ თანამშრომლებთან ერთად, მათ გაოგნებულ იაპონელს თვალისდახამხამებაში გაუკეთეს ხელბორკილი და სახლიდან მოიყვანეს.

სენფორდმა დეკეს დავალებით მაშინვე დარეკა ტელევიზიასა და გაზეთებში, ჟურნალისტები უცებ მოცვიდნენ და მანამდე მოასწრეს აღებეჭდათ იაპონელის მკვდრისფერი ფიზიონომია, ვიდრე თვითონ ნარიტაკა გაისიგრძეგანებდა თავსდამტყდარ უბედურებას.

სკოტი გააკვირვა ჟურნალისტების გამოჩენამ. იგი გარკვეულ დრომდე არ აპირებდა მომხდარი ფაქტის განმარტებას და ენერგიულად გამოხატა უკმაყოფილება სენფორდის მიმართ, თუმცა „აგს“-ის უშიშროების განყოფილების ხელმძღვანელი სულაც არ აპირებდა თავის მართლებას. იგი დიდების ზენიტში იმყოფებოდა. ორი კვირის წინათ მოვლენების ამგვარად განვითარებაზე ვერც კი იოცნებებდა, ახლა მან დაასკვნა, რომ ამერიკელები აჭარბებენ იაპონელის შეფასებაში. ბუნებრივია, ისინი მოქნილები და ეშმაკები არიან, როგორც ყველა აზიელი, მაგრამ ამერიკელებს ჭკუით მაინც ვერ შეედრებიან.

დეკემ დიხანს ვერ დაიძინა. იგი ტკებოდა ტელევიზიით ნახვენები კადრების გახსენებით. მან იცნო ნარიტაკა.

წარმატება სრული იყო. ამიერიდან „აგს“-ის ინჟინრები გულდამშვიდებით იმუშავებდნენ და მათ საიდუმლოებებს ვერავინ გაეკარებოდა.

მეოთხედი თავი

ნარიტაკას დაპატიმრების ამბავი ნიკი ტატეიამამ კომპანიის საკონსტრუქტორო ბიუროში გაიგო. იუსტიციის სამინისტრომ „იამატო დენკის“ თანამშრომლები ოფიციალურად დაადანაშაულა სამრეწველო ჯაშუშობაში. გაცემული იყო კიდევ ექვსი იაპონელის დაპატიმრების ორდერი.

ნარიტაკას დაპატიმრებამ ტატეიამა შეაშინა. ნერვები დაწყვეტაზე ჰქონდა. თავი ვაჰქონდა სამკურნალო მასაჟით და ტრანკვილიზატორით, რომელსაც სულ უფრო მზარდი დოზებით იღებდა. თავდაპირველად ეგონა, რომ ცუდად იყო ამერიკასა და იაპონიას შორის დროის სხვაობის გამო. გავიდა ორი-სამი კვირა და საშველი მაინც არ დაადგა. ექიმებმა დაწინაურებისათვის საგანგაშო ვერაფერი დაუდგინეს, მაგრამ სულიერი წონასწორობა მაინც ვერ აღიდგინა. სამშობლოში დაბრუნებამ სიხარული ვერ მოუტანა.

გარეგნულად ისეთივე იყო, როგორც სხვები, მაგრამ სხვა იაპონე-

ლებისაგან მას უნდობლობის სქელი კედელი ყოფდა. არავინ ესაუბრებოდა ადამიანურ ენაზე. აქაური საზოგადოება უფრო კასტური და იერ-არქიული გამოდგა, ვიდრე ამერიკაში. კომპანიამ უცებ გაფანტა მისი ილუზია. მას მხოლოდ კონსულტირება დაავალეს. უბრალოდ მის საკითხებს განსაზღვრავდა ის, რომ „აგს“-ის საიდუმლოებები იცოდა.

როცა უნდელა სენფორდი ვიცე-პრეზიდენტის კაბინეტში შევიდა, დეკე მეგობრულად შეხვდა და დალევა შესთავაზა. დეკეს მაინც და მაინც არ უყვარდა. სენფორდი, მაგრამ ახლა გამარჯვებული იყვნენ და სულის წაწყმედა იქნებოდა. არ ედღესასწაულათ. ვიცე-პრეზიდენტმა უცებ ვერ შენიშნა, რომ „აგს“-ის უშიშროების სამსახურის უფროსი შეშფოთებული იყო. სენფორდმა აიღო ჭიქა, დიდხანს ატრიალა ხელში, გახედა სინათლეზე და ბავემიუკარებლად დადო მაგიდაზე.

— ტატეიმა ცოცხალია, — ჩურჩულით თქვა მან.

დეკემ წარბები ასწია.

— მაგრამ ის ხომ დაიწვა ავტომატქანასთან ერთად, დაასაფლავეს კიდეც.

— ტატეიმა ცოცხალია, — შეუპოვრად იმეორებდა სენფორდი. — ის იაპონელებთან მუშაობს. მუშაობს „იმატო დენკის“ სასარგებლოდ.

ფუმიო, რომლის მასაჟის სალონში კვირაში ორჯერ მიჰყავდათ ტატეიმა, ცსს-ის დაქირავებული აგენტი იყო. იგი კავოსიმის პრეფექტურის პროვინციულ უნივერსიტეტში მუშაობდა. განათლებით ექიმ-ანალიტიკოსს კერძო პრაქტიკის ნაკლები იმედი ჰქონდა. იგი გადაიბირა ცსს-ის ერთ-ერთმა ოფიცერმა რამდენიმე შეხვედრის შემდეგ. გაწეული სამსახურის საფასურად ფუმის მისცეს თანხა ბინის გასაფართოებლად, ბოლოს, როცა ლადეტო ტატეიმას საქმიანობის კოორდინაციაზე მუშაობდა, გადაწყვიტა იაპონელი ექიმის გამოყენება. ლენგლიში მისი იდეა მოიწონეს. ფუმომ მიიღო სოლიდური თანხა, მიატოვა უნივერსიტეტი და გახსნა მასაჟის სალონი.

ფუმის თანაშემწეები მიეჩვივნენ, რომ ინჟინერ ტატეიმასთან მხოლოდ შეფი მუშაობდა. ამას თვლიდნენ „იმატო დენკის“ მიმართ პატივისცემის გამოვლენად. ამ კომპანიის თანამშრომლები უცებ გახდნენ სალონის მუდმივი სტუმრები.

ფუმის დავალებით ტოკიოდან გაგზავნილმა სპეციალისტმა სალონის რამდენიმე ოთახი აღჭურვა ხმისჩამწერი აპარატურით. სალონის

მფლობელს დაევალა — „იმატო დენკის“ თითოეულ თანამშრომელზე გაეხსნა დოსიე.

დოსიებზე მუშაობას მიჰქონდა ფუმიოს ძირითადი დრო. გამოცდილ ფსიქო-ანალიტიკოსს არ უჭირდა პაციენტების სასაუბროდ გამოწვევა. ცნობილია, რომ ადამიანები გულლიად და დიდხანს ლაპარაკობდნენ ექიმებთან. მაგნიტოფირებზე ჩაწერილ საუბრებს ფუმიო შიფრავდა და ტოკიოში გზავნიდა.

ეს სამუშაო არ ითხოვდა დიდ სულიერ ენერგიას. ტატეიამაზე ამერიკაში ეფექტურად გაისარჯნენ და აქაც, სალონში, იგი უცებ ეძლეოდა ჰიპნოზურ ძილს. ფუმიოს მიეცა შესაბამისი ინსტრუქციები და პრეპარატურები და არ იყო გასაკვირი, რომ საჭირო ეფექტს აღწევდა.

ინჟინერ ტატეიამასთან ყოველი სეანსის შემდეგ სალონის მეპატრონე რამდენიმე საათს საწერ მაგიდასთან ატარებდა, იგი შიფრავდა თავისთვის გაუგებარ სიტყვებს, გამოთქმებსა და ფორმულებს. მაგნიტოფონის კასეტების გაგზავნა საშიში იყო. ლადეტო წინააღმდეგი იყო აგრეთვე კიუსიუდან კურიერების წარამარა სირბილისა. დილით ფუმიოს მიერ საფოსტო ყუთში ჩაშვებული წერილი სადამოთი უკვე ტოკიოს ცსს-ისაგან გადაბირებულ ცოლ-ქმართან მიდიოდა. ლადეტოს გზავნილი მიჰქონდა საელჩოში, კითხულობდა საუბრის ჩანაწერებს, გადაჰქონდა იგი სტანდარტულ ბლანკზე, მასალა შემდეგ მშიფრავთან ხვდებოდა.

თავდაბირველად დებეშებს უმცროსი მშიფრავი ამუშავებდა, რომელიც სასწრაფოდ გამოგზავნეს ვაშინგტონიდან ენდიკოტის დასახმარებლად. ახალმა სამუშაომ იგი ენთუზიაზმით აავსო და ნაკლებად აღიზიანებდა უცნობი ტერმინებით გადატვირთული რიგგარეშე დებეშების დაშიფვრა და გაგზავნა. როცა ასეთი დებეშა მოხვდა ტომ ენდიკოტთან, მან ოთახიდან ლადეტოს გასვლისთანავე თავს უფლება მისცა დედ-მამის სული ეგინებინა ვიგინდარასთვის, ვინც გაუგებარი დევენერატობით უშლიდა ნერვებს.

ცუდი განწყობილება ენდიკოტს არც მორიგეობის შემდეგ ტოვებდა. მას საათნახევარი უნდა ევლო მაღაზია „ესებან-ერებანამდე“, სადაც ფოსტას ამუშავებდნენ.

ამერიკის კონტრდაზვერვას აზრადაც არ მოსდიოდა, რომ მაღაზიის სათავეებში ჩასანგრებული იყო იაპონიის საგამომძიებლო ბიუროს ფართო ქსელი. ხოლო თავად ენდიკოტი უკვე დიდი ხანია იაპონიის დაზვერვასთან თანამშრომლობდა.

— ვერაფრით წარმომიდგენია, როგორ მოახერხა ნარიტაკამ ეს ოპერაცია ტატეიამასთან, — გაბრაზებული შლიდა ხელებს სენფორდი.

— ნარიტაკა ეშმასავით გაიძვერა და მოქნილი კაცია.

— ორგზის წყეული და ცბიერი, — ამატებდა „ეპითეტებს“ დეკე.

— მაგრამ მე მაინც ვფიქრობ, ახლა სიძულვილმა არ უნდა დაგვარბამოს, — ცეცხლს უკიდებდა სენფორდი და გულისგულში იმედოვნებდა, რომ ვიცე-პრეზიდენტი პირში წყალს ჩაიგუბებდა, რადგანაც ფაქტის გამოშვებებით მასაც საფრთხე დაემუქრებოდა.

დეკე სხვაგვარად ფიქრობდა. სენფორდმა უბრალოდ ღუმილი შესთავაზა, მაგრამ თუ კომპანიის სამმართველოს სიმართლეს გაიგებდა, მაშინვე ვიცე-პრეზიდენტს სიჩუმე ძვირად დაუჯდებოდა. სენფორდის ცინიკური წინადადება მხოლოდ პირველ ხანებში და ისიც ერთი შეხედვით ჩანდა მომხიბვლელი. სხვა მხრივ გზა ეხსნებოდა ცნობილი ბიზნესმენის შანტაჟირებას.

— თქვენ დიდი ოპტიმისტი ხართ, სენფორდ, — თქვა დეკემ, — საფიქრალი პირველ რიგში თქვენ გაქვთ, მე ჯერ კიდევ არ გადამიწყვეტია, ვავაგებინო თუ არა სამმართველოს ეს სკანდალური ჩავარდნა.

— დაიხსომე, — განაგრძობდა დეკე, — ჩემს სეიფში ძევს თქვენი პატაკი, რომელშიც აღწერილია ინჟინრის მკვლელობის ყველა წვრილმანი. ჩემი ერთადერთი შეცდომა ისაა, რომ თქვენ დაგიჯერეთ.

სენფორდი კაბინეტიდან ზარდაცემული გამოვიდა. სხვის „წამოკიდებას“ აპირებდა და თვითონ გაება ხაფანგში. ხომ უნდა დაეჭირებინა ენაზე კბილი?

ნარიტაკას სახლი დაულუქეს. გვბ-ს თანამშრომლებმა საფუძვლიანად შეამოწმეს ბინის კუთხე-კუნჭული, მაგრამ ვერაფერი აღმოაჩინეს. ვალენტი ფიქრობდა, რომ ბედი გაუღიმებდა. იგი ბინაში ღამის 12 საათზე გადაძვრა. მის განკარგულებაში ერთი ღამე რჩებოდა. ხვალ ნარიტაკას თავდებით გაუშვებდნენ და ბოლო შანსი დაიკარგებოდა.

მზევრავს ფილოსოფიისათვის არ სცხელოდა, მაგრამ ფილოსოფოსივით მსჯელობდა: არაფრისაგან არაფერი წარმოიშობა. რაღაცისაგან რაღაც კვალი მაინც დარჩება.

როცა ორი წლის წინათ ფიტცსიმონსმა სილიკატურ დაბლობში კომპანია „კალიფორნია სემიკონდაქტორი“ შექმნა, ყველა ფიქრობდა, რომ ახალგაზრდა ფირმა „ავს“-თან შეჯახებისას სხვა „ფირმა-ლილიპუტების“ ბედს გაიზიარებდა.

ფიტცსიმონსთან დაკავშირებით პროგნოზი არ გამართლდა. იგი კერკეტი კონკურენტი აღმოჩნდა, გამოცდილი აზარტული მოთამაშის

ნერვებით გაიკაფა ძნელი გზა. პენტაგონის ორი შეკვეთის მიღება, მთა-
ხერხა და ორივე რიგიანად შეასრულა. დაიწყო მცირე მცდელობები
ევმ-ის გამოშვება, რომელიც დიდი მოწონებით სარგებლობდა ტაქტიკუ-
რი ბირთვული შეიარაღების ჯარებში.

ფიტცსიმონსი ყოველდღე რამდენიმე მილს დარბოდა. მან არ იცო-
და, რა იყო დაღლა. ახალგაზრდობა და კარგი ფიზიკური მონაცემები დიდ
როლს ასრულებდა მისი წარმოების წარმატებებში. ოღონდაც დიდი
მომავლის მქონე კომპანიის პრეზიდენტობა და მისი ასაკი თავდაპირვე-
ლად ბევრს შეუთავსებლად ეჩვენებოდა და კიდევ ზღეს არასერიოზუ-
ლობის გამო.

ახლა სილიკატურ დაბლობში პირისპირ ორი კომპანია იდგა.

ეს პირველ რიგში ფიტცსიმონსმა იცოდა, ვინც კვირაში ექვს დღეს
მუშაობდა. კვირის მეექვსე დღეს, შაბათს, 12 საათზე ეწვია ფიტცსი-
მონსს მეგობარი ემსლი. და თუმცა ორივემ კარგად იცოდა, რომ პრეზი-
დენტის კაბინეტს არ უსმენდნენ, ისინი სასაუბროდ მაინც გარეთ გავი-
დნენ.

დაბნეული ტატეიამა სასტუმროში დაბრუნდა. ნარიტაკას დაპატიმ-
რების შემდეგ ამერიკიდან გამოქცეულ ინჟინერსა და „იამატო დენკის“
მუშაკებს შორის ურთიერთობა გამწვავდა. ის რამდენიმე კაცი, ადრე
ტატეიამას სამოწყალო სიტყვას რომ გადაუგდებდნენ ხოლმე, ახლა
საერთოდ გაუბრბოდა „ოკეანისგალმელ“ ვაჟბატონთან შეხვედრას.

ბევრი აღაშფოთა იმან, რომ სან-ფრანცისკოს პროკურატურამ კი-
დეც ექვსი იაპონელის დაპატიმრების ორდერი გასცა, კულისებს მიღმა
მოლაპარაკებაში იაპონიის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ მოძებნა შე-
საბამისი სამართლებრივი მუხლი და პარლამენტის სხდომაზე განაცხა-
და, — ტოკიო არაა ვალდებული ამერიკელთა მოთხოვნები დააკმაყოფი-
ლოს.

ტატეიამა ღმერთს ევედრებოდა, მალე დასრულებულიყო სკანდა-
ლური ისტორია. მას უკვე გაუჭრა ბევრი ილუზია იაპონიაში ჩამოსე-
ლას რომ უკავშირდებოდა, ახლა გადაწყვიტა წასულიყო „იამატო დენ-
კიდან“ და კეიხინის რაიონში დასახლებულიყო.

დღისით იგი იმდენად დაიღალა, რომ ტელევიზორის ყურებისას სა-
გარძელში ჩაეძინა. ზარმა გამოადგოდა, საკუთასამ შეახსენა, რომ მასა-
ჟის სალონში წასვლის დრო დადგა და ამჯერად სალონში იგი მიიყვან-
და.

დილით ნარიტაკას ბინის დათვალიერება დასრულდა. ვალენტიმ შეეძლო წმინდა სინდისით მოეხსენებინა ხელმძღვანელობისათვის, რომ „იამატო დენკის“ წარმომადგენელს სახლში არაფერი აღმოაჩნდა ისეთი, რაც იაპონიის დაზვერვასთან მის კავშირს დაადასტურებდა.

ბოლო მომენტში, როცა ბინიდან გადიოდა, ვალენტიმ ყურადღება მიაქცია ქაღალდის პაკეტს, რომელიც მაშინვე გახსნა. ეტყობა, იაპონელს ჯანმრთელობა რიგზე ვერ ჰქონდა, აბებსა და ამპულებს რეცეპტები ახლდა. ვალენტიმ მოხია ერთი რეცეპტი და თვალთან ახლოს მიიტანა, რათა ექიმის გვარი წაეკითხა. აფთიაქარიცა და ექიმიც იაპონელები იყვნენ. ვალენტი დაფიქრებით ატრიალებდა ხელში რეცეპტს და უცებ შენიშნა, რომ ქაღალდის მეორე მხარეს იეროგლიფები ეწერა.

დილის ზუთ საათზე ვალენტიმ ნარიტაკას სახლი დატოვა, თან წამლების პაკეტი წაიღო.

რომ არა ის უსიამოვნო საუბარი, სენფორდი აუცილებლად მოელოებოდა „აგს“-ის ვიცე-პრეზიდენტს. სწორედ მასთან შეეჩვია მსგავსი ხასიათის პრობლემების განხილვას.

მაგრამ დეკესთან წასვლა არ შეეძლო. გაიარა გვზ-ს განყოფილებაში. სპეციალური აგენტი სკოტი ადგილზე არ აღმოჩნდა. იგი სან-ფრანცისკოში წასულიყო სახეტილოდ.

სენფორდი გაოცებული ეკითხებოდა თავის თავს: „აზრი, რომელიც ახლა აწამებდა, რატომ მოვიდა ასე გვიან? ყველა გაერთო ნარიტაკაზე ნადირობით, მაგრამ ყველამ დაივიწყა, თუ საიდან დაიწყო მთელი ეს ისტორია. გვზ-მ დაიჭირა ადამიანი, რომელიც ის-ის იყო „აგს“-ის საიდუმლოს მოპარვას აპირებდა, მაგრამ ვიღაცამ ზომ მანამდე უკვე გადასცა იაპონელებს მეხუთე თაობის კომპიუტერების გეგმები. იქნებ ის ვიღაც ახლაც მოქმედებს?

ფიტცსიმონსი თვითონ მართავდა ავტომატს, მაგრამ ეს ზელს არ უშლიდა ყურადღებით ესმინა ემსლისათვის.

— სენფორდმა საიდანაც გაიგო, რომ ტატეიამა ცოცხალია, — თქვა ემსლიმ და ამ სიტყვებმა გულისგულამდე შეძრა ისეთი უშიშარი კაცი, როგორიც ფიტცსიმონსი გახლდათ.

თავის დროზე მან ტატეიამასათვის „იამატო დენკის“ თხოვნით იშოვა ყალბი დოკუმენტები, რითაც იაპონელმა დატოვა შტატები. ბიზნეს-მენმა საუბრის საქმებში მონაწილეობა მიიღო მხოლოდ და მხოლოდ მთავარი კონკურენტის, „აგს“-ისათვის ზიანის მისაყენებლად.

ახლა კი... ფიტცსიმონს იმის გაფიქრებაც არ სურდა, რაც შეიძლება მომხდარიყო მაშინ, როცა გვბ-ს აგენტები ჩასწვდებოდნენ საქანის არსში. ეს უკვე კარიერის დასასრული იქნებოდა.

ნუთუ ყველაფერი ვიღაც მოლაყბე იდიოტის გამო უნდა დაღუპულიყო. არა და არა. პირველ რიგში გასარკვევი იყო, საიდან გაიგო სენფორდმა, რომ ტატეიამა ცოცხალია. ინფორმაციის ეს წყარო უნდა ჩაეხშოთ, მაგრამ რა უნდა მოეხერხებინა დეკესა და სენფორდისათვის? — პასუხი საკრამენტული კითხვის დასამადეც კი ნაცნობი გახლდათ.

ემსლი დიდი აღტაცებით როდი უსმენდა ფიტცსიმონს, ცხს-ში მუშაობამ ასწავლა მას, საეჭვო ჩანაფიქრისათვის თავი აერიდებინა, მაგრამ ამჯერად აუცილებლობა მოითხოვდა რაღაც ზომების მიღებას.

ცხს-ში ტატეიამას კომბინაცია მას შემდეგ ჩაიფიქრეს, რაც ემსლისაგან ნარიტაკასა და ინჟინრის ხშირი შეხვედრების შესახებ მიიღეს ინფორმაცია. ლენგლიში ემსლის შესთავაზეს რომ არ შეეშალა ხელი ამ შეხვედრებისათვის. ნადლერის კლინიკაში ტატეიამა აქციეს „ზომბი-აგენტად“, ისე რომ თვითონ ინჟინერი ვერაფერს ხედებოდა.

ჰიპნოზის ზემოქმედებით მიიღო ტატეიამამ პირველი ბრძანება: დასთანხმებოდა ნარიტაკას იაპონიაში წასვლაზე, იაპონელი ბრძანებას ასრულებდა და ეჩვენებოდა, რომ ყველაფერს თავისი სურვილით აკეთებდა.

ემსლის ბრძანებით ტატეიამას გაქცევას უთვალთვალებდა ვალენტი, რომელიც ყოველ წუთში მზად იყო ხელი შეეშალა „აგს“-ისათვის, თუკი ის გაქცეულის დაბრუნებას შეეცდებოდა.

მასაჟის სალონში ტატეიამა ჰიპნოზის ზემოქმედებით ყვებოდა „იამატო დენკის“ ყველა იმ საიდუმლოს, რისი შესწავლაც უკვე მოასწრო. ლენგლიში მიღებულ ინფორმაციას დიდად აფასებდნენ.

იაპონელები ვერაფერს იეჭვებდნენ, მათთვის რომ არ ემუშავა საელჩოს ახალ უფროს მშიფრავს ენდიკოტს. კონტრდაზვერვამ უცებ აღმოაჩინა „იამატო დენკის“ ინფორმაციის ფართო მასშტაბით გაჟონვა. ეჭვი ტატეიამასაც მისწვდა...

საკუმასამ მიიყვანა ტატეიამა მასაჟის სალონში. თვითონ კი ავტომანქანაში დარჩა — ათი წუთის შემდეგ, როცა დარწმუნდა, რომ არაფერი უთვალთვალებდა, საიდუმლო შესასვლელით შევიდა სალონში...

ქიბეშეებზე არაფერი ჩანდა, მაგრამ ეს საკუმასას ხელს არ უშლიდა. მან ადრე შეისწავლა შენობა და თავისუფლად იგნებდა გზას. იგი მორ-

გებულის გასაღებით შევიდა ფუმის კაბინეტში. დაჯდა საწერ მაგიდასთან და დაიწყო იჭაურობის ჩხრეკა.

მაგიდის პირველივე ყუთში აღმოჩნდა ელექტროაპარატურა, რომელიც მიერთებული იყო მაგნიტოფონთან. ერთი მათგანი ჩაწერაზე მუშაობდა. საკუმასამ მოძებნა საჭირო კლავიში. გაისმა ხმა, ტატეიამა „იამატო დენკის“ ახალ სუპერკომპიუტერზე ლაპარაკობდა.

ლადეტო გამოძახებით შევიდა ფინიგანის კაბინეტში. ფინიგანი კრიტიკულად შეხვდა დაბნეულ თანამშრომელს.

— ბოლო დროს რატომღაც არ მომწონხარ, რა გჭირს, ავად ხარ? მეუღლეს წაეჩხუბე? — იკითხა მან.

ლადეტო დუმდა, როგორც ჩანდა შეფთან გულწრფელობას არ აპირებდა.

— უბრალოდ დიდხანს გიწევს ერთ ადგილზე მუშაობა, — თავის კითხვას თვითონვე უბასუხა ფინიგანმა, — დროა სხვაგან გაშალო ფრთები.

ლადეტო კითხვის გამომხატველი მზერით შეჰყურებდა ფინიგანს, რომელმაც დაზვერვის დირექტორატიდან გამოგზავნილი შიფროგრაფა გაუწოდა. ტოკიოს რეზიდენტურას ევალეობდა ნიკი ტატეიამას უსაფრთხოებისათვის დამატებითი ზომები მიეღო.

— კავოსიმაში უნდა წახვიდე, — ბრძანა ფინიგანმა.

ვალენტი საკუთარი ინიციატივით ეწვია აფთიაქს, საიდანაც ნარიტაკას წამლებით ამარაგებდნენ.

— ყურადღებით მომისმინეთ, — თქვა ამერიკელმა, — ვიცი, თქვენი აფთიაქი ჯაშუშთა ბუდეა. თქვენ ორივენი, აფთიაქის გამგეც და თანამემწეც, იაპონიის დაზვერვას ემსახურებოდით. თითოეულ თქვენგანს 30 წელი პატიმრობა გელით. მხოლოდ გულწრფელი აღიარებით შეგიძლიათ იხსნათ თავი. დუმილით თქვენი კარიერა დასრულდება.

აფთიაქარი და მისი თანაშემწე დათანხმდნენ, ჩვენება მიეცათ.

მემასაყე გოგონას ხელის მსუბუქი მოძრაობით გამოჰყავდა ტატეიამა. პიპნოზური ძილიდან, ფუმით თავის კაბინეტში ავიდა. მან ვერც კი მოასწრო სინათლის ანთება, როცა მხრისქვეშ მუშტი მოხვდა. ფუმით დაეარდა. საკუმასამ გადაწყვიტა, რომ საქმე მომთავრდაო და წაქცეული-საყენ დაიხარა. შეტყუებული ფეხების მოულოდნელმა დარტყმამ საკუმასა კედელზე მიაგდო. ფუმით მსუბუქად წამოვარდა იატაკიდან და

შეტევებზე გადავიდა. ახალგაზრდობაში იგი დიდხანს და საფუძვლიანად სწავლობდა ეროვნული ორთაბრძოლის ხელოვნებას. მის ხელს შეუძლია კვერცხივით დაემტვრია ადამიანის ნეკნები. მოარტყა კიდეც საკუმასას ერთჯერ, ორჯერ, მაგრამ თითქოს არაფერიო. საკუმასა კლდესავით იდგა. ფუმიოს ვერ გაეგო, რა ხდებოდა.

უცებ საკუმასამ ხელი გაიქნია და ფუმიოს სახე სისხლში მოითხვარა, იგი ვერაფერს ხედავდა, კიდეც ერთი დარტყმის შემდეგ სალონის მებატრონემ გრძნობა დაკარგა.

საკუმასამ ტელეფონის ყურმილში რამდენიმე სიტყვა წარმოთქვა.

ოთახში სამი კაცი შემოვიდა. ფუმით სისხლში იწვა. ერთ-ერთმა მომსვლელმა მას ნემსი გაუკეთა. ეს იყო მზაკვრული ჩანაფიქრი. პრეზიდენტის დიდი დოზა ადამიანს მეხსიერებასა და ნებისყოფას ართმევდა.

გაკვირვებულ სალონის თანამშრომლებს აუხსნეს, რომ ფუმით აპირებდა ფანჯრიდან გადახტომას, რომ იგი ჰკუაზე შეცდა და ახლა მასთან ურთიერთობა საშიშია. გადებილებული სახე ეჭვს არ იწვევდა. და სალონის მუშაკები თანაგრძნობით შეჰყურებდნენ თავიანთ შეფს...

ტატეიამას არაფერი გაუვია. სეანსის შემდეგ იგი ავტომატურად ჩაჯდა. საკუმასა მისკენ შეტრიალდა და ორივე ხელი ყელში ჩაავლო. ინჟინერმა სცადა თავი დაეხსნა, მაგრამ ვერას გახდა.

ემსლიმ ფიტცსიმონსს დაურეკა.

— კონტრაქტი გავაფორმე, — შეატყობინა მან.

— საიმედო პარტნიორები არიან? — დაინტერესდა კომპანიის პრეზიდენტი.

— თქვენ მათ იცნობთ. ეს ბიჭები გეხმარებოდნენ მიკროკომპიუტერების შეძენაში.

წლინახევრის წინათ ფიტცსიმონსმა ორი მაფიოზისაგან შეიძინა მიკროკომპიუტერების კვანძები, რომლებიც „აგს“-ში სერიული წარმოებისათვის მზადდებოდა. ამ გარიგებამ „კალიფორნია სემიკონდაქტორს“ ათეულობით მილიონი მანეთის მოგება მისცა.

ფიტცსიმონსთან საუბრის შემდეგ ემსლი ეწვია ბინას, სადაც ვალენტო აფთიაქარსა და მის თანამშრომელს „სწურავდა“.

ვალენტი ყავას მიირთმევდა და სიგარას აბოლებდა.

— ძველი მეთოდია, ელემენტარული, ნახეთ, როგორ იმოქმედა! — უყვებოდა ის ემსლის, — ადამიანური სისუსტეა, როცა ერთად მომუშა-

ვე აგენტები ერთმანეთს არ ენდობიან, მათთვის გონივრულია სიჩუმე, მაგრამ ყოველ მათგანს ეშინია, რომ მეორე ალაპარაკდება და სხვებს ლობს თვითონ დაასწროს. ამ დროს ორივე აგებს. სასაცილოა არა?

— მინდა საქმეში გნახო, — თქვა ემსლიმ. — არ შემძლია ასეთი სანახაობის უგულებელყოფა.

— გასაგებია, აფთიაქარები დაგვეთანხმებიან, — წაიტრახა ვალენტიმ.

ვაშინგტონამდე პირდაპირი რეისის ავიაბილეთი ფიტცსიმონსს ჯიბეში ედო. რეგისტრაციის შემდეგ იგი ტელეფონით გამოიძახეს. „კალიფორნია სემიკონდაქტორის“ ვიცე-პრეზიდენტი გადაუდებელი საქმის გამო ეძებდა.

სალიკატურ დაბლობში ჩამოვიდა თავდაცვის სამინისტროს გენერალური ინსპექტორის თანაშემწე. იგი იმავდროულად სისხლის სამართლის სამძებროს სამსახურის უფროსი გახლდათ. მისი სიტყვებით, პენტაგონს აღმოაჩნდა ცნობები, რომ კომპანიამ არმიას შეაჩეხა ინტეგრალური სქემების საქარხნო გამოცდის ფალსიფიცირებული გამორთვლები. ვიცე-პრეზიდენტის აზრით სამხედრო უწყების მოხელე ცუდად არ უნდა ყოფილიყო განწყობილი. იგი თვლიდა, რომ ეს ბოროტი ჩანადიერი კი არ იყო, უბრალოდ შეკვეთის დროული შესრულების სურვილმა გამოიწვია შეცდომა, რომლის მსხვერპლიც რჩებოდა სარაკეტო, სანავიგაციო და თავითმფრინავთშენებლობის მრეწველობა...

თანაშემწეს შემოწმების მიზნით დიდძალი დოკუმენტები მიჰქონდა.

პენტაგონის მოხელის „რბილმა“ ტონმა ფიტცსიმონსი ვერ მოატყუა. უეჭველია, ეს აქცია ჩემს საწინააღმდეგოდ მოაწყო „აგს“-ის ხელმძღვანელობამო, — გადაწყვიტა მან და თავისი თავი გააფრთხილა — ეს ისტორია სამრეწველო შპიონაჟზე მეტად გათხერის ჩემს რეპუტაციასო.

მდგომარეობის ხსნა შეეძლოთ ვაშინგტონელ მფარველებს, ოღონდ მანამდე ყველა კავშირი უნდა გაეწყვიტა იაპონელებთან.

თავი მერვე

საკუთმასა იდგა და ექიმს უყურებდა, რომელიც ტატეიამასთან სამუშაოდ სპეციალურად ჩამოიყვანეს ტოკიოდან. ეს გახლდათ ცნობილი ბიოქიმიკოსი დოქტორი ოგავა, რომელიც ხშირად ასრულებდა იაპონიის მინისტრთა კაბინეტის საგამომძიებლო ბიუროს დავალებებს...

ფანჯრებს ფარდები ჩამოაფარეს და ჯერის სინათლე გამართეს. საწოლის ორივე მხარეს ენთო ნათურები. საწოლზე ტატეიამ იწვე.

ექიმმა ინჟინერს რამდენიმე ნემსი გაუკეთა, რის შემდეგაც მთელი ორი საათი ესაუბრებოდა ხან იაპონურად, ხან ინგლისურად. ტატეიამ უცნაურად იქცეოდა. მას თითქოს ეძინა, მაგრამ იმავ დროს სავესებით გააზრებულად ესაუბრებოდა ექიმს. უფრო საკვირველი ის იყო, რომ ინჟინერს ხმა ეცვლებოდა. საკუმასა თვალს ხუჭავდა და ეჩვენებოდა, რომ სხედასხვა ადამიანებს უსმენდა.

ბოლოს ოგავა წამოდგა, წელში გაიმართა, სათვალე მოიხსნა და რამდენჯერმე ენერგიულად მოისრისა თვალები.

ოთახში კიდევ ორი კაცი შემოვიდა, საკუმასა მათ იცნობდა.

— მე მართალი ვიყავი, — თქვა დოქტორმა ოგავამ, — ეს თავისებური „ზომბი აგენტი“ ნარკოტიკებითაა დამუშავებული. როგორც ჩანს, ცსს-ის სპეციალისტების ნახელავია. ისინი დიდი ხანია ატარებენ მსგავს ექსპერიმენტებს, ხშირად წარუმატებლად. ამჯერად კი კარგად გარჯილან. ჩნეინერი დაპროგრამებულია სამსაფეხურიანი სისტემით. მადლობა ღმერთს, თქვენთან მუშაობის წყალობით ვიცნობ ამ სფეროში ცსს-ის მიღწევებს.

— რისი გარკვევა მოახერხეთ? — ჰკითხეს ექიმს.

— პირველ საფეხურზე ტატეიამ ებრძვის ჰიპნოზს, რადგანაც დაწმუნებულია რომ ზოგიერთი პრეპარატი მისი ჯანმრთელობისათვის საშიშია. როცა მე გავუკეთე აუცილებელი ინექცია, მოხერხდა მისი გადაყვანა მეორე საფეხურზე და ინჟინერმა დაიწყო ყველაფრის მოყოლა, რასაც ხედავს „იამატო დენკში“. მესხიერება შესანიშნავი აქვს.

— მან აღადგინა საკონსტრუქტორო მონახაზის ყველა დეტალი. ჩვენ ეს-ესაა მოვისმინეთ კასეტაზე ჩაწერილი მისი მორიგი „ანგარიში“, ოღონდ ვერ გამოგია, რად სჭირდება ყველაფერი ეს ამერიკის დაზვერვას.

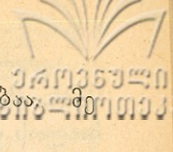
— მესამე საფეხური ჯერჯერობით ჩემთვის გამოცანაა, — გააგრძელა ექიმმა, — ვფიქრობ, იგი სარეზერვოდ დაიტოვეს რაღაც დავალების შესასრულებლად. მესამე საფეხურზე ტატეიამ მხოლოდ ინგლისურად საუბრობს.

— კერძოდ, რას ლაპარაკობს?

— ყოველგვარ სისულელეს. მე ჯერჯერობით არ ვიცნობ საკვანძო სიტყვებს, რომლებითაც იგი „გაიხსნება“. თუ მასთან მუშაობის საშუალებას მომცემთ...

— აუცილებლად, აუცილებლად, — შეჰპირდნენ ექიმს. — ინჟინერი გარკვეული დროის განმავლობაში აქ იქნება, ბინა „იამატო დენკის“ ეკუთვნის, ამერიკელები აქ ცხვირს ვერ შემოყოფენ.

— თქვენ ფიქრობთ, რომ ისინი ტატეიამას ძებნას დაიწყებენ?

— როგორ გეკადრებათ. ასეთი აგენტი ოქროდ ღირს.
 — ვფიქრობ, იგი დოქტორ ლესლი ნადღერის შემოქმედებაა, მე გამიგია მისი საქმიანობის ამბავი. — თქვა ოგავამ და გაყუჩდა.

ბარში ბნელოდა. ლადეტო ვიწრო სკამზე ჩამოჯდა და ყავა შეუკვეთა. მის პირდაპირ იჯდა ულამაზო გოგონა — მასაჟის სალონის მედიცინის და — ფუმიოს ნდობით აღჭურვილი პირი.

— ახ, რა საწყენია, რა საწყენია, — იმეორებდა ლადეტო. და მისი წუხილი გულწრფელი იყო. ფუმიო გახლდათ ტატიამასთან დაკავშირებული ერთადერთი რგოლი. ლადეტომ უკვე დარეკა სასტუმროში, სადაც ინჟინერი ცხოვრობდა. მას უპასუხეს, ტატიამა კავოსიმაში წავიდაო.

— მას საშინელი სახე-ჰქონდა, უგონო, უგრძნობი თვალები, — ჰყვებოდა შეფის უბედურებაზე მედიცინის და.

— მერე სად წაიყვანეს?

გოგონამ ხელჩანთიდან ბლოკნოტი ამოიღო.

— მისამართი ჩავიწერე, მაგრამ მასთან ჯერჯერობით არავის უშვებენ, ამბობენ ძალიან ცუდადაა...

ლადეტოს არ სჯეროდა, რომ ტატიამა კავოსიმაში წაიყვანეს. ინჟინერი „იამატო დენკის“ სჭირდებოდა. სანამ იაპონელები მისგან ყველაფერს არ გამოსწუთავდნენ, მანამ მას ვერავინ შეეღოდა.

მაგრამ სად უნდა ეძებნა იგი?

1947 წლის ეროვნული უსაფრთხოების კანონით ცსს-ის მუშაკებს არ ჰქონდათ პიროვნების დაპატიმრების უფლება. კონკრეტულ შემთხვევაში დახმარებისათვის გვბ-ს თანამშრომლებისათვის უნდა მიემართათ.

ამჯერად ემსლიმ და ვალენტიმ დადგენილ წესს გადაუხვიეს, ავტომანქანა ჩიხში გააჩერეს და ჰიშკარს მიაშურეს. საპარალო კარი არ ჩაეკეტათ. ვალენტიმ ფრთხილად ჩამოსწია სახელური და ბინაში შევიდნენ.

მათ წინ ზურგიით იჯდა ფართობეჭებიანი კაცი. იგი ჩრდილოეთ კალიფორნიის ამინდზე ყვებოდა. ცოტა ხნის შემდეგ დენისონმა გამოთიშა მიკროფონი, სტუმრებისაკენ შეტრიალდა და ცივი ხმით იკითხა:

— რა გნებავთ, ჯენტლმენებო?!

სენფორდის სიძე ცსს-ში მუშაობდა. აი, საიდან გაიგო „ეგს“-ის კომპანიის უშიშროების განყოფილების უფროსმა, რომ ნიკი ტატიამა ცოცხალი იყო და იაპონიაში დაიდო ბინა.

დილით სიძემ სიდედრს დაურეკა, არ მორიდებია მკვეთრ გამოთქ-
მებს, ისე გაათათხა ყველა, ვისაც ენაზე კბილის დაჭერა არ შეუძლია.
ბოლოს ყველა ზღვარს გადასულმა ტელეფონი დაახეთქა.

სენფორდმა უცებ გაიგო, რაც მოხდა. რალაც არხებით ცსს-ში ცნო-
ბილი გახდა ინფორმაციის გაუზიარის წყარო და სენფორდის სიძე დასა-
ჯეს.

მაგრამ საიდან გაიგეს ლენგლიში, რომ მათმა თანამშრომელმა ილა-
ყბა?

სენფორდმა ჯერ დეკეზე იეჭვა. ნუთუ ვიცე-პრეზიდენტი ცსს-სთანაა
დაკავშირებული? დეკეს გარდა, ტატეიამას შესახებ არავისთან უსაუბ-
რია. ე. ი. დეკე?

სენფორდი ამ ამბავს თავიდან ვერ იშორებდა. რაც უფრო ბევრს
ფიქრობდა, რა მიზნით უნდა შეეტყობინებინა დეკეს სადაზვერვო სამმა-
რთველოსათვის ტატეიამას ბედი, მით უფრო გაუგებარი რჩებოდა დეკეს
საქციელის მოტივი. ბოლოს და ბოლოს, სენფორდი იმ დასკვნამდე მი-
ვიდა, რომ ვიცე-პრეზიდენტი ამ საქმესთან კავშირის ჩარჩოში ვერ თა-
ვსდებოდა. თუ დეკე ლენგლისთან ახლოს იყო, მაშინ ინფორმაცია მას-
თან პირველი პირისაგან გახდებოდა ცნობილი და თუ ცსს-სთან კავში-
რი არ ჰქონდა, როგორ მიხვდა რომ სენფორდმა ტატეიამას გაქცივის
ამბავი ცსს-ის მუშაკისაგან გაიგო?

სენფორდი კომპანიის შტაბ-ბინაში წავიდა. სინათლე არ აუნთია,
სავარძელში ჩაჯდა და დაიწყო ფიქრი, თუ ვინ შეიძლებოდა შესულიყო
მის კაბინეტში მასპინძლის გარეშე.

საწერ მაგიდაზე რადიომიმღები იდგა, რომელიც სახლიდან მოიტა-
ნა. იქვე იყო სელექტორი, ტელეფონი... წლინახევრის წინათ ცოლთან
ხანგრძლივი კამათის შემდეგ მან ტელეფონი იატაკზე დააგდო და დაამ-
ტერია, იმავე დღეს ახალი ტელეფონი დაუდგეს...

უცებ გონება გაუნათდა. ყურმილი დამალა და მალე აღმოაჩინა ის,
რასაც ეძებდა. პატარა ელექტრონული მოწყობილობით შეიძლებოდა
სენფორდის ჩაწერა და მოსმენა, მაშინაც კი, თუ ყურმილი გადაღებულ
იქნებოდა.

ფუმიოს გარდა, კაგოსიმაში ცსს-ის კიდევ ერთი აგენტი იყო — უტ-
იდა ნისეი, ორმოცდაათ წლებში ის აქტიურად მუშაობდა ტოკიოს რე-
ზიდენტურაში. ჯგუფის ჩავარდნის შემდეგ იგი განზე აღმოჩნდა, მიიღო
დიდი დახმარება — მილიონი იენი და კაგოსიმაში დასახლდა, სადაც
კზოვრება გაცილებით იაფი იყო, ვიდრე ტოკიოში. მთელი ფული ბინის
შეძენაზე წავიდა. იძულებული გახდა დაემთავრებინა სასტუმროს პერსო-

ნალის მოსამზადებელი კურსები. კარგად სწავლობდა და საუკეთესო სასტუმროში მიიღო შვეიცარიის ადგილი 40 ათასი იენის ხელფასით თვეში.

ლადეტოს თხოვნით, რომელსაც ზურგს გარკვეული თანხაც უმაგრებდა, უტიდამ დაიწყო იმ ადამიანების სიების მიღება, ვინც „იამატა დენკიდან“ ცხოვრობდა სასტუმროში.

სიებს ლადეტო ტოკიოში გზავნიდა. მალე აღმოაჩინეს რეზიდენტურისათვის საინტერესო სამი პიროვნება, ერთი მათგანი დოქტორი ოგავა იყო.

ვალენტიმ და ემსლიმ დენისონი სავარძლიდან წამოაგდეს, ხელები თავს უკან შემოაწყობინეს და სახეში მუშტი წაუშინეს. მალე დენისონის სახე სისხლით მორთხვარა, შემდეგ ხელბორკილიც დაადეს.

ვალენტი დენისონის სავარძელში ჩაჯდა და ინტერესით ათვალიერებდა პულტზე დამონტაჟებულ აპარატურას.

— მუსიკალურ გადაცემას დიდი დრო აქვს დათმობილი, არა? — იკითხა ვალენტიმ.

— თუ გსურს გადავებრუნოთ კასეტა, ნუ გრცხვენია, თქვი, დაე; სილიკატური დაბლობის მცხოვრებლები დატკბნენ საყვარელი რადიოსადგურის მოსმენით.

როგორც კი დენისონი საბოლოოდ გამოერკვა, ვალენტი საქმეზე გადავიდა.

— როგორც ხედავთ, ჩვენ ორნი მოვედით და არა გვაქვს დაპატიმრების ორდერი. თქვენ შეგიძლიათ (სასამართლოში გვიჩვილოთ, მაგრამ რატომღაც გვეჩვენება, რომ ამას არ იზამთ, რამდენადაც თქვენ მართლმსაჯულების წინაშე წარსდგებით იაპონიის სასარგებლო სამრეწველო შპიონაჟის ბრალდებით, სასიამოვნო პერსპექტივა არ უნდა გელოდეთ.

დენისონი დარწმუნდა, რომ მოსულები არ აპირებდნენ მის დაპატიმრებას და დაწყნარდა.

— გულწრფელად რომ გითხრა, — განაგრძობდა ვალენტი, — ასეთი პერსპექტივა არც ჩვენ გვხიბლავს. იაპონიასთან კეთილშეგობრული ურთიერთობის დროს კიდეც ერთი ჯაშუშის გამოჩნევა, კიდეც ერთი სკანდალი ვერაფერი სიამოვნებაა.

— ჩვენ ხელს არ გახლებთ. თქვენ იკისრებთ ჩვენი ფირმისათვის მუშაობას და აგრეთვე დაგვისახელებთ იმ პიროვნებას, ვინც „აგს“-ში თქვენთვის ირჯება.

დენისონმა თვალები დახუჭა. მას ვერ წარმოედგინა, თუ ცსს-ს ასე-

თ. დეტალები დააინტერესებდა.

მან ვალდებულებაზე ხელი მოაწერა.

დოქტორი ოგავა მეოთხე დღეა სასტუმროში იყო და მეტისმეტად გათვლილი ცხოვრების წესს მისდევდა. ზუსტად რვა საათზე ოფიციალტს აბარებდა (გასაღებს და ჩესტოვრანში სასაუზმოდ მიდიოდა, ცხრას რომ ოცი წუთი აკლდა, აკითხავდა ავტომატქანა და ის მთელი დღით მიდგოდა, ბრუნდებოდა სალამოს ცხრა საათზე და იკეტებოდა თავის ნომერში ძეშვიდე სართულზე.

შეიძლებოდა ოგავაზე გაყოლა — ის ნამდვილად ტატეიამასთან მიჰყავდათ, მაგრამ ლადეტოს სულაც არ ეეჭვებოდა, რომ ტატეიამას სამიედოდ იცავდნენ.

დოქტორი უფრო ნაკლებად დაზღვეული რგოლი იყო. „იამატო დენკში“ ვერ წარმოიდგენდნენ, რომ ექიმის კავოსიმაში ჩამოსვლას ამერიკელები ტატეიამას დაკარგვას დაუკავშირებდნენ.

შვეიცარმა უტიდამ ოთხმოცი ათას იენად აიღო გასაღების ანაბეჭდი.

სალამოს, თერთმეტს რომ თხუთმეტი წუთი აკლდა, ლადეტო მეშვიდე სართულზე ავიდა. დერეფანში არავინ იყო. ლადეტომ მიაყურადა ნომრის კარებს. სააბაზანოდან წყლის ხმა ისმოდა. ამერიკელმა კარებს გასაღები მოარგო და წყნარად შევიდა ნომერში.

მოხერხებულმა უცნობმა სენფორდის ტელეფონი გრძელ ტალღაზე მომუშავე რადიოგადამცემად აქცია. სენფორდმა კაბელი გახსნა. გაჰყვა მას იატაკზე და აღმოჩნდა ანტენა. გადამცემს ტელეფონი კვებავდა ოცდაათვოლტიანი ძაბვით.

სენფორდმა ტრანზისტორული რადიომიმღები გადართო გრძელ ტალღაზე და ნელ-ნელა დაიწყო არხის გამართვა. ჯერ სიმღერის ხმა ისმოდა, შემდეგ კი რადიოში თავისი ხმა გაიგონა.

სენფორდი დაბლა დაეშვა, დარაჯს გასაღებების ასხმულა გამოართვა და კომპანიის ვიცე-პრეზიდენტის ტელეფონები შეამოწმა. ყველგან იგივე ვითარება აღმოჩნდა. აპარატებს უსმენდნენ.

შემდეგ ისიც გამოარკვია, რომ კომპანიის სატელეფონო მეურნეობა გამართა კალიფორნიის ფირმა „საზერ ტელეკომპა“, რომელიც „კალიფორნია სემიკონდაქტორის“ „ღვიძლი შვილი“ გახლდათ.

ბოლოს სენფორდი გვბ-ს აგენტს სკოტს დაუკავშირდა და შეხვედრა დაუთქვა.

დოქტორი ოგავა ლადეტოს შესცქეროდა. მიწებებული უღვაშებით

და პარიკით ამერიკელი საშინელი სანახავი იყო. ოგავას გული აწუხებდა მისი ნერვულობა არ შეიძლებოდა.

დოქტორის გამოკითხვის შემდეგ ლადეტო დარწმუნდა, რომ იაბონელებმა ტატიამა ნემსებით გაჭყიპეს.

— თქვენგან მოვითხოვთ ერთს, — ჩაფიქრებით წარმოთქვა ლადეტომ, — დარეკოთ და ითხოვოთ, რამე ყურმილი აიღოს ტატიამამ. მოიმიზეზეთ რაიმე. თქვენ უკეთ იცით, რა გააკეთოთ და როგორ.

ამერიკელმა ჯიბიდან მიკრომაგნიტოფონი ამოიღო და აპარატს მიამაგრა. დოქტორმა უცებ ვერ აკრიფა ნომერი — მას ხელები უკანკალებდა.

ყურმილი საკუმასამ აიღო. იგი მოუშორებლად იცავდა ინჟინერს. ნაცნობი ხმის გავონებისთანავე საკუმასამ ყურმილი ტატიამას გადასცა, რომელიც ჯერ საუბარს ისმენდა, შემდეგ კი რამდენიმე სიტყვა წარმოსთქვა და კვლავ გაჩუმდა.

საკუმასამ რაღაც გაურკვეველი იგრძნო, აზრზე მაშინ მოვიდა, როცა ტატიამას ხელიდან ყურმილი გაუვარდა. სხვა დანარჩენი წამებში მოხდა, ინჟინერი მაგიდას მივარდა; ხილიან ვაზაში ჩარჩენილი დანა აიტაცა და ყელი გამოიღაძრა.

ოგავა არ შემცდარა, როცა თქვა, რომ ამერიკელებმა ინჟინერი მესამე საფეხურზე დააპროგრამესო. ოღონდ ექიმმა ვერ შესძლო საკვანძო სიტყვების ამოხსნა.

ღრმა ჰიპნოზის ქვეშ მყოფი ტატიამა დოქტორმა ნადღერმა დააპროგრამა გარკვეულ ფრაზაზე, რაც თვითლოკიდაციის თავისებური სიგნალი გახლდათ. როგორც კი ნაცნობი ფრაზა გაიგონა, ინჟინერმა თავის თავს განაჩენი გამოუტანა. მაგნიტურ ლენტზე, რომელიც ამერიკიდან გამოუგზავნეს ლადეტოს, დოქტორმა ნადღერმა ის საკვანძო სიტყვები ჩაწერა, რაზედაც იყო დამოკიდებული ტატიამას სიცოცხლე.

გფბ-ს სპეციალური აგენტი რობერტ სკოტი ამაოდ ელოდა უენდელა სენფორდს და ბუნებრივია ვერ გაეგო, რისი თქმა უნდოდა მისთვის „აგს“-ის უშიშროების შეფს.

სკოტის სახლიდან ორი კვარტალის მოშორებით სენფორდის წითელი „ფერარი“ ავარიაში მოხვდა. ახალთახალმა ავტომაწქანამ, დილით რომ სავსებით გამართული იყო, მოულოდნელად მართვა დაკარგა. სენფორდი ამაოდ ცდილობდა მოსახვევში დამუხრუჭებას. ავტომაწქანამ მოგლიჯა ლითონის რამდენიმე ბოძკინტი და ზრამში გადაეშვა.

მკვდარი სენფორდი საავადმყოფოში მიიყვანეს.

ორი საათის შემდეგ, რაც ემსლიმ ფიტცსიმონს „აგს“-ის უმჯობესების სამსახურის ხელმძღვანელის დაღუპვის ამბავი გააგებინა, ლენგლიზი სასიხარულო დეპეშა მოვიდა. იგი ემსლის ვაშინგტონში იწვევდა. დასკვნა ერთი იყო: ხელმძღვანელობა იწონებდა ემსლის საქმიანობას და ამდენად ახალი დანიშვნა გარანტირებული ჰქონდა.

ემსლი ფიტცსიმონსთან გამოსამშვიდობებლად შევიდა.

— დასანანია, რომ ერთმანეთს ვშორდებით, — ფართოდ გაიღიმა ფიტცსიმონსმა, — სილიკატურ დაბლობში ჩვენ რამდენიმე მნიშვნელოვანი საქმე გვაქვით. ვფიქრობ, რომ შენ დაწინაურება გელოდება. მალე მეც ვაშინგტონში გადმოვფრინდები. მიღებულია ელექტრონული მრეწველობის საერთოამერიკული კორპორაციის შექმნის გადაწყვეტილება, მასში შევლენ კომპიუტერების მწარმოებელი მსხვილი კომპანიები, მათ შორის „კალიფორნია სემიკონდაქტორი“. კორპორაციაში ოთხასი საუკეთესო ინჟინერი და კონსტრუქტორი იმუშავენ. მათი ამოცანაა უახლოეს წლებში მეხუთე თაობის კომპიუტერების შექმნა.

— „აგს“-იც შევა კორპორაციაში?

— არა, — უპასუხა ფიტცსიმონსმა, — კორპორაციას მხარს უჭერს პენტაგონი, რომელმაც მილიარდი დოლარი გამოჰყო. ეს იაპონელთა გამოწვევის პასუხია. ბოლოს და ბოლოს ვაშინგტონში გადაწყვიტეს იაპონელთა მსგავსად მოგახდინოთ ჩვენი ძალების კონცენტრაცია. მიზნის ხორცშესხმისათვის ცსს-ის დირექტორი თავის მოადგილეს უშვებს კორპორაციის პრეზიდენტად. დიახ, კორპორაციას სათავეში ადმირალი ჩაუდგება.

— ბრწყინვალე არჩევანია! — წამოიძახა ემსლიმ. — ამ კაცმა უკეთ იცის მეხუთე თაობის კომპიუტერების საჭიროება, ვინც ხუთი წელია ეროვნული უსაფრთხოების სააგენტოს უდგას სათავეში.

— პრეზიდენტმა მოიწონა კოსმოსური იარაღის შექმნის პროგრამა. ამასთან დაკავშირებით კორპორაცია ისეთ შეკვეთებს მიიღებს, კომპიუტერული მრეწველობის სხვა საწარმოებს რომ არ დაესიზმრებათ. შტაბბინა ისევ სილიკატურ დაბლობში გვექნება, — დაასრულა ფიტცსიმონსმა.

ემსლი პირდაპირ ნადლერის კაბინეტში მიიყვანეს. შაბათ საღამოს, როცა უმრავლესობა ოჯახურ სიმეუდროვეში ყოფნას არჩევს, ნადლერი მაინც პოსტზე იყო.

ემსლი პირველად ხედავდა ექიმს და გაკვირვებული შეჰყურებდა საექვო რეპუტაციის უცნაურ კაცს.

— როგორ მუშაობს ჩემი პაციენტი? — დაინტერესდა დოქტორი.

— შესანიშნავად. მე დამავალეს მადლობა გითხრათ, — მხიარულად უპასუხა ემსლიმ.

ლენგლიში თვლიდნენ, რომ არ იყო საჭირო ნადღერს ტატეიამას სკოლის ამბავი სკოლნოდა.

— თქვენ სათხოვარი გაქვთ ჩემთან?

სიტყვა „თხოვნა“ ემსლიმ უყურადღებოდ დატოვა. — მას მიაჩნდა, რომ ნადღერის მსგავს ტიპებს ქედმაღლურად უნდა მოექცე.

— რახან ტატეიამას გამოცდილებამ გაამართლა, ჩვენ გვსურს ახალი კანდიდატურა შემოგთავაზოთ.

ემსლიმ მაგიდაზე დააგდო ფოტოსურათი.

— როგორ მოხვდება იგი ჩემს კლინიკაში? — საქმიანად იკითხა ექიმა.

— მას თქვენ მოგიყვანენ ჯანმრთელს, შესანიშნავი მეხსიერებით, ქოლერის საწინააღმდეგო აცრის ჩასატარებლად.

დოქტორი ნადღერი წამოდგა. იგი ისევ თანახმა გახლდათ.

ლუიჯი ლადეტომ თვალეზი დახუჭა, რათა არ დაენახა ნერვებამშლელი ფიზიონომიები. იგი ერთი საათით ადრე მივიდა აეროპორტში და იჯდა მოსაცდელ დარბაზში. მას ტოკიოში ჩასვლა ეჩქარებოდა. აქ კიუსიუში თავს დამშვიდებულად ვერ გრძნობდა, მიუხედავად იმისა, რომ შეშფოთების მიზეზი თითქმის არ უნდა ჰქონოდა.

ოგავას ნომრიდან გამოსვლის შემდეგ ლადეტო მოსცილდა სულელურ მასკარადს. იგი დარწმუნებული იყო, რომ იაპონელები ვერ ამოხსნიდნენ ტატეიამას გამოცანას და მაინც ერთი სული ჰქონდა, სანამ თვითმფრინავში ჩასხდომას გამოაცხადებდნენ.

ვალენტიმ ვაშინგტონში მიმავალ ემსლის გაატანა დენისონის ცსს-ში მუშაობის პირობები. რადიოსადგურის მეპატრონე აგენტ ორეულად იქცა. მას ამერიკელებისათვის უნდა ეუწყებინა იაპონიის დაზვერვის მოქმედება.

დენისონმა სხვა იაპონელი აგენტიც გადასცა — „აგს“-ის ერთ-ერთი ყოფილი ხელმძღვანელი. რამდენიმე ხნის წინათ იგი თანამდებობიდან გაათავისუფლეს ინტეგრალური საქმეების სფეროს განვითარების შეუფასებლობის გამო.

ემსლიმ მშვენივრად იცოდა, რომ ვალენტის მიერ შედგენილი ანგარიში ეკუთვნოდა ერთადერთ ადამიანს ცსს-ის დირექტორს, რომელიც დაინტერესებული იყო „კალიფორნია სემიკონდაქტორის“ აყვავებით. ამ კომპანიისათვის გზის გასაწმენდად ლენგლის შეფმა ყველა ღონე იხმარა.

ტატეიამას ოპერაცია თვითონ დირექტორის იდეა იყო, მართლაც

ტატიამამ ამერიკელებს „იამატო დენკის“ სამრეწველო გეგმების შესახებ ფასებელი ინფორმაცია გადასცა.

„აგს“-ის ხელით „იამატო დენკიმ“ დამანგრეველი დარტყმა მიიღო. ახლა კი „აგს“-ის საქმიანობა კონტროლის ქვეშ მოექცა. სენფორდი „კალიფორნია სემიკონდაქტორის“ აღორძინების ჩანაფიქრს შეეწირა. ამ კომპანიას ახლა პირველობის ყველა პირობა შეეკმნა. ფიტცსიმონსისათვის უკვე აღარ ჰქონდა აზრი იაპონელებთან ერთობლივი საწარმოს მოწყობას. იგი ახლა დამოუკიდებელ კოსმოსურ პროექტზე იმუშავებს.

ყველაფერს ამას სოლიდური მოგება უნდა მოეტანა სადაზვერვო სამმართველოსათვის. ემსლის შეეძლო ემკითხავა, მომავალი მოგების რამდენ პროცენტს მიიღებდა ლენგლის შეფი. მთავარი კი ის იყო, რომ ყველაფერი ეს იაპონიის აგენტურის წინააღმდეგ ბრძოლის სახელით მოხდებოდა.

ვალენტიმ ხაზგასმული თავაზიანობით იკითხა:

— კვლავინდებურად თქვენს განკარგულებაში ვიმყოფები? რა უნდა გავაკეთო მომავალში?

— თქვენი მუშაობა აქ უკვე დასრულდა, — უპასუხა ემსლიმ, — რამდენადაც ვიცი, თქვენ გელოდებით საჩქარო მივლინება სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში. სხვათა შორის აცრა დაგჭირდებათ. ჩვენ ორ ნაბიჯზე ვართ ნადღერის კლინიკისაგან, მგონი არ დაგვამადლის უმნიშვნელო სამსახურს.

— აცრა შეიძლება გავიკეთო ვაშინგტონშიც, — მხრები აიჩეჩა ვალენტიმ.

— რა თქმა უნდა, მაგრამ აცრიდან ეკვატორის გადალახვამდე ათი დღე მაინც უნდა გავიდეს. მივლინება კი, რამდენადაც ვიცი, საჩქაროა.

როგორც კი კლინიკის ჭიშკართან გაჩერებული ვალენტის ავტომანქანა დაინახა, ნადღერმა სელექტორის დილაკს თითი დააჭირა და განკარგულება გასცა:

— შეიყვანეთ ხმაგაუმტარ ბლოკში, როცა პენტონალს გაუყეოთ, მაშინვე დამიძახეთ.

მასწავლებელი და საკუმასა კაგოსიმას უბის მკაცრი სილამაზით ტკბებოდნენ.

— შენ იყავი სილიკატურ დაბლობში. ესაა ამერიკის წარმატების დედაქალაქი, მისი მომავალი, მითხარი, მოგეწონა ამერიკა?

— არა, — მტკიცედ უპასუხა საკუმასამ. — მე სიძულვილის გრძნობას განვიცდიდი.

— გეშინოდა?

— არა, ამერიკელები სუსტები არიან.

საკუმასამ ნაბიჯი უკან გადადგა, თავი დახარა და შემდეგ დაბლა და-
ეშვა, სადაც მანქანა ელოდა.

მასწავლებელი ადგილიდან არ დაძრულა, მან უამისოდაც იცოდა, რაც
ხდებოდა მის ირგვლივ. ხარაგეის — შეუმჩნეველის შემჩნევის უნარის
გამო — მოხუცს ზედმეტი მოძრაობა არ სჭირდებოდა, შავი მაგია და
ჰიპნოზი იყო მისი ხელოვნების საფუძველი. ოღონდ ამ ხელოვნებას სა-
ფრთხე ემუქრებოდა. ყველა მისი მოსწავლე საკუმასას ჰგავდა. ვინც ზო-
მაზე მეტად ენდობოდა კუნთებს. ასეთები კი მხოლოდ შემსრულებლად
არიან გაჩენილი. თუმცა ასეთი აღამიანებიც საჭირონი იყვნენ...

შავკიშინოიანი მოხუცი გაჰყურებდა კავოსიმის უბის მონაცრისფრო
წყლის ზედაპირს, გაჰყურებდა როგორც პერლ-ჰარბორის ბედნიერ წლე-
ბში და ეჩვენებოდა, რომ მზის შუქზე მბრწყინავი ესკადრილია სულ წინ
და წინ მიიწევდა.

თარგმანი მუშრმან არაშინისა.

შალვა კაკაბაძე

განხორჩევა ქარში

ძველი ბათუმელი ვარ...

მაშინ გაზეთ „ახალგაზრდა ლენინელის“ რედაქციაში ვმუშაობდი. რედაქცია ერთსართულიან ძველ შენობაში იყო მოთავსებული. ეს შენობა ახლაც დგას პურის მაღაზიის გვერდით. გაზეთის რედაქტორი აკაკი ხვინგია მოულოდნელად დააბატიმრეს. ახალი რედაქტორიც მალე მოვიდა — კარლო ლომაძე. რედაქტორის მოადგილედ მუშაობდა ვიქტორ მაქაცარია, ხოლო მდივნად შუქრი ქოქოლაძე — ენერგიული და ნიჭიერი ჟურნალისტი. პოეტი შალვა იოსელიანი ხშირად მოდიოდა ხოლმე რედაქციაში და ხშირადაც ბეჭდავდა ლექსებს. მახსოვს ის დღეც, როცა რედაქციაში მოვიდა შალვა. მან სიცილ-სიცილით, თითქოს ხუმრობსო, რედაქტორს უსაყვედურა, რატომ მცირე ჰონორარი გამომიწერეთ ამას წინათ დაბეჭდილ ლექსშიო. რედაქტორმა ღიმილით უპასუხა — ამ ნაკლს გამოვასწორებთო, შემდეგ შალვამ წაგვიკითხა ახალი ლექსი. როგორც მახსოვს, ლექსს „შემოდგომა“ ერქვა. რედაქტორმა ლექსი დაუწუნა — მხატვრულად სუსტიაო. შალვა მჭევრმეტყველი და პირდაპირი იყო — რედაქტორს უმტკიცებდა, შენ ლექსის ავკარგიანობისა რა გაგეგება, შენ მხოლოდ პოლიტიკის კაცი ხარო, რედაქტორს არ ესიაშვინა შალვას სიტყვები. პოეტს მეც წამოვეშველე, მშვენიერი ლექსიაო-თქო. რედაქტორი გაფიცდა, ჩემსკენ შემობრუნდა და მკვახედ მითხრა: — შენ რა იცი რაა ლექსი, პოეზია შენთვის უცხო ხოლიაო. არ შეგარჩინე ასეთი აშკარა უკმეზობა და... მიბრძანა, გარეთ გავსულიყავი, შეკამათება აღარ ღირდა. უხმოდ დავტოვე რედაქცია და მერე აღარც დავბრუნებულვარ: არც ხელფასისათვის მიმიკითხავს და არც ვინმეს გამოვუძახებარ. ამრიგად დავრჩი დროებით უმუშევრად, მაგრამ ერთმა გარემოებამ კვლავ ფეხზე წამომაყენა.. მაშინ, მასწავლებლის სახლში ლიტერატურაში შეჯიბრებას მართავდა ხოლმე აჭარის სახალხო განათლების კომისარიატი. ერთხელ მეც შემაჯიბრეს ერთ-ერთ მოსწავლესთან. გავიმარჯვე, წიგნი მაჩუქეს. რამდენიმე დღის შემდეგ კი გამომიძახეს კომკავ-

შირის საქალაქო კომიტეტში, მომილოცეს გამარჯვება, თურმე უკვე იცოდნენ, რომ არსად არ ვმუშაობდი. გამგზავნეს გაზეთ „საბჭოთა აჭარისტანის“ რედაქციაში კორექტორად. „ახალგაზრდა ლენინელსაც“ ჩვენ ვუწევდით კორექტირებას (იგი კვირაში ორჯერ გამოდიოდა). მალე ორი კორექტორი დააპატიმრეს. ყველას შიშით აკანკალებდა და ვერც ბედავდა ეთქვა — რატომ? რისთვის? მალე მესამე კორექტორი — კ. საბახტარიშვილიც გააქრეს. დავრჩი მარტოდ მე. შიშმა ამიტანა, მაგრამ არ ვიმჩნევდი, ანდა ვის არ ეშინოდა. დღეს შენ დაგიჭერენ, ხვალ სხვას და ა. შ. რაგინდ მაგარი გულისა ყოფილიყავი, შიში აგიტანდა ციებცხელებასავით...

მუშაობას ვიწყებდი საღამოს შვიდ საათზე, ხოლო ვამთავრებდი მეორე დღეს რვა-ცხრა საათზე. ძალიან მიჭირდა ღამისთევა, მაგრამ რა მექნა. ხანდახან მოდიოდა ჩვენთან პარტიის საოლქო კომიტეტის მდივანი თათლაშვილი. ერთხელ ასე მითხრა: აბა, ქოჩორა (ასე მეძახდა), ყოჩაღად იყავი, თორემ ხვალ... — თითები ისე გადააჭდო ერთმანეთს, რაც ციხეს ნიშნავდა. გუმანით ვხვდებოდი, მასაც შიში ჰქონდა მოძალებული და გაზეთის მუშაეებს აფხიზლებდა, არაფერი შეეცდნენო: იქ, მე და შალვა იოსელიანი ხშირად ვხვდებოდით ერთმანეთს. იგი ჩემზე რამდენიმე წლით უფროსი იყო, სახენაყვაილარი, სიარულის დროს ცალი მხარი აწეული ჰქონდა... ჩვენს კორექტურას დაუმატეს მუშაეები და ჩვენთან გაამწესეს სევერიან ტულუში და ამირან გურგენიძე. მაშინ ასეთი წესი გვქონდა: გაზეთი რომ იბეჭდებოდა, პასუხისმგებელი კორექტორი თვალს გადაავლებდა მეორასე ცალს და თუ სუფთა იყო, ხელს მოაწერდა. ამის შემდეგ გაგრძელდებოდა ბეჭდვა.

აქ მინდა გავიხსენო ერთი ფაქტი.

მთელ ქვეყანაში მიმდინარეობდა სტალინური კონსტიტუციის პროექტის სახალხო განხილვა. რკინოგზის სადგურებში, კლუბებში, სამკითხველოებში, ბიბლიოთეკებში იდო კონსტიტუციის პროექტი, მეღანე, კალმისტარი და აგრეთვე სპეციალური ჟურნალი, თუკი კონსტიტუციის რომელიმე მუხლი არ მოგეწონებოდა, შეგეძლო ჟურნალში ჩაგწერა შენი წინადადება, როგორც გვითხრეს, ბოლოს ყველა შენიშვნას შეკრებდნენ, შეკონაგდნენ და გაგზავნიდნენ კრემლში... ერთ დღეს მეორასე ცალი გაზეთი წავიკითხე. ხელი მოვაწერე და წავედი სახლში. დილის ათი საათია, ბაზარში უნდა შევიარო. ბაზრის წინ ჯიხურში ახალი გაზეთი ვიყიდე ხორცის შესახვევად. შემთხვევით შევნიშნე, რომ პირველ გვერდზე წერილის სათაურში სიტყვაში „სტალინი“ ასო ი შავი საღებავითაა დაფარული. შევცბი. იქვე, კუთხეში საკერავი მანქანის შემკეთებელი სახელოსნო იყო. მახსოვდა, იქ ედგათ ტელეფონი. შევვარდი

შიგ. უმაღლესი ტელეფონს. სტამბაში დავრეკე, რომ ხმავი გამეგო...
მაგრამ არავინ მიპასუხა.

სირბილით მივედი სტამბაში. გაზეთის რედაქტორს დავით ღუმბაძეს სახეზე მიწისფერი ედო. ორი ჩეკისტი ხელში გაზეთს ატრიალებდა. საწიწილე კვერცხივით სინათლეზე ლანდავდნენ გაზეთს. გაბრუებული იდგა მთავლიტის თანამშრომელი ქალი, რომელიც იმ დამეს მორიგეობდა და აკონტროლებდა გაზეთს. ორას ხუთ ცალამდე არ იყო დასვრილი, ორას მეექვსედან კი იწყებოდა ჩვენი უბედურება. მე ახსნა-განმარტება დამაწვრინეს. ჩემი ხელმოწერილი გაზეთი წაიღეს... და თან გაიყოლიეს მემანქანე-მბეჭდავი—აკოფოვი, დაახლოებით ორი თვის შემდეგ, გაზეთის რედაქტორმა დავით ღუმბაძემ თავის კაბინეტში შეგვკრიბა თანამშრომლები. აი, რა გვიამბო: აკოფოვს ელიარებიანა დანაშაული. ეს გააკეთა სტალინის სიძულვილითო, რადგან მისთვის ჩამოუტრთმევიათ ბრძანებები სახლი. სწორედ ის შენობა, დღესაც რომ დგას ორჯონიკიძის (ახლა 9 აპრილის) ქუჩაზე. ამჟამად პირველ სართულზე, მგონი, რკინაკავეულის მაღაზიაა. აკოფოვს, თურმე ხუთი წელი მიუსაჯეს.

ომის დაწყების წინ თბილისში გადავედი... რომ უმაღლეს სასწავლებელში მოვწყობილიყავი. მოვეწყე თბილისის სახუნტის მოსამზადებელ კურსებზე. მალე ომიც დაიწყო. მე მეორე დღესვე გამოუძახებლად გამოვცხადდი გაწვევის პუნქტში, ყოფილ პიონერთა სასახლეში, გამიწვიეს. ერთხანს ლენინაკანში გამამწესეს, შემდეგ ირანში გაგვგზავნეს, მალე ისევ ლენინაკანში დაგვაბრუნეს. როგორც მახსოვს, 1942 წლის ზაფხული იყო. ვდგავარ ყაზარმის მეორე სართულის ფანჯარასთან. თვალი ვკიდებ ეზოში მიმავალ ჯარისკაცს, რომელსაც გამოხუნებული ტანსაცმელი ეცვა. ცალმხარაწეული მიდიოდა. გამახსენდა შალვა ზოსელიანი. ვიფიქრე, თუ შალვაა, ჩემს დამახილზე მოიხედავს. დავუძახე, მობრუნდა, ამომხედა, მიცნო. გამიღიმა. მასთან ჩავიბრინე. ერთმანეთს გადავეხვიეთ. მივიკითხ-მოვიკითხეთ ერთმანეთი. ძალიან უკმაყოფილო იყო აჭარის მწერალთა განყოფილების თავმჯდომარისა, რომელსაც შეეძლო არ გაეშვა პოეტი სასაკლაოზე. მაგრამ პირიქით მოხდა, როგორც გავიგეთ, დივიზიის გაზეთის რედაქციას სჭირდებოდა. ჟურნალისტები და ასოთამწყობები. გაზეთის რედაქტორმა გაიგო ჩემს შესახებ (თბილისელი რუსი იყო) და ორჯერ მთხოვა, გადასულიყავი რედაქციაში (გაზეთი გამოდიოდა ნახევარი რუსულად და ნახევარი ქართულად). მე უარი ვუთხარი, რადგან პოლკის სასულე ორკესტრში ვუკრავდი. დაკრის გარდა ჩვენ არაფერი გვევალებოდა. ამიტომ აქ მერჩივნა ყოფნა. ვთხოვე შალვას, გადადი რედაქციაში სამუშაოდ-მეთქი. თავი შორს დაიჭირა, უარი თქვა. შალვა გავაცანი ჩვენს ბიჭებსაც. ჩვენთან იყო აგრეთვე. ოსი

პოეტი რევან ასაევი. იმხანად ჯარში საკმელი არ გვეყოფნოდა. პოეტის პეტაურის ბრძანებით მუსიკოსებს გვიმატებდნენ კერძებს, რასაც „ბაგას“ ეძახოდნენ. გადავწყვიტეთ „დაბავკიდან“ შალვასათვის გვეწილადა. მან მადლობა გადაგვიხადა, ნუ შეწუხდებითო თქვა და გაგვშორდა. მისი ყაზარმა ჩვენი ყაზარბის გვერდით იდგა. მე მივედიოდი ხოლმე მასთან. იგი დაჯავრდებული და გაოგნებული ჩანდა.

ერთ დღეს ჩვენს მაესტროს (თბილისელი სომეხი იყო) ვთხოვე, პატარა ბარაბანზე დამკვრელი აგვეყვანა, რომლის ათვისება იოლი იყო, არ სჭირდებოდა ნოტების ცოდნა. ეს ადგილი შალვასათვის მიწოდდა და კიდევ გავუმხილე მაესტროს. მითხრა: ახლავე უთხარი, თუკი დაგთანხმდება, შტაბში მივალ და მის გადმოყვანაზე ბრძანებას დავაწერინებო. სამნი გავიქეციეთ. იგი ყვითელ მტვერში ამოგანგლული, დაღლილი (რადგან ყოველდღე სამწყობრო მეცადინეობა ჰქონდათ) ლოგინზე იჯდა და ზურგით ბოძს მიყრდნობოდა. მივედიო მასთან თუ არა, შალვა ზეზე წამოდგა, ჩვენ მივახარეთ მისელის მიზეზი. გაიარ-გამოიარა, შემობრუნდა და თქვა: „სადაც არის ბედი შენი, იქ მიგიყვანს ფეხი შენი“. ხელები მომხვია, ერთი კაკალ ცრემლი დაუგორდა ნაყვავილარ სახეზე. ბოლოს თქვა: — უხერხულია პოეტისთვის მაგ ხელობა! — უიმედოდ ხელი ჩაიჭნია. სულმოწამლული წამოვედი. ეჰ, იმ დღეს ისეთი ქარბორბალა ტრიალებდა, რომ აგორებულ მტვერში ძლივს მივაგენით ყაზარმის შესასვლელი. მეორე დილასაც მივეახლე შალვას ბინას, მაგრამ ჩვენი საყვარელი პოეტი ადგილზე არ დამხვდა. მოვიკითხეთ და აი, რა გადმოგვცეს: წუხელ, ნაშუალამევს სიით ათი კაცი ამოიკითხეს. მათ შორის იყო შალვა, იოსელიანიც. წაიყვანეს, მაგრამ სად, არ ვიცითო. იმხანად პატარ-პატარა ჯგუფებად მიჰყავდათ ჯარისკაცები. შემდეგ ვგებულობდით, რომ ირანში სამხედრო ნაწილების საწყობებში გზავნიდნენ. ვიმედოვნებდით, ალბათ, შალვაც იქ გაგზავნეს-თქო. ბიჭებს ვუამბე. თავხარი დაეცათ. მის შემდეგ ჩემს სულში ბროლივით უყანგავი პოეტის უკვდავი ქანდაკება დგას.

ახლა კი ვიცით, სად შეწყდა მისი კვალი, სად დაიფერფლა პოეტის ხორცი და სული.

კითხვებს პასუხობენ ჩვენი კრებები

ჟურნალ „ჭოროხის“ კითხვებს პასუხობენ მამია ვარშანიძე, ღვით თედორაძე, ჭე-
მალ ჭათამაძე, ემენ დავითაძე.

1. გაიხსენეთ თქვენი პირველი ნაწარმოებები. ისევ მოგწონთ ისინი, თუ გასულმა
დრომ გარკვეულწილად შეცვალა თქვენი დამოკიდებულება მათადმი?
2. პოეზიაში არსებობს ცნება — „გენიოსთა ტირანია“, შორს რომ არ წავიდეთ, მეო-
ცე საუკუნის ქართულ პოეტურ ტრადიციას გალაკტიონმა და მისმა თაობამ დაუდო
ხათავე. თუმცა ბოლო წლებში გამოიკვეთა ტრადიციის კანონების რღვევის ტენ-
დენცია. თქვენის აზრით როგორ გაგრძელდება ეს პროცესი?
3. ვერლიბრისადმი დამოკიდებულება არაერთგვაროვანია. ჰყავს მოწინააღმდეგენიც,
მაგალითად ცნობილმა პოეტმა ფრიდონ ხალვაშმა ვერლიბრს „ვერრითმი“ უწო-
და და ჰყავს მომხრეებიც. გვიანტირებს ლექსის ამ ფორმისადმი თქვენი დამო-
კიდებულება.
4. ბოლო წლების პოეტურ ცხოვრებაში სულ უფრო მეტად შემოდის „სასაუბრო“
ენა. კარგია ეს თუ ცუდი?
5. და კიდევ ერთი ტენდენცია. მომრავლდა ირონიულ-პაროდიული ლექსი, როგორ
უყურებთ ასეთ გაგებას?
6. ახალგაზრდა პოეტის მცნება ზშირად იგივედგება ავანგარდიზმის მცნებასთან. ამ მხრივ
ბოლო ხანებში ჩვენს მხარეში ვინ მიიქცია თქვენი ყურადღება და კონკრეტულად
რის გამო?
7. რას უნდა მსახურებდეს ქართველი პოეტი დღეს, კონკრეტულად დღევანდელ ვითა-
რებაში?

მამია ვარშანიძე

1.

როგორ მომწონს ჩემი პირველი ნაწარმოები? შეიცვალა თუ არა მათადმი ჩემი
დამოკიდებულება?

პასუხს ცოტა შორიდან დავიწყებ.

აკაკიმ საიდუმლო ბარათი“ ცხრამეტი წლისამ დაწერა. მომდევნო წლებში დაწერა
„სალამური“, „შიქასტა“, „იმერული ნანინა“, „ციცინათელა“, „ჩანგური“, „თავო ჩემო,
ბედი არ გიწერია“. ეს უკანასკნელი ლექსი დაწერა ოცდაათი წლისამ. უკეთესი ლე-
ქსი შემიდგომ არ დაუწერია. სამოცდათხუთმეტი წლის აკაკისათვის რომ გვეკითხა, მოგ-
წონს თუ არა ეს ლექსებიო, როგორ ფიქრობთ, რას გვიპასუხებდა — უარყოფითს?
არა.

— „გუთნის დედა“, „ქართველის დედა“, „რისთვის მიყვარხარ?“, „ნანა“, „ელე-
გია“, „პოეტი“, „გახსოვს ტურფავ...“, „იანიჩარი“ — ილიამ ოცი-ოცდაერთი წლის
ასაკში დაწერა, ხოლო „ბედნიერი ერი“, „ჩემო კარგო ქვეყანა“... ოცდაათი-ოცდათო-

რმეტი წლისამ. სამოცდაშვიდი წლის ილიასთვის რომ გვეკითხათ, მოგწონთ თუ არა ეს ლექსებიო, რას გიპასუხებდათ? ალბათ გეტყოდით, ამის შემდეგ ოცდაათ წელს მეტი ვიცოცხლე, მაგრამ უკეთესი ლექსი არ დამიწერიაო. ასე გიპასუხებდათ ვაჟიც.

ასევე შეიძლება ითქვას გრიგოლ ორბელიანზეც. მისი ერთ-ერთი საუკეთესო ლექსია „მუხამბაზი“ (...ნუ მასმევ ღვინოს), რომელიც პოეტმა დაწერა ოცდახუთი წლის ასაკში. „სალამო გამოსალმებისა“ ოცდაჩვიდმეტი წლისამ დაწერა. ოთხმოცი წლის გრიგოლისათვის რომ გვეკითხათ, შემდგომ უკეთესი რა დაწერეო, თავს გააქნევდა.

სრულიად ახალგაზრდა გალაკტიონ ტაბიძემ დაწერა „მომღერე რამე!“, „შემოდგომის დღე“, „მესაფლავე“, „მე და ღამე“, „გურიის მთები“, „უსიყვარულოდ“, „ატმის ყვავილები“, „აკაკის ლანდი“, „მერი“, „მთაწმინდის მთვარე“ და სხვა.

„ნინოწმინდის ღამე“ გიორგი ლეონიძემ შექმნა ოცდახუთი წლის ასაკში. შემდეგ უკეთესი არ დაუწერია.

„ესენინს“, „მე ყაჩაღებმა მომკლეს არაგვზე“, „ლექსი მეწყერი“, „რია-რია“, „მაშ, გამარჯვება“, „სენტიმენტალური მოგზაურობა“, ტიცოან ტაბიძე ძალიან ახალგაზრდა იყო, როცა ისინი დაწერა. მე ვფიქრობ, უკეთესი არც დაუწერია.

...ჩემი შემოქმედებიდან პირველ ნაწარმოებზე ერთ პოეზიის მოყვარულ ინტელიგენტთან კამათში ჩავები... და მან მითხრა: პოეტმა შეიძლება ძალიან ახალგაზრდად იხეთი ლექსი შექმნას, რომ შემდეგ უკეთესი ვერ დაწეროს. მაგრამ საუკეთესო ლექსი შეიძლება შექმნას შუაზნისამაც, მოსუტმაც. ასე მაგალითად, ი. გრიშაშვილი ორმოცდაათი წლის იყო, როცა დაწერა საუკეთესო ქმნილებანი — „მუხამბაზი“, „დავებრდი? არა!“, ლირიკული პოემები — „მუსტაფას ვირი“, „მოლა და ძაღლი“, „ბაბაჯანას ქო-შები“ და სხვა. ყაზახეთის დიდმა აშუღმა პოეტმა ჯამბულმა ას წელს მიახლოებულმა შექმნა საუკეთესო ლექსები. ასე, რომ პოეტებს წლების მიხედვით ნუ დაუდებთ ზღვარს, დასძინა ბოლოს მოკამათებ. მე დავფიქრდი და დავეთანხმე. მე ვფიქრობ, მი-მიხვდება ყველა, თუ რისი თქმა მინდა. ანუ ამით დავჯერდები პასუხს პირველ კითხვაზე... ზო, არ ვწუნობ ჩემს პირველ ნაწარმოებებს. ესენია: „დედის ბაღი“, „ბათუმი“, „კოჭლი“, „პირველი თოვლი“ და სხვ.

2.

„გენიოსთა ტირანიაზე“ მე სხვაგვარი აზრი მაქვს. მარტო დიდი მდინარეები არ ქმნიან ზღვას. უფრო მეტიც: დიდი მდინარეები იმით არიან დიდნი, რომ მათ გზად-გზა უერთდებიან პატარა მდინარეებიც. სათავეში არც ერთი მდინარე დიდი არ არის. პირდაპირ ნუ გამოიგებთ ამ სიტყვას. მე მინდა ჩემი გულისთქმა განმარტო. ყველა პოეტი — დიდი თუ პატარა, იზრდება ტრადიციულ ბაზაზე და თანდათან ყალიბდება, სიმბოლურად, რომ ვთქვათ, ვინ სერის სიმადლეს, მიაღწევს, ვინ გორისას, ვინ კიდევ მწვერვალს გაუტოლდება. ეს ნიჭის მაღლია! „ჩეჩილი“, „აღამიანი“, „მე პატარა ქა-რთველი ვარ“, „ორი დედა მყავს“ პატარა პოეტებმა შექმნეს, მაგრამ დღეს ამ ლექსთა ავტორების გარეშე ქართული პოეზიის ტრადიციული წინსვლა ვერ წარმოგვიდგენია. კითხვაში ზღვარდადებულია მეოცე საუკუნის პოეტური ტრადიცია. მე ცოტა განსხვავებული ფიქრი მაქვს, მე ვფიქრობ, ტრადიციისათვის ასეთი ზღვარდადება არაა სწორი. ტრადიციის სათავეები შორიდან მოედინება და ისე ერთვის თანამედროვეობას, რომ თითქოს თვალს ვერ კვიდებთ... და მე აქ მაგონდება უნიჭიერესი კრიტიკოსი გურამ ასათიანი. იგი ეხებოდა მეცხრამეტე საუკუნის დიდ პოეტთა ლექსიკური ქსოვილის განახლება-გამდიდრებას, მაღალ დონეზე აყვანას... და მას აქ მომყავდა

შეუმჩნეველი პოეტების სტრიქონები, რომლებიც ამ განახლების ნიშნებით ბრწყინავდნენ... და ასკვნდა, რომ — აი, აქედან იწყება დიდი განახლებათა ნიჭილოზ ბარათა. შვილის თუ სხვათა შემოქმედებაში. ჩვენ ფტინშად არ უნდა ვაქციოთ ტიტანები და მით არ უნდა დავბრმავდეთ, სათქმელს გადავუხვევ და აი, რას ვიტყვი კიდევ: ჩვენი სასიქადულო მომღერალი ნანი ბრეგვაძე მღერის იოსებ ნინეშვილის ლექსს „ვაზო, ქართული კაცის დიდებაჲ!“ და მღერის შესანიშნავად. შეიძლება გვჟავდეს უკეთესი ხმის მომღერალი, მაგრამ ამ ლექსს ვერ იმღერებს ისე, როგორც ამას მღერის ნანი ბრეგვაძე. შეიძლება მოვიდეს გენიოსი მომღერალი, მაგრამ ამ ლექსს ისე მიმოიდგვალად ვერ იმღერებს, როგორც მღერის ნანი ბრეგვაძე, ამ სიტყვებს პირდაპირად ნურავინ გაშიგებს, გავიგოთ იგი მთელი ნიუანსებით.

ტრადიცია უწყვეტი პროცესია, როგორც ეს ხდება ბუნებაში. მეცნიერები რა როლსაც ანიჭებენ გენებს, ეს ყველამ ვიცით... და ეს ჩვენული გენები ჰაუ, რა შორიდან მოდის და მოდის. დღევანდელი კაცის სახე შეიძლება მკაცრ თაობაში გამოჩნდეს და ჭარბად. და საერთოდ კი, გენი გენს კი არ უარყოფს. მე ამას მიამიტურად „გენების ტრადიცია“ შევარქმევ. მაშასადამე, ტრადიციის აბსოლუტურად უარყოფის აზრი არ მიმაჩნია სწორად. ტრადიცია გზადაგზა ირღვევა, მაგრამ იგი მაინც არსებობს და არსებობს ძირითადად. გავისხენოთ რუსთაველის მხოლოდ ორი სტრიქონი: „რა ვარდმან მისი ყვავილი, გაახშოს, დაამჭწაროსა“. ახლა გავისხენოთ გ. ტაბიძის „მე და ღამე“, „უისყვარულოდ“, „მესაფლავე“, „მერი“ და სხვა. შევადაროთ ისინი ერთმანეთს. აქ განა ტრადიციის ზარები არ რეკავენ? დიასაც, რომ რეკავენ და ძალუმაღაც.

ასევე ითქმის ტიცთან ტაბიძის, პოლო იაშვილის, გიორგი ლეონიძის, იოსებ ნინეშვილის, ირაკლი აბაშიძის შემოქმედებაზე... და იმათ შემოქმედებაზეც, ვინც დღეს ცოცხალია.

3.

ჩვენი ძველი პოეზია მთლიანად ველრიბრია ჩანარუხაქმდე, შავთელამდე... მაგრამ უარი არ გვითქვამს ამ მეგვიედროებაზე. ვერლიბრია გრიგოლ ორბელიანის „მუშა ბოქულაძე“, მაგრამ ეს ლექსი ამისთვის არავის დაუწუნებია. მაგრამ სხვა რითმიანი ლექსი, „შუა უზის დიდი ზღვარი“. მე მომწონს პოეტური პროზა, პოეტური პუბლიცისტიკა, მაგრამ რითმიან ლექსს უფრო იგუებს ჩემი სული, ვიდრე ურითმოს. მაგრამ ცოტანი როდი არიან, რომლებიც თავყანს სცემენ ურითმო ლექსებს და აღიარებენ მის დიდ უპირატესობას იმაში, რომ ასეთ შემთხვევაში ავტორი ლაღად „გაიჭრება“ ისეთ სივრცეში, სადაც თითქმის გაუჭირდება ნავარდი რითმიან ლექსს. მაგრამ რომელმა ველრიბრისტმა ავტორმა მიაღწია იმ მწვერვალებს, რასაც მიაღწევს რუსთაველმა, გურამიშვილმა, ბესიკმა, ილიამ, აკაკიმ, ვუჟამ, გალაკტიონმა, ტიცთან ტაბიძემ, პოლო იაშვილმა, იოსებ გრიშაშვილმა, გიორგი ლეონიძემ და სხვებმა? ასევე ითქმის რუსულ პოეზიაზეც. აბა, რომელი ველრიბრის მოთაყვანე რუსი პოეტი გაუტოლდებდა ა. პუშკინს, მ. ლერმონტოვს, ვ. მაიაკოვსკის, ს. ესენინს? მთავარია ნიჭი, ტალანტი ყველაფერს შესძლებს, სიანდლსაც მონახავს და ვრცელ ტრამალებში გაიჭრება და არწივით მწვერვალზეც ავარდება.

4.

ბოლო წლებში პოეზიაში მართლა შემოიჭრა სასაუბრო ენა. ეს ცუდი როდია, მაგრამ გაჩნია სათქმელს. იგი მოდად არ უნდა გავხადოთ, რადგან ასე თუ ისე ლირიკის დონეს დაბლა ეწევა, ღამის მიწაზე განართხოს, ლირიკას კი შვენი მალა-

მალა ფრენა ისე, რომ ცხოვრებას არ მოსწყდეს. იქ, სადაც ლირიკული აღმადრენაა აუცილებელი, თბრობამ არ უნდა გავიცატოს, ხოლო, სადაც თბრობაა აუცილებელი, ასეც უნდა გავაკეთოთ. ზოგჯერ კი აუცილებელია შერწყმა. ლირიკა მაინც ლირიკაა, ფრთიანია, მუღერადი და ხშიანი, როგორც ჩონგურის სიმები. მთავარი პოეტისათვის ეს უნდა იყოს, წინააღმდეგ შემთხვევაში დარჩება უბრალო მთხრობელ პოეტად.

5.

ვინც მხოლოდ ირონიულ-პაროდიულობითაა გატაცებული, ვუპასუხებდი რუსთაველის სტრიქონებით: „დიდსა ვერ მოჰკლენ, ხელად აქვს ხოცა ნადირთა მცირეთა“. დიდი შოთასეც არა იყოს, უსაზომო არაფერი ვარგა, მით უმეტეს ირონიულ-პაროდიული ლექსი. პოეტი დროგამოშვებით, ხანდახან ამგვარ ლექსსაც უნდა წერდეს, ესეც საჭიროა, რაზან ამას თვით ცხოვრებაც „გვაძულებს“.

6.

ჩემი აზრით, სწორი არ იქნება თუკი შიშვლად ვიტყვით, რომ ცხოვრებაში ავანგარდში მხოლოდ ახალგაზრდები „ჩამწყრივებულან“, ხოლო ჭარმაგნი, ხანდაზმულნი მიღმა დგანან. ისინი ერთად არიან... განა გ. ტაბიძე ხანდაზმულობისას ახალგაზრდებთან ერთად ავანგარდში არ იდგა? ვინ არის ავანგარდში? ნიჭიერი პოეტი... და აქ რა შუაშია ჭარმაგი ან ახალგაზრდა? პოეტი წინა ხაზზე ითვლება არა იმით, რომ იგი ფიზიკურად ახალგაზრდაა; ჭარმაგი უკან დგას არა იმიტომ, რომ იგი ხნიერია... მთავარია პოეტის შემოქმედება თუ რამდენად ცხოველყოფილად და მაღალმხატვრულად ასახავს ცხოვრებისეულ მოვლენებს. კონკრეტული მაგალითების მოტანა შორს წავიყვანდა და სიტყვას აღარ გავაგრძელებ.

ჭერჭერობით არაფერს ვიტყვი იმაზე თუ ამ ბოლო დროს ჩემი ყურადღება, რომელმა ახალგაზრდა პოეტმა მიიქცია ჩვენს მხარეში.

ეს ჩემს საიდუმლოდ დარჩეს. დე, ყველამ გულიანად იღვაწოს და ყველა თავის-თავზე ფიქრობდეს, მე ვერავინ მჯობნისო. ეს არის წინსვლის საწინდარი, მაგრამ ამ აზრმა ახალგაზრდა ცდუნებამდე არ უნდა მიიყვანოს.

7.

რას უნდა მსახურებდეს დღეს პოეტი?

პოეტი უნდა ემსახუროს მხოლოდ და მხოლოდ თავის ერს, განიზარებდეს მის ჭირ-ვარამს, მის ტკივილებს, მის სიხარულ-აღტაცებას, დაცემას თუ ზეადღებლობას... პოეტი სისხლ-ხორცეულად უნდა იყოს განსხეულებული ერის ცხოვრებაში. უნდა განიცდიდეს ყოველ ნიუანსს; ზნეობრივ დამდაბლებას თუ ამაღლებას, სულიერ სიმდიდრეს თუ გაღარიბებას, პოეტს უნდა სტკიოდეს თავისი ხალხის ტკივილი, მისი ჭრილობა. სწორედ ასეთი იყვნენ ჩვენი დიდი პოეტები ვაჟა, აკაკი, ილია და ა. შ. ჩვენც მათ გზას უნდა მივყუთ... ამ ჩემს ნათქვამს ერთი შენიშვნა მინდა გავუკეთო: პოეტი სახალხოც უნდა იყოს. ე. ი. ყველა ხალხისათვის საყვარელი პოეტი უნდა იყო შენი ლექსებით, შენი ადამიანობით. ბაირონმა ბერძნების ამღვრეულ ბედს შესწირა თავისი სიცოცხლე, შოტლანდიის დიდი პოეტის რობერტ ბერნსის შემოქმედებას ჩვენ სიამოვნებით ვკითხულობთ, რადგან იგი გვაყვარებს სამშობლოს, ადამიანს და გვასწავლის იმასაც, თუ როგორი უნდა იყვნენ მიჯნურნი. ვისაც წაუყითხავს მისი „ჯონ ანდერსონი“, იგი სიმპატიით აღივსება თავისი მეუღლისადმი, რაგინდ ხანში შესულნი იყვნენ... პოეტი სიძულვილს კი არა, სიყვარულს უნდა მსახურებდეს, ყველას გულს რომ უძგერებს, ვინც

არ უნდა იყოს ის, შოტლანდიელი თუ ფრანგი, ქართველი თუ თათარი, უკრაინელი... ამას შთაგვაგონებდნენ მსოფლიოს ღირსეული პოეტები, კლასიკოსები თუ თანამედროვენი...

დავით თედორაძე

1. პირველი ლექსი მეხუთე კლასში დავწერე. ისტორიის მასწავლებელმა მურვან ყრუს მიერ საქართველოს დარბევაზე მოგვითხრო. გულქვა დამპყრობლის სისასტიკემ ძლიერ იმოქმედა ჩემზე. საღამოს ვაკვეთილის სწავლის ნაცვლად მოწრდელი ლექსი დავწერე და მეორე დღეს მასწავლებელს მივუტანე. ამის შემდეგ მეთუ კლასამდე ლექსის დაწერის სურვილი აღარ გამჩენია. პირველ წიგნში ძირითადად სტუდენტობის დროს დაწერილი ლექსები შევიტანე, მათგან ბევრი ახლა აღარ მომწონს. ალბათ, ოდესმე თუ გადავწყვიტე, გამოცემული კრებულებიდან ერთი წიგნის შერჩევა, ისინი გაიწირებოდა.

2. თუ შეიძლება ამგვარი შედარება და თუ მკრეხელობაში არ ჩამოვართმევთ, საერთოდ პოეზია შეგადართ „მრავალსართულიან“ ქართულ სუფრას, სადაც ერთი მეორეზე უკეთესი კერძებია, თავანჯარა ღვინით დაწვევებული, ვისაც რა უყვარს, იმას მიირთმევს, რასაკვირველია, მაგრამ მართო საცივით არავინ კმაყოფილდება, მოქვიფე ღვინოს წიწაკის მწნილსაც მიაყოლებს ხოლმე და სიამოვნებს. ასეა პოეზიაშიც. კითხულობ რუსთაველს, ილიას, ვაჟას, აკაკის... და სხვებსაც, და იმ სხვებში ხანდახან ისეთი მარგალიტი გამობრწყინდება, გონებას გაგინათებს, გულზე მოგხვდება, თავს დაგამახსოვრებს სამუდამოდ.

დაიხ, მეოცე საუკუნის ქართულ პოეტურ ტრადიციას გალაკტიონმა და ზისმა თაობამ დაუღო სათავე. გალაკტიონი ქართული პოეტური სიტყვის ჯადოქარი იყო. თუ „გენიოსთა ტირანიაზე“ მიდგა საუბარი, კაცს გალაკტიონი უნდა გაგახსენდეს უთუოდ: მისმა ნიჭმა შთანთქა პოეზიის ხიბლიც, მაღლიც და მირონიც. მაგრამ უზუნებოა იქნება დავწლი დაუკარგო მისი თაობის ისეთ დიდებულ პოეტებს, როგორებიც იყვნენ: პაოლო იაშვილი, ტიციანი, ვალერიან გაფრინდაშვილი, ტერენტი გრანელი, სიმონ ჩიქოვანი, გიორგი ლეონიძე და კიდევ სხვა. რაც შეეხება ტრადიციის კანონების რღვევის ტენდენციას, ეს არაა ახალი, განა ტრადიცია არ დაარღვია ბესიკმა, აკაკიმ, ვაჟამ?! ტრადიციის რღვევის პროცესი კვლავაც გაგრძელდება. პოეტი დღემოდამ ძიებაშია, მათ სათქმელს ცხოვრება აძლევს, მაგრამ ტეშმარტი შემოქმედი ეძებს თქმის ფორმას. მე კი მგონია მრავალ ფორმათაგან მაინც იდომინანტებს რითმისა და რიტმის ფენომენი.

3. ველრიბრს დაწერა უნდა. ბევრს ჰგონია, რაკი ლექსის ფორმით გადმოაღება თავისი ემოციები, პოეტია. ეს კი სულაც არ არის ასე. ისინი მალე კვდებიან. საერთოდ ქართველები, მხედველობაში ხალხი მყავს, ველრიბრს არ მიაგებენ დიდ პატივს. იშვიათად შეიძლება მოიძებნოს კაცი, ზეპირად რომ იცოდეს თუნდაც ერთი ურთიმო ლექსი.

4. მუხრან მაჭავარიანის ერთი პაწია ლექსი მინდა გავიხსენო:

„გარეთ ხმაურობს წვიმა...
ოთახს ანათებს ღამმა...
— პეტრუშა გახსოვს?
— იმე?

— რა ბიჭი იყო!..

— აბა!..

კარგად დაწერილი ყველაფერი კარგია.

5. ქართულ ხალხურ პოეზიაში უხვადაა გაბნეული ირონიულ-პაროდიული ლექსები. შიგა და შიგ დღესაც წერენ ჩვენი პოეტები და მე ვიტყვოდი, ძალიან ნიჭიერადაც, მაგრამ რომ ვთქვათ მომრავლდაო, მგონი არ ვიქნებით მართალი.

6. არც ერთი „ნიში“ არ მიყვარს, ამიტომ, თქვენის ნებართვით, ავანგარდიზმსაც ავუფელი გვერდს. ხოლო იმას, თუ ვინ მიიქცია ჩემი ყურადღება ახალგაზრდა პოეტთან — გულახდილად გეტყვით, აჭარაში არავინ.

7. ქართველი პოეტი დღეს, დღევანდელ ვითარებაში, საქართველოს მთლიანობას, სიყვარულს, ერის ღირსებას, თანამემამულეთა სულის დაწმენდას, განსპეტაებას, ზნეობის უზენაესობას, აღამიანთა დაცვას უნდა ემსახურებოდეს.

ჯამბალ ქატამაქე

1. ჩემი პირველი ნაწარმოებები არ მახსოვს. ისე, წერა ბავშვობაში დავიწყე, მაგრამ, დავბეჭდე ძალზე ვვიან, ოცდაოთხი წლისა ვიყავი.

2. ყველა ეპოქას ჰყავს თავისი გენიოსები, დიდი მწერლები და საშუალო. ყველა რომ გენიოსი იყოს, მწერლობა დაკარგავდა მრავალფეროვნებას. ამასთან, გენიოსები, ისე როგორც დიდი მდინარეები, ნაკადულებისაგან შედგება, თუ დაიშრიტება ნაკადულები, მდინარეს დააკლდება ჩვეული მქუხარება, ჩემი ღრმა რწმენით გენიოსების სულს პატარა მწერლებიც ავსებენ.

3. ვერლიბრი არ მიყვარს, თეთრი ლექსი, ქართულ პოეზიას ვერ ესადაგება, იგი ევროპულის გადმომღერებაა, რასაც ჩვენი მუსიკალური ენა ვერ მიიღებს. ღრმა აზრთან ერთად ქართულ ლექსს მუსიკაც, რიტმიც და ზომაც უნდება.

4. პოეტური ენა სხვაა, სასაუბრო სხვაა, ამიტომ სალექსო ენა უნდა გამოირჩეოდეს სასაუბრო ენიდან. პოეზია ჩიტების ჭიკჭიკია, მიმზიდველი, ნატიფი და მომხიბვლელი, ამასთან აღამიანს სულში წვდება და სასიამოვნო კვალს სტოვებს. სალაპარაკო ენა კი სხვაა, თუმცა ხალხში გაგონილი სიბრძნე, დიდილოგი, საუბარი ჩვენში საოცრად ლამაზია და პოეტური.

5. ამ ბოლო დროს მთელი ჩვენი ცხოვრება ირონია და პაროდიაა, მაგრამ ასეთი შემოქმედება წმინდა გაგებით არაა ლიტერატურა. მე უფრო მაღალი დონის ნაწარმოებს ვცემ პატივს, ირონიულ-პაროდიული ლიტერატურული ქმნილებები, რა დონისაც არ უნდა იყოს, დიდხანს ვერ შერჩება საუკუნეების ძვრებს, იგი მალე ჩაყვდება.

6. ახალგაზრდა მწერლებზე ბევრის თქმა შემიძლია. მწერალთა ორგანიზაციაში ხანგრძლივი მუშაობის პერიოდში ბევრ ნიჭიერ და უნიჭო ახალგაზრდას შევხვედრივარ, ბევრი დიდად განათლებული კაცის შთაბეჭდილებას ტოვებს და ფონს გადიან, ზოგი მხოლოდ მოყვარულია და ცუდი მკითხველის იქით ვერ ზედვს ვერაფერს. ასეთს პირდაპირ ვეუბნებით, მაგრამ არ სჭირათ, დროს უქმად ფლანგავენ. მოკლედ, ახალგაზრდობის იმედი მაქვს, ალბათ ისინი ჩვენზე მაღლა დადგებიან, მთავარია ცხოვრების საფუძვლიანი ცოდნა, აქ კი ბევრს ღალატობს ადლო.

7. პოეზია და სინამდვილე ტყუპისცალია. დიდი პოეტები, გენიოსებიც დროს მიჰყვებოდნენ და ტაშ-ფანდურის ხმაზე არ აწყობდნენ სიმებს. ილია, აკაკი, ვუა... მაგრამ ჩვენს დროში ოდნავ დაირღვა მწერლობასა და დროს შორის საზღვარი, ბევ-

რი ხალასი ნიქი შეიწირა იმ კომუნისტურმა ეპოქამ, რომელიც ერთ დღე-ღამეში და-
ნგრა.

დღევანდელ მძიმე დღეებში მწერლების მთავარი გზაა სამშობლო, ხალხი, თა-
ვისუფლება, სიყვარული, ურთიერთპატივი და გაგება. საქართველო უპირველეს ყოვ-
ლისა. აი ქართველი პოეტების დაუშრეტელი მუშების წყარო.

2025 დაგითამა

1. მე ისინი მიყვარს იმიტომ, რომ ჩემს პოეტურ ბავშვობას მაგონებენ, მოწონე-
ბაზე კი რა მოგახსენოთ, ახლა ისინი ერთობ უმწიფრებად მეჩვენებიან.

2. პოეზია „სტანდარტების“ რღვევის გარეშე არაფერია, მე იგი მუდმივგანვითა-
რებადი და მუდმივგანახლებადი მწამს და მჭერა. ტრადიციაც თავისებური „სტანდა-
რტია“, ასე რომ ისიც შეიცვლება, საქმე ნამდვილ პოეზიას თუ ეხება.

3. ოღონდ პოეზია იყოს და ფორმას მე არ დავეძებ, თუმცა, თვითონ მე არასო-
დეს დამიწერია ურითმო ლექსი. ნამდვილ პოეზიას ღმერთმა გაუმარჯოს!

4. სასაუბრო სტილი და იერ-სახე მისაწვდომობის, აღქმის გარანტიის შემცველია,
მაგრამ ზომიერება — უმთავრესია. პოეზიის ენა არ უნდა დაეშვას უბრალო მეტყვე-
ლების დონეზე.

5. მე ამ შემთხვევაში რუსთაველური კანონზაფის მომხრე და მორჩილი ვარ...

6. რთული ცხოვრებისეული მოვლენების გამო ანალიზი არ გამიკეთებია ბოლო-
დროინდელი ახალბედების შემოქმედებისათვის. ცხადია, ეს ჩემი დაუდევრობის ბრალი-
ცაა. ამიტომ არ მინდა დაუფიქრებლად დავასახელო ვინმე და ამით ვინმეს კიდევ
გული დაგწყვიტო ჩემი აჩქარებული პასუხის გამო.

7. ერს, ენას, მამულს, სარწმუნოებას.

ნოდარ კახიძე

აბუსერიძის გზის ნაწარმოები — ხელოსნობის შესავლის წყარო

საქართველოს ხელოსნობის შესახებ სხვადასხვა წერილობითი, მათ შორის ეპიგრაფიული, წყარო მოგვეპოვება. ამათგან განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა მე-13 საუკუნის ცნობილი ქართველი მწერლისა და მოაზროვნის აბუსერისძე ტბელის ნაწარმოები. ივ. ჯავახიშვილის დახასიათებით იგი საგულისხმო საისტორიო წყაროა, რომელშიც ხორცშესხმულად არის წარმოდგენილი საქართველოს იმდროინდელი ყოფაცხოვრება.¹

აბუსერისძე ტბელის ნაწარმოები ამ ზოგადი შეფასების ფონზე პირველ რიგში დიდ ყურადღებას იქცევს მაინც შუა საუკუნეების სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ხელოსნობის შესახებ. მასში აღწერილია, კერძოდ, ქართველი ოსტატის — ქვითხურო ბასილის ცხოვრება და მისი ხელოსნური საქმიანობა.²

ნაწარმოების პირველი სრული კომენტატორი ლ. მუსხელიშვილი თვლიდა, რომ ბასილი „ტომით აჭარელი“ უნდა ყოფილიყო და ქვითხურობის საქმეც, რომელიც იმდროინდელ სამშენებლო ხელოსნობაში დაწინაურებული იყო, მას აჭარასა თუ სამცხის სხვა რაიონებში უნდა ეწარმოებინა.

ივ. ჯავახიშვილი, ხაზს უსვამდა რა ნაწარმოების დიდ მნიშვნელობას ხელოსნობის შესწავლის თვალსაზრისით, წერდა: „თანამედროვე მკვლევარი ამ პატარა თხზულებაშიაც ძვირფას ცნობებს იპოვის მრეწველობისა და ხელოსნობის შესახებ საქართველოში, მრავალს სააღმოჩენებლო ხელობისა და იარაღების ტერმინებს და სხვას“.³

მართლაც, აბუსერისძე ტბელის თხზულებაში დაცული ცნობები საშუალებას გვაძლევს თვალი გავადევნოთ ქვითხურობის პროცესებს დაწყებული „ქვის აღმოხდა-აღმოკაფვიდან“, ვიდრე შენობის „განსრულებამდე“.

პირველ რიგში თვით თხზულების მთავარი მოქმედი პირის — ქვით-

ბურო ბასილის შესახებ უნდა ითქვას. აბუსერისძე ტბელი წერს: „იყო ესრეთ, რამეთუ ესე ბასილი იყო ქვითხურო, რომელსა ეწოდებოდა „გალატონი“. თხზულების სათანადო ადგილები არავითარ ეჭვს არ იწვევს, რომ ბასილი თავისი დროისათვის ერთობ კვალიფიცირებული, მაღალი მხატვრული ნიჭით დაჯილდოებული ხელოსანი ქვითხურო უნდა ყოფილიყო. იგი რომ კარგი ქვითხურო ავტორი ამაზე შემდეგი ეპითეტებით ლაპარაკობს: ბასილმა „იწყო მუშაკობად საკვირველისა ამის ტაძრისაი“, ანდა, „და არს ყოველივე ესე ნამუშავევი ამის საკვირველისა ტაძრისაი, ღიდად შუენიერი და წმინდად გებული“. ამავე დროს ბასილი ფიზიკურად ძლიერი და შეხედულებითაც „ახოვანი“ ყოფილა. წინააღმდეგ შემთხვევაში მისი ავტორი არ იტყოდა: ბასილმა, „...ესრეთ მარტომან სრულქმნა მით კარაულითა და უღლეულითა ტაძარი ესე საკვირველი“. ან კიდევ მის მიერვე „შეკაზმული“ დიდი და „ფრიად მძიმე“ ქვები ბასილმა „დადვა მარტომან მარხილსა ზედა“. ასე განადიდებდა აბუსერისძე ტბელი ქვითხურო ბასილს. და სხვანაირად შეუძლებელიც იყო, რადგან იგი წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიას აშენებდა.

ნაწარმოებიდან ირკვევა, რომ ბასილს დამხმარედ სხვა „ქვისქმნელთა და თანაშემწეთა მათთა“ თუ „მუშაკობით მოქმედნიც“ უნდა ჰყოლოდა, რომელთა საქმიანობასაც უშუალოდ თვითონ ხელმძღვანელობდა, როგორც პრაქტიკოსი ხურო-მშენებელი. ლ. მუსხელიშვილი თავის კომენტარებში, რომელიც აბუსერისძე ტბელის თხზულებას აქვს დართული, „თანაშემწეთა მათთა“ ქვეშ გულისხმობდა ე. წ. შავ მუშებს. მართლაც, გაძლევებული სამონასტრო მოძრაობის პერიოდში, როდესაც აღნიშნული თხზულება იქმნებოდა, „შავი მუშების“ ანუ დამხმარე მუშების გარეშე მართლაც შეუძლებელი იქნებოდა „ფრიად მძიმე და დიდი ქვების“ ერთი მეორეზე „დასმა“ ანუ დაწყობა-დაშენება.

განსახილველ პერიოდში სამშენებლო ქვის მოპოვების ორი გზა არსებობდა. ძველში ნათქვამია: „და ესრეთ უწყებულ იყო წმინდისა მიერ: „ქვასა, რომელსაცა მიწით ამოიღებდე ანუ კლდისაგან აღმოჰყაფდე“. ეს სამშენებლო ქვის მოპოვების ტრადიციული წესია, რაც საველე ეთნოგრაფიული მასალებითაც დასტურდება. „კლდის კაფვა“ ძველ საისტორიო წყაროებში სხვა მნიშვნელობითაც გვხვდება და იგი კლდეში ნაკვეთ საცხოვრებელ კომპლექსს, აგრეთვე თავდაცვით ნაგებობებს უკავშირდება. ვარძია, უფლისციხე, კლდეში ნაკვეთი საწნახლები და მარნები მატერიალური კულტურის სხვა მსგავსი ძეგლები „კლდის კაფვის“ საუკეთესო ნიმუშებია.

ქვის სამშენებლო ტექნიკაში მაშინაც ფართოდ იყენებდნენ მდინარის ქვიშას, რიყის ქვას, ქვალორღს, კირს. აბუსერისძე ტბელი მოგვი-

თხრობს „ლორღისა და კირის შთასხმაზე“, „ზელად ქვიშის კირსავე პროცესზე, „ქვის ქუაზე დასმაზე“. ასე შენდებოდა მისი თქმით „დიდ-ად შეუენიერი და წმინდად გებული“ „ტაძარი ესე საკვირველი“. მშენებლობის პროცესს „აღშენებაი“, დამთავრებას კი „განსრულებაი“ ეწოდებოდა.

აბუსერისძე ტბელის ნაწარმოები მსგავსი წერილობითი წყაროებისაგან განსხვავებით უხვი სამშენებლო ტერმინოლოგიით გამოირჩევა. აქ მოცემული გვაქვს ქვითხურობასთან დაკავშირებული 30-ზე მეტი ხელოსნური ტერმინი (გალატოზი თუ კალატოზი, განობი ქვისა, კაზმაი ქვისა, ქვის აღმოკაფვა, ქვითხურო, ქვისმქნელი, შეკაზმავი ქვისა და სხვ.), რომელთაც საკითხის მეცნიერული კვლევისათვის დამოუკიდებელი მნიშვნელობაც აქვთ.

მოკლედ შევჩერდებით ტერმინებზე „ხურო“ და „გალატოზი“. ორივე ერთ კონტექსტში იხსენიება და სინონიმური მნიშვნელობისაა. გავიმეორებთ ბასილზე ნათქვამს: „და იყო ესრეთ, რამეთუ ესე ბასილი იყო ქვითხურო, რომელსა ეწოდების გალატოზი“. წინა პერიოდის შესადარებელი წერილობითი ცნობების (ბიბლია, ოშკის ტაძრის წარწერა, სერაპიონ ზარზმელის ცხოვრება, გიორგი მთაწმინდელის თხზულება და სხვ). გათვალისწინების საფუძველზე საკვლევი წყარო მკვლევართ საშუალებას აძლევდა დაედგინათ და გაემიჯნათ აღნიშნული ხელოსნური ტერმინების („ქვით ხურო“ და „გალატოზი“) ქრონოლოგიური ჩარჩოები.

ივ. ქავაჩიშვილმა ძველი ქართული წერილობითი, მათ შორის ეპიგრაფიული, ძეგლების შესწავლის შედეგად დაადგინა, რომ ძველ ქართულში სამშენებლო ხელოვნება ერთი საერთო ტერმინით — „ხუროობა“ აღინიშნებოდა. ხუროობას ხურო განაგებდა.⁴ თავის მხრივ, ხუროობა სხვადასხვა სახისა იყო: ხითხუროობა, ქვითხუროობა, კირით ხუროობა, ბიბლიის მიხედვით კი გვაქვს „კვერით ხურო რვალისა და რკინისა“. ამავე დროს, ძველი ქართული წერილობითი ძეგლების მიხედვით ისიც არის გარკვეული, რომ ხურო მეტწილად იმას ეწოდებოდა, ვინც „ძელთხუროობის საქმეს“, „ხელთხუროობას“ მისდევდა.⁵ ე. ი. „ხურო“ თავდაპირველად ხის მთლელის, ხის მასალით მშენებლის აღმნიშვნელი ტერმინი იყო და შემდეგ გავრცელდა იგი ქვის, რვალის, რკინისა თუ სხვა სახით მასალით მშენებელზე. ამ გზით მივიღეთ ტერმინები „ქვით ხურო“, „კირით ხურო“, „ხურო რვალისა და რკინისა“ და ა. შ. თუმცა, როგორც ზემოთ მოყვანილი კონტექსტიდან ჩანს, ბასილს, როგორც ქვითხუროს გალატოზიც ეწოდება. ე. ი. „ქვით ხურო“ და „გალატოზი“ ერთად თანაარსებობენ და ხუროს თავდაპირველი ფორმა და შინაარსი ამ დროისათვის არ დაუკარგავს, მიუხედავად იმისა, რომ შ. მესხიას აზრით „გა-

ლატოზი“ ქართულში მე-8 საუკუნეში მკვიდრდება და სომხურად იწოდება „გალატოზი“. ამასთან, მისი დაკვირვებით მე-10 საუკუნეში მინი სხვადასხვა ეპიგრაფიულ ძეგლებში უფრო ხშირად იხსენიება, ვიდრე „ქვითხურო“.6 როგორც ვხედავთ „ქვით ხუროს“ სამოქმედო ასპარეზი თანდათანობით ვიწროვდება და მას „გალატოზი“ ენაცვლება, რომელიც მოგვიანებით კიდევაც გაბატონებულ მდგომარეობას იკავებს, რაც შეეხება „ხუროს“ და აქედან მიღებულ „ხუროთმოძღვარს“, მათ საუკუნეთა მანძილზე შეინარჩუნეს თავდაპირველი ფორმა და შინაარსი. საქართველოს სხვადასხვა კუთხის (რაჭა, ლეჩხუმი, სამეგრელო, იმერეთი, ქიზიყი, და სხვ.) ეთნოგრაფიული მასალების მიხედვით ხურო ეკლავ დარჩა ხის ოსტატის, გალატოზი კი ქვისა და აგურის მშენებელი ოსტატის საქმიანობის აღმნიშვნელი ტერმინები.7 „ქვით ხუროსა“ და „გალატოზის“ ურთიერთობის საკითხს აკადემიკოსი ნ. ბერძენიშვილიც შეეხო. იგი წერდა: „თუ ქართულმა გალატოზმა დიდი ხნის ბრძოლის შემდეგ განდევნა ქართული ხურო ქვის მასალის არედან (ქვით ხურო) და მას მისი პირვანდელი არე — ხის მასალა დაუნარჩუნა, გალატოზთ უხუცესმა ვერ განდევნა „ხუროთმოძღვარი“, რომელიც ბოლომდის დარჩა სამშენებლო ხელოვნების ოსტატის შინაარსის ტერმინად, ეს იყო აღმშენებლობა ხისა თუ ქვისაგან“.8 აბუსერისძე ტბელის თხზულება სხვა მხრივაც დიდ მეცნიერულ ინტერესს იწვევს. იგი ერთ-ერთი პირველი წყაროა, რომელიც კონკრეტულ ცნობას გვაწვდის ამ პერიოდის მოგზაურ ანუ საშოვარზე მოსიარულე ხელოსანთა შესახებ, რასაც „უცხოებაში მუშაობა“ ერქვა.

ასეთი მოგზაური ხელოსანია ქვითხურო ბასილი, რომელიც „მოსარეწლად რაისამე“ შორეულ კუთხეებშიც კი დადიოდა და მხოლოდ ამ საქმიანობით არჩენდა „სახლეულს“ ანუ ოჯახს. ბასილი „წარვიდა „ქვეყანასა“ სომხითისსა, მახლობლად თფილისსა“ — ასე გვაცნობს ავტორი ხელოსნის სამოქმედო ასპარეზს. ცხადია, უნდა ვივარაუდოთ, რომ ბასილი საშოვარზე სხვაგანაც დადიოდა. ამავე დროს, მის საშოვარზე შორს თუ ახლო კუთხეებში წასვლას აზრი არ ექნებოდა, იგი რომ მშენებლობის ნიჭით დაჯილდოებული, მაღალკვალიფიცირებული ხელოსანი არ ყოფილიყო. მშენებლობის საქმის დიდი ცოდნა-გამოცდილება საშუალებას აძლევდა ბასილს მოგზაური ხელოსანი ყოფილიყო, „მშვენიერი“ და „საკვირველი“ ეკლესიები ეშენებინა.

ბასილის, როგორც ხელოსნის, საშოვარზე სიარული მოცემულ პერიოდში ერთეული შემთხვევა არ უნდა ყოფილიყო. ნაწარმოებში მოთხრობილია იმ ცხმორისელთა,9 შესახებაც, რომლებიც ასევე „მოსარეწლ-

ად რაისამე ღონედ სიგლახაკის თვისსა“ უფრო შორს მიდიოდნენ სპარსეთის საზღვრებამდეც კი აღწევდნენ. ესენი იყვნენ სახელად კილი და პონილი, რომლებიც ი. სიხარულომეს შერქმეულ სახელებად მიაჩნია.¹⁰ მართალია, ისინი აქ ტყვედ ჩავარდნილან და შინ დაბრუნება ძლივს მოუხერხებიათ, მაგრამ თვით ფაქტი მრავალმხრივ საინტერესო მოვლენაა და შუქს ჰფენს არა მარტო აღნიშნული პერიოდის, არამედ ერთოდ საშოვარზე სიარულის ისტორიას საკითხებს. ნაწარმოებში მითითებული არ არის ცხმორისელებიც ხელოსნებს განეკუთვნებოდნენ, თუ სხვა საქმიანობას მისდევდნენ. ლ. მუსხელიშვილი კი თვლის, რომ მინიმუმ ხელოსნები უნდა ყოფილიყვნენ.¹¹ თუმცა, ცხმორისელთა სავაჭრო მიზნით ლტოლვაც ანგარიშგასაწევია.¹²

შუა საუკუნეების მოგზაურ ხელოსანთა ისტორიასთან დაკავშირებით აბუსერისძე ტბელის ნაწარმოების შუქზე სხვა საკითხიც იქცევა მკვლევართა ყურადღებას. ლ. მუსხელიშვილი თვლის, რომ ბასილი ყმა ხელოსანი უნდა ყოფილიყო.¹³ ზოგი ავტორის აზრით კი ბასილი თავისუფალ ხელოსანთა რიგს ეკუთვნოდა.¹⁴ წინააღმდეგ შემთხვევაში, ჩვენი აზრით, ბასილს როგორც ყმა ხელოსანს უფლება და საშუალება არ ექნებოდა „უცხოობასა მუშაკობა“ გაეწია, ე. ი. მოსარეწად ევლო და ამ მიზნით უცხო ქვეყანაშიც კი წასულიყო. XI-XII საუკუნეებში და შემდეგაც, საშოვარზე სიარულს თავისუფალი მწარმოებელი საზოგადოების ფენიდან ანუ „მდაბიო-მოლაშქრეთა“ წრიდან გამოსულნი მიმართავდნენ. ნ. ბერძენიშვილი წერდა: „XI-XII საუკუნეებში გარკვევით ჩანს, თუ როგორ დადიან ამ სოციალური ფენიდან გამოსულნი საქართველოს ერთი კუთხიდან მეორეში და „ეძებენ სამუშაოს მოსარეწად რაისამე ღონედ სიგლახაკისა თვისსა“.¹⁵ მისივე თქმით, ესენი იყვნენ ხუროები, კალატოზები, მევენახეები და სხვა დარგის მუშები, რომლებიც წარმოების ფეოდალურმა წესმა გამოდევნა და რომელთა თავისუფალი შრომა მან ვერ ათვისა.¹⁶ ხოლო იმ დროს, რომელსაც ტბელ აბუსერისძე აღწერს, ეს პროცესი უფრო შორს წასული მოვლენა ჩანს. აკადემიკოს გ. მელიქიშვილს ამ პერიოდის ხელოსანთა და სხვათა „მოსარეწად“ სიარული, რომლის ყველაზე მკაფიო მაგალითს ბასილის საქმიანობა იძლევა, იმის მოწმობად მიაჩნია, რომ ამ დროს ჯერ კიდევ არ იყო დამთავრებული მწარმოებელი საზოგადოების გაგლეხების, მიწაზე მიმაგრებისა და ბატონყმურ ურთიერთობაში ჩაბმის პროცესი, რომ იურიდიულად მწარმოებელთა ძირითად მასას ჯერ კიდევ თავისუფალი ადამიანის სტატუსი ჰქონდა შენარჩუნებული და პირადი თავისუფლების მქონე უშუალო მწარმოებელი იყო.¹⁷

ბასილის, როგორც ხურო-გალატოზის საქმიანობასთან დაკავშირებით საყურადღებოა მისი სხვა ხელოსნური განსწავლულობაც. მთავარ-

მოწამის (წმ. გიორგი) ბრძანებით მას უნდა მიეტოვებინა „მახლობლად თფილისსა“ დაწყებული ეკლესიის მშენებლობა და უკან უნდა გამობრუნებულიყო, რათა წმ. გიორგის სახელობის მეორე ეკლესია აეშენებია (ბასილს სულ სამი ეკლესია აუშენებია). ეკლესიის მშენებლობის დაწყებამდე კი იგი უნდა წასულიყო „უდაბნოსა კლარჯეთისასა, რომელსა ჰრქვან ობიჯაი“,¹⁸ იქ მოენახა ვინმე ბერი სტეფანე, გამოერთმია მისთვის „ერთი კერძო კარაული, რომელ არს ჯორი და რკინაიცა“ და მას თავისი ხელით გამოეჭედა „რკინის ჭურჭელნი ქვის სათლელნი“. ბასილმა წინააღმდეგობა ვერ გაუწია მთავარმოწამეს, რომელიც „ყოველთა სახლეულთა“ ამოხოცვით ემუქრებოდა და მან წარმატებით გაართვა თავი დავალების შესრულებას. აქ საინტერესოა ფაქტი ბასილის მიერ ქვის სათლელი რკინის გამოჭედვისა. არავითარ ეჭვს არ იწვევს აზრი იმის შესახებ, რომ ბასილს, როგორც ქვეთხუროს, რკინის მჭედლობაც უნდა სცოდნოდა. ამას თავის დროზე ლ. მუსხელიშვილიც შენიშნავდა. თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ ქვის დასამუშავებელი რკინის იარაღები გამოირჩეოდა დამზადების ტექნიკით, წრთობის ხარისხითა და გამძლეობით, მაშინ ცხადი ხდება თუ რაოდენ დახელოვნებული ყოფილა ძირითადი პროფესიით ქვეთხურო ბასილი რკინის მჭედლობაშიც, ე. ი. სხვა ხელოსნურ საქმიანობაშიც.

მრავალხელოსნური განსწავლულობა-გააფუფულობა ტრადიციული ხასიათის მატარებელია, იგი მემკვიდრეობით გადაეცემოდა თაობიდან თაობას, მამიდან შვილს და მის ახლო ნათესაებს.

ამრიგად, აბუსერისძე ტბელის ნაწარმოები მეტად ძვირფასი საისტორიო წყაროა სამხრეთ-დასავლეთ და მთლიანად საქართველოს შუა საუკუნეების სამშენებლო ხელოსნობის, ხალხური ხუროთმოძღვრების მეცნიერულ შესწავლაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1 ივ. ჯავახიშვილი. თხზულებანი თორმეტ ტომად. ტ. VIII. თბილისი, 1977, გვ. 242.

2 აბუსერისძე ტბელი. ბოლო-ბასილის მშენებლობა შუარტყალში და აბუსერისძეთა საგვარეულო მატინე. 1233 წლის ტექსტი. გამოსცა ლ. მუსხელიშვილმა, (შემოკლებით: „აბუსერისძე ტბელი“) თბილისი, 1941; ტბელ აბუსერისძე. ცხოვრება ქვეთხუროსა ბასილისა. გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ი. სიხარულიძემ, ბათუმი, 1981 (შემოკლებით: „ტბელ აბუსერისძე“).

3 ივ. ჯავახიშვილი, დასახელებული ნაშრომი, გვ. 243.

4 ივ. ჯავახიშვილი, „ხუროს“ ძირებს მეგრულ-ქანურ ოხორში ეძებდა და „ხუ-

როს“ და „ხურობას“ მისი ამგვებისა და აგების გამომხატველ სიტყვებდა თვლიდა მკვლევარი „ხუროს“ ლექსიკური მარაგის ძველ ფენას აკუთვნებდა (იქვე, გვ. 9).

5 შ. მესხია. საისტორიო ძიებანი. I. თბილისი, 1982, გვ. 35.

6 შ. მესხია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 31.

7 მასალები საქართველოს შინამრეწველობისა და ხელოსნობის ისტორიისათვის, ივ. ჯავახიშვილის საერთო რედაქციით. თბილისი, 1976, გვ. 975, 285, 347, 349, 353 და ა. შ.

8 ნ. ბერძენიშვილი. საქართველოს ისტორიის საკითხები. I, თბილისი, 1964, გვ. 128-129.

9 აბუსერისძე ტბელი ცხმორისს დაბად იხსენიებს. ახლა ცხმორისი ქედის რაიონის დიდი სოფელია და ამავე დასახელების სასოფლო საბჭოს ცენტრი, რომელიც რამდენიმე სოფელს აერთიანებს.

10 ტბელ აბუსერისძე, გვ. 62-63

11 აბუსერისძე ტბელი, გვ. 10.

12 ნ. კახიძე. მოგზაური ხელოსნები — „სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ყოფა და კულტურა“. XI, თბილისი, 1984 (იბეჭდება)

13 აბუსერისძე ტბელი, გვ. 12.

14 პ. რატიანი. ძველი ქართული ლიტერატურის ძეგლები. აბუსერისძე ტბელის მოთხრობა. როგორც საისტორიო წყარო. ქურნ. „მნათობი“, № 11, 1979, გვ. 172.

15 ნ. ბერძენიშვილი. საქართველოს ისტორიის საკითხები. VI. გვ. 56.

16 იქვე.

17 გ. მელიქიშვილი. ფეოდალური საქართველოს პოლიტიკური გაერთიანება და საქართველოში ფეოდალურ ურთიერთობათა განვითარების ზოგიერთი საკითხი. თბილისი, 1973, გვ. 75-76.

18 ძეგლში ობიზის მოხსენიება შემთხვევითი არ უნდა იყოს. „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრების“ მიხედვითაც ხანძთაში მშენებლობისათვის საჭირო იარაღები მის მშენებელთ ობიზელ ბერებისათვის უნდა გამოერთმიათ. ნაწარმოებში ნათქვამია: „...რამეთუ არა აქუნდა მათ ცული და წერაქვი, არცა სხვაი ეგევითარი სახმარი, არამედ ობიზელთა მამათა მოსცეს ყოველი, რომელი იბოვა ხელთა მათთა“ („ძველი ქართული ლიტერატურის ქრესტომათია“. I, 1946, გვ. 106). აღნიშნული ორი ფაქტი საშუალებას გვაძლევს ვივარაუდოთ, რომ უნდა ყოფილიყო ერთ-ერთი ცენტრი სამშენებლო იარაღების ან ამ იარაღების დამზადებისათვის საჭირო ნედლეულის მიწოდებისა სამონასტრო მოძრაობის ხანაში. ობიზა ამ პერიოდში დიდი კულტურულ ცენტრსაც წარმოადგენდა და მან ღირსეული ადგილიც კი დაიმკვიდრა ქართული კულტურის ისტორიაში. საკმარისია ითქვას, რომ ობიზამ მისცა ქართულ კულტურას ისეთი ბრწყინვალე მოღვაწეები, როგორიცაა ოსტატ-ოქრომქანდაკელები ბექა და ბეშქენ ობიზარები (XII ს. დამლევი) (შ. ამირანაშვილი. ქართული ხელოვნების ისტორია, თბილისი, 1971, გვ. 300), მიქელ გალატოზ ობიზარი, რომელსაც მარტვილის ეკლესიის (სამეგრელო) აკვდერი აუშენებია და სხვა) ე. თაყაიშვილი, არქეოლოგიური მოგზაურობა სამეგრელოში, „ძველი საქართველო“, ტ. III, ტფილისი, 1913-1914, გვ. 41).

ზნეობრივ-მოქალაქეობრივი აღზრდის ადგილი აღზრდის პრტიან სისტემაში და მისი სპეციფიკა

ზნეობრივ-მოქალაქეობრივი აღზრდა აღზრდის ერთ-ერთი უმთავრესი სახეა. მას განსაკუთრებული როლი ზნეუთვნება ადამიანის პიროვნებად ფორმირების საქმეში. სწორედ. ეს ვითარება ჰქონდა მხედველობაში იაკობ გოგებაშვილს, როცა იგი „ბუნების კარის“ წინასიტყვაობაში წერდა: „პატიოსანის, კეთილშობილის გრძნობების აღზრდა მოზარდი თაობის გულში კიდევ უფრო საჭირო და ძვირფასია, ვიდრე გონების გამდიდრება სხვადასხვა ცოდნითა“.¹

ცხადია ნათქვამი ისე არ უნდა გავიგოთ, რომ თითქმის იაკ. გოგებაშვილი აკნინებდა გონებრივი, ფიზიკური ან ესთეტიკური აღზრდის მნიშვნელობას, მაგრამ „მაღალი და წმინდა ზნეობის შთანერგვა მოწაფის გულში“ მას მაინც აღზრდის ერთ-ერთ უმთავრეს მიზნად მიაჩნდა.

რაკი აღზრდის დიდ მნიშვნელობაზე ვლაპარაკობთ ადამიანის პიროვნების ფორმირებაში, ამით ჩვენ უკვე გამოვხატავთ ჩვენს დამოკიდებულებას ცნობილი პრობლემისადმი — აღზრდისა თუ მემკვიდრეობითი მონაცემების უპირატესობის შესახებ ადამიანის აღზრდაში. ჩვენ შეგნებულად ვუვლით გვერდს ნაცივიზმის, ემპირიზმისა და კონვერგენციის თეორიებს, რადგან მიგვაჩნია, რომ არავითარი აუცილებლობა არაა იმ პრობლემის ზედახედა დაყენებისა, რომელიც თავის დროზე შესანიშნავად გადაჭრა იან ამოს კომენსკიმ (რომ აღარაფერი ვთქვათ მე-18 საუკუნის ფრანგ მატერიალისტებზე, რუსული კლასიკური პედაგოგიის ისეთ წარმომადგენლებზე, როგორცაა უშინსკი, ბელინსკი და ბოლოს, ქართული პედაგოგიური მეცნიერების კლასიკოსზე იაკობ გოგებაშვილზე).

აღზრდა სპეციფიკური ადამიანური უნარია. ეს ნიშნავს: ადამიანია ის ერთადერთი არსება სამყაროში, რომელიც აღზრდას ექვემდებარება. რაც შეეხება ცხოველს, მისი წვრთნა შეიძლება მხოლოდ, რაც იმას ნიშნავს, რომ ცხოველს ვარჯიშის გზით შეიძლება გავამეორებინოთ ჩვენთვის სასურველი მოქმედება, მაგრამ ცხოველის ეს მოქმედება მაინც ავტომატური, ინსტინქტური იქნება და ამიტომაც, რაგინდ ჰკვიანურადაც არ უნდა გამოიყურებოდეს ეს მოქმედება, მას „ქცევას“ ვერ ვუწოდებთ.

აღზრდა წმინდა ადამიანური მოვლენაა ერთის მხრივ, მეორეს მხრივ, რაკი ადამიანს აღზრდა ესაჭიროება, ეს იმას ნიშნავს, რომ იგი იმთავითვე არ არის ისეთი არსება, როგორიც გვინდა იყოს. ადამიანს რომ ყველა ის თვისება თავიდანვე ჰქონდეს, რაც აღზრდის გზით უყალიბდება, მაშინ მის აღზრდაზე ლაპარაკი აზრს დაკარგავდა.

აღზრდის გზით ადამიანი შეიძლება იმად იქცეს, რაც ჭერ არ არის (მაგრამ რაც არის პოტენციაში, შესაძლებლობაში). აღზრდის გზით იგი იძენს ცოდნას (გონებრივი აღზრდა), აკუთდება ფიზიკურად (ფიზიკური აღზრდა), ყალიბდება ზნეობრივ პიროვნებად (ზნეობრივი აღზრდა), სწავლობს მშვენიერების აღქმას (ესთეტიკური აღზრდა), ეუფლება რელიგიურ მოძღვრებებს (რელიგიური აღზრდა), უვითარდება სამშობლოს სიყვარულის გრძნობა (პატრიოტული აღზრდა), უყალიბდება სხვა ერისა და ეროვნების

¹ იაკ. გოგებაშვილი, „ბუნების კარი“, 1900 წ. გვ. 3-4. ის. გ. თავიშვილი, იაკ. გოგებაშვილი. თბ., 1952 წ.

ადამიანთა პატივისცემისა და სიყვარულის გრძნობა (ინტერნაციონალური აღზრდა),
ერკვევა იურიდიული კანონების თავისებურებებსა და სამართლიანი ქცევის ნორმებ.
ში (სამართლებრივი აღზრდა) და ა. შ. აღზრდისა და თვითაღზრდის გზით ადამიანი
იმუშავენ მსოფლმხედველობრივ პოზიციას, ღირებულებით ორიენტაციას, აყალი-
ბებს საკუთარ არსს. სარტრმა აღნიშნული ვითარება ასეთი ფორმულის სახით ჩამოა-
ჯალიბა: „ადამიანის არსება წინ უსწრებს მის არსს, რაც იგივეა: ადამიანია ის ერთად-
ერთი არსება, რომელიც თავისი არსებობის მთელ მანძილზე ქმნის და სრულყოფს
საკუთარ არსს“.

როგორც შუა საუკუნეების დიდი იტალიელი ჰუმანისტი პიკო დელა მირანდოლა
იტყოდა, ადამიანს აქვს შესაძლებლობა ამაღლდეს ანგელოსამდე ან დაეშვას ცხოველმ-
დე. პიკო დელა მირანდოლას აზრია, ღმერთმა შექმნა ადამიანის პირველი წარმომად-
გენელი ადამი, დააყენა იგი სამყაროს ცენტრში და უთხრა: ადამ, მე არ მომიცია
შენთვის განსაკუთრებული ბუნება, ღვთიურ არსებად არ შემეძმნისარ, მაგრამ არც
მარტო მიწიერი ხარ. შენ თვითონ გამოსჭედე შენი სახე.

აქ, ალბათ, საინტერესო იქნება იმის აღნიშვნა, რომ ანალოგიური აზრი აქვს გამო-
თქმული ჩვენს სახელოვან წინაპარს ილია ჭავჭავაძეს, რომლის მიხედვითაც მართალია
ღმერთი ჰქმნის ადამიანს, მაგრამ იგი არ განსაზღვრავს მისი ცხოვრების გზას და
წესს. ღმერთი აძლევს ადამიანს არჩევანის შესაძლებლობას — იყოს კეთილი ან იყოს
ბოროტი, ემსახუროს ხალხს, ან იმოქმედოს მათ სამტროდ; მხოლოდ სიკვდილის შემ-
დეგ სვდება ადამიანი ღმერთს და მაშინ ღმერთი მოკითხავს ადამიანს მის ქცევებს,
ცოდვა-მადლის სასწორზე შეადარებს მის ნაღვაწსა და ნამოქმედარს (იხ. რ. ბალანჩი-
ვაძე „ადამიანი, თავისუფლება, პასუხისმგებლობა“, 1976, გვ. 88).

ის ვითარება, რომ ადამიანის სახე, არსი, არ არის უცვლელი ერთხელ და სამუ-
დამოდ მოცემული რამ, აყენებს ადამიანის აღზრდის აუცილებლობის საკითხს. ეს,
ერთი მხრივ.

მეორეს მხრივ, თუმცა ადამიანში ჩადებულია ადამიანად ქცევის პოტენცია, მაგრამ
აღზრდის გარეშე არ მოხდება მისი პოტენციური შესაძლებლობების რეალიზაცია და
იგი თავისი განვითარებით ცხოველის დონეზე შეიძლება დარჩეს. ამის მაგალითები
უამრავია ცხოვრებაში: მაუგლი, ტარხანი და მრავალი სხვა.

მაშ. აღზრდის გარეშე ადამიანი ვერ ჩამოყალიბდება ადამიანად. ასლა იმის შესა-
ხებ, თუ რა პრინციპებზე.

აღზრდა არის გეგმაზომიერი, მიზანმიმართული ზემოქმედება აღსაზრდელზე და
განსაკუთრებით მოზარდ თაობაზე. აღზრდის პროცესი რომ განხორციელდეს, უნდა
იყოს აღმზრდელი და აღზრდის ობიექტი, ანუ აღსაზრდელი. აქ აღმზრდელი სუბიექ-
ტია, აღსაზრდელი — სამოქმედო ობიექტი. აღზრდის სირთულე, იმაშია, რომ აღსაზრ-
დელი არსება თავის მხრივ არის სუბიექტი, თავისი ინტერესებით, მიზნებით, პოზი-
ციით, მიდრეკილებებით; ისევე, როგორც ნებისმიერი აღმზრდელი სიკვდილამდე
ექვემდებარება აღზრდას და ამ აზრით თვითონაც არის აღზრდის ობიექტი. აღსაზრდე-
ლი მოზარდი რომ აღზრდის სუბიექტიცა და ობიექტიც, ამაზე სახეებით სამართლია-
ნად ჭერ კიდევ უშინსკი მიუთითებდა, მისი აზრით, ბავშვი სულაც არაა პასიური ელემ-
ენტი აღზრდის პროცესში, არამედ ისეთი აქტიური არსება, რომელზედაც ბევრადაა
დამოკიდებული აღზრდის მთელი პროცესი და მისი შედეგიც.

აღზრდა, გეგმაზომიერი ზემოქმედების გარდა, მიჯანსაღი და სისტემატური
ზემოქმედებაა აღსაზრდელის ფსიქიკაზე. ეს ნიშნავს: სანამ აღზრდას შეუდგებოდეს,
აღმზრდელი ისახავს გარკვეულ მიზანს. მან იცის, რას მოითხოვს აღსაზრდელისაგან, რა
თვისებები და ნიშნები უნდა ჩადოს მასში. სისტემატური ზემოქმედება გულისხმობს

იმას, რომ აღზრდა ვერ ითმენს წვევტას, არ შეიძლება აღზრდა პერიოდულად გან-
ეულები ხნით.

და ბოლოს, აქ ლაპარაკია მიზანსწრაფულ და სისტემატურ ზემოქმედებაზე, აღსა-
რდელის ფსიქიკაზე, რათა მოზარდს ის თვისებები ჩავუნერგოთ, რომლებიც სასურვე-
ლია აღმზრდელისათვის.

აღსაზრდელის ფსიქიკურ თავისებურებათა გათვალისწინება მაშინ განხორციელდე-
ბა, თუ აღმზრდელი დაეყრდნობა ფსიქოლოგიისა და ფილოსოფიის მონაცემებს, აღ-
ზრდელად ყველა როლი გამოდგება. განა ცოტაა შემთხვევა, როცა უფროსს დაუყენებია
ცუდ გზაზე მოზარდი (უწავლობია ქურდობა, კაცის კვლა, ნარკომანია და ა. შ.). ამი-
ტომაც ამბობენ და სავსებით სამართლიანადაც, თუ გვინდა აღზრდამ სასურველი შე-
დეგი გამოიღოს, აღმზრდელი თავად უნდა იყოს აღზრდილი.

საინტერესო შეხედულებას იძლევა აღმზრდელზე ბ. ბელინსკი. იგი აღმზრდელს
მეზადეს აღარებს და წერს: „თუმცა მეზადესთან აღმზრდელის შედარება ძალიან
მომძეგლეულია, მაგრამ ის მაინც უადრესად სწორია და ჩვენ ადვილად ვსარგებლობთ
მით. დიას, ჩვილი ბავშვი ნორჩი, მკრთალ-მომწვანო კვირტია, რომელიც ძლივს გა-
ფურჩქვნილა. აღსაზრდელი კი მეზადეა, რომელიც ამ კვირტს უვლის. დამენით შეი-
ძლება გარეული ტყის პანტა ვაშლის ხეც აიძულო მშავე და პატარა ვაშლის ნაცვლად
მოგცეთ ბაღის გემრიელი და დიდი ვაშლი“.²

ხშირად „აღმზრდელისა“ და „პედაგოგის“ ცნებებს აიგივებენ. ეს გარკვეული
აზრით სწორია, როცა აღზრდა გეგმავს მიზანსწრაფულ და სისტემატურ ხასიათს
ატარებს, მაგრამ აღმზრდელის როლი ეკისრებათ მშობლებსაც (ჩვენი აზრით უფრო
მეტ, ვიდრე პედაგოგს, რადგან სანამ ბავშვი სკოლაში შევიდოდეს, მთელი რიგი
ფსიქიკური თვისებები — ყურადღება, მესხიერება, აზროვნება ჩამოყალიბებული აქვს.
კიდევ უფრო რთულად არის საქმე ხასიათისა და ტემპერამენტის შემთხვევაში).

გარკვეული აზრით აღმზრდელია მთელი სოციალური გარემო, მთელი საზოგადოე-
ბა, ყველა ადამიანი, რომელიც რამენაირ კონტაქტში შედის მოზარდთან. „ყველა ადა-
მიანს ამა თუ იმ სახით საქმე აქვს მოზარდი თაობის აღზრდასთან“.³ თვით უხულო
სამყაროც თავისებურ გავლენას ახდენს ბავშვის სულის ჩამოყალიბებაზე. ამიტომ
ფსიქოლოგიის ელემენტების ცოდნა (მათ შორის „ბავშვის ფსიქოლოგიისა“) ყველა
ადამიანს ესაჭიროება.

აღმზრდელია მთელი სოციალური გარემო-თქო რომ ვამბობთ, აქ მთელი კაცობ-
რიობაც იგულისხმება (რამეთუ კაცობრიობის მიერ მოპოვებული კულტურული მონა-
პოვითი სარგებლობს ყოველი ადამიანი) და ერიც.

როცა აღზრდაზე, როგორც აღზრდის მიზანსწრაფულობაზე და სისტემატურობაზე
ლაპარაკობენ, უმეტესწილად რატომღაც სიტყვიერ აღზრდას გულისხმობენ. იმას კი
არ ითვალისწინებენ, რომ სიტყვიერი აღზრდის გარდა არსებობს აღზრდა პრაქტიკუ-
ლი საქმიანობის პროცესში, წნეობრივი ზემოქმედების გზით და ა. შ.

აღზრდის სახეები: გონებრივ-ინტელექტუალური, წნეობრივ-მოქალაქეობრივი,
მხატვრულ-ესთეტიკური, შრომითი, ფიზიკური, პატრიოტული, ინტერნაციონალური,
სამართლებრივი, რელიგიური, სქესობრივი, ცხადია, თავიანთი სპეციფიკით გამოირჩე-
ვიან და აღზრდის თითოეული ეს სახე საჭიროა ადამიანისათვის, მათი სპეციფიკურობის
მიუხედავად ისინი იზოლირებულნი არ არიან ერთმანეთისაგან და ურთიერთზე ზემოქმე-

2 ბელინსკი. რჩეულ პედ-რი თხზ. 1950, გვ. 9-10.

3 პედაგოგია, თბ., 1969 წ. გვ. 4.

დებენ კიდევ. გონებრივი აღზრდა გარკვეულ გავლენას ახდენს ზნეობრივ და ეთიკურ აღზრდაზე, ისევე როგორც ზნეობრივი აღზრდა — პატრიოტული, ზრუნის აღზრდაზე და პირიქით.

აქვე ისიც უნდა ითქვას, რომ საზოგადოების განვითარების სხვადასხვა საფეხურზე, ხან აღზრდის ერთი სახე იყო წინა პლანზე წამოწეული, ხან მეორე. ამიტომ იცვლებოდა აღზრდის მიზანი და ამოცანები.

დღევანდელ და ხვალისდელ საქართველოს უპირველესად ზნეობრივად ამაღლებული პიროვნებები ესაჭიროება. ათწლეულების განმავლობაში ნელ-ნელა გვეპარებოდა უზნეობა და უხამსობა. და აკი მივიღეთ კიდევ ზნეობის დეფიციტი, რაც თავის მხრივ, განუკითხაობით, გაუტანლობით, გულგრილობით, სიზარმაცით... და კიდევ ვინ მოსთვლის რამდენი ვერაგი მტრის შემოსევით ჩვენს ჯიშს განადგურებით ემუქრება, ქართული ტრადიციული ზნეობრივი კედლის აშენება იქნება ის ძლიერი ზღუდე, რომელიც დაიცავს ქართველებსა და საქართველოს, ააშენებს და აამაღლებს მას.

საერთოდ, ზნეობრივი აღზრდა ადამიანთა ყურადღების ცენტრში იმ დროიდან მოექცა, რაც ადამმა და ევამ პირველი ცოდვა ჩაიდინეს და შეჭამეს ნაყოფი, რომლის გასინჯვა მათ მამა ღმერთის მიერ აკრძალული ჰქონდათ. როცა ამის შემდეგ ღმერთი ეძახის ადამს, იგი ბუჩქებს მოეფარება, რადგან რცხვენია თავისი სიშიშვლის გამო. ადამს გაუჩნდა სირცხვილის გრძნობა და ღმერთი მიხვდა, რომ ადამმა (ევასთან ერთად) დაარღვია პირობა.

„სირცხვილის გრძნობის“ გაჩენა უკვე ზნეობის არსებობის გამოხატულებაა (რადგან ცხოველებს ასეთი გრძნობა არ გააჩნიათ).

„ძველ აღქმაში“ ადამისა და ევას ისტორიას იქვე მოჰყვება აბელიისა და კანის ისტორიაც. კენი კლავს თავის ძმას შურისა და მტრობის გამო. აბელი კეთილია, კენი — ბოროტი. და რა დღიდანაც არსებობს სიკეთე და ბოროტება, ანუ კეთილი და ბოროტი ადამიანები, მის შემდეგ იწყება ზრუნვა ზნეობრივ აღზრდაზე, ანუ იმაზე, რომ ადამიანებმა დასძლიონ ბოროტება და ამრავლონ სიკეთე.

საერთოდ კი, ზნეობრივი აღზრდისადმი ყურადღება განსაკუთრებით იმ საზოგადოებაში მასწავლებდა, სადაც ბატონობს ჰუმანიტარული, კაცთმოყვარული პოზიცია. რაც უფრო დემოკრატიულია საზოგადოება, მით უფრო ყურადღებიანია იგი ზნეობრივი აღზრდისადმი.

იყო დრო, როცა აღზრდის იდეალს ჰემშარიტების, მშვენიერების და სიკეთის ჰარმონიული ერთიანობა წარმოადგენდა, რაც იმას ნიშნავს, რომ ამ საზოგადოებაში განსაკუთრებული ყურადღება ექცეოდა გონებრივ, ესთეტიკურ და ზნეობრივ აღზრდას. საერთოდ კი აღზრდის იდეალს, აღზრდის ყველა სახეს, ჰარმონიული ერთიანობა წარმოადგენდა.

მართალია, სკოლაში „ზნეობა“, როგორც ცალკე დისციპლინა, არ ისწავლება (უფრო უსუსტად, არ ისწავლებოდა), მაგრამ ამან არ უნდა შეგვიყვანოს შეცდომაში და არ უნდა გვაფიქრებინოს, რომ გადამწყვეტი მნიშვნელობა გონებრივ და ფიზიკურ აღზრდას ჰქონდეს. შემთხვევითი არ არის, რომ „ნიშნების ფურცელში“ საგნების ნიშნებს უოფაქცევის ნიშანი რომ უსწრებს. „უოფაქცევა“ აქ პირობითი სიტყვაა. იგი მოსწავლის ზნეობრივ სახეზე გვიქმნის წარმოდგენას. ზოგჯერ, სამწუხაროდ, პირველი შეფასება ყველაზე ფორმალური და არობიექტურია. რაგინდ ჭრელი არ უნდა იყოს შემდგომი ნიშნები. პირველში ე. ი. უოფაქცევაში თითქმის ყველას „ფრიალი“ უწერია. ჩვენ შორს ვართ იმ აზრისაგან, რომ ვთქვათ, ცუდი და საშუალო ნიშნების მქონე მოსწავლე ზნეობრივად აუცილებლად დაბალ დონეზე დგას-თქო, მაგრამ ის ხომ

ფაქტია, რომ სასკოლო ასაკის ბავშვთა ის პროცენტი, რომელთა ყოფილი ფორმალ-
ზეა შეფასებული, სრულებითაც არ იმსახურებს ამ უმაღლეს შეფასებას.

„ცოდნისა“ და „ზნეობის“ გაიგივება დიდი შეცდომაა. მართალია, ასეთი შეცდომა
იხტო გენიოსსაც კი მოუვიდა, როგორც პლატონი იყო, მაგრამ მეცნიერებამ უარყო
ასეთი პოზიცია. მცოდნე პიროვნება რომ ყოველთვის ზნეობრივი არაა, ამის მაგალითები
იმდენი იცის კაცობრიობის ისტორიამ, რომ იგი საკამათოც აღარ არის და პირიქით,
შეიძლება ადამიანი უსწავლელი იყოს, მაგრამ იყოს უზადოდ ზნეობრივი, უწესიერისი,
უკეთილშობილესი.

მაგრამ მოდით ისევ იმ საკითხს დავუბრუნდეთ, რომ სკოლის უპირველესი მიზანი
არა მარტო მოსწავლეთა გონებრივ-ინტელექტუალური აღზრდაა, არამედ ზნეობრივ-
მოქალაქეობრივი (ისევე, როგორც ესთეტიკური, ზრომითი, ფიზიკური და ა. შ.). ეს
ცხადია, არ გამოირჩევათ ეთიკის სწავლების შემოღებას საშუალო სკოლაში. ზნეობის
თეორიის ცოდნა სულაც არაა საკმარისი ადამიანის ზნეობრიობისათვის, მაგრამ რომ
ეს ცოდნა ზელს უწყობს პიროვნების ზნეობრივ მოწესრიგებას, ესეც ცხადზე უცხადე-
სია. ეგეც არ იყოს, ეთიკის სწავლების შემთხვევაში მოსწავლეებს ეცოდინებათ ეთი-
კური ღირებულებები, ეთიკური ქცევის ნორმები, ზნეობრივი ქცევის მოტივები და
ა. შ. რაც მისი ზნეობრივი სრულყოფის საუკეთესო საშუალება იქნება, როგორც
გ. შუშანიშვილი წერს: „ზნეობრივი აღზრდა არსებითად სხვა არაფერია, თუ არა
გამოყენებითი ეთიკა“.⁴

შეკრდეთ რელიგიაზე. ყოველგვარი რელიგია ამოდის ღმერთის რწმენიდან,
ღმერთი კი, რელიგიის მიხედვით არა მარტო სამყაროსა და ადამიანის შექმნილია, არა-
მედ მისი ქცევების კანონმდებელი. მხედველობაში გვაქვს რელიგიური მცნებები, რო-
მელიც გვჩვენებს როგორც „ძველ აღთქმაში“, ისე „ახალ აღთქმაში“, „არა კაც ჰყლა“,
„არ იმრუშო“, „არ იპარო“, „არა ცილი სწამო“, — გვასწავლის „ბიბლია“ და რელი-
გიური ადამიანი უწყობამოდ მისდევს ამ მცნებებს. ზნეობრივი სიწმინდის განსახიერე-
ბა თავად ქრისტეს ცხოვრება, მისი ამქვეყნიური მოვლინებაც ხომ უდიდესი ზნეობ-
რივი მნიშვნელობის ფაქტია, მან უნდა ისწავს ადამიანთა მოღვაწე. პირველქმნილი
ცოდვისაგან, ანუ იმ ცოდვისაგან, რომელიც თავის დროზე ჩაიდინეს ადამმა და ევამ და
რაც მას შემდეგ ადამის მოდგმის ყოველ ახალშობილ არსებას დაჰყვება. აი, ამ ცოდ-
ვის წამორეცხვა იტვირთა იესო ქრისტემ ადამიანებისაგან. ამას მიუძღვნა თავისი ამქვეყ-
ნიური არსება.

მეორეს მხრივ, ქრისტეს ამქვეყნიური არსებობა, მისი ცხოვრების გზა იმის ნიმუ-
შია, თუ როგორ უნდა იცხოვროს ადამიანმა; ქრისტეს ცხოვრება ადამიანთა მოდგმის
ყველაზე სრულყოფილი ზნეობრივი ორიენტირი, მისაბამი მაგალითი და სრულყოფი-
ლი ნიმუშია.

რისთვის მოვიდა ქრისტე ამქვეყნად? ცხადია, არა ფუფუნებისათვის, არა პირადი
კეთილდღეობისა და ბედნიერებისათვის. იგი ფეხშიშველა დადიოდა მასავით ღარიბ-
ლატაკ მოქალაქეებთან ერთად და „ციდილობდა“, რაც შეიძლება მეტი სიკეთე ეთესა —
მეტი ავადმყოფი მოერჩინა, მეტ გაჰირვებულს დახმარებოდა, მეტი გზაბნეული კაცი-
სათვის ერგებინა ჭეშმარიტი გზა ცათა სასუფეველისაკენ. ამ გზაზე მას უამრავი და-
ბრკოლება, გაჰირვება, შეურაცყოფა შეხვდა, მაგრამ იმ უმაღლეს მიზანთა შედა-
რებით, რისთვისაც მამა ღმერთმა იგი ამქვეყნად მოავლინა, ყველა დანარჩენი არა-
რალა იყო.

ქრისტე ღარიბ-ლატაკი იყო-თქო, ზემოთ ვახსენეთ. განა არ შეეძლო მდიდარი

4 გ. შუშანიშვილი, „ზნეობრივი აღზრდის ამოცანები“, თქ., 1978 წ. გვ. 4.

ყოფილიყო?! გავისენოთ 7 პურითა და მცირედენი თევზით როგორ გამოკვება მან 4 ათასი კაცი (გარდა დედაკაცებისა და ბავშვებისა) როგორ აქცია წყალი ღვინოდ, როგორ დადიოდა წყლის ზედაპირზე (პირველი სასწაული კანაში — იოანე, თავი 2, გვ. 218). მის ხელში განუსაზღვრელი ძალაა, რადგან იგი ღვთის შვილია, მაგრამ მას არ უნდა მატერიალური კეთილდღეობა. არ უნდა ხორცის ზეიმი და ასევე მოძღვრავს თავის მოწაფეებს.

ქრისტემ თავად კარგად იცის რითი უნდა დასრულდეს მისი ამქვეყნიური არსებობა „ბეწვიც არ დაიკარგება თქვენი თავიდან“ (ღმერთის ნების გარეშე) — ლუკა 21, 18, გვ. 20) — ამბობს იგი. განა იესომ თავად არ იწინასწარმეტყველა, რომ ერთი მისი მოწაფეთაგანი გასცემდა მას: „ქეშმარიტად, ქეშმარიტად გეუბნებით თქვენ: ერთი თქვენგანი გამცემს მე“, და მერე თვითონვე განმარტავს: ეს ისაა, ვისაც ლუკმას მივცემ. მერე კი ლუკმას აძლევს იუდა ისკარიოტელს (გვ. 255), ან განა თვითონ არ ეუბნება თავის მოწაფეებს: „ძე კაცისას (იგულისხმება ქრისტე — თ. შ.) ხვედრია მრავალი ტანჯვა აიტანოს და უარყოფილ იქნეს უზუტეების, მღვდელმთავრებისა და მწიგნობრების მიერ და მოკლულ იქნეს და მესამე დღეს აღდგეს (ლუკა 9, 22. მათე 16, 21) როცა ფარისევლებს ეუბნება ქრისტე: მე ამ ტაძარს დავშლი და სამ დღეში აღვადგენო, ისინი სიცოცხლით კვდებიან, რადგან მათ ჰგონიათ, რომ ქრისტე მართლა ტაძარზე ელაპარაკება. სინამდვილეში კი ქრისტე ლაპარაკობს თავის სხეულზე, რომელიც დაიშლება (მოკვდება) მერე მკვდრეთით აღდგება და 40 დღის შემდეგ შეცაში ამაღლდება.

ქრისტემ იცის, რომ მას გასცემს იუდა ისკარიოტელი, რომ პეტრე, ვიდრე მამალი დაივიწყებდეს, სამჯერ უარყოფს მას. მაგრამ არ ეწინააღმდეგება საკუთარ მომავალს, რადგან სწორედ წამებით შესრულდება მისი ამქვეყნიურად მოვლინების მისია.

ასეთია მოკლედ ქრისტეს ცხოვრება. ვიმეორებთ, იგი აღამაანთათვის უმაღლესი ზნეობრივი კრიტერიუმია. ქრისტეს მოძღვრებაში უმთავრესია მოყვასის სიყვარული. ამიტომაც ქეშმარიტი ქრისტიანი უნდა იყოს კეთილი, კაცთმოყვარე, ჭეშანიტი.

აი, რას უნდა მივაქციოთ ყურადღება რელიგიის ისტორიის სწავლების დროს. აი, როგორ უნდა გამოვიყენოთ იგი მოზარდის ზნეობრივ-მოქალაქეობრივი აღზრდის მიზნით. მაგრამ რელიგიის ისტორია მარტო ქრისტეს ცხოვრების ისტორია ხომ არ არის. აქვეა მოცემული ცხოვრება, ეკლესიის წმინდა მამების ცხოვრება, რომელთათვისაც მთავარი რწმენისადმი ერთგულება, სულიერ სიწმინდეზე ზრუნვით მოყვასისადმი ერთგულება, სამშობლოსადმი თავდადება იყო.

შორს რომ არ წავიდეთ, ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან მარტო წმინდა შუშანიკის გახსენება რად ღირს.

ვარდან მამიკონიანის ასული შუშანიკი მარტო იმიტომ კი არ უწევს დიდ წინააღმდეგობას ვარსკენს, რომ ქრისტიანული სარწმუნოების დავაობა არ სურს, არამედ მან იცის: თუ იგი, როგორც დედოფალი, დაგმობს ქრისტიანობას, მის მაგალითს სხვები მიჰბაძვენ და ძლივს დამკვიდრებული ქრისტიანობა ისევ საშიშროების წინაშე აღმოჩნდება. ხოლო თუ ქრისტიანობა მაზღვანობით შეიცვლება, ეს დააჩქარებს სპარსელებთან ქართველების ასიმილაციას და საქართველო თავის დამოუკიდებლობასა და თავისთავადობას დაჰკარავს.

ზნეობრივი თვალსაზრისით დიდ სიმათიას იმსახურებს გრიგოლ ხანძთელი. როგორც ქრისტიანი, იგი სულიერ სიწმინდეს აყენებს სორციელ სიამოვნებაზე მაღლა, მაგრამ ამისათვის განდეგილივით კი არ ცხოვრობს, არამედ ცდილობს საზოგადოებაში დარჩეს და საზოგადოებისათვის სასარგებლო საქმე აკეთოს. ზნეობრივი თვალსაზრისით მთელ „აკადემიას“ წარმოადგენენ რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“ და მისი

გმირები. პოემის ყველა მთავარი პერსონაჟი იდეალური გმირია ზნეობრივი — მხედველობაში გვაქვს სიკეთე, ქველმოქმედება, თანადგომა, მეგობრისადმი სიყვარული და ერთგულება და ა. შ.

ზნეობრივი სიწმინდის, ქვეყნისადმი უანგარო და ერთგული სამსახურის ნიშნული თავად სულხან-საბა ორბელიანის ცხოვრება (შემოქმედებას თავი რომ დავანებოთ). სანამ ევროპაში მოგზაურობას შეუდგებოდა, სულხან-საბამ სპეციალურად მიიღო კათოლიკობა, რომ მერე ესაუბრა ვატიკანის პაპთან და საფრანგეთის იმპერატორთან — ლუდოვიკო მე-14-სთან.

ზნეობრივი სიწმინდის თვალსაზრისით გამოირჩევიან გრ. ორბელიანის გმირები „ხადლეგრძელოდან“, ნ. ბარათაშვილის ერეკლე II და სოლომონ ლიონიძე პოემიდან „ბედი ქართლისა“.

ზნეობრივ-მოქალაქეობრივი სიწმინდით გამოირჩევიან მღვდელი ილია ქაჭავაძის „გლახის ნამბობში“, მეფე დიმიტრი თავდადებული, ოთარაანთ ქვრივი, მისი შვილი გიორგი, პეტრე („სარჩობელადან“) და მრავალი სხვა.

აკაკი წერეთელთან ზნეობრივი გმირები არიან ბიძინა ჩოლოყაშვილი, შალვა და ელიზბარ ქსნის ერისთავები, ზაალ არაგვის ერისთავი, ბაში-აჩუკი, თორნიკე ერისთავი, ბათუ („გამზრდელიდან“) და მრავალი სხვა.

ვაჟა-ფშაველას გმირებიდან ზნეობრივად ამაღლებული გმირებია: სანათა, ლელა, კვირია, ლუხუმი, ზეზვა... ყაზბეგიდან — ელგუჯა, სვიმონ ჩოფიკაშვილი. უახლეს ლიტერატურაში: არსენა მარაბდელი, მისი ძმობის წევრები და მრავალი სხვა.

ყველა ისინი ერთად და თითოეული ცალ-ცალკე მატარებელნი არიან როგორც დიდი ზოგადსაქოცაორო ზნეობის, ასევე ეროვნული, ქართული მოქალაქეობრივი გრძნობის, რომელიც საუკუნეების განმავლობაში ყალიბდებოდა. აქ არიან როგორც ისტორიულად ცნობილი პიროვნებები, ასევე ოსტატის ხელში განზოგადებული ქართული გენის მხატვრული სახე.

მაგრამ ზნეობრივი აღზრდა მარტო დადებით მაგალითზე როდი ხდება. ზნეობრივი აღზრდის კუთხით არანაკლები მნიშვნელობა აქვს უარყოფითი პერსონაჟების სწორ გახსნას. თუ დადებითი გმირების მაგალითზე მოსწავლე სწავლობს, როგორი უნდა იყოს ნამდვილი აღმაინი, უარყოფითი გმირების მაგალითზე იგი პირიქით, იმას გეტულობს, თუ როგორი არ უნდა იყოს.

ისევ „შუშანიკის წამებით“ დავიწყეთ. აქ უარყოფითი პერსონაჟია ვარსკენი — ქვეყნისა და ხალხის მოღალატე, ქრისტიანობის დამგმობი, ფლიდი და ორპირი კარიერისტი. უნებისყოფო პიროვნება, რომელიც სპარსეთის მეფე პეროზის ნდობა რომ მოიპოვოს, მზად არის. მისი ქალიშვილი შეირთოს ცოლად (თუმცა მეუღლე და 4 შვილი უკვე ჰყავს). ვარსკენი ამ თვისებების გამო ხალხში ზიზღს იმსახურებს. ცურტაველის მთელი სიმპათიაც შუშანიკის მხარეზე. ხოლო ვარსკენს მოიხსენიებს, როგორც მგელს და „ცოფს“. რაღა ვარსკენის ცხოვრება, თუ იგი ზიზღის ობიექტი იქნება? „სჯობს სახელისა მოხვეჭა ყოველსა მოსახვეჭელსა“ — განა ტყუილად ამბობს რუსთაველი, ვარსკენმა კი სახელის მოხვეჭას კარიერის მოხვეჭა ამჯობინა და ამით ხალხის გულისწყრომა და ზიზღი დაიმსახურა.

გავიდა საუკუნეები. შუშანიკის გმირობას დღესაც ადტაცებით მოიგონებს ხალხი, ვარსკენმა კი სამუდამოდ დაიშვილრა ქვეყნისა და სარწმუნოების მოღალატის სახელი.

როცა ყველაფერ ამას აუხსნით და განვუმარტავთ მოსწავლეებს, ამაზე უკეთესი მაგალითი სწორი ზნეობრივ-მოქალაქეობრივი აღზრდისათვის რა უნდა იყოს.

ქართულ ლიტერატურაში უზნეო, უარყოფითი პერსონაჟები ცოტანი როლი არიან, მაგრამ ყველაზე ტიპური ქართველი ანტი-ადამიანი მაინც დიდრიფლავი ლუარსაბ თათქარიძეა.

რაა ლუარსაბის ცხოვრების მიზანი, რისთვის ცხოვრობს იგი ამქვეყნად? ერთადერთი მიზანი ლუარსაბისა არის კარგი სმა-ჭამა და მერე ნებიერი ძილი. ამიტომაც როგორც კი კარგად დანაყრდნობა, მაშინვე ჭამაზე ფიქრობს. მაღალი სულიერი მოთხოვნილებები ლუარსაბს არ აწუხებს. წიგნს იგი პრინციპულად არ კითხულობს. ქვეყნის ბედი არ აწუხებს, შვილი მას არა ჰყავს გასაზრდელი და დასაბინავებელი. დღეს რა ვჭამო, ხვალ რა ვჭამო — აი, მისი ერთადერთი საზრუნავი.

მეორეს მხრივ, ლუარსაბს ვერც ქრისტიანული მცნებების დარღვევაში შევედგებით. არა, ლუარსაბს კაცი არ მოუყვავს, არც მოუპარავს, არც მრუშობისათვის „შეუწუხებია“ თავი, მაგრამ განა ეს კმარა? რაც არ უნდა გაეკეთებინა, ვთქვათ, არ გააკეთა, მაგრამ რაც უნდა გაეკეთებინა ის კი გააკეთა? რა იგულისხმება გასაკეთებელში? ვთქვათ, თუ დაეხმარა სხვა ადამიანებს, ქვეყნისა და ხალხისათვის რაიმე სასარგებლო საქმე თუ გააკეთა? არა, არ გაუკეთებია.

მაშ არც ადამიანურად უცხოვრია, დასკვნის ავტორი და ამის საილუსტრაციოდ იმაზე მიგვანიშნებს, რაც ლუარსაბის სიკვდილის შემდეგ მისგან დარჩა. ეს არის წარწერა საფლავის ქვაზე, რომ ამა და ამ წელს დაიბადნენ და ამა და ამ წელს წავიდნენ ამ ქვეყნიდან ლუარსაბი და დარეჯანი. ესაა და ეს, მეტი აღარაფერი აკავშირებთ მათ ამ ქვეყანასთან. არც სახელი, არც მემკვიდრეობა, არც მათი გაკეთებული სასიკეთო საქმეები.

წნეობრივი აღზრდის კუთხით დიდი მნიშვნელობა აქვს საქართველოს ისტორიის სწავლებას. მართალია, საქართველოს ისტორია მე-8 კლასიდან ისწავლება, მაგრამ საქართველოს ისტორიის ცალკეული ფაქტები დოკუმენტური მოთხრობების სახით შეტანილია ჯერ კიდევ უმცროს კლასებში. ამ მხრივ ფასდაუდებელი მნიშვნელობა აქვს იაკობ გოგებაშვილის სახელმძღვანელოებს.

მოზარდი თაობა უნდა გაიზარდოს ეროვნული სიამაყის გრძნობით. იმის ღრმა შეგნებით, რომ იგი მოწინავე, ცვილიზებული ერის შვილია და რომ ამ ერის საუკეთესო შვილები გამოირჩეოდნენ ენის, მამულის და სარწმუნოების სიყვარულით.

სიტყვამ მოითანა და ვიტყვი, ეროვნული სიამაყის გრძნობით მოზარდის აღზრდა სრულიად არ იწვევს შოვინიზმის გრძნობას. შოვინიზმი მაშინ ჩნდება, როცა შენს ერს განდიდებ, სხვა ერს კი ამცირებ, უფრო დაბალ რანგისად წარმოგვიდგენ, ვიდრე არის.

ჯერ ერთი, შენი ერი რომ მაღალი კულტურის ერია, ამის მტკიცება სულაც არ ნიშნავს იმის მტკიცებასაც, რომ სხვა ერები დაბალი კულტურისანი არიან. ეს მაშინ იქნებოდა ამის მტკიცება, მაღალი კულტურის ერთად ყოფნის პრეტენზია მაინც და მაინც ერთ ერს რომ ჰქონდეს, მაგრამ რაკი ეს ასე არაა, შენი ერის განდიდება არ ნიშნავს სხვის დამცირებას.

ეს, ერთის მხრივ, მეორეს მხრივ, გიყვარდეს შენი ერი, არ ნიშნავს გძულდეს სხვა ერის ადამიანები. პირიქით, ანბანური ჭეშმარიტებაა, სხვის შეყვარებას მაშინ შეძლებ, როცა, პირველ რიგში, შენი გიყვარს. „ადამიანს ჯერ საკუთარი თავი უნდა უყვარდეს, რომ შეძლოს კაცობრიობის შეყვარება“ (სტენდალი) ეს აქსიომაა.

ახლა თვითონ ისტორიის სწავლების გამოყენების შესახებ წნეობრივი აღზრდის მიზნით.

საქართველოს ისტორიაში ბევრია, როგორც ერის, ისე შერის წარმომადგენელი,

რომლებმაც მაღალი ზნეობრივ-მოქალაქეობრივი პოზიცია გვიჩვენეს. რომელი უნდა ჩამოვთვალოთ? ვინ აიძულებდა თევდორე მღვდელს მტერი აღმა-დაღმა ეტყინა, გზა დაებნია და ამით საშუალება მიეცა ლუარსაბ მეფისა და გიორგი საყდრის მომზადებულნი შეხვედროდნენ მტერს. ასეთი ქმედება მან ხომ თავად (თავის ნებით) აირჩია და განა არ იცოდა მღვდელმა, რა შედეგი მოჰყვებოდა მის ასეთ საქციელს? ცხადია, იცოდა, მაგრამ მაინც გასწირა თავი... რისთვის? სამშობლოსათვის — უმაღლესი ღირებულებისათვის, რაც კი ქვეყნად გაჩენილა (ყოველ შემთხვევაში, მას ასე მიაჩნდა). სამშობლოს შესწირეს თავი არჩილ მეფემ, მეფე დიმიტრი თავდადებულმა, ლუარსაბ მეფემ, ქეთევან დედოფალმა, ბიძინა ჩოლოყაშვილმა... მათ თავიანთი მოწამეობრივი სიკვდილით სამუდამო უკვდავება დაიმსახურეს ადამიანთა ხსოვნაში. სანამ ქართველი კაცი იარსებებს, მანამ იარსებებს მათი თავდადება და თავგანწირვა.

სამაგიეროდ ასევე „დაუფიწყარი“ იქნება (ოღონდ ნეგატიურ პლანში) სახელები ერის მოღალატე შეიღებისა.

დასასრულს უნდა დავძინოთ, რომ არანაირ გაკვეთილს, დახუნძლულს მრავალი ზნეობრივი მაგალითით, არ ექნება არანაირი ეფექტი მოსწავლეთა ზნეობრივ-მოქალაქეობრივ აღზრდაში, თუ მასწავლებლის სიტყვა და საქმე, საუბარი და მოქმედება არ იქნება ერთიანი. ისევ მასწავლებლის ცოცხალი ზნეობრივი მაგალითია ის საძირკველი, რომელსაც უნდა დაეყრდნოს მოსწავლე და შემდეგ ირწმუნოს მისი სიტყვები.

მოსწავლეთა ზნეობრივ-მოქალაქეობრივ აღზრდაზე (საგაკვეთილო პროცესში) კიდევ ბევრის თქმა შეიძლება, მაგრამ, სამწუხაროდ საუფრონალო სტატია მეტის თქმის საშუალებას არ იძლევა და ჩვენც ამით დავკმაყოფილდეთ.

თინათინ ზერვაშიძე,

თსუ ასპირანტი.

გვარობრივი გადასახლება და შიგასახეობით ინდივიდუალური მიგრაციები

აჭარა მეტად რთული სტრუქტურისაა დასახლების მორფოლოგიის თვალსაზრისით. მასში აშკარად ჩანს საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან გადმოსახლებული ფენები. მოსახლეობის მიმოქცევა აღნიშნულ რეგიონში და საერთოდ სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოში აქტიურდება XVI საუკუნიდან,¹ რაც თავდაპირველად გამოწვეული იყო რთული სამეურნეო პირობებით, სისხლის აღების ტრადიციით, მოსახლეობაში ისლამის იძულებითი დანერგვით, ეპიდემიებით, ნ. ბერძენიშვილის აზრით „ფეოდალური ხანის საქართველოს ეთნიკური განვითარება უბირატესად კლასობრივი ბრძოლის შემოქმედებაა“.² მოგვიანებით ამ მიზეზებს დაემატა მცირემიწიანობა, გარეშე მტრისაგან თავდაცვის მიზნით თავშესაფრის ძებნა მიუვალ ადგილებში, სამეფო ხელისუფლებისაგან დევნილთა ლტოლვა სხვა კუთხეში და ა. შ.

ისტორიულ ეპოქებში აჭარელთა მიგრაციის შესახებ დოკუმენტური მასალები მეტისმეტად მწირია. მაგრამ უდავოა, რომ მოსახლეობის ადგილმონაცვლეობა ადრიატის სტიქიურ ხასიათს ატარებდა*. ეთნოგრაფიული მონაცემებით დასტურდება, რომ აჭარის ტერიტორიაზე უძველესი დროიდან მიმდინარეობდა მოსახლეობის მიმოქცევა, მაგრამ მიგრაციის მარშრუტები ადრე უმთავრესად ბარიდან მთაში მიემართებოდა. მართალია ადგილი ჰქონდა მთიდან ბარში ჩამოსახლების ფაქტებსაც, მაგრამ ასეთი მიგრაცია განსაკუთრებით სპეციფიკურ პირობებში მიმდინარეობდა.

საწარმოო ძალთა განუვითარებლობის გამო წარსულში ინდივიდუალური გადაადგილებანი იშვიათად ხდებოდა. შედარებით უფრო ხშირი იყო კოლექტიური გვაროვნული მიმოქცევა.³ ამ მხრივ საინტერესოა შუახევის რაიონის სოფ. დღვანსა და შუბანში მოსახლე ფუტყარაძეების გვარის განსახლების სურათი, (მთხრობელთა გადმოცემით შევექეთ ფუტყარაძე, 73 წლის, შუბანი — 1991 წ. ივნისი; ნოდარ ფუტყარაძე, 51 წლის, სოფ. დღვანი, 1991 წ. ივნისი). მათი წინაპრები სახლობდნენ მაჭახლის ხეობაში. ოსმალთა აგრესიასთან დაკავშირებით მაჭახლელი ფუტყარაძეების ნაწილი სარწმუნოების დაცვის მიზნით თავს აფარებდა მართის ხეობას, სადაც ჯერ კიდევ ადგილობრივი მოსახლეობა დამოუკიდებლობის პირობებში ცხოვრობდა. ოსმალებმა აჭარის მთიანეთში

1 ნ. მგელაძე, აჭარაში მესხთა მიგრაციის საკითხისათვის. „ეთნოგრაფიული გამოკვლევები“, მეცნიერება, თბ., 1989, გვ. 69.

2 ნ. ბერძენიშვილი. საქართველოს ისტორიის საკითხები, თბ., 1964, 1, გვ. 237.

* ფეოდალურ საქართველოში ორგანიზებულ მიგრაციებს იძულებითი ხასიათი ჰქონდა. ჭარბობდა სტიქიური მიგრაცია.

3 ვლ. მგელაძე. ზემო აჭარული სოფელი ძველად. „საბჭ. აჭარა“, ბათუმი, 1973, გვ. 58.

ფენი ადგილად ვერ მოიყიდეს ადგილობრივი მოსახლეობის წინააღმდეგობის გამო. „რასა იქნა კაცი თვარა იმ აბღალ თათრებს თავს რავე გავაუღვინებთ. იქ არიან დიდგულაი დედაგაქუცულები, თვარა აქარაში, მთაში რავე მოგვეყარება“ ამბობდა ერთი გლეხი. ამასვე ადასტურებენ მაქასლის ხეობაში მცხოვრები ფუტყარაძეებიც. რაც შეეხება შუბნის საკრებულოს სხვა სოფლებში მცხოვრებ ფუტყარაძეებს (წელათი, საწუმში, დარჩიძეები), მათი უმეტესობა არ თვლიან თავს მაქასლის ხეობიდან გადმოსახლებულად. მთხრობელთა გადმოცემით (რიზელი ფუტყარაძე, 75 წლის, სოფ. წელათი, 1991 წ. ივნისი) სოფ. წელათში მცხოვრები ფუტყარაძეები გადმოსახლებულან სოფ. დარჩიძეებიდან და ატარებდნენ სურამნიძეების გვარს. თვით სურამნიძეები კი დარჩიძეებში სურამიდან არიან გადმოსული. ფუტყარაძეები შემთხვევით შერქმეული გვარია. ჩვენ ადრე სურამნიძეები ვიპოვეთ და სურამიდან გადმოვსახლდით. თურქობის დროს ჩვენიდან ვინცაი ათმეთაურად დაუნიშნავთ და გავხდით ჩაუშოღლები. მერე ჩვენი დედეი ჰაჯში (არაბეთში) წვედა სალოცავად და მამის საფლავის მოსანახულებლად და ამის შემდეგ გავხდით ჰაჯიშვილები — ჰაჯოსნები“ — მოგვითხრობს რიზელი ფუტყარაძე.

ეთნოგრაფიული მონაცემები ადასტურებს სოფ. წელათში მცხოვრებ ვაშაყმაძეთა გვარობრივ გადმოსახლებასაც ხულოს რაიონის სოფ. ყინაურიდან.

მოსახლეობის გვარობრივ ადგილმონაცვლეობას ზოგჯერ სხვა მიზეზებიც აპირობებდა. მაგ. სოფ. ტბეთში მცხოვრები დავითაძეები ადრე შუანევში ცხოვრობდნენ, საიდანაც გაექცნენ ავადმყოფობას „ცხროს“ (ციება) და ჩასახლდნენ ტბეთში.

ამა თუ იმ გვარის განშტოებანი სოფელში ცალ-ცალკე უზნებად ცხოვრობდნენ, რაც ნაწილობრივ დღესაცაა შემორჩენილი ზოგიერთ სოფელში. მაგ. შუანევის რაიონის სოფ. ტომაშეთში ფუტყარაძეთა განშტოებები — თუროღლები, წყაველოღლები, შანგოღლები, ალიალიშვილები, კატაროღლები დღესაც ცალკე უზნებად ცხოვრობენ, თუმცა უმეტეს შემთხვევაში დარღვეულია შტოების უზნებად დასახლების ფორმა. ამის შედეგია ის ფაქტი, რომ სოფ. დარჩიძეებში, რომელიც ადრე მხოლოდ ამავე გვარის ხალხით უნდა ყოფილიყო დასახლებული, დღეს არც ერთი დარჩიძე არ ცხოვრობს, თუმცა იმავე რაიონის სხვა სოფლებში (მაგ. ჩანალო) არის გვარი „დარჩიძე“. ხულოს რაიონის სოფ. სევანაში დასტურდება ტოპონიმ „დარჩიძეანის“ არსებობაც². ასევე საკმაოდ ბევრნი არიან დარჩიძეების გვარის მატარებლები დას. საქართველოში. ამავე ძირისაა დარჩიშვილები (თელავის რაიონი, სოფ. ოჟიო), დარჩიშვილი,³ მშობლისმეორი საკუთარი სახელი დარჩია.⁴

თურქთა ბატონობის პერიოდში გვარეულობის მაწარმოებელი ქართული აფიქსების („შვილი“, „ძე“, „ური“) ნაცვლად გაბატონდა თურქული ოღლი (ბაიასტაროღლი...) და „ენთი“ — მაგ. ყულენთი; (დავითაძე სოფ. ტბეთში), ს. კანაშაის აზრით „ენთი“ არის მრავლობითობის აღმნიშვნელი დამატებით „ან“ ბოლოსართის ვარიანტი. ამის მიუხედავად ხშირ შემთხვევაში გაბატონებული დარჩა ქართული ტერმინოლოგია. მაგ. ხიშთაშვილებს ზოგჯერ ხიშთიოღლებსაც ეძახდნენ, ბეჟანიძეებს — ბეჟანოღლებს, ხაჯიშვილებს — ხაჯიოღლებს, ალიალიშვილებს — ალიალიოღლებს და ა. შ.

1 ნ. ნიკოლაძე, ბათუმი. კრებული, № 4. 1873 წ.

2 ვლ. მგელაძე, სოფ. დარჩიძეების დასახლების სტრუქტურისათვის, ბათუმის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის შრომები, ტ. II, 1962, გვ. 116.

3 ი. მაისურაძე, ქართული გვარსახელები, თბ., 1990, გვ. 54.

4 ს. ჯანაშია, თუბალ-თაბალ, ტიბარენი, იბერი. ენისკის მოამბე, I, თბ., 1937, გვ. 211-212.

აჭარის საქართველოსთან შეერთების შემდეგ დღის წესრიგში დადგა ქართული გვარების აღდგენის აუცილებლობის საკითხი. მოსახლეობის ერთ ნაწილს დაკარგული ჰქონდა თავისი გვარი, ამიტომ მათ ნებისმიერად, სურვილის მიხედვით მიიღეს ესა თუ ის გვარი. ამით აიხსნება ის გარემოება, რომ აჭარაში გვარები ხშირ შემთხვევაში არ გამოადგება მათი წარმომავლობის დასადგენად. მაგ. მარიტის სეოზის სხვადასხვა სოფლებში მცხოვრები ბერიძეები თურქთა ბატონობის დროს ატარებდნენ სხვადასხვა გვარსახელს თურქული დაბოლოებით, კერძოდ: ბაიახტაროღლები, ქუშტაროღლები, მუსოღლები, ჩიტოღლები, ჭინოღლები და ა. შ. ასევე ყოფილი წყაველოღლები, თურანოღლები, შამქოღლები, კატაროღლები, ჩავდაროღლები და სხვ. დღეს ერთიანდებიან ფუტყარაძეთა გვარში; შარვაშიძეები, ცეცხლაძეები — სუქუთოღლების განშტოებებს წარმოადგენენ. სოფ. ტბეთში მცხოვრები მემიაძეები, მეგრელიძეები და ანთაძეები „სამშო“ ოჯახის განაყოფი ძმების მემკვიდრეები არიან, რომლებიც თურქთა ბატონობის პერიოდში ერთიანდებოდნენ მემიოღლების პატრონიზმულ ერთობაში.

აჭარის მთიანეთში დასტურდება ადამიანთა, განსაკუთრებით ქალთა საკუთარი სახელები ურ//სულ დაბოლოებით. იგი მეტწილად გათხოვილი ქალის სადაურობას აღნიშნავს. მაგ. იაკობაურიდან გათხოვილ ქალს „იაკობაურულას“ ეძახდნენ. ერდვათიდან გამოთხოვილს — „ერდვათულას“ და ა. შ. სოფ. წელათში იაკობაურიდან და ერდვათიდან გამოთხოვილ ქალებს დღესაც ეძახიან იაკობაურელასა და ერდვათულას. სადაურობის აღმნიშვნელი ურ//სულ სუფიქსები უტოლდება „ძესა“ და „შვილს“. ოსმალთა ხანგრძლივმა ბატონობამ მძიმე მდგომარეობაში ჩააყენა ადგილობრივი მოსახლეობა. ოსმალურმა რეჟიმმა გააქტიურა მიგრაციული პროცესები. ოსმალებისადმი მტრულად განწყობილ ძალებს ასახლებდნენ იმპერიის სიღრმეში. ზ. ჭიჭინაძის მონაცემებით დამპყრობთა ამ პოლიტიკას ემსხვერპლა სოფ. ჭუმუშაური შუაწევის რაიონში.¹ ამავე პროცესების შედეგი უნდა იყოს აჭარაში გვიანფეოდალურ ხანაში ნასოფლარების მომრავლება. დამპყრობლებმა ქართულ ტრადიციულ ყოფასა და კულტურას დაუპირისპირეს უცხო ეთნიკური ნორმები, რის გამოც აიყარა მკვიდრი მოსახლეობა და დამკვიდრდა საქართველოს სხვა ქრისტიანულ პროვინციებში. მნიშვნელოვან ეთნიკურ-გვარობრივ თუ ინდივიდუალურ გადანაცვლებებს ადგილი ჰქონდა ჯერ კიდევ თურქ-სელჩუკებისა და მონღოლების შემოსევების პერიოდში. „ქართლის ცხოვრების“ მიხედვით მონღოლთა წინააღმდეგ ბრძოლის პერიოდში, როცა ნოინი შემოვიდა ქართლში, თრიალეთში, სომხეთში, ჯავახეთში, სამცხეში, „ყოველნი ივლოდეს ციხეთა და მთათა, ტყეთა და სიმაგრეთა კავკასიანთასა და მთიულეთსა“.²

ოსმალთა ბატონობის სიმძიმეს მოჰყვა აჭარელთა ერთი ნაწილის გადასახლება-დამკვიდრება საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებში. ე. თაყაიშვილის ცნობით აჭარიდან და სამცხე-ჯავახეთიდან ამ პერიოდში ქართლში, კახეთში, გურიასა და იმერეთში გაქცეულან და დამკვიდრებულან ციციშვილები, დოღენჯიშვილები, ხერხეულიძეები, თაქთაქიშვილები, ქობულაშვილები და სხვები.³ დარჩილებში მცხოვრებ მუშამედ სურმა-ნიძეს შეხვედრია გურიაში თურქთა ბატონობის პერიოდში აჭარიდან გაქცეული თავი-

1 ზ. ჭიჭინაძე. ქართველ მაჰმადიანთა დიდი გადასახლება ოსმალეთში, თბ., 1915 წ. გვ. 151.

2 ქართლის ცხოვრება, თბ., 1959, II, გვ. 187-188.

3 ე. თაყაიშვილი — სამუსლიმანო საქართველო. ურუნალი „მნათობი“, 1990, № 8, გვ. 188.

სი თანასოფლების მემკვიდრე — შთამომავალი. სოფელ ინჭირვეთის ქრისტიანი ქათამაძეები გურიისში გადასახლებულან და დამკვიდრებულან.¹

მოსახლეობის ნაწილი, ვინც ვერ მოახერხა „გაქცევა“ საქართველოს სსრ-ის ტერიტორიის პრაქტიკულ პროვინციებში, შეეწირა დამპყრობთა წინააღმდეგ ბრძოლას და ქრისტიანობის დაცვას. ამ მიზეზით მოისპნენ ამ სოფლის მცხოვრებნიო.² ოსმალები ქრისტიან ქართველებს „თავსაკვეთი ქვით“, ტანს ზღვაში ყრიდნენ, თავებს კედევ სარეზნედ აგებდნენ და ახმოზდნენ სხვადასხვა ადგილებში შესვლის დროს ქრისტიან ქართველების შესაშინებლად.³ მტრის ძალმომრეობამ მოამრავლა ნასახლარები და ნასოფლარების რაოდენობა. „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთრის“ მიხედვით სამცხე-საათაბაგოში ამ დროისათვის 364 სოფელი იყო დაცარიელებული, ხოლო 343 სოფელში სახლობდნენ მხოლოდ ერთიდან თერთმეტ კომლამდე,⁴ რომლებიც ფაქტურად გავრანებულ ნასოფლარებად იყო გადაქცეული.

მთიანი აჭარიდან აჭარის შავიზღვისპირა ბარსა თუ საქართველოს სხვა რეგიონებში ჩასახლება ისლამის გავრცელების შემდეგაც მიმდინარეობდა, აქაც დაცული იყო ვერტიკალური ზონალობის პრინციპი. ასეთი გადასახლებანი დამახასიათებელი იყო გასული საუკუნის მეორე ნახევარში. მაგ. 1880-1890-იან წლებში ადგილი ჰქონდა შუახევალთა მიგრაციას, ქობულეთის სხვადასხვა სოფლებში. სოფ. ბოზოყვანაში დღესაც ცხოვრობენ იმ პერიოდში ქედიდან ჩასახლებულთა შთამომავალი. სოფ. ჭანათში ცხოვრობენ 1880-1890-იან წლებში ქედის რაიონის სოფ. ცნმორისიდან გადასახლებულთა შთამომავალი. აქ მცხოვრებთა მესხიერებაში შემორჩენილია წინაპართაგან გადმოცემული ცალკეული ეპიზოდები, რომლებიც ასახავენ გადმოსახლების ისტორიას, მაგრამ უნდა ითქვას, რომ მსგავსი მიგრაციები ეპიზოდური ხასიათისა იყო და მისი მასშტაბებიც საკმაოდ შეზღუდული, რაც აიხსნებოდა შავიზღვისპირა ბარში სხვადასხვა დაავადებების, კერძოდ კი მალარიის არსებობით.⁵ საერთოდ კი მთიდან ბარში გადასახლების არა ერთი შემთხვევა დასტურდება საქართველოს სხვა მთიან რეგიონებში უძველესი დროიდან. წყაროები გვიმტკიცებენ ასეთი მიგრაციების არსებობას მთიან კავკასიაშიც.⁶ მთიანი აჭარიდან გასული საუკუნის მეორე ნახევრიდან ადგილი ჰქონდა სხვა ეთნოგრაფიულ გარემოში ჩასახლების შემთხვევებს. ამისი ნათელი დასტურია გურიის სოფლებში ზოტსა და ჩხაკაურაში აჭარელთა ჩასახლება. დ. ბაქრაძის

1 ი. სიხარულიძე. სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ტოპონიმია, I, ბათუმი, 1958 წ. გვ. 156.

2 ზ. ჭიჭინაძე, ქართველი კათოლიკენი და ქართველთა დაკარგული სოფლები, თბ., 1904, გვ. 75.

3 იქვე, გვ. 78.

4 გ. ტაყიძე, სამცხე-საათაბაგო „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთრის“ მიხედვით, „მნათობი“, 1946, № 8, გვ. 121.

5 Архив института этнографии (АИЭ), материалы Грузинского отряда, 1974, ПК, Л. 101, 103, 104.

6 Волкова Н. Г. О переселении с гор на равнину на северном Кавказе в XVIII—XX вв. СЭ. 1971, № 1.

მიერ დამოწმებული მონაცემების მიხედვით გურიაში მცხოვრები ცინცაძეები აჭარიდან არიან გადასახლებულნი. ოსმალთაზე შედგენილი ერთი ქართული სიგელი გვამცნობს: „ესე წყალობის წიგნი დაგიწერე ჩვენ, პატრონმა იესე ცინცაძემან შენ მამულას ფაყვადეს, შენსა შვილსა გიორგის და ოვანს და გაბრიელს მოგვცემია ერთი საყანე ხვანიაური“.1. ამჟამად ცინცაძეები გურიაში ცხოვრობენ და მათ „სამხრეთიდან მოსულებად“ თვლიან.2

გურიაში ჩასახლებული ჩანან თავდგირიძეები, დასამიძეები, შალიკაშვილები და სხვ. ვახუშტი გვაუწყებს: „ხოლო სამცხეს ჯაყელი, ესე არს ათაბაგი და ფაშა ახალციხისა; შალიკაშვილი, თავდგირიძე, დასამიძე, ქობულისძე, გოგობაშვილი, ამილახო-რი, ავალისშვილი, სუმბატისშვილი, გოგორისშვილი, თუხარელი, ღაღანიძე და სხუანი, არაა რა იწოდებოდნენ გურიითა, არამედ ფაშად, ბეგად და სანჯახად, და აზნაურნიცა ეგრეთვე მრავალ, გარნა დავიდუმეთ“.3

რუსეთ-თურქეთის 1877-78 წწ. ომის შემდეგ ოსმალთა დამპყრობლების ადგილი აჭარაში რუსმა მოხელეებმა დაიკავეს. საქმის წარმოება გადავიდა რუსულ ენაზე. მეფის რუსეთის ადგილობრივი მოხელეები მკვიდრ მოსახლეობას „თათრებად“ ნათლავდნენ, რასაც შედეგად მოჰყვა „მუშაჯირობის“ სახელით ცნობილი გადასახლებანი თურქეთში. ამ მხრივ უფრო მეტად აჭარის ზღვისპირეთი დაზარალდა, თუმცა „მუშაჯირობას“ ადგილი ჰქონდა მთიანეთშიც. მაგ. სოფ. დარჩიძეებიდან პირველ მუშაჯირობაზე 5 კომლი გახიზნულა.4

მკვიდრი მოსახლეობის აყრა-გადასახლებას ხელს უწყობდა ადგილობრივი, გამაჰმადიანებული ქართველი ფეოდალების თარეში, თვისტომთა მიერ ბავშვების მოტაცება-გაყიდვის შემწეარავი ფაქტები. ქობულეთიდან, ბათუმიდან, გონიიდან „უწყვეტ ნაკადად მიედინებოდა უცხოეთს სამშობლოს ძალით თუ „ნებით“ მოწყვტილი მისი შვილები“.5

სულთში, შუახევსა და ქელაში არაერთი პატრიოტი გამოვიდა მუშაჯირობის წინააღმდეგ. ასეთები იყვნენ: შერიფ ხიმშიაშვილი, ახმედ ხალიფაშვილი, ლომან ქარცივაძე, აბდულ მიქელაძე, ნური ბერიძე და სხვები. წლების შემდეგ ამ პოზიციას დაადგამ. აბაშიძეც.6

„მუშაჯირობის“ პარალელურად აჭარის ეთნოგრაფიულ ყოფაში დასტურდება უკუმიგრაციული პროცესებიც. მაგ. შავშეთიდან ადგილი ჰქონდა ჯოგიერთი გვარის აჭარაში ჩამოსახლების შემთხვევებს. ხელვაჩაურის რაიონის სოფ. თხილნარში და ჭარნალში მაქასლის სეობიდან გადმოსახლებული გაბრუშიძეები შავშეთიდან არიან გადმოსული. შავშეთიდან გადმოსახლებულან მაქასლის სეობაში მცხოვრები გამიშაძეები, სოფ. ტბეთში მცხოვრები ლემსაძეები, სოფ. შუბანში მცხოვრები ჯუმუშაძეების წინაპრები და ა. შ. შავშეთიდან და სხვა რეგიონებიდან აჭარაში გადმოსახლების

1 დ. ბაქრაძე. არქეოლოგიური მოგზაურობა გურიასა და აჭარაში. „საბჭოთა აჭარა“, ბათუმი — 1987 წ. გვ. 33.

2. იქვე, გვ. 34.

3 ვახუშტი. აღწერა სამეფოსა საქართველოსი. „ქართლის ცხოვრება“, ტ. IV, „საბჭ. საქართველო“, თბ., 1973, გვ. 35-36.

4 ზ. ტიქინაძე. ქართველ მაჰმადიანთა დიდი გადასახლება ოსმალეთში, თბ., 1914, გვ. 129.

5 ნ. ბერძენიშვილი. საქ. ისტორიის საკითხები. წიგნი I, თბ., 1964, გვ. 243.

6 ვ. ჯოიძე. გამომცემლობა „აჭარა“, ბათუმი, 1990, გვ. 65.

ფაქტებს დასტურებს საკუთარი სახელები: იმერგეფულა, შავშურა და ა. შ. თუმცა დასაბუთებული მაგალითი უმეტეს შემთხვევაში ქორწინებით არის განპირობებული.

აჭარის მთიანეთში შიგასახეობა მიმოქცევების საინტერესო შემთხვევები დასტურდება „ჩასიძების“, „განაყიდ ოჯახზე მისვლის“ თვალსაზრისით. ასეთი ფაქტები მრავლადაა დამოწმებული სამეცნიერო ლიტერატურაში.¹ წარსულში ჩასიძებას გვარის გამოცვლაც ახლდა. „ზესიძის“ სიმამრის გვარი უნდა მიეღო, ზოგიერთი კი სიმამრის შვილადაც უნდა ჩაწერილიყო. მაგ. ხულოს რ-ის სოფ. ვაშლოვანში მცხოვრებ ლევან რიფვაძის ბაბუას ვაჟი არ ჰყავდა და ასული მიათხოვა ვინმე მეს მოსამსახურეს, რომელიც მის გვარზე ჩაიწერა. მსგავსმა მოვლენებმა განაპირობა მონოგენური დასახლებების შექმნა. ასეთი მონოგენური დასახლებები დღემდე შემორჩა აჭარის მთიანეთს მაგ.: იაკობაური, ქუთაური, ტომაშეთი, ვაკე, დღვანი და ა. შ. მთიან აჭარაში დღესაც დასტურდება „ზესიძედ მისულის“ სიმამრის გვარზე ჩაწერის შემთხვევები. მაგ. ამავე რაიონის სოფ. თხილვანიდან 1989 წელს შუახევის რაიონის სოფ. წელათში ვაშაყ-მადეების ოჯახზე „ზედსიძედ მივიდა“ ჯემალ ცეცხლაძე და სიმამრის გვარზე დაიწერა. მსგავსი შემთხვევები დღეისათვის იშვიათობას წარმოადგენს.

დღეისათვის „ზედსიძედ მისულთა“ აბსოლუტური უმრავლესობა ინარჩუნებს თავის გვარს. ასეთი შემთხვევები დასტურდება წარსულშიც. მაგ. სოფ. გოგაძეებში მცხოვრებ დავითაძეთა საგვარეულოს სათავე დაუდო სოფ. ტბეთიდან უსტა ისმაილოვლის ოჯახზე ზედსიძედ მისულმა დავითაძემ, რომელმაც შეინარჩუნა თავისი გვარი და შვილებიც ამავე გვარზე ჩაწერა. ასეთმა მოვლენებმა ძირი გამოუთხარა მონოგენურ დასახლებებს. დღეს მთიანი აჭარის სოფელთა უმეტესობა პოლიგენური დასახლებების სახითაა წარმოდგენილი.

წარსულში სოფლების მონოგენურობა რამდენადმე განპირობებული იყო აგრეთვე სოფელში შემოსახლებული უცხო პირების ან ლტოლვილების დამსჯელურთა გვარზე ჩაწერითაც. „ტაბახმელაში მცხოვრებ ტულიენტ მამამთავარი მესხი ყოფილა. ჟამის დროს ხალხი გაწყვეტილა, შავ ჭირს მხოლოდ ერთი ქვრივი ქალი ტული გადაურჩა, რომელმაც მესხეთიდან ლტოლვილი კაცი ქმრად მიიყვანა ოჯახზე. ქალი გვარად კახიძე იყო და მესხიც ცოლის გვარზე დაწერილა.“² მსგავსი მოვლენა დასტურდება სოფ. ქვანაშიც, სადაც ოსმალთა ბატონობის პერიოდში ჩასახლებულა სამეგრელოდან გამოქცეული ვიღაც გვათუა. მას დამუქრებია სამეგრელოს მთავარი. გვათუა გამაჰმადიანებული, შემდეგ მოტყუებით წაუყვანია თავისი ცოლ-შვილიც, ბოლოს კი ბავშვებით ვაჭრობა დაუწყია.³

ამ თვალსაზრისით საინტერესოა აგრეთვე სოფ. ერდვათის ერთ-ერთ უბანში — ლაზოლოლებში მცხოვრები ფუტყარაძეების განსახლების სურათი. მთხრობელთა გადმოცემით (მუნამედ ფუტყარაძე, 76 წლის, სოფ. ერდვათი, 1990 წ. ივნისი) ერდვათში მცხოვრებლებმა გვარი ფუტყარაძე მიიღეს ადგილობრივი მოსახლეობისაგან. მათი წინაპრები ლაზისტიანიდან მოსულან. ეს მიწა ადრე შუბნის სათემო საკუთრება ყოფი-

1 იხ. ვლ. მგელაძე. ზემო აჭარული სოფელი ძველად, ბათუმი, 1978, („საბჭოთა აჭარა“) მ. ბეჭაია. აჭარელთა საოჯახო ურთიერთობების ისტორიიდან. საქ. ეთნოგრაფიის საკითხები, თბ., 1964.

2 ვლ. მგელაძე. ზემოაჭარული სოფელი ძველად, „საბჭოთა აჭარა“, ბათ. 1978 წ. გვ. 58.

3 ზ. ჭიჭინაძე. ქართველი კათოლიკეები და საქ-ს დაკარგული სოფლები, თბ., 1904 წ., გვ. 68.

ლა, რომელიც სოფელს გაუყვია სისხლის საზღაურში. მიწა უყვიათ სოფელ ლა-
ზებს და აქედან დამკვიდრდა ტოპონიმი „ლაზოღლები“. ზოგჯერ ლტოლვილები აწერ-
ხებდნენ თავისი გვარის შენარჩუნებას. ამის საინტერესო მაგალითს იძლევა სოფ-
დანდალოში მცხოვრები ავალიანები, სიკვდილმისჯილი ვინმე თევდორე ავალიანი გაქ-
ცეულა და აჭარაში, სოფ. დანდალოში დამკვიდრებულია. შემდეგ ის ხლებია თურქეთის
სულთანს და პირობა მიუცია, რომ მიიღებდა მამამდიანობას, „საქართველოდან გადმო-
ასახლებდა მისი სახლის კაცებს“ და მათაც მიაღებინებდა ისლამს, თუკი მას უზოძებ-
დნენ დანდალოს სოფლებსა და აზნაურის წოდებას. სულთანი დათანხმებულია. თევდო-
რე ავალიანი გამამამდიანებულია, წასულა „საქართველოში“ და თავისი სოფლიდან
მოტყუებით წამოუყვანია ჭალაბაშვილი, გელიაშვილი, არზანაშვილი, ბალაძე, ზაქარა-
შვილი, კაკაშვილი, ბაბუჩაშვილი და სხვები.¹ თითო გვარისათვის მიუციათ თითო
სოფელი და სოფლებიანთვის თავისი გვარი უწოდებიათ. ქედის რაიონში დღესაც
ინარჩუნებს დასახელებული გვარისაგან წარმოებული ზოგიერთი სოფლის სახელი,
მაგ: გეგელიძეები, ჭალაბაშვილები, ბალაძეები და ა. შ. თურქთა ბატონობის პერიოდში
ავალიანებისათვის თევდოროღლები უწოდებიათ. მათი შთამომავალი დღესაც სახლო-
ბენ სოფ. დანდალოში.

მოსახლეობის მიმოქცევის ფაქტზე მიუთითებს აღამიანის სახელისაგან ნაწარმო-
ები ზოგიერთი ტოპონიმი. მაგ. ეთნოგრაფიული მასალებით დასტურდება, რომ ტოპო-
ნიმ იაკობადან უნდა იყოს ნაწარმოები ტოპონიმი იაკობაური. ამ აღვილას — მთხრო-
ბელთა გადმოცემით, „იაკობა დასახლებულია და სოფელსაც ამიტომ ეწოდა იაკობაური“.

ტოპონიმ „გოგაძეების“ სახელი მომდინარეობს ვინმე ლტოლვილ გოგაიდან და
მისი სახელის მიხედვით სოფელს ეწოდა გოგაძეები, ხოლო შემდეგ ფონეტიკური
მოვლენების შედეგად მივიღეთ გოგაძეები.

ანალოგიურია ტოპონიმები: ვანაძეები, გელაურა, გელაძეები, სტეფანაშვილები,
ლომანაური, გოგინაური, ასევე სოფ. შუბნის უბნები: „აფნაშურა“, „მარკოშულა“
და ა. შ.

ინდივიდუალური ტიპის მიგრაციის ერთ-ერთ სახედ გვესახება ოჯახის გაყოფისა
და განაყოფის განსახლების მაგალითები. მთიან აჭარაში ბოლო დრომდე შემორჩა
ე. წ. დიდი ოჯახები. მათი გაუყრელობა ეკონომიკური საფუძვლებით იყო შეპირობე-
ბული. თ. აჩუგბას აზრით „დიდი ოჯახის შემონახულობა ოსმალთა ბატონობის დროს
მოქმედი საგადასახადო სისტემაზე უნდა აიხსნას“;² რადგან იმ დროს მოქმედებდა
კომლობორივი გადასახადების სისტემა. დიდი, მრავალსულიანი ოჯახი სიმდიდრისა და
ძლიერების სიმბოლოდ აღიქმებოდა.³ სწორედ ამან განაპირობა დღემდე აჭარის მთიანე-
ში დიდი ოჯახის კონსერვაცია. შუახვევის რაიონის სოფ. წელათში დღესაც ცხოვ-
რობს რიგადი ფუტყარაძის ოთხთაობიანი ოჯახი. ოთხი თაობისაგან შედგება აგრეთვე
მუხამედ ჭაფარიძის ოჯახი სოფ. დარჩიძეებში, რეკებ წულუკიძის ოჯახი სოფ. ტბეთ-
ში, მსგავსი მაგალითები დასტურდება დღესაც ღორჯომისა და ქვანის ხეობაში.

აჭარაში დიდი ოჯახის არსებობას ადასტურებს დღემდე შემორჩენილი ტერმინი
„ერთიანობის სახელი“. სოფელ წელათში ხაჯი ფუტყარაძის „ერთიანობის/ერთობის
სახლი“, რომელიც შემდეგში ხაჯის შვილიშვილს ღურსუნ ომერის ძე ფუტყარაძეს

1 %. ჭიქინაძე. ქართველი კათოლიკენი და საქართველოს დაკარგული სოფლები.
თბ., 1904, გვ. 71-78.

2 თ. აჩუგბა. ოჯახი და საოჯახო ყოფა აჭარაში, მეცნიერება, თბ., 1990, გვ. 15.

3 ვაჭეთი „დროება“, 1888 წ. 29 ოქტომბერი, № 217.

გეოგრაფიულად, გაყრის შემდეგაც სამ ათეულზე მეტი წლის განმავლობაში იმდენი, რამაც გორც დიდი ოჯახის დამადასტურებელი მატერიალური ფაქტი. ამ შენობაში 1958 წლამდე ერთად ცხოვრობდნენ ხაჯი ფუტყარაძის შვილები და შვილიშვილები. ეს სახლი შეესაბამებოდა ტრადიციული დიდი ოჯახის სტრუქტურულ ბუნებას და ანალოგებს პოპულარს მთიანი აჭარის არაერთ დასახლებულ პუნქტში.¹ იგი დაშალეს 1980-იან წლებში და მის ადგილზე აიგო ახალი, თანამედროვე ტიპის ორსართულიანი ფიცრული საცხოვრებელი ნაგებობა. ხაჯი ფუტყარაძის ოჯახის სემენტაციისთანავე საფუძველი ჩაეყარა დიდი ოჯახის ერთ ნაწილს, კერძოდ რიწული ფუტყარაძის მრავალსულიან ოჯახს.

საწარმოო ძალების განვითარებამ, საზოგადოებრივი ცხოვრების წინსვლამ, საკოლმეურნეო წყობილების იძულებითმა დაწერგვამ შექმნეს ტრადიციული დიდი ოჯახის დაშლის წინაპირობები. ბუნებრივი მატების მაღალი ტემპები კი დღის წესრიგში აყენებდა გამოსწორებული ოჯახისათვის სამოსახლოს გამოყოფის საკითხს, რაც მცირემიწიანი მთის პირობებში საკმაოდ ძნელად გადასაწყვეტ პრობლემას წარმოადგენდა. თუკი სოფელს ჰქონდა შესაძლებლობა, გამოყოფილი კომლი სახლდებოდა სოფლის შიგნით ან მის ერთ-ერთ უბანში, თუ არა და მაშინ საჭირო ხდებოდა სოფლის გარეთ „გამოენახა“ სამოსახლო ადგილი. აჭარაში მრავალადა განაყოფი ოჯახების როგორც სოფლის შიგნით, ასევე სოფლის გარეთ განსახლების მაგალითები. საილუსტრაციოდ დავასახელებთ რამოდენიმე ფაქტს: სოფლის შიგნით განაყოფი ოჯახის განსახლების შედეგად შეიქმნა დასახლებული უბნები: სამოთქიები — სოფ. ტომაშეთში; ჭირეკები — სოფ. წელათში; ნეგვაური, ხერი, ბაბელეთი, ნაშვები — დარჩიძეებში; ვასტანგეთი, ლომსიანეთი, ნასახლევი, პატარეთი, ჭურკვეიძეები — ტბეთში, ზეკარი* — გოგაძეებში და ა. შ.

აჭარის ეთნოგრაფიულ სინამდვილეში დასტურდება გამოყოფილი კომლის სხვა ხეობის ან იმავე ხეობის სხვა ადგილებში ჩასახლება-დამკვიდრების ფაქტები. მოსახლეობის აღნიშნული „მიმოქცევა“ მცირემიწიანობით იყო გამოწვეული. ჭვანის ხეობის სოფ. ბრილში მცხოვრები ზოძიძეების წინაპარი იმავე რაიონის სოფ. ახალდაბიდან გადასახლებულა, რადგან იქ მისთვის, როგორც ახლადგამოყოფილი კომლისათვის ძნელი გამხდარა სამოსახლო ადგილის გამოყოფა; ხულოს რაიონის სოფ. თხილვანში მცხოვრები ბოლქვაძეების წინაპარი ამავე მიწზე იყო ჩამოსახლებულა დღევანდელი ხულოს რაიონული ცენტრიდან. განაყოფთა განსახლების შედეგად შეიქმნა პატარა ოთხკომლიანი დასახლებული პუნქტი საწუში — შუახევის რაიონში. ამავე რაიონის სოფ. დარჩიძეებში მცხოვრები სურმანიძეების განაყოფებმა შექმნეს ახალი დასახლება — გოგოლაური. შიგასახეობა მიმოქცევის ერთ-ერთ სახეს ჩვენი აზრით განეკუთვნება ყიშლის — დამხმარე სამეურნეო ბაზის გადაქცევა დასახლებულ პუნქტად.

აჭარის მთიანეთში საგაზაფხულო სამუშაოების დაწყება შეუძლებელი იყო „ბარიდან“ საზაფხულო სამოვრებზე საქონლის გადარეკვის გარეშე. მთაში კი თოვლი ჭერკიდევ არ იყო გამჟრალი. ამიტომ საქონელი პირველად გადაჰყავდათ ყიშლაში, რომელიც წარმოადგენდა გარდამავალ საფეხურს გაზაფხულზე ბარიდან მთაში და შემოდგომაზე — მთიდან ბარში საქონლის მოძრაობის დროს. ყიშლური მეურნეობა

¹ იხ.: ჯ. მიქელაძე, საცხოვრებელი და სამეურნეო ნაგებობანი აჭარაში, „საბჭოთა აჭარა“, ბათუმი, 1982 წ.

* ზეკარი — მზის კარი, ამომავალი მზის სხივი პირდაპირ ეცემა ამ ადგილს და ამიტომ ეწოდა ეს სახელი.

„შეპირობებული“ იყო კონკრეტული გარემო პირობებით და ითვალისწინებდა არა მხოლოდ მესაქონლეობის, ასევე მიწათმოქმედების ინტერესებს.¹ მესაქონლეობის მთელი სარგებლობა პერიოდის ერთ მესამედზე მეტი ყიშლებზე მოდიოდა, რადგან ყიშლებში განლაგებული იყო საქოვრებისა და სათიბი ჭალების დიდი ნაწილი. ყიშლაში ხშირად მისდევდნენ მარცვლეული კულტურების წარმოებას, მეფუტკრეობას, საშენი მასალის დამზადებას.²

ყიშლები ძირითადად საცხოვრებელი და სამეურნეო ბაზისაგან არც თუ ისე შორს მდებარეობდა. მოსახლეობის რიცხოზობიერად და მცირე მიწიანობის პირობებში იგი ხშირ შემთხვევაში იქცეოდა ახალი დასახლების ობიექტად. ყიშლური მეურნეობა დაედო საფუძვლად სოფ. ტომაშეთის ერთ-ერთ მოშორებულ უბანს — გაღმა ტომაშეთს, რომელსაც მოსახლეობა დღესაც „ყიშლას“ ეძახის, ვაყეს — შუბნის ყიშლას, ხულოს რაიონის სოფ. კორტონი ადრე წარმოადგენდა პაქსაძეების ყიშლას, სოფ. სხანდარა — ვაშლივანის ყიშლას. პროფ. ვ. შამილაძის მიერ დამოწმებული ყიშლის დასახლებულ პუნქტად გადაქცევის მაგალითები, კერძოდ: სოფ. ყვერულა, ფოცორაული — სოფ. რიყეთის ყოფილი ყიშლები; გორგაძეები — სოფ. ღორჯომის ყოფილი ყიშლა, აგრეთვე აჭარის ფარგლებს გარეთ გაჩენილ სოფ. ზოტს (გურია), დერცელსა და კიკიბოს — ადიგენის რაიონში.³ ყურადღებას იქცევს ის ფაქტი, რომ ხშირ შემთხვევაში დასახლებულ პუნქტად, სოფლად ქცეული ყიშლა თავის მრიგ იჩენს ახალ ყიშლურ მეურნეობას. ეს პროცესი უკანასკნელ დრომდე გრძელდება. უკანასკნელი პერიოდის სტიქიურმა ბუნებრივმა მოვლენებმა გაააქტიურა მიგრაციული პროცესები, რამაც რამდენადმე განტვირთა მთიანი აჭარის სოფლები. ინტენსიურმა ადგილმონაცვლეობამ შეაფერსა ყიშლის დასახლებულ პუნქტად ქცევის პროცესი, მაგრამ მიწის სიმცირე და მოსახლეობის სიჭარბე არაერთი სოფლის ყიშლას (მაგ. სანალია-მახალაქიძეების ყიშლა) დასახლებულ პუნქტად გადაქცევის პერსპექტივას უქმნის.

1 ვ. შამილაძე. ალპური მესაქონლეობა საქართველოში, „მეცნიერება“, თბ., 1969, გვ. 43.

2 იქვე, გვ. 92.

3 ვ. შამილაძე. ალპური მესაქონლეობა საქართველოში. მეცნიერება, თბ., 1969, გვ. 92.

ახალი წიგნები

გამომცემლობა განათლებამ დასტამბა
აკაი წერეთლის პუბლიცისტური წე-
რილების კრებული.

გთავაზობთ რამდენიმე ამონაკრებს
წიგნიდან.

* * *

ამ საკანში იყო დამწყვედელი ერთად ოთხი ძმა. მტერმა ისინი იქ ჩამაწყვედია და
მათ უპატრონოდ დარჩენილ სამკვიდროს დაუპატრონა. ეს ოთხი ძმა იმდენხანს იყო
დამწყვედელი ამ საკანში, რომ სუყველას ერთად, რომ თვეში თითო ქვა გამოეღოთ
კედლიდან, გაარღვევდნენ ციხეს, გავიდოდნენ, ჩაქდებოდნენ ნავში და გაიპარებოდ-
ნენ, მაგრამ ერთმანეთში ჩხუბს უნდებოდნენ და ისე ჩაბერდნენ და ჩაკვდნენ, რომ თა-
ვისუფლებას ვერ ეღიბნენ ერთმანეთის ხელის შემშლელნი! უფროსი იმ აზრისა იყო,
რომ ჭერ როგორმე გამოსულიყვნენ ციხიდან, თავი გაენთავისუფლებინათ და მერე
ეფიქრათ თავის მამულზე. თავისუფლება პირველი ბიჭია ჩვენი მოქმედებისა და ჭერ
იმაზე უნდა ვიფიქროთ! უნცროსები არ უჭერებდნენ. მართო მაგაზე ფიქრი არ
კმარაო! ჩვენ იმაზე უნდა ვიფიქროთ, თუ როგორი წესრიგი უნდა შემოვიღოთ ჩვენ
ადგილ-მამულშიო, ერთს—ერთი უნდოდა, მეორეს — მეორე, მესამეს — მესამე,
მოსდიოდათ ერთმანეთში შფოთი და ერთმანეთის ხელის შემშლელები, საკანში ჩაკედ-
ნენო!

ამ მოთხრობამ ძალიან ჩამაფიქრა და ჩვენი ქვეყანა მომაგონა...

* * *

აბა გადავავლოთ თვალი ჩვენს სხვა-და-სხვა საზოგადო საქმეებს. დავიდვთ გულ-
ზე ხელი, ღმერთსაც შევხედოთ და ისე აღვიაროთ: შესაფერ ადგილზე, სწორედ თავ
თავის ადგილზე სხედან მეთაურები? და მათზე უკეთესი მართლა აღარა გვეყვანა?
მაშ, რაღად უნდა გვიკვირდეს, რომ ჩვენი საქმეები წინ ბიჭს ვეღარ სდამენ და უფრო
ხშირად კიდევ იცარებოდნენ. ეს ხომ ქვეყნის ღალატია და რად ჩავდივართ ამ ცოდ-
ვას?

* * *

საქართველოს ბევრჭერ წამოუშობია რომელსავე გვარში სამაგალითო მამული-
შვილი და საოცარი გმირი, რომ თავისთავად ქვეყნის ძალა და დიდება ყოფილიყოს.
მაგრამ თუ იმავე დროს სხვაც კიდევ ვინმე გამოჩნდებოდა, ქვეყანა ბედნიერების ნაც-
ვლად უბედურებაში ვარდებოდა: ეს გმირები, იმის მაგიერ, რომ ერთს უღელმ-
გაბმულიყვნენ და შეერთებულის მეცადინეობით, უფრო მეტი სამსახური გაეწიათ ინ
ქვეყნისათვის, რომლისთვისაც ცალკ-ცალკე თავსა სდებდნენ, პირ აქეთ, ერთმანეთის
ჯიბის უნდებოდნენ და ქვეყანას ივიწყებდნენ.

* * *

უბედურია ის ხალხი, რომელსაც შეგნებული და გამოკვლეული წარსული არ
ჰქონია და უცხოვრია ვედურად, მაგრამ კიდევ უფრო უბედური და სატირალია ის
რომელსაც ჰქონია წარსული და ივიწყებს.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

პოეზია, პროზა

ლადო სეიდოშვილი — ლექსები

ამთევან მელიქიძე — თეორი ქვების დარაჯი (მოთხრობა, დასასრული)

ზურაბ ზოიძე — ლექსები

გორის მატრეველი — ლექსები

მაა ბაქრაძე — ლექსები

ახალი თარგმანები

ლემენი მლიჩინი — შავკიშონიანი მოხუცი (მოთხრობა). თარგმანი
მურმან არეშიძისა

კრიტიკა და პუბლიცისტიკა

შალვა კაბაბაძე — განშორება ქარში

ჩვენი საღისეურო დარბაზი

ქიზვებს პასუხობენ ჩვენი პოეტები

წერილები

ნოდარ კახიძე — აბუსერისძე ტბელის ნაწარმოებები — ხელოსნობის
შესწავლის წყარო

თინათინ შარვაშიძე — ზნეობრივ-მოქალაქეობრივი აღზრდის ადგილი
აღზრდის ერთიან სისტემაში და მისი სპეციფიკა

თამაზ ფუტყარაძე — გვარობრივი გადასახლება და შიგადასახეობა
ინდივიდუალური მიგრაციები

ახალი წიგნები

ფანო 6 მან.

611/70.

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა